

ლიტერატურული პალიტრა

1429
2004

• ნუგზარ შაყაძე
ნაგანი

• დათო ჯავახიშვილი
სასწაული გომბორის გზაზე

• ილია ბატუნაშვილი
პროფესორი პენდოლინი
(დეტექტიური რომანი)

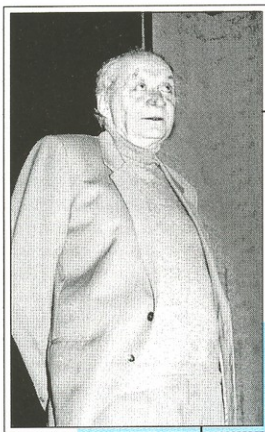
• მიხეილ მოსკოლიშვილი
სიტყვითნახატები

• ირაკლი თაბუკაშვილი
გემების ჩრდილქვეშ

პოეზია:

- ლია წყნარა
- ირენი კაკაბაძე
- ბატალია არაბაძე
- ვიქტორია ლომიძე

• ვინჩინო ვუკოვიჩი
ლაქა კედელზე

გერმანიაში ფილმის რეჟისორი

ვერასოდეს მოიგონებს და შექმნის ადამიანი იმას, რაც ბიბლიაში არაა; მწერლის უპირველესი და უმთავრესი მოვალეობაა, ბიბლიის მარადი სიბრძნეები თუ გაფრთხილებები მთელი თავისი მწერლური ხერხებითა და საშუალებებით მიანოდოს მკითხველს, ამიტომ: „სტილი — ეს ყველაფერია“ (ფლობერი) — დიდ სიმართლედ ჟღერს. სტილი — ეს პირველ რიგში მშობლიური ენისა და ჩვენი ქართველი კლასიკოსების შესწავლაა, რომელთაგან უპირველესი სტილისტად გურამიშვილი მგონია, უცხოელებიდან კი ფლობერი, სალტიკოვ-შჩედრინი, ფოლკენერი; ტოლსტოისა და თომას მანის სტილური მრავალმხრიობის საოცარი შემთხვევებიც განსაკუთრებულია.

ფიროსმანი და ფაჟა-ფშაველა ადამიანებთან ჩემი ხატებია. დიდი ფერმწერიდან პროზაიკოსი ყველაფერს უნდა სწავლობდეს და ამავე დროს ველასკესის მრავალნახ-ნაგოვანი სიდიადე და გვირგვინოვანი ცდები უნდა ჰქონდეს; ველასკესის ორი ნახატი, რამდენად ადრე — ნაღდი „იმპრესიონიზმი“. მოდი და ამის შემდეგ „იზმებს“ ენდე! ისე კი, რამდენი საშუალება აქვს ფერწერასა და მუსიკას, რამდენი ფერი, ხაზი, ბგერა, რიტმი, მაგრამ ყოველთვის მახსოვს, კაცობრიობის უპირველესი და უმთავრესი მონაპოვარი — ბიბლია — სიტყვით რომაა შექმნილი, სიტყვა-მრავალმხრიობით — მაინც უდაოდესია, და თითქოს უტყვევი სახეები ნიშნები რა ერთულად ჰყავს...

ყველა ჩვენი კლასიკოსი — მართლაც ხალხისაა, სახალხისა. ბედნიერებაა ეს. მათი შემოქმედების დიდი ნილი თუმც სხვადასხვახარისხობრივად, მაგრამ გასაგები და ყველასათვის მისაღები (ადამიანებს ვგულისხმობ) და თან-ამდგომია; რაღა თქმა უნდა, იციან მარტივად, გასაგებად და რთულადაც წერა, — კლასიკოსები ბრძანდებიან. ხალხურობაა, ალბათ, ჩვენი ლიტერატურის მთავარი ღირსება, ისევე როგორც თავიანთ ქვეყნებში სერვანტესი და პუშკინი არიან. და არა მხოლოდ თავიანთ ქვეყნებში...

კარგ ლექციებს ნაკლებად ვაცდენდი, მაგრამ ლექციების დიდი ნაწილი დიამატ-ისტმატისა და პოლიტეკონომია-სკკპ ისტორიისაგან რახან შედგებოდა, მე უფრო უნივერსიტეტის ბაღი მაქვს დამთავრებული, რომლის უმანტიო რექტორიც შოთა ჩანტლაძე იყო, უფრო სწორად — გახლდათ.

ჩვენს წელთაღრიცხვამდე ბევრი საუკუნით ადრე ერთ ეგვიპტელ მწერალს უთქვამს, ნეტავი მომავლიდან ისეთი სიტყვა, ჩემამდე რომ არავის უთქვამსო. მაგრამ ახალი სიტყვების მოგონება თვითმიზანი კი არ უნდა იყოს, არამედ — მოქნილობა. თან, ორ და სამ სიტყვას ერთადერთში ბუნებრივად თუ გააერთიანებ, რაა ამაში ცუდი? „ღრმამატიკოსების“ განრისხება კი ბუნებრივია — აბა, ტყუილად იზებირეს წესები?!

„ჯეორის პალიტრის“ ლიტერატურული დამატება

პროზა

ნუგზარ შატაძე	
რამდენი რომანიც დავიწყე, იმდენი ნოველა	
გამომივიდა და არ ვიცი, რა ვქნა! _____	4
ორი ნოველა _____	5
დათო ჯავახიშვილი	10
მოთხრობები _____	11
ილია ბაბუნაშვილი	
რამდენიმე მწერალს რომ შეექმნა	
ინტერსამყარო _____	15
პროფესორი პენდოლინი _____	17
მისო მოსულიშვილი	
მოკლე შემოქმედებითი ბიოგრაფია _____	33
მოთხრობები _____	34
რეზო თაბუკაშვილი	
ვწერ მარტოობის უამს _____	43
გემების ჩრდილქვეშ _____	44

მონატრება

გიორგი შატერაშვილი	
მკვდრის მზე _____	49

პოეზია

ლია სტურუა	
ლექსები _____	69
რენე კალანდია	
უბრალოების უპირატესობა _____	73
ლექსები _____	73
ბალათერ არაბული	
„ხევსურეთს ამბად ნათქვამი“ _____	75
ლექსები _____	76
გიორგი ლობჯანიძე	
„ქალაქის სახლი“ ამ სოფლისაგან	
გამიჯნული კაცის საცხოვრისია _____	80
ლექსები _____	81

დუმიუტი

სანდრო გვარჯალაძე	
როზე აუსლენდერი _____	86

თარგმანი

ბორის აკუნინი	
თურქული გამბიტი _____	88
მილორად პავიჩი	
ქარის შიგნიდან მხარე _____	98
ვირჯინია ვულფი	
ადამინი-ენიგმა _____	107
მოთხრობები _____	108

კრიტიკა

კობა იმედაშვილი	
მართალი და გულწრფელი _____	114

იუმორი

ნიკოლოზ იოსებძე	
მოგზაურობა აფრიკის ბანძაში _____	117

ლიტერატურული სიახლანი

მთავარი რედაქტორი:

თამარ მამაცაშვილი

მთავარი რედაქტორის მოადგილე:

მანანა ჯანელიძე

მხატვარ-დისაინერი:

ნანა გიგოლაშვილი

სტილისტი:

ლია შარვაშიძე

კორექტორი:

ნატო ტროსელიძე

კომპიუტერული უზრუნველყოფა:

ნინო ასკილაშვილი

გიორგი ასათიანი

მონვეული რედაქტორი:

მისო მოსულიშვილი

ფურნალი გამომცემის თვეში ერთხელ

იბეჭელება მხოლოდ

შეკვეთილი მასალები

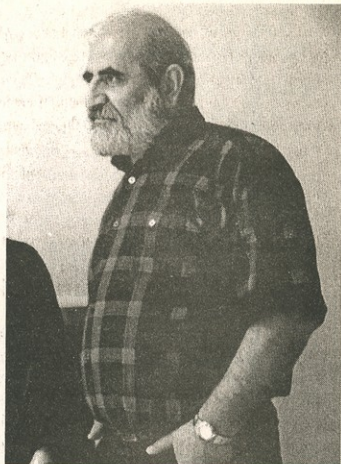
ფურნალის წინა ნომრების შეძენა

შეგიძლიათ რედაქციამ

მისამართი: თბილისი, აკურის ქ. №8
ტელ: 36-40-02; გამომცემი: 33-26-73

რამდენი რომანის დავიწყო, იმდენი ნოველა გამოვივიდა და არ ვიცი, რა ვქნა!

ინტერვიუ
ნუგზარ შატაიძესთან

— ნუგზარ, ძალიან გამიხარდება ხოლმე, შენი ნაწარმოები რომ დაიბეჭდება სადმე. ვიცი, არ გაგნებდილდე და საინტერესო რამეს ნავიკითხავ. შენ თავად ვისი ნაწარმოების ნაკითხვა გახარებს?

— ბევრი ავტორისა. კარგი რამეების კითხვას რა სჯობს, მით უმეტეს, როცა გარეთ ცივა, შენ კი თბილად ზიხარ და გადამოილი წიგნი გიჭირავს. დრო და ოცსილა რო მქონდეს, რაც წამიკითხავს, ყველაფერს თავიდან ნავიკითხავდი — დღევანდლებსაც და ძველებსაც.

— როგორც ჩემთვის გაიმზინა, საკმაოდ ახლოს იცნობდი რევაზ ინანიშვილს. რამეს ხომ არ გახსენებდი?

— რევაზ ინანიშვილი მსოფლიო მწიფეწიგნების მწერალი იყო. მეცოდებოდა ის მკითხველები, ვის ენაზეც მისი ნაწარმოები არ არის თარგმნილი. რა უნდა გავისესწო, ძალიან კარგი ზეპირი მოთხრობები ჰქონდა და კარგადაც ჰყვებოდა — კახური მოურიდებლობითა და მაგარ-მაგარი სიტყვებით. ვესვენებოდი, დანერგ-მეთქი. არაო, ამის დანერგა როგორ იქნებო! ახლა, როცა ზოგიერთ მათგანს ვიხსენებ, ლამის სულმა წამძლიოს და მე თვითონ დაგწერო, ქვეშ კი მისი სახელი და გვარი მოვწერო.

— როგორ დახასიათებდი ჩვენს ლიტერატურის დღევანდელ მდგომარეობას?

— მე როსი დამხასიათებელი ვარ? ისე, ამ ბოლო დროს ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გამოჩნდა. შენ წარმოიდგინე, ზოგმა მათგანმა გვარიანი წერაც კი იცის.

— ასერებზე თუ ვერა ახალი ლიტერატურის გაცნობას და წელს რომელმა ავტორმა დაგამხსოვრა თავი?

— წელს ორი ახალი მწერალი ნავიკითხე — პავიჩი და კოელიო. პირველი მომეწონა, მეორე — ისე, რა... გასული საუკუნის ორმოცდაათიან წლებში უკეთესად იყო საქმე — მაშინ საქართველოში ფოლკლორსა და ჰუმანიტარულ კითხულობდნენ.

— საანა წერას დაიწყებდე, ჯერ პერსონაჟებს ხედავთ თუ მათ მოსმენას ცდილობ? ესე იგი, რა მინდა გკითხო — უფრო თვალის მწერალი ხარ თუ ყურისა?

ნუგზარ შატაიძე

— რა ვიცი, ორივესი. როცა ვწერ, ვცდილობ დავინახო და კიდევ მოვისმინო, როგორც კინოში.

— მკითხველი აღარ არისო, გაიძახიან. ფულიანებს წიგნი არ უნდათ, უფულოები კი ვერ ყიდულობენო. არადა, იყიდება წიგნები. მე მგონი, ცდებიან ეს მომჩინებები — წიგნსა და ავტორს გააჩნია, ალბათ.

— არც ეგერა საქმე, შენ რო ფიქრობ და არც ისე, იმათ რო ჰგონიათ. მკითხველი ბევრი არ არი, მაგრამ ჩვენსთანაა პატარა ქვეყნისთვის არც ცოტაა. რა თქმა უნდა, ნამდვილ მკითხველს ვგულისხმობ. ვერც იმას იტყვი, რომ კარგი მწერლის წიგნებს დახლიდან იტაცებენ.

— ზალიკოს მინიატურა რომ უძღვის ასლასან გამოსულ შენს წიგნს, იმაზე რას გვეტყვი, როგორ შეადგინე?

— ჩემს ახალ წიგნში მხოლოდ ის ნაწარმოები შევიტანე, რომლებიც ასე თუ ისე მომწონს, მაგრამ შემრცხვა და „რჩეული“ ვერ დავარქვი.

— ყველაზე საჭირობოროტო რა სჭირს ამ ჩვენს ლიტერატურას, შენი აზრით?

— როგორც ყველას, მწერლებსაც უცხოეთისკენ გვიჭირავს თვალი, ისინი მოგვწონს, იმათ ვებაძებით. ეს განსაკუთრებით ახალგაზრდებს ემართებათ. რას იზამ, ნათქვამია, მწერალს მღვდელს შენდობა არა აქვსო.

— „პურის მოთხრობა“ არ ითვლებათ და აბა, ერთი შეეკითხე, რომანი რომ არ დაგვიწერა, ეს რისი ბრალიაო. აინტერესებთ და აბა, მეც გეკითხები.

— კაცო, გაგიკვირდება — რამდენი რომანიც დავიწყე, იმდენი ნოველა გამოვივიდა და არ ვიცი, რა ვქნა!

— რას გეტყობდი ჩვენს მწერლებს და მკითხველს?

— გაგიმარჯოთ!

მიხეილ მოსულიშვილი

ჩვენი ჯერ არ მოგვეკრიფა, ხეივანისა, ჯერ ისევ ესხა და სჭამდნენ ჩიტები. გაუვარდებოდა ჩემი კაცი ყვირილითა და ტაშისცემით — გაეცლებოდნენ ის გასანწყვეტლები, შესხდებოდნენ, შეიხორბლებოდნენ თუთაზე და გამოსცქეროდნენ იქიდან. შინ რო შემოვიდოდა, აიშლებოდნენ, მობრუნდებოდნენ და დაუწყებდნენ ისევ ჭამას. ახლა უნდა გენახა, ქა, როგო თავდაყირა ეკიდა და ისე კიკიდა მარცვალსა!

მატანჯეს კაცი.
მეუთხარი, ადექი, მოკრიფე და მოიშორე-მეთქი!
აბა, რას ამბობ, ქალო, მთავა ჯერაო.
მა ეგ ჩიტები რალამ დააქიმითა-მეთქი, ქა?
რა ვიცი, გაუსწყადა მაგათ სინსილაო!
გაიტანა ბოლოს სკამი, დაჯდა, დაიჭირა ცოცხი და დაუწყო ქშევა. ჯერ ახლო არ ეკარებოდნენ. ისხდნენ ზოგი კაკალზე, ზოგი — თუთაზე და უყურებდნენ იქიდან. მერე ნელ-ნელა გაუბედეს — ჯერ ერთი მოფრინდა, მერე — მეორე. სხედან, განა სჭამენ ან რამე, არა, სციდან, აბა, ეთორ, რას იზამსო. აიშალა ბოლოს მთელი ღუნდგო და წამოვიდა თათრის ჯარივით!

ჯერ ცოცხი ესროლა და გააფრთხო, მაგრამ ისევ რომ მოფრინდნენ, ატებსა ერთი ტაშისცემა და ყვირილი — აგინებს, აგინებს, რომ მეტი არ იქნება, ადღარ შეარჩინა მკვდარი და ცოცხალი, მაგრამ არ ეუბებიან, ქა?
ჩამოიარა ვერემას ბიჭმა, გადმოეყუდა ლობეზე და უყურებს გაკვირებული: რა იყო, გოგო, რა მოგივიდაო?
რალა რა მომივიდა, კაცო, გამაგიფეს ამ ჩიტებმა, ყურძენს მიჭამენო!

მერე, არ იცი მაგათი წამალიო?
რა წამალიო?
რაიო და კონსერვის კარობები უნდა დაუკიდოო!
რა კარობები, ბიჭო, რას ამბობო?
მე ვუთხარი — შენი ჭირიმე, კოლა, მოდი, თუ იცი რამე, გვასწავლე, თორე დაიტანჯა კაცი, აი, ქათმები, რომელსაც ხელს დაადებ, იმას დაგიკლამ-მეთქი!

წავიდა, მოიტანა საიდანკალი ერთი დიდი კალათა თუნუქის კოლოფი, ჩამოამწკრივა მთელი ხეივანზე და ერთმანეთზე მავთულით გადააბა, მერე უცებ ჩამოსწია ის მავთული და ისეთი ფლარუნით აუყენა, რომ ძალმა კუდი ამოიშალა და ეზოდან წავიდა ერთი გავარდა. ჩიტებს ხო თვალის ველარსად მოვატანეთ!

დავუკალი კარგი ჯაჭვებდა დედალი, გავუშალე ლაზათიანი სუფრა, მაგრამ სულ ტყუილად.
ჯერ კი ერიდებოდნენ, მაგრამ მერე და მერე ისე შეეჩვივნენ, ისე გაუთამამდნენ, რომ აინუნშიც აღარ აგდებდნენ.

მოკლედ, სულ გაგაღეს მთელი ხეივანი, ერთი სალი მარცვარი აღარსად შეარჩინეს!..
დარჩა ეს საწყალი ჩემი ქმარი იმ წელიწადს უღვინოდ და ჩამოყარა ყურები, მაგრამ ჩამოიარეს ერთ მშვენიერ დღესაც ვიღაც ჯველმა ბიჭებმა ყვირილით — ყურძენი, დასაწერი ყურძენიო!

გავდით, გავხედეთ — კახელები არიან დიდი მანქანითა.

რას აფასებთო?
ორმოცდაათ თეთრს კაპიკი არ მოაკლდებო.
მუქიო, ქა!

გავუსინჯეთ გემო — შაქარი!
განა შევეჭრა ან რამე, არა! ბიჭის ქორწილისთვის რის ვინაშრობით შეკონინებული ერთი ზუთასი ლარი მქონდა შენახული, მაიტა აქაო! და გამოვუტანე, რაღას ვიზამდი...
ჩვენ ახლოს არ მივაკარეს — იმ კახელებმა სულ თავისი ზურგით შეზიდეს მარანში ერთი ტონა ყურძენი და გაამსეს საწნახელი. გოგამ თვალი მიყო — აბაო; დატრიალდი ეხლა შენებურათაო და გავუშალე მეც კარგი სუფრა.

დასხდნენ და დაიწყეს პატარა ჭიქებით სმა. ახლა სჭამენ, სჭამენ, სანყლები, რომ სულ ერთმანეთსა სტაცებენ ხელიდანა. მშვირები, ქა!

მამიკოდა გულო.
ცოტა რე დაბაყრდნენ, ერთი ეუბნება: გოგია ძიაო, ამ ყურძენს ძაან მაღალი შაქრინობა აქვს და, იცოდე, წყალი უნდა დაასხო, ის ლიტრაზე ათი ლიტრა მაინც უნდაო.
ხოვო, ეგრეო, — უთხრა მეორემაც, შოფერმა, — არ დაასხამ და ცოფი გამოგივაო.

დავასხამ, მა რას ვიზამ, კაცოო, მააო! — და ეცინება უღვაშებში თავისებურად.

ის ბიჭები რომ გააცილა, მობრუნდა და — აბა, დედაკაცო, წყალი გაათბე, ფეხები უნდა დამზანოო!

მე ვუთხარი, კაცო, ნახვამი ბარ, დანეცი, დაისვენე, სად გაგექცევა ეგ ყურძენი-მეთქი.

არა, თავისნათქვამა ძალიან.

რალა უნდა მექნა, გავათბე წყალი, ჩავაყრევინე ტაშში ფეხები და ვბან. რაღაცას ბურტყუნებს თავისთვის, მივუგდე ყური — წყალი არა, მაგათი ყველაყისამაო, გამომივიდნენ ეგენიც მასწავლებლებიო!..

მე ვუთხარი, კაცო, გოგო, ადგილის კურდღლისა ადგილის მწევარმა უფრო არ იცის? რახან გითხრეს, კიდევ უნდა დაასხა-მეთქი.

ნეტია შენა, მოეცლიაო და ჩადგა საწნახელში.

პირველი წვენი რომ წამოვიდა, მომატანინა ჭიქა და დაილიჯა — აბაო, მრავალ შემოდგომას დაგვასწროსო, ბარაქა და დოღვალით არ მოგვაგლის ღმერთმაო! — მიიყუდა, დალია და გაუნათდა თვალები, — რა არი, რა არიო! გასინჯე შენცაო.

დავლიე, ტკბილია, ტკბილი, რომ ყელსა სწვამს!

კაცო, ძაან ტკბილა-მეთქი.

მა როგორ გინდაო, ესაო კახური რქანითელია, განა ჩვენებური კრიკინააო!

ხოო და, იმიტომაც უნდა წყლის დასხმა, კრიკინა რომ არ არი-მეთქი.

აბა, ყური მიგდე, დედაკაცო, იმათი ანგარიშით, იცი ამას რამდენი წყალი უნდაო? ორმოცდაათი ლიტრაო!

ცოტა არ იყოს, მეც შევფიქრინდი, ქა — ამდენმა წყალმა ემანდ ღვინო არ წაახდინოს-მეთქი და გაეჭუბოდა, აღარაფერი მითქვამს.

სამი კვირა ჭაჭაზე ადულა და მერე ბალონებში გადაილი. ნოემბერში კიდევ გადაილი და დეკემბერში, მესამედაც რომ გადაილი, მძისნულები ჩამოუვიდნენ ქალაქიდან. დალიეს, მოილიხნეს. უფროსი ბიჭი იძახდა, კახურად დავასხათ, კახურად, თორე დაგვცოცამს ესაო, ძაან მაგარიო, მაგრამ ვინ დაუჯერა, სუ პირთამდინ აესებდნენ და ბოლომდინ სცილდნენ.

ჯერ ის საღვინეც არა ჰქონდათ ძირამდინ დაყვანილი, რომ უმცროსი ბიჭი აუხრდა — შენაო, ბიძაჩემოო, ჩემი ძმა გიყვარს და მე არაო!

აბა, რას ამბობ, კაცოო?
რასაც ვამბობო!

საქართველო
პარლამენტი
1990-2000
გამომცემი

საქართველო

არაო, შეილოო, შენც მიყვარხარო!

არაო, არ გიყვარვარო!

მიყვარხარო!

არ გიყვარვარ, შენი ასე და ისეო! — და წამოავლო საღიერის ხელი.

ატყდა ერთი დავიდარაბა და ნიოკი. დიდი ბიჭი შუაში ჩავარდა, ხეცუნება, ემუღარება — კარგი, ბიჭო, რა მოგივდა, ცოფი ხო არ დალიო! მაგრამ აღარა ქნა, ქა, ისეთი პირით აგინა, ისეთები უთხრა, რომ ყურში არ შეიშვებოდა. ბოლოს წამოხტა და გავარდა იმ უკუნეთში გარეთ.

ავიღეთ ფარნები და წავედით სამიწის საძებნელად, მაგრამ რაღას ვიპოვიდით — დავერა თურმე ფეხი და ქალაქში წასულიყო.

მიგზრუნდით შინა. ისეთები ვართ, დანა რო დაგვკრა, სისხლი არ გამოგვივა, არც მე და არც იმათ.

არ უნდა მეთქვა, მაგრამ გაბრაზებული ვიყავი და ვეღარ მოვითმინე — კაცო, ხო გითხრეს და რატო არ დაასხი ის ოხერი წყალი-მეთქი!

ჰე, გაგიფდა, გასულელდა, სუ მილენ-მოლენა ყველაფერი. მისწული რო იქ არა ჰყოლოდა, უსათუოდ მომელავდა!

არაო, — იმანა თქვა, — ღვინო რა შუაშიაო, ბირველად ხო არ აკეთებს, არ იცით, რანაირი ხასიათი აქვსო? ერთი კვირის მერე ჩვენი ბიჭი მოვიდა, ენაცვალს იმას დედა!

ბიჭო, გურამო, ეს ახალი ღვინო რო არ გაგისინჯია შენაო?

დასხდნენ და დაინყეს სმა.

გოგია კახურად ასხამს, ლამის ნახევრად ავსებს ჭიქებსა, ის კიდე: თითო პალტავა არ დავლით, მამიო? ეს პალტავა უნდა ნახოთ, რა არი — ნახევარ ლიტრაზე მეტი ჩადის შიგა!

არაო, შეილო, ჭიქებითა ვსვათ, ესე აჯობებსო.

ეე, გაშრა, კაცო, ყელიო!

დამიფერე, შეილო, სხვანაირი ღვინოა ესაო.

რა სხვანაირი, მაგისთანები დამილევიო?

ცოფია, ბიჭოო!

მაიტა, დედი, პალტავა მაიტაო!

რა ვენა, გოგი-მეთქი?

მოუტანე და ჩაიხეთქოს მუცელიო!

მიეუტანე.

დალია. შენაო, მამიო, რათა ხარ გეეთი უმოტიო?

რა ვარო?

რაც გაიგეო!

არა, არა, რა არი ევა, რა სიტყვაო.

რაი და ტუნნი ხაარო.

ბიჭო, უმაღლესი დაგამაფრებენი, ქალაქში ბინა გიყიდე, გაცმე, გაჭმე, გახურა და კიდე მე ვარ უმოტიო?! ტუნნი ხარ, მა რა ხარ, ერთი მანქანა გენანება რო მიყიდო!

კაცო, სადა მაქ მანქანის ფულიო?

ისე კარგა გააქო, რო!

მამ, მტყუნისო?

მტყუნის დედაო!

რაიო?!

ნადი, შენო, და წამოავლო იმანაც საღიერის ხელი, უნდა დაარტყას, ქა! ჩავერდი შუაში. ატყდა ერთი გამიშვი და გამოუშვი. ვინივარ და ვკივივარ, ვინივარ და ვკივივარ. ესენი იგინებია, იგინებია, რო აღარაფერი შეარჩინეს ერთმანეთს. ახლა, ხან აქედან მომხდება თავში, ხან — იქიდან, იმ განვე-გამოწევაში სუ შემომახიეს ხალათი.

ძლივს დავაშოშმინე, ქა!

ბიჭს მალლა გავუშალე ლოგინი, ამას დაბლა, ფეხთანა.

მე შუალემდე არ დამეძინა — ვიტირე, ვივაგლახე. დილით რაღაც ლანალუნის ხმამ გამაღვიძა. ვაიმე! წამოვხტი და გავვარდი კარში.

შესულა ჩემი ქმარი მარანში, შეუტანია დიდი კეტი და ამტერვებს ამ სავეს ბალონებსა!

ვეცი ხელეში, რას აკეთებ, კაცო-მეთქი!

მამეცა, უნდა დავლეწო სულა, ამისი მამტანის მკედარი და ცოცხალი, ამისიო!

შე კიო კაცო, მაგის მამტანამ არ დაგარიგა, წყალი დაასხო, რატო არ დაასხი-მეთქი!

ოხ, შენი დედა, შენია და დამიშვა კეტი. აი, ეხლაც მტკივა მხარო.

შემივარდა ბიჭი და გამოუწია ყელი: ბოდიში, მამი, მაპატიე რა, მე ვარ ყველაფერში დამნაშავეო.

არაო, შენ არაო, კახელებს ბრალია ყველაფერი, მაგათი ასე და ისეო!

გამივბრუნდი და გამოვედი გარეთ.

აბა, ის კახელები რა შუაში იყვნენ, საწყლები, კარდაკარ მოსიარულენი, მშვირები, ქა, მშვირები. ხო უთხრეს, წყალი დაასხი, თორე ცოფი გამოგივარ, რატო არ დაასხა. თავისნათევამა და იმითმა.

ნაგანი

ხიპიას არც ცოლი ჰყავს და არც შვილი — მარტო ცხოვრობს, მაგრამ მის სახლში სულ ვიღაცები არიან — სულ სვამენ და სულ სეკას თამაშობენ. თვითონ ხიპია არ სვამს. არც კარტს თამაშობს. ერთი ძველი მაგნიტოფონი აქვს — ბაბინებიანი, ზის იმ მაგნიტოფონთან მაიკისამა-რა და ან ბიტლებს უსმენს, ან განყვეტილ ლენტს ანებებს. ამიტომ დგას მის სახლში სულ აცეტონის სუნი.

ლენტის ხშირად უწყდება.

ძველი ლენტებია, ძველ ბაბინებზე დახვეული. ახლები აღარ იყიდება. ხიპიას მეტს ვილას უნდა ის ლენტები, ეხლა ხო ყველას კასეტებიანი და დისკებიანი მაგნიტოფონები აქვს.

შუა სიმღერის დროს უწყდება ხოლმე. ხიპია ამაზე ნერვებს არ იდლიზავს, მშვიდად დგება, თაროდან მან-იკორის პატარა ბოთლს იღებს და ანებებს. განა წვალობს ან რამე, არა — ერთი, ორი და ვსიო!

მე მგონი, კაივობს ამაზე.

ხიპიას ბიტლები ევასება. ჭაღარა თმაც ბიტლები-ით აქვს მოშვებული. მე რო მკითხო, რაღა დროს ეგ ბიტლებია, მაგრამ ხიპიას უსწორებს. ლენტით რო განყდება, სიმღერის თვითონ აგრძელებს — ძალიან წვრილი ხმით მღერის, თან ანებებს. სიმღერის დროს გიტარის ხმასაც აკეთებს და ყველაფერი.

მე ეს უფრო მომწონს, ვიდრე ბიტლები და ამიტომ, ლენტით რო უწყდება, მაგრამ მისწორდება.

ხიპია ბებერი კაცია, სულ ცოტა, ორმოცდაათი წლისა მინც იქნება, მაგრამ ჩვენთან მძაკობა არ უტყ-

დება — რო მიხვალ, გაიცინებს, ხელს ჩამოგართმევს და გაკიცნებს. უხარია შენი მისვლა, მამაჩემივით კი არ იბღვირება. ოთახის კედლებზე სულ ბიტლების სურათები აქვს გაკრული, ბიტლები და როლინგ სტოუნის. ერთხელ თქვა, დღეს ლენონის დაბადების დღეაო და ბესო არაყზე გაგზავნა. თვითონ არ დალია, მარტო ადლეგრძელა და ჭიჭა ტუჩზე მიიღო.

არაყი მეც არ მიყვარს. ლენონ კიდევ ხო, მაგრამ არაყი — არა. ბესო არაყსაც სვამს და ლენონსაც. ხიზიასთან რო ავდივართ, ბუტკაში თავისთვის „გოშ“ ყიდულობს, ჩემთვის კი — კოკა-კოლას. ამაზე სულ შაყრობს. ერთხელ კოკა-კოლას ჩამისხა და ისე დავლიე, მაგრამ მაინც არ დამეგება.

სეკა მაგარი დებილური თამაშია. სამ-სამ კარტს არიგებენ და მერე სულ ჩხუბობენ. გზოსლი ხალხია. ჩვენ ხიზიასთან ერთად ბიტლებს ვესმენო. ზოგჯერ რაღაცებს ვეკითხებით ხოლმე და ის გვიპასუხებს, თან ლენტებს ანებებს. რო ჰკითხავ, ეს როგორ არიო, უცებ კი არ გიპასუხებს, ჯერ დაფიქრდება, ნაპასს დაარტყამს, მერე შემოგხედავს და გეტყვის, ეგ არაკულტურაო, ან პირიქით — კაცურიაო.

ხიზიასთან შარშანდღეს მერე დავდივართ. შარშან გაზაფხულზე ბესომ დამირეკა, კინოსთან გამოდით. ცოტად დამაგვიანდა და რო მივედი, უკვე სამი როჭა ურტყამდა. სანამ მარშრუტკიდან ჩავედი, სანამ რამე, ძირს დაავადეს და წიხლებით სცემდნენ. მე ეგრევე ჩემი კნოკიანი დანა გავაძერ და ჯერ ერთი დავჭერი, მეორე — მეორე. ორივე ტრაკში. მესამეც რო უნდა დამეჭრა, გაიქცა.

ორი კვირის მერე ბესომ მითხრა, ის როგვები ხიზიასთან უნდა ავიყვანო და თუ გინდა, წამოდიო.

წავედი, იმიტომ, რომაინტერესებდა. უნაშში ყველა იმის სახელოს ასტენდა — ხიზიას იეს თქვა, ხიზიამ ის თქვა.

ავედიო. ის მესამე იქაც არ იყო, ვაშზე დაიკარგა.

რო მივედი, ბესომ უთხრა: ხიზიჩ, ხო გასოსვს, თოთხმეტში რო ამ კაცის თავანი ამოგტანეთ. ეგ ვინ არიო. ყალბიზო. როგორ არ მახსოვსო. ხოდა, ეხლა მიტრაკებსო. ხიზიამ შეხედა — ბიჭო, შენ ქურდულ კანონებს პატივს არა სცემო? როგორ არაო. მა ამ კაცისგან რა გინდაო, გეტყვა და რო ვერ გიპოვა, მე ამომიტანა, აბა, დავაი ეხლა აქედანო!

კარებში რო გადიოდნენ, ის მეორე მოუბრუნდა და — ვა, მაგან რო ტრაკებში დავგჭრაო?

მეტირა გინდათ, აქამდე თითო დირკა გტონდათ, ეხლა ორო-ორი გავიგდითო!

კაროჩე, მაგრა შეარცხენო.

ისინი რო წავიდნენ, ხიზიამ შემომხედა, შენ დაჭერიო? მეეთი, ხო და გაეცინა.

ბესო მაზიანს თამაშობს. მარტო ბესო არა, მთელი უბანი. ფული არავის არა აქვს, მაგრამ მაინც ენაძლებენო ერთ-მანეთს. თუ მოიგე, კარგია, მაგრამ თუ წააგე? „არსენალი“ და „ჩელსი“ რთ თამაშობდა, ბესო იმ ფულუხას თურმე ამარს ლარზე დაენატება, „ჩელსი“ მოიგებო, მაგრამ არა, „არსენალი“ მოიგო. თავანი თოთხმეტში, ლამის თორმეტ საათამდე უნდა აეტანა, მაგრამ საიდან?! არ აიტან — ტრაკი ხარ.

მთელმა სამომ ვიჩალოჩეთ და ბოლოს შევფეროვით. წავედი. არ დაგცხვდა. ველოდეთ, ველოდეთ, არ მოვიდა. თორმეტსა რო ოცი წუთი დააკლდა, ბესომ თავანი ხიზიას აუტანდა და იე, იმანაც მახი დაუტყა.

ვინ არი ეხლა ტრაკი? ისინი.

როცა ხიზიამ მაიკით ზის და ლენტს ანებებს, მე იმის ნაკოლებზე ვკაიფობ: ზურგზე ჯვრისანი საფლაღი ახატია, მხრებზე, აქეთ-იქით, რვაქმიანი ვარსკვლავი, მკლავებზე კი სულ რუსული სიტყვები აწერია.

მოსანევი როცა გვაქვ, გბოლებით და მუსიკას ვუსმენთ. სულ ზეპირად ვისწავლე იმ ბაბინებზე ჩანერგული ბიტლების და სტოუნის შლაგერები, მაგრამ, ხო ჰგონა, თუ უფრო ის მისწრდებო, ლენტჩი რო წყდება და ხიზიამ ხმელნას აგრძელებს, თან გიტარასაც აკეთებს. მაგრა გამოსდის და ვკაიფობ.

როცა ხიზიასთან ვართ, იმ დღეს შინ გვიან მივედივარ. მამაჩემი მიტრაკებს, სად დადიხარო. ერთხელ მომანვა, თქვი ეხლა, სად იყავი. ვისთან დავთრევიო. არავისთან-მეთქი და მომდო. თანაც, როგორ — მარცხენა მომიქნია, ვითომ მუცელში უნდოდა რო დაერტყა, მე ხელები ძირს ჩამოვრდი და იმან ნიკაპში არ მხია?! მაგრა წამოწარი.

დღითი ჩალურჯებული მჭონდა. სარკეში რო ვიყურებოდი, გაეცინა — ახიაო.

მეთქი, მაიცა!..

ამის მერე ხიზიასთან მაინც დავდიოდი. ის იჯდა, დაგლეჯილ ლენტებზე ანებებდა და ბაბინებზე ახევდა. თან წვრილი ხმით მღეროდა: „ელოჩა, ელოჩა“. ზოგჯერ მეც ვცევიოდი. ერთხელ მითხრა, მიდი, აბა, შენ იმღერე და მე გიტარებს გავაკეთებო. მართლაც, ორი გიტარა გავაკეთე: ერთი — პირით, მეორე — ცხვირით. მაგრა დამოგვივიდა. იმ როგვებზე კი მოგვაცქის ყურადღება. კარტა ხელებში გაუშვმდა.

ერთხელ იქ ვიღაც კაცი ამოიყვანეს — სულხანა. ხიზიამ თქვა, ექვსი ბუტკა აქვსო, უნდაღათ, გაეწენათ, მაგრამ სულ იგებდა. ამათ უტყდებოდათ. ხიზიამ არ თამაშობდა, მაგრამ იმასაც უტყდებოდა. მეთქი, ხიზიჩ, რამე ხო არ, ჰა? შემომხედა და თვლებში ისე გაუელვა, რო გული შემეხტა. მაშინ არაფერი. მერე, სამი დღის შემდეგ, მე და ბესო ერთი ვიყავით, იმ სულხანამ კიდევ მოიგო, ძალიან დიდი კუში წაიღო და ხიზიამ გათეთრებული სახით შემომხედა. მეც შევხედე. თვლებში ის რაღაცები უელავდა. მერე ისევ თავისი ლენტის დანებება გააგრძელა.

ავედიე. მეთქი, წავედიო!

ბესო აზრზე ვერ მოვიდა და გაკვირვებულმა ამომხედა.

მეთქი, ადგე, შე ჩემისა!

ხიზიას კარის უკან ერთი არამატურის ნაჭერი ჰქონდა. სულ იქ იდო და ჟანგებოდა. გასვლისას ავიღე და კურტკის სახელოში შევიკურე. იღლიაში ცივად მომეხვინა.

ქუაში რო ჩავედი, ბესოს ყველაფერი გაუვიანსე. გაუტყდა — შენ გითხი ხო არა ხარო, მაგრამ არ უნდა ექნა და ორივენი სახლის კუთხეს ამოვეფარეთ.

შუალამე იყო. სამი საათი. ყველანი ერთად გამოვიდნენ. არსენას ქუა რო გაიარეს, სულხანა ზემოთ წავიდა, დანარჩენი ხმა კი ქვემოთ.

მეთქი, ბესო, დავაი ეხლა!

ნიკოლსონები შუბლზე ჩამოვინით და სულხანას უკან ავედევნეთ, მაგრამ ბესო მაგარ გატეხილში იყო, ამიტომ ის ჭაჭაჭაძეზე დაგტოვე და სულხანას მარტო მე გავყევი. ხეებს ვეფარებოდი. ბოლოს ერთ ტუპოკში შევიდა. დინი სახელოდან გამოვიღე, დავენეი და უქნიდან პირდაპირ თავში დაუშვი. ეგრევე დავარდა. ძალიან მაგრა მომივიდა, დარტყმის ხმა ხელებით გავიგონე.

სწორედ ამ დროს ეს ბესოც არ მოვარდა! მეთქი, რა უნდა?! ეცა და დავიგების ჩითვა დაუწყო.

მე ჩუმად ვიდექი და აქეთ-იქით ვიყურებოდი. დინი ისევ ხელში მჭირა.

ლაპატნიკი რო უპოვა, ბესო წამოხტა და ზემოთ გავარდა.

მე ჭაჭაჭაძეზე დავეძნდი, არამატურის ნაჭერი

თვარაძის პადიგზდში დაგმალე და რუსთაველზე გავედ-
დი. იქ არავინ იყო, მაგრამ მაინც ძალიან ნელა მივიდი-
დი. ლაღიძესთან ზემოთ ავუსხვიე, სულ რაღაც ვინრო
ზაკულებივით ვიარე და ხიზიასთან ისე ავედი.

მეთქი, ბესო არ მოსულა?

არაო. და მიყურებს. რა არიო.

მეთქი, არაფერი და ტუალეტში შევედი. ხელებს რო
ვიხანდი, გული ამერია.

პირი დავიხანე, გამოვედი და დავინახე, რო ბესო მო-
სულიყო. არაყს ხსნიდა. რუსული არაყი იყო. პატარა, ბრტყე-
ლი ბოთლი. მე მარტო ერთი ჭიქა ჩავარტყე. დანარჩენი ბე-
სო დალბა. მერე ჯვინდი ფულები ამოიღო და მაგიდაზე
დაგარო. ლაპატნიკი სად არიო-არაო. გადავადგეო. მეთქი,
გთქვ ხარ, შე ჩემისა, როგორ გადაადგე! მერე რა მოხდაო.

ხიზიამ იმ ფულიდან ოც-ოცი ლარი მოგვცა და ბესო
ნავიდა. უკვე თენდებოდა. მე დავჩრჩი. ვისხედით და
ბიტლებს ვუსმენდით. ბიტლებს და როლინგ სტოუსს. თან
ვბოლდებოდით. მერე მოგვშვიდა, მაგრამ საჭმელი არ
იყო და დავიძინეთ.

სალამოს ექვს საათზე გამეღვიძა. თავი ისე მტკიოდა,
თითქოს ის ღრინი ჩემთვის ჩაერთყა. ველარ ვდგებოდი.
სახლში რო მივედი, მამაჩემი ეგრევე მეძვერა, თქვი
ესლა, სად იყავიო.

მეთქი, შემეშვი რა, კაცი!

თქვი, შე ნაბიჭვაროო, და სახეში გამარტყა. ისედაც
მოთარეღი მქონდა ნერვები, ვე მინდოდა?

მე არაფერი — დანა ჩემმა ხელმა გააძრო და გახსნა.

დედა კოიდა, მამა ხელს უკან ისევამდა და გაკვირვე-
ბული მიყურებდა. არ სჯეროდა, რო დავჭერი. სახე
ქალღლიდით გაუთეთრდა.

ეს რა მიქენი, შე ჩათლახო!

მეთქი, რა გინდა — ერთი ღირკა გქონდა, ესლა ორი
გავიხდა.

განა დამარტყა ან რამე. არა. ხელი უკან მიიჭირა და
ვერე მიყურებდა. მერე ნავიდა. ალბათ, ვანაში შევიდა.

დედა მუზუნება, დანა მომეცით. მივეცი. ესლა ნადიო.
მეთქი, სად ნავიდე. სადაც გინდაო, უცხო სახე ჰქონდა და
დედაჩემს აღარ ჰგავდა.

მე ვუთხარი, შენ სულ ვე გიცვარდა და მე არა-მეთქი.
მართალი ხარო, ესლაც ვერ გიტანდა და ნადი, თვალით
აღარ დამეხანოო.

ნავალ, მაგრამ ინანებ-მეთქი.

ნადიო, ჯანდაბამდე გზა გქონიაო. გაქვავებული სახე-
ით მიყურებდა.

ეგ არი შენი ბოლო სიტყვა-მეთქი?

ხო, ეგ არიო და წამოვედი.

ხიზიასთან სკეას თამაშობდნენ, თან სულხანას ამ-
ბაქს ყვერიდნენ — დილით თავის პადიგზდთან უნახავთ
და საავადმყოფოში წაუყვანიათო. ფული და მობილური
ამოუცლიათო.

ხიზიამ მე შემომხედა, მე — ხიზიას. მერე მანიშნა და
კუხნაში გავედიო. რა მობილურიო. მეთქი, არ ვიცი. ეგ
ბესო ცოტა შაკალი ხო არ არიო. იქნებ, დილით რო იპოე-
ეს, მამინ ამოაცალეს-მეთქი. გამიტყდა, რო ბესოზე შაკა-
ლი თქვა. მერე ხიზიამ მოთხრა, აქ იყავიო და თვითონ
გავიდა. ცოტა ხნის შემდეგ ნაგანი მოიტანა, ჩვარი შე-
მოაცალა და მაგიდაზე დამიღო. ძალიან კარგი ნაგანი
იყო. ბარაბანში ოქროსფერი ტყვიები ელავა.

გულმა ბაგავუბი დამიწყო. ვისია-მეთქი. შენიაო. მეთ-
ქი, როგორ ჩემი? ეგრეო, და კუხნიდან გავიდა.
გავეციდი. მაგრა გამისწორდა. ნაგანი ნელში გავირ-
ქე, ზემოდან კურტკა ჩავიცვი და წამოვედი.

ჯერ ათი საათიც არ იქნებოდა. არ ვიცოდი, რა მექ-
ნა, სად წავსულიყავი. გამახსენდა, რო კოტეტიშვილზე
ერთი ჩემი კლასელი გოგო ცხოვრობდა და მოდი, იმსა-
თან აველა-მეთქი.

სუპერმარკეტში ორი „ჰეინეკენი“ ავიღე და ავაკითხე.
ზარი რო დავრეკე, კარი იმ გოგოს ბებიამ გამიღო —
ვინა ხარო.

მეთქი, გოზა ვარ, ბებო, ვერ მიცანი?

უი, ჩვენი გოზაო? — ვილაც სხვა გოზა ვეგონე და
შემიშვა. მაიკო ბანაოხსო.

მეთქი, უთხარი, რო მე მოვედი!

კურტკა არ გამიხსდია, დივანზე მერევე დავჯექი და
დაველოდე.

ეს მაიკო სკოლაში სუ უკან დამდეგდა. ერთხელ სიცხე
მქონდა და გაკვეთილების მერე შინ მომადგა, სკოლაში
რატო არ იყავიო.

მეთქი, ავთა ვარ.

პირდაპირ ლოგინზე არ დამიჯდა?! მე კედლისკენ ვინ-
ვეი, ის კიდე — ჩემკენ. კიდე კარგი, დედაჩემი არ შემოვიდა.
მეათე კლასში გათხოვდა, ვილაც ნარკუშას გაყვა, მა-
გრამ სამ თვეში ისევ გამოთხოვდა.

სანამ ის გამოვიდოდა, მე ჩამეძინა. მესიზმრა, ვითომ
ხიზიას ვკლავდი. ნაგანს ვესროდი და თან სულ მახსოვ-
და, რო ერთი ტყვია მამაჩემისთვისაც უნდა შემეძინა.
თვალები რო გავახილე, მაიკო მანჯღრევედა. მა არი-მეთ-
ქი. ძილში ყვიროდი. ვიკურებდი, მა რა იქნებოდა!

რა იყო, ამ შუალამისას რას დამაძეკიო.

მეთქი, მომენტურ, მაიკოვან!

მაგრა გაუსწორდა და ყავის გასაკეთებლად სამზა-
რულოში გაბნერილდა.

მე ერთი ბოთლი პივა გავსენი. ვწრუპავდი და თან
ოთახს ვათვალიერებდი. ძველი სახლი იყო. გახუნებულ
შპალერზე ვილაც როყების სურათები ეკიდა. ეს სურათე-
ბიც ძველი იყო, ერთი ზუთასი წლის წინათ მაინც იქნებო-
და გადაღებულიო.

ოთახში მაიკოს ბებია შემოვიდა.

მეთქი, სოფი ფორუზონა, ეს კაცი ვინ არი?

მოვიდა, სათვალე გაკეთდა და უყურებს. ეგ მამაჩემიაო.
ესა?

ეგ — დედაჩემიო. ეს კიდე მე ვარო და პატარა გოგოს
სურათს დაადო თითი. თხოუმეტე წლის ვიყავი, მამაჩემი
რო ჩვენს დაიჭირა, ფულები უნდოდათო. მამაჩემი ვაჭარი
კაცი იყო, ღვინოები დაჰქონდა რუსეთში, ბოლშევიკები რო.
მოვიდნენ, დაიჭირეს და ფულები მოსთხოვესო.

მეთქი, ვა, როგორც ესლა!

მე და დედა ჩეკაში მიგვიყვანეს და მამაჩემს შორიდან
დაანახვეს ჩვენი თავი. სანყალს ძალიან შემინებია —
ოღონდაც ეგენი გაუშვით და ყველაფერი ნაილეთო!..

სოფი ფორუზონას ამ სახლის შპალერით გახუნებ-
ული თვალები ჰქონდა. ძალიან ბებერი ქალი იყო.

მერე მაიკო შემოვიდა და ყავა შემოიკიდა.

სოფი ფორუზონამ სავარძელში მოიკალათა. მეთქი,
ნავიდეს ეს ჩემისა, აქ რას დამიჯდა. მაიას ციციებოდა —
ბებო, რა გინდაო?

ყავო, ყავა მინდაო!

შენ რო ყავას არა სვამო?

ვა, ესლა ესმო!

ნახე, ტო, ეს ბებერი ბოზი, არ უნდა, რო მარტო დაგე-
ტოვოს.

მეთქი, აჰა, ჩემი ყავა დალიოს, მე პივას დავლე.

დავთა, განა უარი თქვა! ზის და მიყურებს.

ესლა შენ რამდენი წლისა ხარო.

მეთქი, ოცის.

ჩვენი მათა ჯერ თვრამეტისაო და კიდე მიყურებს. ამას რამეს აჟმევ?

მაიკომ თავისი ყავა დალია და მუუნება, ნამოჩენი თიხაში, რაღაც უნდა გარეწონო. ნავედით, შევედით თუ არა, კარი ჩაკეტა და ეგრევე შეტაკა. მეთქი, მაიკა, შეჩემამა მაგრამ არა, ტახტზე წამაქცია და ზემოდან დამავდა. კაროჩე, მეიმას.

თავიდან დათიბენი, მაგრამ მერე ნელ-ნელა აზრზე მოვედი და მეთქი, ეგრე არ უნდა. ბოლომდე მივანეკი, მაგრამ ხელეშს მიჭერს, ტრუსიკი არ მამხადენიჭა — არაო, არ გინდაო.

მეთქი, გიჟი ხარ, შეჩემა, რა პონტია!

გესვენებო, ძალიან გესვენებო.

კაროჩე, გაატარაკა.

მეთქი, ნადი შენი! ტახტიდან ავდექი და სიგარეტს მოფუცევი.

ის წევს და მიყურებს. კურტკა გაისხადაო.

მეთქი, რათა.

გაიხაბე, გაიხადეო! გავიხაბე. ეხლა შემობრუნდიო,

ეტყობა, ნაგანი მონვა — ეგ რა არიო.

სტეკოლია, რა უნდა იყოს-მეთქი!

აბა, მაჩვენეო.

მეთქი, ნადი რა!

მოდი, დაჯექიო. ნაგანი მაგიაზე დავდე და ტახტზე ჩამოფუცევი. ქალთან ყოფილხარო?

მეთქი, ბევრჯერ.

ნუ იტყუებიო.

არ ვიტყუები-მეთქი.

იტყუებო. დავთი, აბა, გაიხაბე და მოდიო.

შარშან დედად მეზობლის ქალთან გამაგზავნა, მაგის ბავშვს ევლოსიბედი გაუფუჭდა და გაუკეთეო. მაკა თუ რაღაც ერქვა. ნამო, სარდაფში ჩამეყი, მარტო მეშინიაო. ჩაყევი. ბნელოდა. ნათურა გადაინთაო.

მეთქი, ევლოსიბედი სად არი. ის კიდე მიმედსუნთქავს. მერე ხელი მომხვია და რაღაცებს მეუბნება, თანაც სახეზე თავის დიდ ძუტუბს მაღებს. კინალამ დამახრჩო.

მეთქი, გიჟია, რა უნდა! უცებ მომეჩვენა, რო დედაჩემის სუნი ჰქონდა, ეგრევე ხელი ვკარი, კარი გავაღე და გარეთ გამოვვარდი.

ეხლა გულადმა ვინეჭი და ვენეოდი, თან მაიასაც ვაწეინებდი.

უცებ რას მეუბნება — შენგან შვილი უნდა გავაჩიროო!

ჯერ გამეცინა, მერე შემეშინდა — მართლა რო გააჩინოს? ავდექი, ჩავიცვი და ნაგანი ქამარში გავირჭე.

მეთქი, ეგ სისულელე თავიდან ამოიგდე, გაიგე?

რა სისულელეო.

რა და, ბავშვის გაჩენა-მეთქი!

სიცილი აუტყდა, ხმამალა იცინოდა და ტახტზე გორაობდა.

ვუყურე, ვუყურე და ისევ გახდა დავიწყე.

რას აკეთებო.

მეთქი, ეგ მე ვიცო!

არაო, ეხლა ნადი და თუ გინდა, ხვალ მოდიო.

ქუჩაში რო გამოვედი, თოვდა. ისე მაგრად ბარდნიდა, რო ცხვირწინ აღარაფერი ჩანდა. სახეზე ფიფქები მაღნებოდა. ქუდი მოვიხაბე. გულში ვმღეროდი — „ელოჩაი, ელოჩაი“. რაღაც მიხაროდა. ქუჩაში თოვლი იდო და ყველაფერი სხვაგვარი იყო: სახლები, ხეები. ნაგის ურნებიც კი ლამაზად მეჩვენებოდა, რადგან, როგორც ყველაფერს, იმათაც ათოვდა.

ჩიტაქზე სულ სრიალ-სრიალით მოვიდიო.

რუსთაველზე რო ჩამოვედი, უცებ ყველაფერი გამა-

ახსენდა — მამაც, სულხანაც, თვალწინ დედაჩემის სახე დამიდგა და ციკმა ოფლმა დამასხა. გაჩერდი, თავზე ხელი ჩამოვისვი. ზედ თოვლი მედო.

სკოლის წინ ვიდექი. ვილაც გოგოებმა ჩაიარეს სიცილით. დათოვლილ კიბეზე ავედი და ბაღში ერთ სკამზე დავეჯექი. ჩემი სკოლის ბაღი იყო. ეს სკამიც მასსოვდა.

თოვდა. მართლა არაფერი ჩანდა. ითქიქოს იქაურობას თეთრი ფარდა ჩამოაფარესო. მაგონებოდა მამაჩემის გათეთრებული სახე და ისიც, უკან ხელი რო ჰქონდა მიჭერილი. მაგონებდებოდა დედაჩემიც. ის ნაბოზარი სულხანაც მაგონებდებოდა.

წელზე ხელი მოვისვი და ნაგანი ამოვიღე. ვიცოდი, რო ლულას პირში თუ ჩავიდებდი და კუროს გამოვკრავდი, ყველაფერი დამთავრდებოდა. ამის გაფიქრებაზე შევება ვიგრძენი. პირი გავაღე, ნაგანის ტუჩი ტუჩზე დავიდე და თითით კუროვი მოვქმენი....

დილით ალბათ ამ სკამზე მიპოვიდნენ. თოვლის პატარა ბორცვი ვიქნებოდი...

უცებ, არ ვიცი, რო მომივიდა, ნაგანი გადავაგდე, ნამოვხტი და გათეთრ გამოვევდი. კიბეზე ფეხი დამიდგა. კინალამ წაფიქვი. ძლივს შევიმარე თავი. ქუჩა გადავივრინე და კინოსკენ დავეშვი. თოვლი ჩემი ნაბიჯების ხმას ახშობდა და მეჩვენებოდა, რომ ეს ყველაფერი სიზმარი იყო. დილით გავიღვიძებდი და აღარაფერი მემახსოვრებოდა. სულ არაფერი.

კინოს განათებულ შესასვლელთან გაჩერდი. შუქზე გზედავდი, როგორ თოვდა. ვიდექი და ვუყურებდი. მაგრად ბარდნიდა. მოულოდნელად იქაურობა გამოიცოცხლდა. ბოლო სენასი დამთავრებულიყო. კინოდან ხალხი გამოდიოდა. ხმაურობდნენ, იცინოდნენ. უკვირდათ, რომ სანამ ისინი კინოს უყურებდნენ, გარეთ თოვლი მოსულყო. იდგნენ და მზიარულად საუბრობდნენ, თოვლით დაფარულ ქუჩას ათავლიერებდნენ. ვილაც ბიჭებმა ეგრევე გუნდები გააკეთეს და გოგოებს დააყარეს. ისმოდა იმ გოგოების სიფანდი ნივლი-კივილი, მანქანების კარების ჯახუნდი. უეცრად თავში გამკრა, რო ხვალ, როცა ბავშვები სკოლაში მივიდოდნენ, იმ ნაგანს ვილაც იპოვიდა. დებილი ვარ! გატენილ ნაგანს!

მამიწე მიეტრიალდი და უკან გავიქციე. ნაგანი უნდა მომეძებნა. უნდა მომეძებნა ნაგანი!

უკვე ქუჩაზე გადავბრდი, როცა საშინელი ყვირილი და მუხრუჭების ხმა გავიგონე, მერე დარტყმა არც კი მიგრძენია, ჰაერში ისე აფვარდი, ერთხანს ვიფრინე. ბოლოს მანქანის კაპოტზე დავეცი და პარპირის შევასკედი.

აზრზე რო მოვედი, სადავამყოფოში ვინეჭი. ვილაც კვნესოდა. თორემ, მე, ვენაში კაპოლის წემს მიწინა გარჭობილი. კაპილკა წვეთავდა, თითქოს დროს ითვლიდა. თვალებით მივისედ-მოვიხედე. მარტო ვიყავი და უეცრად მიხვდნი, რომ თუნდებოდა — ფანჯრიდან დილის მღეროე შუქი შემოდიოდა.

თვალები დაეხუჭე.

„ეს კარაქიანი პური სულ შეჭამე, კარგი, დედიკო?“

პატარა ბიჭი კუნწაში ზის, ხათრილი ჭამს და ზედ ჩაის აყოლებს.

„ჩანთა ხომ ჩალაგებული გაქვს?“

„ხო“.

„ხო კი არა, დიხა“.

„დიხა“.

„ქეჰრა, დედიკო, ქეჰრა, არ დგავაგინდეს!“

ბიჭი უგებურად იღვჭება. ენებ მე ვარ, ენებ — სხვა, არ ვიცი, მაგრამ რა მნიშვნელობა აქვს, მთავარია, რომ თუნდებ და ბავშვები სკოლაში წასასვლელად ემზადებიან.

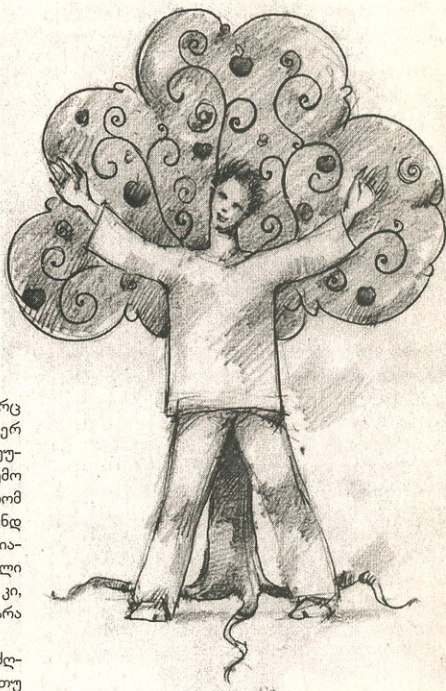
მატარებელში საკითხავი მეტ-ნაკლებად სახალისო ტექსტი

ლო. აბო. გნ.
ფილიპოვ.

თითოეული ადამიანის ცხოვრება, ისევე როგორც მთლიანად კაცობრიობისა, გარემოებათა ზოგჯერ გასაოცარი, სასწაულებრივი დამთხვევებისა და ცალკეული ჩვეულებრივი შემთხვევების სრულიად უსისტემო ერთობლიობისაგან შედგება. იმდენად უსისტემო, რომ რაიმე კანონზომიერების აღმოჩენა თუ დადგენა (თუნდ რელიგიური და თუნდ მეცნიერული კუთხით) ადამიანურ შესაძლებლობათა ვიწრო ჩარჩოებში მოქცეული პირობითობაა და მისი განზოგადების მცდელობაც კი, ზრდილობიანად რომ ვთქვათ, სხვა არაფერია, თუ არა გულუბრყვილობა.

მე არც ფილოსოფოსი ვარ და მით უფრო, არც მოძღვარი, უბრალოდ ისეთ ასაკს მივაღწიე, როცა გინდა თუ არ გინდა, გარკვეული ცხოვრებისეული გამოცდილება გიგროვდება და თუმცა კი ეს გამოცდილება ყოველთვის სიბრძნედ არ ყალიბდება, კაცი უნებურად, თავისთვის მაინც ფილოსოფოსობს.

მაინც რამ „ამაღებინა ხელში კალამი“ და რამ მაიძულა მკითხველისათვის „მეძღვნა სალამი“ (ასე „პოეტურად“ იწყებოდა ხოლმე, მახსოვს, საფოსტო გზავნილების დიდი ნაწილი)? ამჯერად ეს ბოლო დროს ჩვენს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში დამკვიდრებულმა ერთმა მანკიერმა გარემოებამ მაიძულა: ნებისმიერ თავყრილობაზე, — ქართული ტრადიციული სუფრა იქნება, თანამედროვე მოდური „პრენუნცია“ თუ სულაც რაიმე საქმიანი შეხვედრა თავისი აუცილებელი „ფორმით“, — ხალხი, შეიძლება ითქვას, ენადაა ქცეული. იმისათვის, რომ შენც შენი სათქმელი ყველას გასაგონად და, რაც მთავარია, დროულად „ჩააკვებო“, დიდი ბრძოლა და ენერგიის ხარჯვა გმართებს, რაც პირადად მე არასდროს მხიბლავდა და ამიტომ არც არასდროს მეხერხებოდა. არადა, როცა ვინმე რაიმე ამბავს ყვება, ამ ოხერ თავში გზადაგზა, ასოციაციურად (ასოცი რა არის!), უამრავი კარგი ეპიზოდი ან რაიმე საინტერესო

აზრი წამომიტეხტევდა ხოლმე და ყოველი მათგანი, ენაზე მომდგარი, ხმამაღლა გამოთქმის სურვილს მაშინცნობს და უფლებას მოითხოვს, მაგრამ გაგიგონია? ვინ გისმენს, ვის დაკარგვიხარ? ჰოდა, მეც ვზივარ ხოლმე ჩემთვის ჩუმად, არ ვიბრძვი, არ ფლანგავ უქმად სასიცოცხლო ენერგიას; მესიერებაში გზადაგზა წამოტივტივებული მეტ-ნაკლებად საინტერესო ამბები კი თავს მესხვევიან და გასაქანს არ მაძლევენ; წამოტივტივდება ერთი, ჩაიძირება, წამოტივტივდება მეორე, ჩაიძირება და ასე უსასრულოდ... მეც ავიღე და, ასე ვთქვათ, მოვინებათა მაშველი რგოლი გადავუგდე გარდასულ ამბებს, რათა ზოგიერთი მაინც ერთხანს გაეაჩერო მესიერების ზედაპირზე, ვიდრე ყველაფერი ამ რგოლიანად სამუდამოდ არ ჩაიძირულა დაიწყების ყოვლისშთამნათქმელ მღვრიე მორევში. ეს გახლავთ მატარებელში საკითხავი მეტ-ნაკლებად სახალისო ტექსტი. ყველაფერი, რაც მასში წერია, ავტორის მიერ ნაწილობრივ ან გაგონილი ამბავია; მოქმედების დრო — ჩვენი საბჭოური წარსულია, რაც მთელ ტექსტს ერთგვარ ისტორიულ ელფერს ანიჭებს.

სირცხვილს გადარჩენილი თამადა

ჩემი მეგობარი და ნათლიმამა თემო სულსანიშვილი და მე ერთხანს ერთ დანესებულეებში ვმუშაობდით (ის ბურღვის სპეციალისტია, მე — გეოლოგი), რის გამოც დღის უმეტეს ნაწილს და ზოგჯერ საღამოებსაც ერთად ვატარებდით. ეს ჩვენი განუყრელი მეგობრობა ზოგს მისწონდა, ზოგს კი რატომღაც აღიზიანებდა, მაგრამ ეს არ არის აქ მთავარი, უბრალოდ, იმიტომ გავიხსენე, რომ იმდროინდელი სასაიამოვნო განცდები გამეცოცხლებინა. დროთა განმავლობაში წესადაც კი იქცა: თუ ერთ-ერთ ჩვენგანს ვინმე სტუმრად დაბატოვებდა, მეორე თავისთავად იგულისხმებოდა. ახალგაზრდები ვიყავით, თავქარიანები, ულაპარაკოდ დავეყვებოდით ერთმანეთს; თემომ კარგი სიმღერა იცოდა და დღესაც იცის (მადლობა უფალს!), მეც ჩემი ბანით „ხელობას“ მაინცდამაინც არ ვუფუჭებდი და ამიტომაც ბევრგან სასურველ სტუმრებად ვითვლებოდით. ჩვენც დავდიოდით და დავქვიფობდით, რა გვენაღვლებოდა?!

ერთხელაც ერთმა ახალმა თანამშრომელმა, მშვენიერმა ახალგაზრდა ქალმა ირინემ, თავისი უმცროსი ტყუპი დაიკოს დაბადების დღეზე დიდი მონივნებით დაგვგზავტყუა. გაბრანჭვა და მსგავსი სისულელეები ფიქრადაც არ მოგვსვლია. ვიყიდეთ ბლომად ყვავილები და უცხო ოჯახს მეფური ზრდილობით, ანუ ზუსტად დათქმულ დროს ვენვეით. ოჯახში მრავალწევრიანი გამოდგა და ძირითადად ნათესაური თავყრილობა დაგვხვდა. მანდილოსანთა რიცხვი მამაკაცებისას დიდად სჭარბობდა: სულ ორად-ორი ბიძა იყო და ამდენიც „ყვინჩილა“, დანარჩენი კონტინგენტი კი დეიდა-მამიდებისგან შედგებოდა. სუფრასთან დაჯდომა დიდხანს ვერ მოხერხდა: თამადა იგვიანებდა და ბოლოს სულაც არ მოვიდა. ასეც ხდება ხოლმე. როდესაც სტუმარ-მასპინძლის მოთმინება ერთდროულად გამოილია, ირინემ თემო და მე განზე გავვიხმია და გვთხოვა, ბიძაჩემი ვერ მოდის და თქვენგან ერთ-ერთმა უნდა ითამადოთო. ისე აველდი, გულისცემაც კი ამიჩქარდა. უცხო ოჯახში თამადობა როგორია?! თანაც ამდენ დეიდა-მამიდებში! სულ ცოტა, მსახიობი მაინც უნდა იყო. ვიდრე რამის თქმას მოვასწრებდი, თემომ კბილის ტკივილი მომიხეზა და თავი ისე მოისაწყლა, რომ მეც კი დავიჯერე და გული ამიჩუყდა; მოვიხმე მთელი ჩემი სულიერი ძალეები და ირინეს საადდგომო ბატკანით გავყევი უკან. გრძელი სუფრის შუაში დამსვა. წინ თემო დამიჯდა. ჩემგან მარჯვნივ, თემომდე, ნახევარწრიულად ათიოდე დეიდა განლაგდა, მარცხნივ — ასევე ათიოდე მამიდა; სუფრის თავსა და ბოლოში ბიძები და „ყვინჩილები“ დასხდნენ, თვითონ ირინე და ოუბილარი ტყუპი კი არ დამსხდარან და შემანუსებელი ყურადღებით გვემსახურებოდნენ (ქართველებმა ხომ ზომა არაფერში ვიცით?!).

„თავო ჩემო“ — მეთქი, ნავილინე გულში და შევუდექი ჩემთვის ამ ყველაზე საძულველს თუ არა, ყოველ შემთხვევაში, არასასიამოვნო საქმიანობას თუ მოვალეობას. დასაწყისში თითქოს კიდევ არა მიშავდა. ანტიკვარული ჭურჭლით სავსე სერვანტში ადრევე მოვკარი თვალი სიფრიფანა ფაიფურის ორ ერთნაირ, პანანა ფინჯანს და როცა ღვინის ჭიქით ოჯახის სადღეგრძელო მოვილიე, ფინჯნების ის წყვილი მოვითხოვე, თითო ყლუპი ღვინით გავავსე და ტყუპის სადღეგრძელო ასე „ლაზაზად“ და „ორიგინალურად“ დავლიე. ამით მე დეიდა-მამიდების დაუფარავი აღტაცება დავიმსახურე. ფინჯნების წყვილმა კი დაუბრკოლებლად იალავერდა და მთელი სუფრა რეკორდულად მცირე დროში შემოიარა. ქეიფს თითქოს კარგი პირი უჩანდა, მაგრამ თურმე არა. თურმე აქედანვე იწყებოდა ჩემი ნამდვილი გასაჭირი და უბედურება. ყოველი მომდევნო, ქრესტომათიული სადღეგრძელოს შემდეგ ქეიფის ხალისი რატომღაც სულ უფრო და უფრო მაკლდებოდა და ძალიან მალე აბსოლუტურ ნულს გაუტოლდა. იდეები გამომეღია, კრიჭა შემეკრა და სულ მარტივ სიტყვებსაც კი გარკვევით ველარ გამოვთქვამდი. ისე საცოდავად ვლულულულებდი, თავიც კი შემეზიზნა. კრახი გარდაუვალი ჩანდა...

დიდ ჭიქებზე გადავედი და სმას მივეძალე. იქნებ ენა გამეხსნას-მეთქი, უარესი კი დამემართა: ნერვიულობისაგან სისხლძარღვთა სისტემაზე ღვინო ახლოსაც არ გაიკარა და ნაცვლად იმისა, რომ ეს ღვთიური სითხე მთელ სხეულში თანაბრად განაწილებულიყო, მან მხოლოდ ერთ გარკვეულ ადგილს მიაშურა, საიდანაც ტინის „მწვანე შუქის“ დაუყოვნებელი მოთხოვნის მწვავე სიგნალი გაუგზავნა. რა უნდა მექნა? ისეთი სივინროვე იყო, მარცხნივაც და მარჯვნივაც ათ-ათი ქალბატონი უნდა წამომეყენებინა ფეხზე, რათა იქ გავსულიყავი, სადაც მეფე თავისი ფეხით დადის. ეს სრულიად წარმოუდგენელი იყო, მით უფრო, რომ ტყუპის სადღეგრძელოთი მთლად დამდნარი დეიდა-მამიდები სახეში შემომცინებდნენ და ჩემი პირიდან სულ ვარდების ფრქვევას მოელოდნენ.

ამ დროს კი თემო ჩემ პირდაპირ გალაღებულიყო და ამ სილალით ურცხვად ნებივრობდა.

სუფრაზე თამადისთვის ავისმომასწავებელი, სამარცხვინო სიჩუმე ჩამოვარდნილიყო. უსათუოდ რაღაც უნდა მომხდარიყო, თორემ ისეთ დღეში ჩავვარდებოდი, როგორშიც ალბათ არავინ არასდროს ჩავარდნილა... ღმერთო, შენ მიშველე-მეთქი, ერთი კი

მოვასწარი ამის გაფიქრება და... მიშველა ღმერთმა! მოხდა ის ერთადერთი რამ, რაც ამ გამოუვალი მდგომარეობის გასაძლიერებლად და საცქერო სირცხვილს გადაიმარჩენდა: გამოსაშინელი ჭახანი და ე. წ. ქუთაისური მაგიდა (უკეთესს სხვა ვინ მოიგონებდა), ოცდაათი კაცზე რომ იძლება, შუაში ჩატყდა. აირია მონასტერი. ორივე იდაყვით მაგიდას დაყრდნობილი თემი ცხვირით წინ წაერჭო და საცივის ნეწისა და ღვინის წაზვის შთამბეჭდავი შხაპი მიიღო. დაიმტვრა ჭურჭელი, ატყდა ქალების წიოკი და ვაი-უშველებელი...

მხოლოდ მე გავისარე ამ ღვინის წყალობით, — ვილას ეცალა ჩემთვის?!

სასწაულო ორჯედ ზედიზედ არ ხდება—მეთქი, გავიფიქრე, სუფრის განახლებას აღარ მოვეცადე და ინგლისური წესით ანუ დაუმშვიდობებლად გაუფიქრარი, ამას ჩვენში გააპრავს ეძახიან და დიდ უზრდელობად თვლიან, ინგლისში კი ასეთი საქციელი არისტოკრატულ წესადაა მიჩნეული. მიდი და გაარჩი, ვინ არის მართალი!

სასწაული გომბორის გზაზე

ეს პატარა საგზაო თავგადასავალი დიდი ხნის წინ გადახმდა, მაგრამ დღემდე ცოცხლად ჩამოა მესხიერებაში. რატომ, არ ვიცი, აი, გავისენებ ყველაფერს და იქნებ ამ კითხვასაც თავისთავად გავცეს პასუხი.

ცივი ზამთარი იდგა იმ წელს მთელ საქართველოში, თოვლიანი და ყინვებიანი, რის გამოც გათბობის საკითხი უპირატესი საზრუნავი გახდა ყველა „საშუალო“ თბილისელისათვის, ხოლო მე, ისევე, როგორც დღეს, იმ დროსაც სწორედ ამ კატეგორიას ვეკუთვნოდი. ეს ის კატეგორიაა, რომელიც როგორც უნდა გადაბრუნდეს—გადმობრუნდეს ქვეყანა, მუდამ შუაშია. როგორც ჩანს, ქვეყნის ბრუნვის ღარიბ ზუსტადმასზე გადის. ერთი ქვეყანა კავლის ღუმელი მქონდა, ძველისძველი, ნახევრად უფარგისი ანუ ნახევრად ვარგისი, ე. წ. ზუსტად ისეთი, როგორიც საშუალო კატეგორიის წარმომადგენელს ეკადრებოდა; იმით ვთბებოდი. შემის უზარმაზარი საწყობები არსებობდა „საბჭოთა“ ნავთილუმში, მაგრამ შუა იქ მგტისმეტად ძვირი იყო ჩემისთანას ჯიბისათვის. ამიტომაც, ვისაც შეგვეძლო, ესარგებლობდით სამსახურებრივი მდგომარეობით და „ბოროტად“ ვიყენებდით მას. მე ერთ-ერთ დაქანსებულბეზირი რიგით გეოლოგად ვმუშაობდი. შევამსახურებოდათ ხოლმე ორნი ის სამნი, გამოგვყავდა ავტოფარეხიდან ზამთრობით უქმად მდგარი სატვირთო მანქანა და ახლომხლო რომელიმე ტყიან რაიონს მიგაშურებდით; ადგილზე შუმა გაცილებით იაფი ჯდებოდა.

ერთხელაც გავრცელებდა ხმა, ყველაზე იაფად შუმა გომბორის მხარეს, თეთრწყლებში იყიდებაო. ავფიქრე ჯუნა ოქრომჭედლიც — ჩემივე გეოლოგიური პარტიის უფროსი, საჭესთან პავლე დაესვით, ჩვენი ერთ-ერთი საუკეთესო მძღოლი, და დილაადრინ გომბორის გზას დავედეთ.

მანქანის კაბინაში შეყუჟულები, ჯუნა და მე, რთული მტკობირობების მოუხედავად, გულმშვიდად ვყავით, თურქი კი ტყუილად, მაგრამ წინასწარ აბა, რა ვიცოდით?! გზა მოსალოდნელზე რთული გამოდგა და როცა მივხვდით, რომ ჩვენს ვოვას აშკარა ავანტიურის სუნი ასდოდა, გვიანდა იყო...

თავიდან არა გვიშავდა რა: სამხილიანი მანქანა, კარგი ბედაულობით იოლად ძლედა ერთიმეორეზე მწველ დაბრკოლებებს — თოვლით დაფარულ მკვეთრ მოსახვევებს, სარკესავით მოლაპლაპე მოლიპულ აღმართებსა და ა.შ. მერე და მერე კი თანდათან გაუჭირდა და უღელტეხილის მისადგომებთან უკვე ძლივსაა მიიღწეოდა ნამქერებისაგან თითქმის მილიანად წაშლილ გზაზე.

ის იყო, თავში ცუდმა ფიქრმა გამიღვია, აქ რომ რამე მოგვივადეს, ვინ გვეშველის—მეთქი, რომ მანქანაც გაჩერდა: რადიატორში წყალი ადუღდა, ორთქლმა მორყეული ხუფი ამოაგდო (როგორც შემდგომ გამოირკვა) და გეიზერით ამოვარდნილი ჭავლის სითხერე ისედაც თოვლით გადათეთრებული მიდამო მთლად უხილავი გახდა.

სამიწვენი კაბინიდან გადმოვდით და ძრავის გაგრელების მოლოდინში ჭირისუფლებით დაღვრემილნი დადავდებთ თავზე მანქანას, რომ ვიყავით თუ რა, ჭირის უფლები?!

პავლეს ხომ სახეზე სულ ტყემალი ჩამოსდიოდა.

— ცუდადაა საქმე! — „დაგვაიმედა“ და კაპოტის ახდა სცადა, მაგრამ ხელი დანევა, — ნალდად რემენია გაწვეტილი...

ჩვენდა საგალაოდ, პავლეს დიაგნოზი მაღე დადასტურდა, მართლაც ვენტელატორის ლედი განწყვეტილი იყო და წყალიც იმითომ ადუღებულყოფი. ამ ყინვაში ძრავის გაგრელებას დიდი დრო არ დასჭირდებოდა, არც უწყლობა იყო ამგვრად დამაბრკოლებელი: წყლის დანაკლისი თოვლი წაშლი აგვინაზაუბრებდა. საფრთხეზე სულ სხვა მხრიდან იჩინა თავი: სათადარიგო ლედი პავლეს, რა თქმა უნდა, თან არ აღმოაჩნდა — ასეთ წვრილმანს „საუკეთესო მძღოლის“ წოდება, ეტყობა, არ ითვალისწინებდა.

ვითარება დაიძაბა შემდეგი სამი გარემოების გამო: პირველი — მანქანა უღვედოდ ვერ ივლიდა; მეორე — რაც გომბორისკენ გადმოვხვებით, მას შემდეგ არც მანქანა შეგვხვდისო, ერთი მარცხი, და არც არავინ სულიერი დაგვინასავს მზხაანა ყვაგების გარდა; მესამე და მთავარი — ჯუნა, რბილად რომ ვთქვათ, არ იყო „შეპერაბა“.

— დაგვეჩხა? — იკითხა მან ხმადაბლა და მშვიდად, რაც ქარიშხლის ამოხლეკას მოასწავებდა.

— კი... — ძლივს ამოიღრა პავლემ და მოიბოზა.

სასწაული იმავნამს და ისე უცებ მოხდა, რომ ჯუნამ აფეთქება ვერ მოასწრო. მოხდა კი ის, რომ მე უცაბედად ფეხი თოვლით ამოვსებულ ღრმა კოუვეტში გადაძვინდა და შიგ ჩავცურდი, მაგრამ არ ნავეცეულვარ და როცა იქიდან ამოსვლა ცვადა, ამ სითხერეში ფეხქვეშ რალაც შავ ზოლს მოვკარი თვალი; დაუფიქრებლად დაეწედი უცნობ საგანს, აღება დავაპირე, მაგრამ არ ამყვა, ჩაინილეთ აღმოჩნდა თოვლიდან ვიდრე ძალით ამოვგლეჯე, იქამდე მივხვდი რაც იყო, მაგრამ ვერ დავიჯერე; ალბათ თქვენც მიხვდით: დაიხს, ვენტელატორის ლედი იყო, საღ-სალამაო! გადავრჩით—მეთქი, გავიფიქრე, მაგრამ მაშინვე შევწყმანდი: მოერგებოდა კი ჩვენს მანქანას?

სასწაულოდ გავაცალე ლედი მყინული თოვლი და იმედიანად ამოვედი კოუვეტიდან.

ჯუნა უკვე აფოფრილიყო და პავლეს მიმართულებით თვალებიდან პირველ ნაპერწკლებს ყრიდა.

ნადავლიანი ხელი თეატრალურად ზეადვმართე და გახარებულმა პათეტიკურად შეგახს:

— „ვერ შეიცადეთ, ვიდრემდის ნახვალთ!...“
— ამიღიწესი ხელში სად ვირის ტრაკში ნახვალთ?! —
ლრემისი გამაწყვებდა ჯუნამ ასე კარგად დანაწყებული
ოტელოს მონოლოგი.

— ვაა, რემენი, ტრო?! — თვალები დააწყიტა პავლემ,
ლევდი ჭამომართვა, შეათვალღერა და საკონცელოდ გამო-
ონია ჩემკენ, — ვაპ, შენ გენაცვალე! ტრანად ჩვენია!
გულმოსისანი ყოფილხარ! არა, რა იცოდო, რომ
დაგვეჭირდებოდა?

ძნელი მისახვედრი არ იყო, ეს ბოთე რასაც გუ-
ლისხმობდა: ეგონა, ლევდი თან მქონდა ნამოლებული,
მიდი და ელაპარაკე!

ჯუნადღუმა, მაგრამ ცალთვალმობუჭულელი ისიც ეჭვი-
ანად მიყურებდა და ბოლოს აგდებულად ჩაიქირქილა:
— არ მიიხზრა ახლა, აქ ვიპოვე!

— აქ ეიპოვ, მა რა! — აღუშფოთდი მე, — არა, ბიჭო,
სახლადნა ნამოვიღე!

— კარგი რა, დათოჯან, ვის ატყუებ?! მართლა ეგეთი
ბრიყვებიც არა ვართ! — იწყინა პავლემაც, მერე შუთი-
თი ენით დაიცივლა და რადატორი მოსინჯა, ცხელ უთოს
რომ სინჯავენ, კი...

...ბოლო ეთიოლია, ყველაფერი ზღაპრულად
დამთავრდა: ზღაპრულად ნაპოვნი ლევდიც მოუდგა მან-
ქანას, შემეცა ზღაპრულად იაფად ვიშოვეთ და უკან გზაც
ზღაპრულად უფათვარკოდ გამოვიარეთ; ზამთარი ხომ
მიღად ზღაპრულ სითბოში გავატარეთ...

სამიოდ წლის შემდეგ სახელო პავლე ისე დაიღუპა,
რომ ვერა და ვერ ირწმუნა ჩემი სიმართლე, ჯუნა კი (ჯვარი
სწვრია) ამამის გახსენებისას დღესაც დუმის აშუაბინებს
და კვლავ ცალთვალმობუჭულელი მიღიმის ხოლმე.

ბენემიცინი

ეს ერთი ამბავი რამდენიმე პატარა სასწაულისგან
შედგება და ამითაა საინტერესო, თურმე ასეც შეიძლება
მოხდეს.

ერთ არცთუ მშვენიერ დღეს ჩემს ვაჟს კისერზე
რალაც ჯირკვალი გაუსვიდა, რამაც, ცხადია, შეგვაშფო-
თა და ექიმებს მივმართეთ. ჯირკვალი ლიმფური გამო-
და, მაგრამ ზუსტი დიაგნოზის დადგენა გაჭირდა და დანი-
ქნა პატარა, მაგრამ მეტად არასასიამოვნო ოპერაცია,
ე. ნ. ბიოფსია, ანუ ქსოვილის დათესვა. თვით ოპერაცია
სულ რამდენიმე წუთს გაგრძელდა, მაგრამ, აი, პასუხის
მოლოდინი კი ენით აუნერელი კომპარი გამოდგა, მით
უფრო მას შემდეგ, რაც ჩვენთვის გაუგებარი მიზეზი
საშინლად გატანულდა და დაპირებული სამი დღის ნაცე-
ლად იყო კვირად გაიწვია. გარკვეულ პასუხს ვერგვე-
ობით ვერავინ იძლეოდა, ექიმების გაქვავებულ სახეებზე
საიმედოს ვერაფერს ნაიკითხავდით. ასე ყოფილა მიღე-
ბული თურმე მედიცინაში და ეს სწორია: განა არ გჯობს,
ცაი უიფესს მოელოდე და ბოლოს უცეთესი პასუხი მი-
იღო, ვიდრე პირიქით? ნამდვილად გჯობს, თუმცა კი ესეც,
ამის ცოდნაც, დიდი ვერაფერი შეღავათი ყოფილა, კი-
ნალამ დაგვცოცა ყველანი იმ გაჭიანურებულმა მოლოდ-
ინმა.

იმ საშინელ დღეებში მე პირველად გავიგე ჩვენში ახლა
ფეხმოკიდებული სიტყვა „სტრესი“ და საკუთარ ტყავზე
ვინწინე იგი. თავიდან ეს მოვლენა „ელდასიან“ გავთვივე,
მაგრამ როგორც ჩანს შევცმდარვარ. ელდა ეცაო, ქართუ-
ლად რომ ითქმის, სულ სხვა რამ ყოფილა. ელდა მუდამ

მცისიერი მოვლენაა, მართლაც ეცემა კაცს და ისიც აწ-
გაუძლებს, ამ ვერა. სტრესი კი ხშირად თურმე ხანგრ-
ძლივად გრძელდება და ტანჯავს ადამიანს. ჩემი სტრესი
ორ კვირას გაგრძელდა და გაუძელი კია, მაგრამ ვაი იმ
გაძლებას! უცებ, უნებურად, ისე მიხურდებოდა მთელი
ხსეული, როგორც ელექტროტურა მალაღი ძაბვის მოვარ-
დნისას; თანდათან მატულობდა და მატულობდა „ძაბვა“,
თითქოს სადაცაა ცეცხლი უნდა ნამკიდებოდა და სამ-
უდამოდ უნდა გადაგვეწვარყავი, მერე კვლავ უცებ და
თავისთავად ვერიღდებოდი, თვით ორგანიზმი იცავდა
თავს ჩემგან დამოუკიდებლად; ვმშვიდდებოდი, გული
საგულს უბრუნდებოდა და საიდანაც გაჩენილი იმედ-
ით იცხებოდა... ზუთიოდ წუთში კი ყველაფერი ისევ
თავიდან იწყებოდა და ასე, მთელი ორი კვირის განმავ-
ლობაში. ის, რომ ჩვენ ამ სტრესს საბოლოოდ მაინც გავუ-
ძელით, თავისთავად უკვე სასწაული იყო, მაგრამ წინ
თურმე კიდევ რამდენიმე გველოდებოდა.

როგორც იქნა, დადგინდა ზუსტი დიაგნოზი: რაც
მთავარი იყო, ყველანი გადავრჩით და ვილა ჩიოდა იმას,
რომ ეს ზუსტი დიაგნოზი, არც მეტი, არც ნაკლები, ტუ-
ბერკულოზური ინფექცია გახლდათ; მისი წყაროც ზუს-
ტად დავადგინეთ: წინა ზაფხულს ორიოდ კვირა აბას-
თუმანში გავატარეთ და კოხის ჩხირებიც სწორედ იქ შევ-
ვიძენია.

მოდი და ნუ ირწმუნებ ადამიანი ფარდობითობის თეო-
რიას! მართლაც ყველაფერი შედარებითი ყოფილა,
თორემ გასახარი თითქოსდა რა გვექნადა?! თურმე გვეკუ-
ნია. ეჭვი რაზეც იყო, იმდენად საშინელია, რომ მისი ხსენე-
ბაც აღარ მინდა.

მართლაც გოლიათური ნაბიჯებით მიინებს წინ მე-
დიცინა: ერთ დროს უკურნებელი სენი, ტუბერკულოზი,
დღეს იოლად იკურნება; სულ ერთადერთი ანტიბიოტიკი
დაგვინიშნეს ექიმებმა — ბენემიცინი, კაფსულეშია და
სულ ერთი კოლოფი სასცებით საკმარისიაო. ეს ერთი
კოლოფი ორმოცი მანეთი ღირებულა, რაც იმდროინდელ
უკრისთი საკმაოდ ძვირი იყო (ჯამაგირი თვეში ასი მანე-
თი მქონდა), მაგრამ ასეთ დროს სიძვირე რა სალაპარა-
კოა. სინდელე ის იყო, რომ ეს პრეპარატი ძნელად იმთვე-
ბოდა, აფთიაქებში არ იყიდებოდა, სადმე საწყობებში
აღბათ ეწყო, მაგრამ არც მიგნება იყო ადვილი და მის
გამოტანას ხომ ლამის მინისტროსა საბჭოს დადგენილება
სჭიროდა.

დატარალდი, ქვეყანა შევანუხე, მინისტრებამდეც
ავალნიე და მაინც ვერაფერს გავხდი, ბენემიცინს ვერსად
მივაკვლიე. ვიდრე იმდეს საბოლოოდ დავკარგავდი, გამ-
ახსენდა, რომ ერთი შანსი კიდევ მრჩებოდა — „ჩაშკა“! ამ
მეტსახელით იყო იშხანად საქვეყნოდ ცნობილი ერთი
ებრელი გადაამყიდველი, რომელიც მაიდანში ცხოვრობ-
და, სინაგოგის ახლოს და ფარმაცევტიკაში „მოღვაწეობ-
და“. ბუნებში არ არსებობდა ნაშალი, მას რომ არ ჰქონო-
და, ოღონდ საშინელი მეძვირე იყო. ჩემი საზრუნავი ახლა
ფულის შოვნადა იყო: თუ თავისი ფასი ამ ნაშლისთვის
ორმოცი მანეთი იყო, „ჩაშკას“ არზინით ეს თანხა ზუთ-
ექვსჯერ მეტი მინც იქნებოდა, რაც ჩემთვის უკვე სერიო-
ზულად დამრთობდა წარმოუდგენად, მაგრამ უკანდასა-
ვეი გზა, უბრალოდ, არ არსებობდა.

ფულის შოვნის ვარიანტებზე ფიქრმა ჩემი გონებიდან
სხვა ყველაფერი გამოდევნა, თუმცა ერთი ცუდი ფიქრი
თავში მაინც ჩამრჩენილა: კარგი და, „ჩაშკას“ ბენ-
ემიცინი არ აღმოაჩნდა...

აი, ამ დღეში ვიყავი, როდესაც რამდენიმე უმედეგო ცდის მერე კიდევ ერთხელ ხელმოცარული და დაქანცული გზურნდებოდი შინ სულის მოსათქმელად, ძლივს შევლასლასდი ეზოში. ზემოდან ნაცნობი ხმა შემომესმა. სადა ხარ, ბჭო, სად დამეკარგო, პაპიდა მეკითხებოდა. ასე ვეძახდიტო ეზოში ყველანი ამ საინტერესო ადამიანს, მეორე სართულის შუშპანდიდან რომ გადმომცქეროდა. რაც თავი მასოსეს, სულ შავები ეცვა, თმაც შავი თავსაფრით ჰქონდა წაყრული, პაპირისი აბოლებდა და სათვალის შუმიდან არეკილი მზის სხივით მებრძალებდა. 1924 წელს სისხლისმსმელებმა 18 წლის ძმა დაუზვრიტეს, შავები მაშინ ჩაუტყვამს და აღარც გაუხდია. კიდევ ათასი ჭირი გადაუტანია მას შემდეგ და ბოლო ათი თუ მეტი წელი მინაზე ფეხიც აღარ დაუდგამს, სულ შინ იჯდა, მაგრამ გაფაციცებთი ადევნებდა თვალს პრესას და რაკილა სტრიკონებში კითხვა ეხერხებოდა, ყველაფერი იცოდა, ქვეყნად რაც ცხდებოდა. პატარა, ჯღანო ტელევიზორიც მუდამ ჩართული ჰქონდა. პაპიდა პენსიონერი იყო და იმ დროისათვის ალბათ მსოფლიოში უმცირეს პენსიას — სულ 15 მანეთი იღებდა. ეს როგორ „მოიხრება“, სრულიად გაუგებარი იყო, რადგან შესანიშნავი პედაგოგი და სკოლამდელია უბადლო აღმზრდელი გახლდათ. მიუხედავად ამისა, მე ხშირად მისი ვალი მქონდა, წვრილ-წვრილი, რალა თქმა უნდა. ჩემთან საუბარი უყვარდა და ახლაც ამას მოხოვდა, ამოდო, მაგრამ უარის თქმა მომიხდა, არაქათი აღარ მქონდა. რამ დაგლალო, ჩამაცივდა. არ მინდოდა მეთქვა, მაგრამ არ მომეშვა და გამომტყნა. წამლის ფული მაქვს საშოვნელი-მეთქი, რომ ვუთხარი, დაღონდა, ჰოო, ფული არა მაქვსო: ვიცი-მეთქი და ისევ ჩამაცივდა, რა წამალი გაქვს საყიდელიო; არის-მეთქი რალაც წამალი, ძვირია და არც იშოვება; რა ჰქვიაო, ჩამეკითხა. რა მწიფელობა აქვს-მეთქი, ლამისაა გამაბრაზა მისმა ცნობისმოყვარეობამ. არა და არ მომეშვა, ვიდრე არ მათქმევინა: ბენემიციონა-მეთქი, ანტიბიოტიკი. ერთ წუთს მომიცადეო, რალაც ეშმაკურად გამოიღმა და ოთახში შევიდა; მალევე გამობრუნდა უკან და პლასტმასის თიერი კოლოფი დამანახა; რა არის-მეთქი, ისე, სასხვათაშორისოდ ვკითხე და ნერვიულობისაგან მოქნარებამ ამიტხანა; წვრილი შრიფტით აწერია რალაც და ვერ ვკითხულობო, კვლავ ეშმაკურად გამოიღმა, ამო, ნახე, იქნებ სწორედ ის არის, რაც გჭირდებაო. თითქოს ცივი წყალი გადამასხეს, ისე უცებ გამოფეხიზლდი. გვიფიქრავდა კიბეზე. მართლაც ბენემიციონი აღმოჩნდა. წამალი, რომელიც მთელ თბილისში, ე.ი. მთელ საქართველოში არ იშოვებოდა, აგერ არ ყოფილა, ჩემივე სახლში, ჩემივე ოთახის თავზე?..

საიდან-მეთქი, პაპიდა, შეგვიკითხე, როცა მეტყველებდის უნარი დამიბრუნდა. არ ვიციო, გამიცინა, ჩემმა

ქალებმა მომიტანეს ამას წინათ, ცუდად გახვეწილს, ის არ მერჩინა, პაპირისი მოეტანათო? მერე ხელი ჩაიქნია, მეტი საქმე არა მაქვს, წამლები ვსვა და ას წამალზე ვიცოცხლო. აჰა, ნაილე, ხელიც არ მიხლიაო, და გამომიწოდა. გამოირთმევა დავაბრე და უცებ ფასი გამასხენდა, წამსვე ზურგს უკან წავიღე წინგანდელი ხელი. მისმინე, პაპიდა, ეს წამალი ძვირია და უფასოდ ვერ გამოვართმევ-მეთქი. აჰა, რა, მოყიდოო, გადართაო. დიდი ვაჭრობის შემდეგ ძლივს შევთანხმდით: ნახევარ ფასს გადამიხდიო. ვერასვლით ვერ გადავათქმევინე და ასე დავშორდი, ანუ 20 მანეთი დამდეო ვალად, ოღონდ ახლა არა, როცა მოგთხოვ, მაშინ მომეციო.

გავიდა ხანი, ჩემი ვაჟი სწრაფად განიკურნა. ინფექციამ უკვალოდ ჩაიარა. მეც და ჩემი ცოლიც ისევ ადამიანებს დავემსგავსეთ და ცხოვრებაც ძველ კალაპოტში ჩადგა. პაპიდას ვალი კარგა ხანს გაუსტუმრებელი დამბრჩა, რადგან არ მოუთხოვია. არადა, ლოდინით მანვა გულზე, სულ ვშიშობდი, ისეთ დროს არ მომთხოვოს, როცა არ მექნება-მეთქი და, რა თქმა უნდა, სწორედ ასე მოხდა: მეძახის ერთხელაც პაპიდა და მორცხვად მუუბნება, დღეს საღამოს მჭირდებაო ფული, ანუ 20 მანეთი. მე კი, როგორც ხშირად, ახლაც უფულოდ ვარ, თან უკვე საღამოვდება. სასწრაფოდ ჩავიცი და გავვარდი საშოვნელად. არც ვიცი, სად მივდივარ, გზაში მოვიფიქრებ...

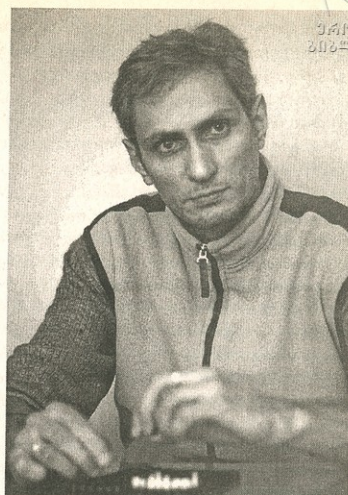
ჭიშკარში ჩემს ცოლს შევეფეთე, სამასხურიდან ბრუნდებოდა; სად გარბობარო, გაუკვირდა, მაგრამ პასუხს არც მოუცადა და — მოიცა, რა გითხარო, მუუბნება. რა უნდა მითხრა, მეჩქარება-მეთქი. რა და, ფული ვიპოვე ქუჩაშიო. ჩემი გაკვირება უნდა გენახათ! მერე კი გამეცინა. ჩემს ცოლს ცუდი მხედველობა ჰქონდა და არასდროს არაფერი უშოვია, აი, დაკარგვით კი ბევრი რამ დუკარგავს — საფულეებიც, სათვალეც, ბეჭდებიც და რა ვიცი, რა არა. მაინც რამდენი იპოვე-მეთქი, ისე, ზრდილობისთვის ვკითხე და ვიფიქრებო ერთი, სამი ან, ჰა-ჰა, ხუთი მანეთი, ან იქნებ სულაც ხუთდა ფული იპოვა და უხარია-მეთქი, და იცით, რა მიპასუხა? ალბათ ხვდებით და თქვენც ისევე არ გჯერათ, როგორც მაშინ მე არ მჯეროდა: ოცი მანეთი ვიპოვეო, მიპასუხა. ოცი მანეთი, არც მეტი, არც ნაკლები! რამდენჯერმე გავამეორებინე და, ცხადია, გაუკვირდა, რა დაგემართათო, შენ-უნდა კიდევ, მაგრამ როცა ყველაფერი აუფხსენი, სასწაულიაო, დამეთანხმა...

თუ დავითვლით, ეს უკვე მესამე სასწაული იყო ამ ერთ ამბავში. ცოტათ თუ ბევრი, მკითხველმა განსაჯოს, მე კი კვლავ ფარდობითობის თეორიის ერთგული ვრჩები, რომლის თანახმადც თმის სამი ღერი კაცის თავზე — ძალიან ცოტაა, მაგრამ თუ წვნიანში შეხვდებით, ძალიან ბევრია; ჩემთვის კი ამ სასწაულებში მთავარი ისაა, რომ პაპიდას წინაშე მპირანდელი დავრჩი.

რამდენიმე მწერალს რომ შეეძენა ინტერსამყარო

ინტერვიუ
ილია ბაბუნაშვილთან

ილია
ბაბუნაშვილი

— რატომ ჰქვია ნაწარმოებს „პროფესორი პენდოლინი“?

— იმიტომ, რომ უკეთესი ვერაფერი მოვიფიქრე. იცით, როგორ იყო? რომანი დიდხანს მედო უსათაუროდ. ბოლოს (სამსახურში მოხდა ეს ამბავი) მიხო მოსულიშვილი მოვიდა, ხელი დასტაცა და გამოსაქვეყნებლად ნაიღო. რა მექნა, უსათაუროდ ხომ არ დავტოვებდი? არადა, მიხო უკვე ლიფტშია, მიდის. იძულებული გავხდი, ფანჯარა გაშელო, სანამ ლიფტი მეოთხე სართულიდან პირველზე ჩავიდოდა, სათაური მომეფიქრებინა და მიხო შენობიდან რომ გავიდოდა, დამიზნებით მესროლა. პირდაპირ საქალაქოში ჩავადგი. მიხო, ცხადია, მიმიხედა, მაგრამ დელიკატური ადამიანია და არ მავრძნობინა. ამ ისტორიაში ირიბად არის ჩარეული გიო ახვლედიანიც — სათაურის ნახევარი მისი მოვიჭრებოდა.

რაც შეეხება პენდოლინის, „პენდოლო“ იტალიურად ქანქარაა. ერთი სიტყვით, პროფესორი პენდოლინი, ჩემი ჭკუით და თამაშ-თამაშ, ვითომცდა უმბერტო ეკოს „ფუკოს ქანქარას“ ესმინება. მოკლედ, ხუმრობაა ყველაფერი ეს, ცხადია, კანდიერი, მაგრამ მაინც ხუმრობა და თავს ამით ვინუგეშებ.

— „პროფესორი პენდოლინი“ ციკლის მესამე რომანია. აპირებ თუ არა გაგრძელებას და რა სირთულეები გხვდება?

— პირველ რომანში, რომელსაც „იმპერატორის მახვილი“ ჰქვია, მოქმედება 1904 წელს ხდება. მეორეში, რომელსაც ჰქვია „ეზ ეზუნავორან“, 1907 წლის ამბებია... თუ — მოდური ტერმინი რომ მოვიშველიოთ — პროექტს გაგრძელება უნერია, სიამოვნებით მოვალ თანამედროვეობამდე, ოღონდ რამდენიმე პრინციპის დაცვით. კერძოდ, ყოველი რომანიდან შემდეგში აუცილებლად გადავცა ერთი ან რამდენიმე პერსონაჟი, თუმცა არ არის აუცილებელი, ეს პერსონაჟი წინა წიგნის მთავარი გმირი იყოს.

ყოველი წიგნის მოქმედ პირთა შორის იქნებიან ის ადამიანები, რომლებიც ნამდვილად არსებობდნენ, ან გმირები სხვათა წიგნებიდან — არჩევანი შეუზღუდავია, დანაშაული „ბეიჯულდით“ და დამთავრებული „ალქიმი-

კოსით“ აქ ყველას შეუძლია თავი ამოჰყოს. თან, მე თუ მკითხავთ, იმისათვის, რომ ადამიანი 1900 წლის ამბავში მოხვდეს, სულ არ არის აუცილებელი, მართლა მაშინდელი იყოს. იყოს, ვთქვათ, ფიდელ კასტრო და იაროს ვაჟა-ფშაველასთან ერთად მეოცე საუკუნის დასაწყისის ტფილისში, რა უჭირს.

მაგალითად, „იმპერატორის მახვილში“, გავკანდიერდი და ნიკო ფიროსმანი მოვიხმე. იქვე ერთ-ერთი პერსონაჟია დიდებული გრაფი სეგედვი: „ეზ ეზუნავორანში“ ბრძანდებიან გიორგი გურჯიევი, ახალგაზრდა იოსებ ჯუღაშვილი... „პროფესორ პენდოლინიში“ შეიძლება სადმე ტოტისაც წააწყდეთ...

...კინალად დამაგონა, პირველი და მეორე რომანის მთავარი გმირი, გამომჩიებული ალექსანდრე ტყეღეივი, ზემოთ გიო ახვლედიანად წოდებული აკა მორჩილაძის „მადათოვების“ უმნიშვნელო პერსონაჟია.

რაც შეეხება ფანრებს, დაე, იყოს ამ ციკლის ერთი ნიგანი კლასიკური დეტექტივი, მეორე — ტრილერი, მესამე — ავტობიოგრაფია, მეოთხე, თუ გენებათ, სულაც ვესტერნი, მეხუთე — ფსევდოლოკუმენტური პროზა და ასე შემდეგ. მეონი, მიზეზთა გამო, საქართველოში ხელუხლებელი ფანრების დიდი არჩევანია და რალაც-რალაცების გაგებდა შეიძლება, თუმცა, ბუნებრივია, არც იმას გამოვრიცხავ, რომ ამ საქმიდან არაფერი გამომივა და მოდი, ბარემ აქ გადავალ სირთულეებზე.

მთავარი სირთულე საკუთარი თავია. რალაცისთვის შეიძლება ნიჭი არ გეყოს, რალაცისთვის — დაუწიება, რალაცისთვის — მოთმინება და სხვა. მაგალითად, ზემოთ ძალიან კი დავსაქადე, სხვადასხვა ფანრში უნდა ეწერო-მეთქი, მაგრამ უფრო ბუნებრივი იქნება, ერთი ფანარი რომ უფრო დამემორჩილოს, მეორე კი ჩემთვის უბრალოდ დაუძლეველი აღმოჩნდეს.

ძალიან მნიშვნელოვანია დროის ამბავიც. ჩემს ოჯახს, მაგალითად, სულ სხვა რამ — ჩემი გაზეთში მუშაობა ინ-ახავს და, ბუნებრივია, უპირველეს ყოვლისა, დროს ამ საქმეს ვუთმობ.

არის კიდევ სხვა სირთულეებიც, თან ყველაფერი ერთიმეორეზეა გადაბმული, მაგრამ ამაზე დანერვილებით ლაპარაკი მართლა ძალიან შორს წავიყვანდა.

— რატომ არ გყავს ტოტალური გმირი?

— იმიტომ, რომ ეპოქის, საკუთარი სინამდვილის, თუნდაც საკუთარი მეოცე საუკუნის გამოგონება უფრო უცხო და ჩამორევს საქმედ მეჩვენა, ვიდრე ერთი გმირის ბევრი თავგადასავლის მოფიქრება. მგონი, ეს სხვა რამაა, ის კი სულ სხვა რამ. მერედა შერლოკ ჰოლმსზე გაზრდილ საზოგადოებას მე რა უნდა შევთავაზო ისეთი, რომ მოეწონოს? ანდა რაღა პერლოკ ჰოლმსთან წავედით, ბორის აკუნინის „ფანდორინიდან“ აქვე არ არის?

მე სხვას გეტყვით: გადასარევი იქნებოდა, რამდენიმე მწერალს რომ შეეძქნა ასეთი ინტერსამყარო.

წარმოიდგინეთ, რამდენიმე კაცს ერთმანეთისგან პერსონაჟები რომ წამოეყვანა, წინასწარი გეგმის მიხედვით, ოღონდ, ბუნებრივია, თავ-თავიანთი სტილით ეწერათ ამ ინტერციკლის რომანები, შეეთანხმებინათ ისტორიული ეპოქები, თემები და ასე შემდეგ... ხომ გადასარევი უტომაია? თან, ამ რომანების წერა არანაირად არ შეუძლიდათ ხელს თავიანთი, „საკუთარი“ ლიტერატურის შექმნაში, ქართულ ლიტერატურას კი შეემატებოდა სამყარო გამჭოლი გმირებით და ამბებით.

— როგორ ეცნობი თანამედროვე ლიტერატურას?

— ონლაინ ბიბლიოთეკების საშუალებით. ვაგლახ, წიგნები ძვირი ღირს... ისე, რა თქმა უნდა, ადამიანს კომპიუტერის ეკრანზე კითხვას ან ამბობეჭდილ თაბახის ფურცლების გადაწყობა-გადმოწყობას, ხელში წიგნის დაჭრა და გემრიელად მოკალათება ურჩევნია. სხვას ყველაფერს თავი რომ დაეანებოთ, ასე წიგნს გრძნობ. როდესაც იცი, რომ ის, რაც უნდა წაიკითხო, 200 გვერდია, ერთია და როდესაც იცი, რომ ის, რაც უნდა წაიკითხო, 158 კილობაიტია, მეორე. უფრო სწორად, ეს მეორე ამწუთას უმრავლესობისთვის სრულიად არაფერს ნიშნავს, მაგრამ სულ არ არის გამორიცხული, რომ მომავალში წიგნმა მართლა კომპიუტერში გადაინაცვლოს და ამაზე ძალიან საინტერესო ფიქრისკენ დღეს სწორედ უფულობის გამო წიგნების ინტერნეტი ძებნა გვიბიძგებს. აი, ტექნოლოგია კიდევ უფრო რომ განვითარდება და კომპიუტერის ეკრანი დღევანდელი მხედველობის გასაფუჭებელი მოწყობილობა აღარ იქნება, ან თვისებრივად სხვა რამე მოხდება, მერე ყველაფერი დალაგდება და ლიტ-

ერატურა კომპიუტერში ისეთივე ჩვეულებრივი რამ იქნება, როგორც წიგნი მხარეთმცოდნე ნაწარმოები ადამიანის ხელში... ისე, ონლაინ ბიბლიოთეკებს მხოლოდ ლატაკ საქართველოში კი არა, რამდენადაც ვიცი, სხვაგანაც ჰყავს მუშაობი, ასე რომ, მთლად მარტივადაც არ უნდა იყოს საქმე.

— რომელი მწერლების გავლენით ჩამოგიყალიბდა სტილი?

— ყოველგვარი თამაშის გარეშე, აბსოლუტურად გულწრფელად გეუბნებით, რომ საოცრად მიყვარს და მწუსხავს ამა თუ იმ მწერლის ან კონკრეტული ნაწარმოების გავლენის ქვეშ მოქცევა. უდიდესი საიმედოება, ეს გავლენა თემას, სიუჟეტს, პერსონაჟს ან სხვა რამეს რომ მოგაფიქრებინებს, მაგრამ სტილზე ვერაფერს გიპასუხებთ, რადგან ამაზე არ მიფიქრია. ასე ვთქვათ, როგორც მწერნივება, ისე ვწერ და ვმიშობ, რომ ეს ერთი მხრივ ძალიან ცუდია, რადგან მკითხველისთვის ნაირ-ნაირის შეთავაზება უნდა შეეძლოს. ზემოთ ვანერების სხვადასხვაობაზე ვამბობდი. ალბათ, იგივე შეიძლება ითქვას სტილების სხვადასხვაობაზე. ფერნანდო პესოსა ერთი ფსევდონიმის ნაწარმოებები მეორე ფსევდონიმის ნაწარმოებებისგან თურმე საოცრად განსხვავდება... არადა, გამიგია, რომ პესოამ ოთხი სხვადასხვა მწერალი შემატა პორტუგალიურ ლიტერატურას. როგორია?!

— როგორ მოხვედრი მწერლობაში?

— წერით ყოველთვის ვწერდი, ოღონდ ხან სასწავლებლის მერსზე შეყვარებულის სახელს, ხან მათემატიკის რვეულის ყდაზე ფეხბურთელების გვარებს რომელიმე ასოზე, ხან ლექსებს, ოღონდ ჩემთვის ლექსის წერა ისეთი რამეა, ან აფერისტი უნდა ვიყო, ან გიჟი. მე კი არც ერთი არ მანყობს და შეინებულმა თავი დავანებე. მერე ბედმა გაზეთ „სარბიელში“ მიმიყვანა და იქ შევუდექი სტატიების წერას. პოლომდე ვიხარჯებოდი, გულსა და სულს ვატანდი, მერე გიომ, რომელიც გიო ახვლედიანადაც ვახსენებთ და აკა მორჩილაძედაც, მითხრა, მიდი, აბა, რომანი დაწერეო. ავდექი და დაწერე „იმპერატორის მახვილი“. არ ვიცი, ვინ წაიკითხა, მაგრამ მე აღმოვაჩინე, რომ როდესაც ამბავს ვიგონებ და რაღაც სამყაროს ვქმნი, გარდა იმისა, რომ წერის მოთხოვნილებას ვიკმაყოფილებ, მთლიანად იმ სამყაროში მივდივარ, ეს კი მასვენებს იმ აგრესიული სისულელისგან, ჩვენი ცხოვრება რომ ჰქვია. თუმცა, „მასვენებს“ არ ჰქვია ამას, მასვენებს — ამ შემთხვევაში სუსტი სიტყვაა.

ოღონდ ეს ცხოვრების ბოლომდე ასე იქნება თუ არა, არ ვიცი.

მიხი მოსულშვილი

23613

შესავალი

ლათინურად — lupus, იტალიურად — un lupo, ფრანგულად — un loup, გერმანულად — ein wolf, ინგლისურად — a wolf, თურქულად — kurt, რუსულად — волк, ქართულად — მგელი...

ამ ნაღიში რალაც საიდუმლოა. ის დაძრწის, გვაშინებს, ძალზე ჩამოგვავს, მაგრამ სხვა სამყაროს ეკუთვნის.

Homo Homini Lupus Est, — თქვა პლატონმა.

სადა ხარ, რომაელი? იცი, რომ შენ მერე ათეულმა საუკუნეებმა ჩაიარა, მაგრამ Lupus ისევ ტყეშია? ის ისევ ასრულებს საიდუმლო მისიას, რის დასტურადაც ეს წიგნი მოგვყავს. იცი, რომ ცივილიზაციები ქრება, მგელი კი ცოცხლობს, სინებელში თვალბებს ავესებს და შავ ფონზე წითელი სიმბოლოებით მაგიურ ნიშანს გვაძლევს?

რად ეშინია ადამიანს მგლის? ნუთუ მხოლოდ იმიტომ, რომ მტაცებელია? ასეთი მარტივი მიზეზის გამო ჩამოვლიბდა კაცისა და მგლის მტრობა? საუკუნეთა მანძილზე გლეხს საქონელს მრავალი სხვა ნადირიც სტაცებდა, მაგრამ განა არსებობს მხეცი, თუნდაც Lupus-ზე დიდი, ბასრი პილუბითა და ბრწყალეობით, რომლის ხსენებაზეც ადამის მოდგმას ტანში ამოუცნობი ურუანტელი უვლიდეს და რომელიც ასე მძაფრად ჩასახლდა სხვადასხვა ხალხის ზღაპრებში?

არა! აქ რალაც სხვაა. მგელმა რალაც იცის. იცის მგლური სისხლით, ყნოსვით, ალღოთი და ამ ცოდნას ადამიანისგან იცავს.

მარტოხელა მგელი — კაცთა ღამეული ძრწოლის კიდევ ერთი მიზეზი. რატომ არის ის მარტოხელა?

მარტოხელა მგელი ხროვიდან მოკვეთილი მგელია.

მას ძუ არ ხვდა, არავინ ისურვა მისი თესლით Lupus-თა შთამომავლობის გაგრძელება. საიდუმლო, რომელიც სისხლიდან სისხლში მემკვიდრეობით უნდა გადავიდეს, მასში რჩება და ამძიმებს, აავებს, ახელებს. და ის მიდის. მიდის უსიერ ტყეში, დათოვლილ ხევში, ბოროტი, სიყრმიდანვე მომკვდავი, სიკვდილთან მებრძოლი და სიკვდილის მძიებელი. იგი მთვარეს შეჰყმის. მისი ეშვი ბასრია, ბრწყალი — მახვილი, ლტოლვა — დაუოკებელი.

ნურავინ გადაეყრება მას! ამოდის? ნათდება?

მისი მარტოობის მიზეზი ბევრია, სამართლიანი და უსამართლო, მისი არსებობის გამართლება კი...

რა ქნას, თავი მოიკლას?

მაგრამ ნადირს თვითმკვლელობა არ სჩვევია, რადგან ბუნებას არ სჩვევია თვითმკვლელობა.

საიდუმლო კი მოსვენებას არ აძლევს, შიგნიდან ფატრავს.

დაძრწის, გამოსავალს ეძებს.

მთვარეს შეჰყმის.

ამოდის? ნათდება?

მერე გადის წლები. სადღაც ხევში ძერები მძორს პოულობენ და კორტინან, კორტინან, კორტინან. და საიდუმლო? ნუთუ ისიც ძერათა ლუკმაა?

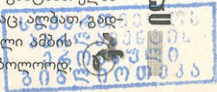
თავი პირველი

ემიგრანტ ბ. მაღაზნიას მოგონებებიდან პარიზი, 1933 წელი

და, აი, მე დავინახე ქანქარა.

ეს იყო ტფილისის სამხედრო მუზეუმის ჭერთან ჩამოგრძელებულ თოვზე მიმაგრებული ბურთულა, სვე-რო. მართალია, ჩემი იმჟამინდელი განათლება ფრიად მწირი გახლდათ, მაგრამ ჯაკობო პანდოლისა და მიუელი იმ ისტორიის წყალობით, რომელიც 1912 წელს, მგონი, თავს გადამხდა, ძირითად საკითხში უკვე ვერკვედი. იმ დღიდან ბევრმა წყალობა ჩაიარა. უამრავმა მორევმა ჩაითარა ჩემი ბედკრული საქართველო, თავადაც რამდენჯერმე გადაფურჩი სიკვდილს, მაგრამ პარიზში გადმოხენისა და ასე თუ ისე დასახლების შემდეგ გონება კვლავ ძველ ფორმაში გაიტყავდა და ერთ მშვენიერ დღეს სენ-მარტენ-დუ-შანის ტაძარს მივაშურე დიდი ქანქარის სანახავად. იმ დღეებში, როდესაც სენ დინიში ჩემი სასოკაცის, იროდიონ ჭიჭინაძის სახიკვლეო ხორცის გატარებით არ ფიქვავი დაკავებული, ნიგნებს ვეძაღვობდი. შევისწავლე ყველაფერი, რაც ქანქარებთან იყო დაკავშირებული...

სენ-მარტენ-დუ-შანში სიარულმა და დიდრონი ნიგნების ფორცვლამ შვიდ წელიწადს გასტანა. ვლამობდი ამომეცნო, რად გადამხდა ის, რაც აღმადგინდა, ამახდა, სად იყო ძველი დაბოლანდელი ამბის თავი და ბოლო, მაგრამ ამაოდ. და, საბოლოოდ,

სულიერმა ტანჯვამ, მამულის მონატრებასთან ერთად, ჩემი პარიზული ყოფა აუტანელი გახდა.

რალაქ უნდა მელონა. ერთადერთი გზად თავის ძლევა და ყველაფრის დაწყება, ანუ დინებას გაყოლა ჩანდა, რაც საკმაოდ რთული იყო, მაგრამ მეგობრების, ფრანგული ლენისა და ემიგრანტულ პოლიტიკურ გამოცდილებთან თანამშრომლობის წყალობით შევძელი. თანდათანობით მივაღწიე იმასაც, რომ ყოველი კვდლის საათის დანახვაზე ტიალი ქანქარა აღარ მახსენდებოდა და სენ-მარტენ-დე-მანისკენაც აღარ გამიხედეს. ეს ჩემი ცხოვრების ის ხანა გახლდათ, როდესაც კლოტილდასთან ვიქორწინე, სტატისტიკურ ბიუროში მუდმივ ვაშაგირზე მოვეწყვე და იროდიონის სახილკველი მხოლოდ კლიენტის სტატუსით შევიდიოდი, — იროდიონი, ცხადია, ფულს არ მასდევინებდა, — მაგრამ გავიდა დრო და, ჩემდა საუბედუროდ, დადგა გასული სამშაბათი.

რალამ წამოყვანა სენ-მარტენ-დე-შანიშ? რა ძალამ შემიტყუა იქით, სადაც ნაცნობ სახეებს მოგვრავდი თვალს? ამის მიხედვით ჩემი შესაძლებლობებს აღემატება, მაგრამ ფაქტია, ისინი იქ იყვნენ. ერთი დარბაზში იდგა და ქანქარას მეპყრებდა მონუსხული. შევცდი, სწრაფად გამოვედი შერობიდან, ცხრა მთას იქით გადაკარგა დაგვიპირე, მაგრამ ქუჩაში გამოსული მეორეს შევეჯახე.

— მაპატიეთ, მუსიკ, — თავი დამიკრა და არც შემოუხედავს, ისე განაგრძო გზა.

მოკრძალოდი, თვალს გაეყოლე, მაგრამ ხალხის ნაკადში დამეკარგა. ამ დროს მარცხნიდან ჩამიარა ნაცნობმა სილუეტმა. დავერწმუნდი, ჩემი იქ გაჩერება აღარ შეიძლებოდა, ჩქარი ნაბიჯით გავიარე დაახლოებით ოცი მეტრი და გავიქეცი.

შინ როგორ მივედი, არ მახსოვს. კლოტილდა ჯერ არ დაბრუნებულყო. სივსე გავიზომე, ყავა მოვიღე, შემდეგ რატომღაც ტანისმასობი გავიხადე, ლოგინში ჩავენქი და თვლები დავხუჭე.

აი, ისევე ტფილისის სამხედრო მუზეუმში ვარ. გარშემო რუსეთ-თურქეთის ომში მონაწილე პოლკების დროშებია გამოფენილი. მარჯვნივ ძველ ზარბაზანს მოუწყენია, მოპირდაპირე კედელზე ხომთიანი თოვები მოუმაგრებია, მაგრამ ჩემთვის ექსპონატებით შწირ და იმპერიული სიამაყით გათვლილნი დარბაზში მნიშვნელობა არაფერს აქვს, გარდა ერთისა. ის, ერთი, ჭქრიდან ეშვება, მის გარშემო კი ადამიანები დგანან.

დღეს სასესიო მთავრე.

მაღე შუალამე დადგება.

შომისამ ძლიერად მიცემდა გული. ნეტავ, ვერ შემამჩნიონ. ასად მოკეცილი ვეფარები კუთხეში მოწყობილ საველე, თავის დასაცავ ნაგებობას, ერთგვარ რკინის კოლოფს თავსახურის გარეშე, რომელსაც წინა მხარეს თოფის გასაყოფი ფანჯარა აქვს გამოჭრილი. ეს ფანჯარა სათვალთვლოდ მადგება, სამაღოვე კი დილიდანვე მქინდა შერეული.

რატომ შემოვიარე? დაფრწილიყავი შინ და ცხოვრებასაც აღარ გავითვლებდი.

შუალამე ჩვიდმეტი წუთი აკლია, ფიქრმა თავიდან დააბრუნა ყველაფერი...

თავი მომრა

უცნაური ამბები

სამოქალაქო მრჩეველი ვახტანგ თარხანოვი უბედნიერესი ადამიანი გახლდათ — მან ავტო შეიძინა. უკვე ექვსი თვე სრულდებოდა, რაც ეპოქის სასწაულს ტვილისის ქუჩებში დააგვლებდა და თავს უწინდელზე გაცი-

ვითებით ღირსეულ, მნიშვნელოვან ადამიანად გრძნობდა. აქა-იქ მეგობრებმა გადაუკრეს, შენებერ საგანგებო პერსონა საჭეს თავად არ უნდა უჯდესო, მაგრამ სულ ტყუილად — იმ სიამოვნებას, რკინის რაშის ხედვას რომ ანიჭებდა, ვერავის დაუთმოვდა. მეტიც, მას შესაძლებლად ღამე და შეუყვარდა დღე. მიზეზი? ღამით ავტოს ვერ მართავდა, ღამით ქალაქს ეძინა. ღამით ცხოვრებას ეძინა, ხოლო დღისით ყველაფერი დედა და მისი ოჯახის ერთადერთი წევრის ძარბაც საამაზად თუხთუხებდა. ვამედიუნნი თვალს აყოლებდნენ მაც ტაქსი, თავად კი ვერ ამჩნევდა, რომ სახზე კმაყოფილების უკიდველური ღიმილი ეფინა.

ვახტანგ თარხანოვი ბოჭობიდან კარგა ხნის გამოსულ იო გახლდათ, თანამდებობაც გვარიანი ეჭირა და სადაც იცნობდნენ, პატივს სცემდნენ, ღირნდ ვე არის, მისი გული წლებს არ მისდებოდა. ერთი, რომ ვერა და ვერ აირჩია ქალი, ცოლად რომ დაესვა და ოჯახური ცხოვრებისთვის მიეყო ხელი, ხოლო მეორე, როგორც კი ტფილისში პირველი ავტო გამორჩა, მიზნად ისეთივე შექნა დაისახა. ისე კი ავტო უფრო ადვილი შესაბენი გამოდგა, ვიდრე მუცელი. მარ-თალია, ოცნების ახდენას მიზეზთა და მიზეზთა გამოწლები დასჭირდა, მაგრამ ორმოცს გადაბიჯებულს რკინის საბედო შინ ჰყავდა, გულისა და ტრფობისა კი, ვაგლას.

ასე და ამგვარად, ავტო სამოქალაქო მრჩეველის ცეკვობა და ბიჭობა იყო, ხოლო მისი გოლოვინისა თუ მიხილების ქუჩებზე გელებვა — იგივე, რაც ოდესღაც გოგონების ყურადღების მოსაგებად ვაშლის აგდება და დანახა მრადად ჩამოცმა.

მაგრამ იმ დღეს ბატონი თარხანოვი, ცოტა არ იყოს, დაძაბული ბრძანდებოდა. ფიქრი ბულის აპარატმა აურიო, როდესაც სამსახურში მაგიდაზე აუნკრიალიდა. სამოქალაქო მრჩეველმა ჯადოსნური სიტყვა „პალო“ ჩასახა, ხაზის მეორე ბოლოდან კი, ღმერთო დიდებული, თავადის ასულ ელეონორ ივრისპირელი-მუხრანსკაის ხმა მოისმა. დიდი თავადის ქვრივი სალამო ყაზ კონფიდენციალურ სტუმრობას სთხოვდა.

კონფიდენციალური სტუმრობა ელეონორთან! თუნდაც საქმეზე... დალაზვროს ეშმაკმა, კიდევ უკეთესი, რომ საქმეზე. სამოქალაქო მრჩეველს თავადის ასულის ხილვის საშუალება მხოლოდ წვეულებებსა და საღამოებზე ანაც შორიდა, ოპერასა და თეატრში ეძღოდა, საქმე კი იმას ნიშნავდა, რომ მასთან დაახლოების, თავის მოწონების შესაძლებლობა ეძლეოდა.

დარწმუნდა საეთვი ვახტანგ თარხანოვმა საღამოზე ფიქრში გაატარა, ვერაფრით მოახერხა ყურადღების საქმეზე მოკრება, არადა, მუშაობით სისძუ, ფრადე პასუხსაგებ თანამდებობაზე მუშაობდა. ნეტავ რამ შეაშფოთა ელეონორ? გამოცდილება კარნახობდა, რომ შემუშოების საგანი მნიშვნელოვანი უნდა ყოფილიყო. რატომ?

„დავრცო თავადის უსაზღვრო ასულმა, — მსჯელობდა სამოქალაქო მრჩეველი, — საზოგადოდ, დიდგვაროვნთა საქმეები ორი, ერთმანეთისგან ძალზედ განსხვავებული ბუნებისაა: ნამდვილ საიდუმლოს მოიცავს, ანაც ფუტყვატობაა. ვაგლას, ჩვენი დროის ქართულ თავადებს ჩიტყრეკობის მძიმე სენი ფრადე აქვთ მოდებული, მაგრამ ის... ის სხვაა, სხვა ბუნებისა და განათლების. შესახებობა და ეშხი ცალკე იყოს, ზომიერი, დარბაისელი და გონიერი პერსონაა, მარად ყურადღების ცენტრშია, გარშემო იკრებს ბანკოებსა და პოეტებს (ო, ნეტავ, ჩემი ლექსები წააქონას), მწერლებსა და აქტიორებს, ესმარება ქვრივობლებს, ლამობდა სრულიად ქართული ენციკლოპედიის შედგენას, ვინმეს მხარი რომ აეხა, უთუოდ შეძლებდა და... — აქ, სამოქალაქო მრჩეველი ოდნავ განთილდა, — კდემამოსილია.

რა ხანია ქვერვია, მაგრამ სოლოლაკისა და მთაწმინდის ყველაზე ენახსნილი ჭორიკანაც ვერ იტყვის, რომ თუნდაც ერთხელ თუნდაც მართალი ჩრდილი მიაყენა გარდაცვლილი თავადის სსოვნას.

ვახტანგ თარხნბიჭიშვილმა ღრმად ამოიხსრა. სწორედ ეს იყო მისი ბედნიერება და უბედურება — მარად იმ ქალთა ტრფობა, რომელთაც ვერ შესწავდებოდა. მართალია, თავად ტრფობა საოცარ სიამოვნებას ანიჭებდა, მაგრამ ყველანი მხოლოდ შორეულ ოცნებებში ლეიკლიკებდნენ. იქნებ სწორედ ამითაც იყვნენ მშვენიერნი.

განაა? განა ერთხელ და ორჯერ უთქვამს თავისთვის, ლექსების წერიდან საქმეზე გადასულიყო? ელეონორ ხომ ქვერვია გახლდათ, შესაბამისად, თითქოს ხელმისაწვდომი, მაგრამ ყოველთვის, როცა ამ საკითხზე იწყებდა მსჯელობას, ლექსი მძლავრობდა და იმარჯვებდა, ხოლო ის ვახტანგი, რომელიც აღმაფრენისა და მუხის განსხვავებას ითხოვდა, მარცხდებოდა...

მოსალამოვდა. სამოქალაქო მრჩეველმა მთელი დღის მანძილზე ტყუილად გაშლილი დავითები სიფიქსი საგულ-დაგულად შეინახა, მდივანს, ვეება ჯუღიას, გამოეშვეი-დნა და სისკის ეზოში ჩაივინა, სადაც ადამიანი ოცნება ელოდებოდა. შავმა ავტომ სააბრეულო ათუთხუთხა ძრავა, მილიდან ბოლი გამოეშვა და დაიძრა. გოლოვინის ქუჩაზე ბატონმა თარხანოვმა მეტად იფრთხილა, იქ ხომ მრავლად იყო გამეფული, ფაქტური და სხვა ავტო, მაგრამ მთაწმინდაზე რომ აუხვია, პედალს ფეხი ლაზათიანად მოაჭირა და შავ სახსაულს ავაზის ხმა გაათავებინა — ეს ამშვიდებდა.

ელეონორ ივრისპირელის სახლიც მთაწმინდაზე იდგა. ის ორი სართულისგან შედგებოდა, მეორედან თავს მოჩუქრთმებული აივნით იწონებდა, იქ გამოდგმული ყვავილ-იანი კოწინაობდა, ლამაზი ფანჯრებიდან მოქარგულ-მომაქმანებული ფარდებით იპრანჭებოდა, ყრუ, გვერდი-თა კედლებზე კი სურათი შემოცდა და დაბრუნდებოდა.

სამოქალაქო მრჩეველმა ავაზა იქ დაადგა, ამაყად ჩამოხტა, შემოხვეულ მთაწმინდელ ბაღებს თითი დაუ-ქნია და კარზე დაკიდულ ლამაზ და უცხო ფორმის ზარის ჩამოკრა. კარი მოხუცმა ქალმა გაუღო, გაუღმა და აც-ნობა, რომ ელეონორ მეორე სართულზე, ევროპული მხ-ატარების ტილოებით დამშვენებულ, მისთვის ნვეულებე-ბიდან ნაცნობ ოთახში ელოდა. თარხანოვი სწრაფი ნაბიჯით აუყვა ბურღად დახვეულ, მოვარაყებულმოა-ჯირიან შიდა კიბეს. აქ, შიგნით, ყველაფერი უფრო საა-მური იყო, ვიდრე გარეთ. იგონებოდა, რომ თავადის ასული ჩინებულიად ერკვეოდა როგორც ქართულ, ასევე უკიდევანო ევროპულ სტილში თავისი ვიქტორიანული ეპოქითა თუ ბაროკო-როკოკოებით და ყველაფერს გე-მოვნებებით წნავდა ერთმანეთში. იყო აზიურიც — ხალხიან სარსული, სურა და ფარდაც, ყველაფერს თავისი ადგ-ილი ეკავა.

აი, ისიც — ელეონორ! სამოქალაქო მრჩეველის დანახ-ვაზე თავადის ასული სოფადან ნაშობდა, მოუხლოვდა და ხელი გაუწოდა. ვახტანგ თარხანოვი დიდი შინაგანი თრ-თოლით ემთხვო.

— შემობრძანდით, ვახტანგ, გულწრფელად გათხოვთ, შენუხება მომიტყვით. აი, აქ, საგარემოში დაბრძანდით, ფაქტური ამწათვის ჩაისაც მოგვარიძებს, — ერთი შეხედ-ლით მშვიდად წარმოთქვა ქალმა, მაგრამ სამოქალაქო მრჩეველის თვალს მის სახეზე შემოვითების კვალი არ გამოჰპარვია და უნდა ითქვას, რომ ეს კვლიც მაშინ ივრის-პირელის ეკსიზან ნაკვეთის დამატებითი ხიზლს მძლავრებდა.

— შენუხება რა ბრძანება, თავადის ასული, ვაძნეირ-

დები და თავს თქვენს მეგობრად ვთვლი, მეგობარი კი იმი-საა, რომ საჭირო ჟამს მზარში დგომა სთხოვო. მეტიც, უბრ-ძანო კიდევ, — მოვო თარხანოვმა და იქვე უსაყვედურა თავს, პასუხის დროს ქალს მხერა რომ ვერ გაუსწრა.

ისინი დასდნენ. ელეონორ ივრისპირელმა გაიღმა. ალბათ, ვახტანგის პასუხი ეამა ან, ვინ იცის, პირველად მიაქცია ყურადღება სამოქალაქო მრჩეველის მორცხვობას. ამ დროს კარიც გაიღო და ფაქტანმა ჩაი შემოიტანა, თუმ-ცა, დილიდან უქმედ თარხანოვს ჩაიზე მეტად დიდ ვერ-ცხლის ლანგარზე შემოსკუპებული თევზისა და მასზე მომხიბლავად დანყობილი ვანილიანი ფუნთუშებისკენ გაექცა ქუდადელი მხერა. სურნელოვან ფუნთუშას კირხ-ისუბნელი ანუ, მდამთურად, კირჩხილი გერმანელი მეკონ-დიტრის ჯადოხელი ემწეოდა.

ფაქტანი გაეცა. მის ნაბიჯებს ხმა არ ჰქონდა.

— მოდი, ვახტანგ, გრამოვონს ჩავრთავ, — თქვა მოუ-ღრდნელად ელეონორმა და კედლებთან მიდგმული პატ-არა მაგიდისკენ გაეშურა, — შოპენია, პოლონეზ-ფანტა-ზია, ჰერრუდოლფ ფერბაუერი უკრავს. ფიქრობ, ძალიან მოგეწონებათ. ეს ფირფიტა ერთი კვირაა, რაც პარიზიდან ჩამოიტანეს. თანაც, — აქ თავადის ასულმა შეთქმული-ენ გაიღმა, — ეს ჩვენს საუბარს უფრო კონვენციაცი-ურს გახდის. ოთახიდან მხოლოდ მელოდია გავა.

— ქუჩას უფროსით თუ თქვენზე სახლის ოთახებს, თავადის ასული? — სამოქალაქო მრჩეველს საქმიანი კითხვის დასასის დრო დაუდგა.

ელეონორმა მხრები აჩქრა.

— თავად არ ვიცი. უკვე ყველაფერი მეჩვენება... არა, ფაქტანზე არას ვამბობ, ცხონებული დედაჩემის დროიდან მომდევს, მაგრამ...

ქალმა გრამოვონი დაქოქა. მილიდან ამოღვრილმა ჰანგმა თავადის ასულის ნახატებით მორთული ოთახი კიდ-ით კიდემდე შეავსო, მაგრამ მელოდია ოთახში ვერ და-ეტირა, ფანჯრიდან გავიდა და სამოქალაქო მრჩეველის შვტაქის შემოიჯერა მთაწმინდელ ბიჭებს თავისი დახვეწი-ლობით შეურაცხყოფა მიაყენა. მეორე მხრივ, ჰერ რუ-დოლფ ფერბაუერის აუღერებულმა ფორტეპიანომ სამზა-რეულობში მოფუსფუსე ფაქტანის ყურადღებაც მოითხ-ვა, მაგრამ ვერ მიუღო.

ელეონორ ისევ სოფაზე ჩამოჯდა და სამოქალაქო მრჩეველი გვერდით მიხსმო. თარხანოვს გამშავებით აუტყვრდა გული. ლანგარზე საცოდავად ცივდებოდა ფუნთუშა.

თავადის ასულმა კი სულ სხვა ნერწყვი გადაყლაპა და ახლა უკვე შესამწევი მღელვარებით დაიწყო:

— ვახტანგ, შევლა მჭირდება. ჩემს სახლში ვილაც დაძ-ვრება.

— ქურდი? — გულწრფელად შეშფოთდა თარხანოვი. — ვიტყვით, რომ ქურდია, მაგრამ არაფერს იპარავს. — მაშ?

— დიხ, ვახტანგ, არაფერს იპარავს და ამით უფრო მაშინძის. მან ჩემს სამკაულებსაც კი არ ახლო ხელი, მაშინ, როდესაც სამკაულთა ზარდახმა გახსნა და გაქექა. რაღ-ცას ეძებს, მაგრამ არ ვიცი, რას. დაფრთხილია. ძალიან შევშინიდ, ვახტანგ, ძალიან. გაგონილა ასეთი რამ? ის უკვე ყველაზე მეჩვენება, დღისითაც და ღამითაც. ჩემივე სახ-ლის სხვა ოთახში ვერ გაესულვარ მშვიდად. უნდა მიშ-ველით, ვახტანგ. გამოცდილი ადამიანი ბრძანდებით, თქვენს იქით გზა აღარ მაქვს.

ელეონორს თვალებს ახლა შიში ალამაზებდა. ვახ-ტანგს ასეთი რამ არასდროს გავგონა. მან იცოდა, რომ შიში ხალხს აუშნოებს, აქ კი სულ სხვას ხედავ-

და და მისი უცნობის ქალიც სწორედ ამის გამო კიდევ უფრო მალავს ღრუბლებს თემაშიშორად, მეტად მიუგებოდა ხდებოდა. იქ, ზემოთ, ღრუბლებში ხომ მხოლოდ ფერიები ცხოვრობენ, სახელმწიფო მრჩეველთათვის მიუწვდომელი.

— ელეონორ, — შეძლებისდაგვარად მტკიცე ხმით უთხრა თარხანოვმა, — დარწმუნებული ბრძანდებით, რომ თქვენთვის არაფერი მოუპარავთ?

პასუხად ქალის დახეული ზეურა მიიღო.

— კეთილი, მამ, ეს მითხარი, — განაგრძო მან, — ბოლოს როდის ბრძანდებოდნენ?

— წუხელ.

— თქვენ შინ ბრძანდებოდით?

— არა, თეატრში გახლდით.

— ვისთან ერთად? — მოულოდნელად მოსწყდა თარხანოვს ენიდან. ქალმა გაოცებით შეხედა, მაგრამ მაინც უპასუხა:

— თავად მსტილავ სვიატოსლავსკისთან ერთად, — და თითქოს გამოძწევდა დადისა, — ჩვენ ვმეგობრობთ. სამოქალაქომრჩეველს გულზე გველაუქებია ნაბიჯი, დიდაბა, მაგრამ თავს სძლია და ნაძალადევი გაიღმა:

— ნუ მინყნით, ელეონორ, ძიებისთვის ყველა წერილ-მანი შესაძლოა მინწინელოვანი გამოდგეს.

თავადის ასულის ეს წინადადება იმ დეტექტიურ წიგნებში წაეკითხა, მისი განსვენებული მეუღლე რომ ეტანებოდა.

— მამ, წუხელ? — განაგრძო თარხანოვმა, — მანამდე? მანამდე რამდენჯერ გენათი დაუპატიჟებელი სტუმარი?

— ორჯერ.

— არც მაშინ ბრძანდებოდით შინ?

ელეონორმა გაურკვეველი ყვსი წაუმძღვრა პასუხს:

— ორივეჯერ შინ გახლდით, — და გაიღმა, — ვისთან ერთად?

სტუმარმა თავი დახარა, მასპინძელს მისი განათლება რომ არ შეემჩნია.

— გეტყვით, ვახტანგ, რადგან ყველაფერი შესაძლოა მართლაც მინწინელოვანი გამოდგეს. პირველად სტუმრები მყავდნენ, შეიდი თურვა კაცი, მეორედ კი მე და თავადი სვიატოსლავსკი გახლდით. თუ არ ვცდები, ორბელიანებთან ოპერის მოყვარულთა საზოგადოების დარსებების წინა დღეს, პროექტზე მსჯელობდით.

— და ორივეჯერ თქვენ ერთ ოთახში ბრძანდებოდით, ხოლო ის ამ დროს...

თავადის ასულმა თავი დაუქნია. სამოქალაქო მრჩეველი ფეხზე წამოიჭრა და დაიხმე ბოლითის ცემა დაუორიდე-ბლად მოჰყვა. ელეონორს ეს შემოთვებაც ეკამა.

— რას იტყვით, ვახტანგ?

— მადამ, სწორად გამოგიტ, თქვენი ახლობლებისთვის ჩრდილის მიყენებას როგორ გავხედო, მაგრამ ამწუთას მე პოლიციელი გახლავართ და იმ შეიდი თურვა კაცის სახელი მჭირდება, წელან რომ ასხენეთ... წვეულებზე რომ გყავდათ.

— რასაკვირველია, ვახტანგ, რასაკვირველია. თუმცა გემუდარებით, მათზე უკუდი არაფერი იფიქროთ.

— როგორ გავხედო, თავადის ასული.

ელეონორი ფეხზე წამოგდა, ფანჯარასთან მივიდა, ქუჩას გადახედა, შემდეგ შემოტრიალდა, თარხანოვს შეხედა და ჩამოთვალა:

— ფურცენ ამილახვარი, დავით და ელენე ჯაყელები, ჩემი დედამწილი თამარ თოფავისელი, კოტე დადიანი, პეტრე და ნინო წერეთლები და მსტილავ სვიატოსლავსკი.

...ვახტანგ თარხანოვი კიდევ დაახლოებით ორმოც წუთს დარჩა ელეონორ ივრისპირელის სახლში, ოღონდ იმ დღეს

ალარც ფუნქიონი პირის ჩატკარუნება ეწერა და ალარც გუნების გარკვევება. მსტილავს სვიატოსლავსკი — ამ სახელმა და გვარმა თავი აატიკა, თვალს ბინდო შექმნა, მალე ღრუბლები გახვრიტა და გულში გაანწიმა.

საქმიანობის მოახერხა ვახტანგ თარხანოვმა კიდევ ერთი წერილობის შეტყობა. საუბრისას ვახტანგ, რომ თავადის ასულის სახლს სამი წინწინდელი ბჭი იცავდა მონაცვლობით. ისინიც მისი ოჯახის ერთგულ გლეხთა მთავარ მომავალზე იყვნენ და, რაც ელეონორისთვის მთავარი იყო, ლენის სმასა და თავყარანობაში არასდროს გამოუშვეყნენ. იმ დღეს კი, სამოქალაქო მრჩეველის სტუმარმა დედა ნახევარი საათით ადრე წინწინდელი მცველი თავადის ასულის გაეშვა, ოღონდ რატომ, არ თქვა. ალბათ, იმიტომ, რომ მათი საუბარი თუნდაც შემთხვევით ყურისგან დაეცვა.

უკვე ბნელდა, რდელსაც სისკის მალაჩონისანი მთა-მინდის ლამაზი სახლიდან გამოვიდა, რკინის მეგობარსა და მესაიღებელს შეახტა, ძრავა აუთუხტუხა და გოლოვინის ქუჩისკენ დაეშვა.

„ბაიარდი, ბაიარდი მჭირდება, მხოლოდ ეგ თუ მიხედავს ამ საქმეს. დღესვე ვიხალხე და საიდუმლო გამოძიებას ვუბრძანებ“, — ფიქრობდა სამოქალაქო მრჩეველი, სრულიად ალელვებული და დარწმუნებული იმაში, რომ ამ გვიან ჟამს სისკის უფროსი გამომძიებელი სამსახურში დახვდებოდა ან, თუ გასული იყო, მიპრუნდებოდა.

ბაიარდი სამსახურში არ დახვდა.

— როგორც კი დაბრუნდებო, ჩემთან ამოვიდეს, — დაუბრა სამოქალაქო მრჩეველმა ღამეული გამოჩენით გაოცებულ მორიგეს, თავად კი ოთახში შევიდა, მოხერხებულ სავარძელში ჩაეშვა და ფიქრმა ჩაეღაპა.

მისი ფიქრი ზღაპრულ ურჩხულად ქცეულ სვიატოსლავსკისა და მზეთუნახავის სახლში მოფუფუფით დამნაშავეს შორის დახტოდა. ო, როგორ მოუნდა დანაშავე თავად სვიატოსლავსკი გამოიმდგარიყო, რა საიმედოებით მივიდოდა თავადის ასულთან, რათა ეთქვა, რომ ფერიებს მინიხან გამოძიონილთა დახვდებოდა არ მართებ, რომ მინა ჭეჭყია და ყველაფერს სვრის, მაგრამ ეს მხოლოდ და მხოლოდ ოცნება იყო და მეტი არაფერი.

„ხომ გეუბნებოდი, ხომ გეუბნებოდი“, — საიდუმლო გამოტყუარა და ალარც მოუშვა ის ვახტანგი, მისგან საქმიანი ნაბიჯის გადადგმას რომ ითხოვდა...

კარზე დააკაკუნეს. თარხანოვმა კედლის საათს ახედა. პირველი ათი აკლდა — ორი საათი მჯდარა განცდებ-სა და თავის თვათან მარტო დარჩენილი.

— მობრძანდით! — გასძახა მისთვის უჩვეულო, ხრინინი ხმით.

ბაიარდი იყო ამოღამებული თვალებით.

— მიბარებდით? — მოკლედ იკითხა უფროსმა გამომძიებელმა. სამოქალაქო მრჩეველმა ხელით სკამისკენ მოუთითა და საფერვლევ გაუჩინა.

— მოსწიეთ, ბოროს. ვიცი, პაპიროსის გარეშე ცხოვრება არ შეგიძლიათ.

თავად თარხანოვი არ ეწეოდა, საფერვლე კი საპატიო სტუმართათვის და სილამაზისთვის ედგა მინდისფერი ხავერდით გადაკრულ დიდ მაგიდაზე. და, მართალია, ბაიარდი საპატიო სტუმრად ვერაფრით ჩათვლებოდა, მაგრამ იმწუთას სამოქალაქო მრჩეველს ჰქონდა საბაბი, უფროსი გამომძიებლისთვის მისი კაბინეტის კვამლით აქოთების ნება მიეცა. საქმე ის გახლდათ, რომ თარხანოვი უშუალოდ არ ხელმძღვანელობდა სისკის აქტიურ გამოძიებათა განყოფილებას და ეგრეთ წოდებულ კაციჭამებთან, ნებსით თუ უნებლიეთ, იწვითად იჭერდა საქმეს. მისი საზრუნავი უფრო სამსახურის აგებულება და ზოგადი მართვა იყო.

— გმადლობთ, — გაუღიმა ბაიარდმა თავისი უსიამოვნო ლიმიტით, — ესწუთია ვიფიქრე, რომ ამდენი ბოლუბარ არ შეიძლება, კიბეზე ასვლისას უკვე ვეჭვობინებ.

— კეთილი, — აღარ ჩააცვიდა თარხანოვი, — მაშ, საქმეზე გადავიდეთ, დრო არც თქვენ რომ წაგართავთ და არც თას. ოღონდ, ბოროს, გთხოვთ დაიმასხოვროთ, საქმე კონფიდენციალურია. ალბათ, ხედებით, რატომაც მოგმართავთ მაინცდამაინც თქვენ.

ბაიარდმა ბოლო წინადადება ისე მიიღო, როგორც უტფოდას ნესია — მისი სახე ადასტურებდა, რომ მთელ სისკე მასზე გამჭრიახი და გამოცდილი სიმჩქი დიხასაც არ მოიძებნებოდა.

— ერთი სიტყვით, საქმე მნიშვნელოვანია. ის გრაფინია ელიონორ ივრისპირელს ეხება, — უცხოური სიტყვა „გრაფინია“ სამოქალაქო მრჩეველმა ფეფტი-სთვის ჩაურთო, ხოლო თავადის ასულის გვარს „მუხრანელისა“ უნებურად ჩამოაშორა, — ბოლო დროს მის სახლში უცნაური ამბები ხდება...

— ა, მის ნივთებში ვიღაც იქექება, მაგრამ არაფერს იპარავს, ხომ?

სამოქალაქო მრჩეველი გაოცებისგან სკამზე წამოიწია.

თავი მესამე

ჯოჯოთა სამეფო

ეს ამბავი უფრო ადრე მოხდა:

კაცს შეუქი მოსასხამი ემოსა, ოღონდ არავის დაუნახავს. მეტეხის ხიდს ქვეშ იყო, მეიდანის მარჯვ. ხიდქვეშ არავინ იყურებდა ხოლმე.

იქ ერთი თეთრი ლოდია. შორიდან ისე ჩანს, რომ ის ლოდი, ნაპირიდანვე გამოზრდილი, ტფილისის მიწასთან არის შესვრცხული, მაგრამ კაცი მოუახლოვდა, გვერდულად დადგა და ლოდს უკან შეეცია. კაცი გვირაბში შევიდა.

გვირაბი ვიწრო იყო, ვიწრო და დაბალი, დასაბრელი. ორი ნაბიჯი გადადგა თუ არა, კაცი მისი შუქმა მიატოვა, წყვილადს დაუთმო მისი თავი. მზად იყო — მოსასხამის ჯიბიდან ქრატკი ამოიღო და გზა გაიხატა. ბილიკი დაღმართდებოდა. ცარი ფრთხილად გაუყვა გზას. ნაბიჯი... კიდევ ნაბიჯი...

ბილიკი ქვისა იყო, ვერასდროს ატალახდებოდა. ერთ ადგილას ძალიან მოუხდა დახრა, მეორეგან კი გვირაბს სიმაღლე დაუბრუნდა, სამაგიეროდ შევიწროვდა ისე, რომ ამი ნაბიჯის გადადგმა გვერდული სიარულით გახდა საჭირო. კინალად ქრატკი გაუყვარდა.

კაცი აქ პირველად იყო, მაგრამ ხედებოდა, რომ ეს ჯოჯოხეთის ყელი მალე უნდა გაფართოებულიყო. იმით-ბი ხედებოდა, რომ იცოდა, იქ სხეები შედი-გამომდიოდნენ და რაკი ასეა, შესასვლელ-გასასვლელად შეუძლებელ ადგილს არ აირჩევდნენ. კონსპირაციისთვის თეთრი ლოდი და ეს მიწის ნაწილი საკმარისი გახლდათ, დანარჩენი კი თავის წვალებლად იქნებოდა, დამალვა კი არა. მერედა, ხომ შეიძლებოდა, ვიღაცას შესვლა ნდომებოდა, ხოლო ვიღაცას — გამოსვლა და შუა გზაში გადაჭროდნენ ერთმანეთს — ვინ დათმობდა გრძელ გზას?

ზემოთ კი მეიდანის ცხოვრობდა. ვინ ფეხით მიდიოდა, ვინ — ცხენით, ვინ — ფატიკონით, ვირიანი ურკით თუ აქლემით. ზოგი ხარობდა, ზოგი წვალობდა, მაგრამ ხალხნი ვართ და ხალხნი ყოველთვის ასეა. ოღონდ ვართ კი ხალხნი, როდესაც ქვესკნელისა და ბნელეთისკენ მივინევთ?

კაცი მართლაც გამოდგა — ტარტაროვის გვირაბი კიდევ რამდენიმე ნაბიჯში დასრულდა, ოღონდ კინალად

სადღაც ოსრობაში მოადინა ზღართანი. უცხად ვერ კი მიხვდა, არ ალაგი იყო ასეთი. გაერდა, კედელს აეკრო, რომ ამოისუნთქა, ქრატკიანი ხელი ნელ-ნელა წინ გასწია და ასე გაანათა. თავი დაბლა გვირა და მალა მგზა, დარბაზის ქვართან. ის მიწისქვეშა დარბაზი თავიდან ძალიან დიდი ეჩვენა. მერე გაეჭია. გაეჭია და იხილა, რომ დარბაზს არც ისე დიდი ეთქმოდა, მაგრამ მალელი იყო. გვირაბს, რომელსაც შიშველშეთიდად შემოჰყვა, მის ქვართან დაელო შავი პირი, ხოლო ქვევით ჩასასვლელად გვირაბად ვიწრო და დამრეცი ბილიკი კედელს მოუყვებოდა, დაბლა ჩასვლამდე სამრალივით ორჯერ უფლიდა. კიდევ კაცმა დაინახა, რომ დარბაზში ჩირალდნები ენთო, ოღონდ არც-თუ ბევრი და, როგორც კი პირველ ჩირალდანს მიუახლოვდა, შენიშნა, უბრალოდ იყო ნაოსტატევი.

კაცის ლურჯმა მოსასხამმა ფერი კარგა ხნის წინ დაკარგა. ჯერ კიდევ გვირაბში. ქრატკი ჩააქრო და ფრთხილად, ნაბიჯ-ნაბიჯ ჩაუყვა კედელზე მოზრიალედ ბოლიკს. ნახევარი გზაზე ჩასვლა ადამიანებსაც ჰქონდა თვალის, მათი დაძაბული მზერა იგნოშო. იმწუთას ვერ ტყუოდა, რამდენი უცქერდა. მიხვდა, რომ იქიდან ან ვერასდროს დაბრუნდებოდა, ანაც დაბრუნდებოდა და მხოლოდ ისე, რომ თავისას გააქეთებდა. მშობრა არასდროს ყოფილა, სხვა გზაც არ იყო. რაც უფრო დაბლა ჩადიოდა, მით უფრო სცხელოდა, სუთნეცაც უჭირდა. ამის ერთი მიზეზი ისიც გახლდათ, რომ ქუდქვეშ ნილაში ეკეთა, სახეს მალავდა. კინალად ფეხი დაუცვდა.

ფსკერს უახლოვდებოდა, ისინი კი ნელ-ნელა დგებოდნენ და შემოსაჯარავდ მოგმართებოდნენ. მაგრამ მთავარი კვლავ წონასწორობის შენარჩუნება იყო. აქ ფეხის დაცვენა ჯერ კიდევ ნიშნავდა სიფისა და რისაზე მოტყუას.

რატომ არის ასე მოწყობილი? — ყველაფერი, რაც დაბლა, მდებარეობდა და რაც მაღლა — მაღალი. ერთ კეთილშობილ ქალს უთქვამს, რომ ამის დასტური კაცის სხეულა: უწინდელი დაბლა, წინიდან — მაღლა. მაშ, გონება გულზე მაღლა ყოფილა, ფიქრი — გრძნობაზე.

კაცმა მყარ მიწას თუ მიწის გულს ჩააღწია, დადგა. შემოეჯარნენ კედელთან მიმდგარს. ოთხნი იყვნენ, კაცმა შეამჩნია: მესხეთ პირისპირ კედელში გამოთხრილი საწოლები ინა. იუფრებოდა. ძირებში იყო გაგვეული.

აქ ყველაფერი ცხადი შეიქნა. საუბარი ჩასულს უნდა დაეწყო, თორემ ნამიკ და გვამად აქცევდნენ. ერთმახად ააცემდნენ ოთხ გაღვსილ და ვერაგ მახვილზე, რომელ-იც უთოვდა უბემი ედო თითოეულ მათგანს.

აკი თვქით, კაცი შმიშრა არ იყო და მაინც გადაყლაპა შავი ნერწყვი. თავისივე გასაკვირად ბოხი, ჩახლეჩილი ხმით დაეწყო:

— პეტრებურგელი კავკასიელისგან გახლავართ, ბატონებო.

ხმა არავის ამოუღია. კაცმა მათი თვალეები დაინახა — ნადირას უნდა ყოფილიყო. იმ თვალეები არ იყო აზრი და ფიქრი, იქ სისხლი და ზორიკი დუღდა. ჩასულის პირდაპირ ყველაზე ბრავი იდგა. გაღვლელ ტყაუჭს ქვეშ ქვის კუნთები და მახინჯი წაიარეები მოქმანდა. თავი — მელოტი, თუმცა გვერდებიდან გრძელად გაჩქილი. მახვილი ამოასხალია.

კაცმა სიმშვიდის შენარჩუნება სცადა:

— აქ, თქვენ შორის, უნდა იყოს ერთი, ვინც პეტრებურგელ კავკასიელს იცნობს.

ბრგის გვერდით იდგა დაბალი, კუხიანი და ცალთვა-ლა, წინ გამძნეული, ღირიერი კვედა ყბით — ჯოჯო თუ იყო ოხერი. იქნებ ყრუც იყო, თითქმის ნათქვამის გაგება სურდა; მეორე გვერდით ცხერიმოქმული ხელში ნამგალს ატრიალებდა. მოქმული ცხვირი რომ არა,

იქნებ საამო იერისაც ბრძანებულყო; განზე ახალგაზრ-
და იდგა, ხუჭუჭა და ტურტლიანი. უმძაკა უწყის, რატომ,
პირი ბოთესავით გაეღო და ჩაღწილი ქვედა კბილების
ალაგს ღრძილები უჩანდა. მისი მზერაც მხეცისა იყო.

კაცს ძალზე დასცხა, ნილაბს ქვეშ ოფლი ღვარად ჩაჰსოდიოდ, მაგრამ ზედებოდა, რომ სწორედ ამ ნილაბს შეეძლო მისი გადარჩენა, რადგან ნილაბი საიდუმლოა, თანაც ბუქარაა, ხოლო ჯვოჯვონთში გამაჰმარეზულად ჩასული ჭინკებს ბუქარით უნდა დაუდგე. ნათელსა და სწევებს იქ, ქვევანელში, გამარჯვება არ სწადია, მას ქვევანელს გატარება უნდა.

— მაშ, არავინ იცნობთ მას? — ისევ მშვიდად სცადა ნილზიანმა, მაგრამ აღარ იყო მშვიდად.

ბრგემ მახვილი ყელზე მიაბჯინა.

— შენ თუ იცნობ სიკვდილს? — თითქოს მუცლიდან
ლაპარაკობდაო, — ჩვენი გზა ვინ მოგასწავლა?

— აკი ვთქვი, პეტერბურგს მცხოვრებმა კავკასიელმა.
ტყაპუჭგალელილმა ნადირმა აქეთ-იქით გაიხედა.

ჯოჯოვებს თვალი შეავლო. დაბალი და კუბიანი ეჭვს, რის-
ვასა და სისხლის წყურვილს აფრქვევდა, ცხვირმოჭმული
მზად იყო, მიკრე ნამანზე ნამგული დაეტყრილებინა, ნიღ-
ბიანი სტუმრის გაძლევა სხვას რომ დაესწრო, იქნებ სწე-
ნონდა კიდევ, ახალადადგა კი... კავასიელის მორიგ
სხენებაზე მისი მზერა თითქოს გატყდა. დიახაც, რომ მზ-
ერა კვლავ მზეცისა იყო, ოღონდ როგორი მზეცისა, გამზე-
ცებელის თუ შემშინებლის? ტყაუტყაულობდა ეს მენიშ-
ა. ეს შენიშვნა ნიღბიანმაც და სანად ველორე ღუმელი კვ-
ლავ დათრელებდა, ჯიჟურ მისახლ, კიბოლმეჩქარვლის...

— თქვენ იცით, ვისაც ვგულისხმობ. მან თქვენთან გა-
მომგზავნა.

ახალგაზრდა ჯოჯობო არ იცოდა, კვლავაც ნადირის თვალში სად წაეთქა და ბრგეს მიუშვებოდა. ველოერი, რამდენადაც ველოერებს შეუძლიათ, სულში ჩაუჭერდა, მაგარად იქ, ტყეობა, სიბნელის გარდა ვერაფერი იძიოდა და ისევ ამოვიდა. ჯერი ღრძილებიანზე გახლდით, მისი სიტყვა ჭინციბისაღ რამეს გადააწყვეტირებდა და იქნებ სტუმროსთვისაც იშველა.

კვლავ მოლოდინი ჩამოვარდა. ჩამოვარდა კი არა, მიტოვებისკენ დაბრუნება დაიხლართა. კუთხიდან კუთხისკენ მივდი გაიქცა. ახალგაზრდა ქანდაკების ჭავჭავი. ბრგემ რაულაკ დაიბოძლა. ვერ გაიგეხე, უკბილის გასაგნად და ასალაპარაკებლად თუ მიტკომ, რით გულის მონაწე და აღმოჩნდა. ნილბის ქვემიდან სტუმრის მზერა ახალგაზრდას არ სცილოდოდა.

— აქეთ, — თქვა ბოლოს ახალგაზრდამ და თავით ანიშნა, გამომყევით.

ზრცე და დიპარჩენი მაჯალაუწუნები ამას, ეტყობა, არ ელოდნენ. ნეტავ კი ჰქონდა საიდუმლო სამყაროში გარედან ჩასული შტორცისათუ ობრის ცალკე განხიზთ უფულე? ნესი, აღბათ, უფორს ის იქნებოდა, რომ ჩასული ინამებრნათ, გამოეეტხათ, იქ, ზვეით, ვინ იცოდა მათი ზლადი და მოეკლათ, აქ კი... თანც, ნიღბიანმა, დიხასც გადამამტეულმა, ცალკე უნაყოფად ისეთი ნაბიჯი გადადგა, უჯმაჯურეინისთვის აღიკურის ქმეცას უფორ ჰგავდა.

და ფთუოდ რაღაც საშინელება მოხდებოდა, ადამიანს და ადამიანის მაგვარსაც ერთი რაზმევე რომ არ ჰქონდეს ბუნების ძალთაგან — საითაც რაღაც ხვდება, თავიც იქით იწიწიწას. უბიროდ და ნიღბიანი დარბაზის სიღრმისკენ გაჟღერნე თუ არა, სახტად დარჩენილი დემონებიც იქით მიბრუნდნენ და საპირისპირო კედელში გამოთხროლ სა-
ზოგად წამოიწეს ბეებერ უცხო თუ მიყენებებს მოჰყრეს თავილი. მოჩვენება ხელით ჯსმობდათ.

ხშირად სიბერე სიბრძნეს ნიშნავს. ხშირად კიდევ — სიბრძნეც. თუმცა, სიბერე არაფერ შუაშია, ¹⁹⁹¹⁻¹⁹⁹²⁻⁹³⁻⁹⁴ კაცობრივად და პო-
ტის მაგვარად, სენელისა და ქვესტელის ნაშრომ, როცა
ბრწყინვალე დაბადებდა, ბრწყინვალე უხედლბა და როცა ქვეი-
ანად — ქვეიანად. ეს ქვეაღმოსავლურ გაშირიქნულ
თარიში შეწოლილი თეთრი სამიწელება, როგორც ჩანს,
ქვეიანად გაეჩინა რომელიღაცას — უფალს თუ მინის ქვეშე-
ლის ყირამალა მბრძანებელს. მის ველოს აზრს სხვა მა-
ველავუნები, ალბათ, პატივს სცემდნენ, თორემ უსუსურ
დასაბრძოლეს ყელბა მისკურ რად გაეშურებოდა?

მივიდნენ და შემოეკრუნნ. ნიღბიანს სიციხესგან სული
რომ ესუბრობდა, ახლა მოქვეშების სადგომიდან გამო-
ყვარდნილმა ჩირქისა თუ სიდაშვლის სუმენც დარია ხელი.
ქვემოთ, ერთვან, ჩეარი გადასცლოდა თეორი ღარისა და
ისეთი რამ უჩანდა, სტუმარმა ვერ გაიგო, რა იყო — ფეხი
თუ უნდა ყოფილიყო, მაგრამ გახსნილი ცოცხალი იყოს
უზადრუკო თუ მართლაც მოქვეშანა?

მიხრწნილმა სუსტი თითი კბილაცვენისკენ გაიშვირა:

[illegible]

ბებერმა დამპალმა კიდევ იჩიოჩიფა რალა(კ:

— ასტვაც... ჩნ მბჩაბ და ყველას... გიოთვერან
სალავეი... ხოდა, იკოდე მახათ...

ეს სრული სიგეფე იყო, ბოდავ, ფიქრის, სიტყვების კალეიდოსკოპი. თითქოს ყველაფერი მორევში ჩაჯარდა და დატრიალდა, მერე თვალითან მოქანდა და უკანვე გაფრინდა იმავე ოხერი ბზრიალ-ბზრიალით, რათა წერტილიდან ქვეული ისევ დაბრუნებულიყო. ლაბადიან-ნილბინანს ლამის ლაბადე მოესხნა და ნილბი მოეცლიყო, მინისქვეშეთში ყოფნა გაუსაძლისი ხდებოდა. ბოლოს, რომ ბრ გაგიგებელიყო, ერთ წერტილს მიაღწენდა — ლანდის მოქნილად მოქანავე ხელის არათითზე უჩვეულოდ დატრიალებულ ვეება ოქრის ბეჭ დასრულა. და, მაღლობა დიდ ზედათებს, გასაფაფერი მიეჭ დაჭრულდა.

სტუმარი გონს მოეგო. ლანდი მკვდარივით მიგდებუ-
ლიყო თავის სუნიან თხრილში. ალბათ, დიდი სიკვდილის
წინ ისვენებდა. ჭინკებს მისკენ მიემართათ ველური და
ბოროტი თვალის ჩინი.

— აქეთ, — ისევ გაიმეორა კბილებზე ჩაცეცნილიმა.
ნიღბიანი გაჟყვა. იქ, დარბაზში, სენაკივით იყურებოდა
დაღმარ-წყვედიანი, შავთა შორის ყველაზე შავი. ახალ-
წინადა ამ ჩირაღდანი ნაილო და შიგ შუქიერა. სტუმარი
ჩექყვა. დასადგომი ადგილი არ იყო, დაჯდომით იმ ჯან-
დაბის ფსკერზე ორი კაცი იოლად დაჯდებოდა. მითაც-
ნაღ. სენაკის სიერცემ და ჩირაღდანი ჯოჯოხეთის მუ-
ხეზე დასვა შეშპაბი.

— იცი, ვინ ვარ? — მძიმედ ჰკითხა ახალგაზრდამ. რითქოს სიტყვასა თუ ქმედებას აზრს ატანდა, მაგრამ ლაპარაკი უჭირდა. ნელა ამოობდა, რალაცნაირად.

— ၁၈၁.

— იმას იცნობ? — ზევით აიხედა, უთუოდ მეტად მნიშვნელოვან პერსონას გულისხმობდა.

— ძალიან კარგად. შენი გზაც მან მომასწავლა.
კბილებჩაღენილმა თავი ჩაქინდრა და ერთხანს იყუჩა.

ნილობის მოქმედება, რომ ფერმა სხვაგან წაიღო. აცალა, თან სკად მისი სახელმწიფო უფრო გულდასმით დაეთვალიერებინა, უფრო ამოეცნო, ვიდრე ნაკეთები დაემსხვრევინა. ტანჯვის უფესკრული დაინახა, ამაოება, ბორცვება და სიკვდილის წყურვილი.

— რა გინდა? — თავაუწვევლად იკითხა ახალგაზრდამ. ნილობამ ხელი სადღაც ჩაიყო და ფულის დასტა ამოაძვრინა. გაუნოდა.

— კიდევ ბევრს მიიღებ, ოღონდ ამისათვის ჩემი დავალებები უნდა შეასრულო და არაფერი მკითხო.

კბილაყვინილმა ჩაიკინა.

— მომიკლავს მე უკვე კაცი.

— მკვლელობას არ გთხოვ, — მკაცრად შეანწყევტინა ნილობამ, მაგრამ იქვე დასძინა, — ჯერჯერობით, ყოველ შუაღამოსას, მტკიცის ფარდულთან რომ დგდით თელა, იმასთან იდგები. როცა დამჭირდება, მოვალ და გეტყვი რაც იქნება გასაკეთებელი. და, გახსოვდეს, არასდროს არაფერი იკითხო...

თავი მეოთხე

ემიგრანტ ბ. მაღაზონიას მოგონებებიდან პარიზი, 1933 წელი

ახლაღ მეპარება ეჭვი, რომ ყველაფერი მართლა ჯაკობი პანდოლისის მოგონებული იყო. მას მერე ოცდაორი წელიწადი გასული და, მერწმუნეთ, მთელი ამ წნის განმავლობაში ქარიშხლიან დღეებსა და კვირებს თუ არ ჩათვლით, ნიადვ ერთსა და იმავეზე ვფიქრობდი. ხან ვრწმუნდებოდი, რომ მთელი ამბავი პანდოლისის გართობის შედეგი იყო, ხან თავიდან ბოლომდე ჩემი ფანტაზიის ნაყოფი მეგონა, ხან კი დამთხვევითაა ლოლიკას ჩაეჭვიანებოდა და გაგვიბამდ მივდიოდი.

როდის, რა ვითარებაში გავიცანი ბოლონიელი სწავლული? როდის და რატომ დავუახლოვდი? დღეს ამ კითხვებზე ვეღარ ვგასაზრდო, თუმცა ის ეპიზოდები, რომლებიც ჩვენს საბედისწერო თავგადასავალთან იყო დაკავშირებული, თვალწარმოვი, ცოცხლადვ მახსოვს.

ქერძად, ის დღე, როდესაც მისტიკური თეატრის სცენაზე ჩამოშვებული ფარდა ჩემთვის პირველად და ოდნავ გაიწია, ასე დანიშნო: „ტელიოსის კურიერის“ რედაქციამ საქმეებს საღამოს პირს მოერი. საქმეებს? იმხანად ჩემი საქმე ამა თუ იმ წვეულების შესახებ პატარა წერილის გამოცხობა და რედაქციის გოგოშებთან ფლორით იყო, მოკლედ და კონკრეტულად რომ ვთქვა, ლაზარდარობა და მეტი არაფერი. ჰოდა, ერთი კარგად გაეზომიერ, რაღაც ჩემთვის გაუგებარი ამოცუგინებ და ხელი ვიჭებ მეოცნებურად — იმ დღეს ჯამაგირი მომცეს. საღამოს გეგმა ბუნდობლად დილიდანვე მქონდა დანაყოფილი — სილოვანთან ვაპირებდი შევლას და სადმე დუქანში დაპატიჟებას. დუქანშიდან ყველაზე მეტად „არგენტინა“ მომწონდა. ნამოვდექი, სონიკოს მაგიდაზე მუშტი დავუკაკუნე, ხვალ რომ მოვალ, გათხოვილი დამხვდი, თორემ ციოდ, თავად გაგიტყუებ-მეთქი და იმ ხანებში მოდური სიმღერის ლილნით ოთახიდან გავდი.

სილოვანი ახლოს ცხოვრობდა — ღმერთო, რად მჭირდებდა ასეთი წვრილმანები. იქნებ იმად, რომ ყველაფერი შემთხვევითობას დავაბრალო? — და წესითა და რიგით შინ უნდა ყოფილიყო. ლილნ-ლილნით გამოვედი მიხეილის ქუჩაზე, მთელი დღე ოთახში ვდგომისად ჰაერს ვიავი დანატრებული, თანაც პირის გასველების წინ პირის გასველებაზე ფიქრი სიამოვნებას მგვრიდა. შევუხვიე, კუთხეთა კონტრები ძაღლის ძვალს აგორებდნენ. კინ-

ტობი ყოველთვის მძულდნენ, ჩემი ქალაქის სირცხვილად მიმჩნდნენ და მათ დანახვაზე, ახლა უნდა გამოვტყდებ, განსაკუთრებით ვიბლინებოდი. ერთი სიტყვით, ჩამოწმე ნილობის ამ მებარალებებს მედიდურად ჩაუფარე და სილოვანის ეზოში შევედი.

— სილოვანი! — შევძახე. პირველ სართულზე ცხოვრობდა, ეზოს ორკანთან ახლოს, და ზაფხულობით კოლოები კენდნენ, თუმცა მაშინ ზაფხული არ იყო. ეკ, სად არის, ნეტავ ახლა სილოვანი?

სილოვანის ნაცვლად ოთახიდან ტასო დეიდამ გამოიხედა.

— სილოვანი რაჭაში წავიდა, შვილო, მაშინდაშვილის ქორწილში.

შევცდი, მაგრამ ისტობარი არ გავიტყე. ტასო დედა გზებით მოვიკითხე. ორკანზე ფესვსმელი გაეწმინდე და ერთხელაც მივუტყაუნე ვიბზემი გაყურებულ ჯამაგირს ხელი. იმავე გზით დავუბრუნდი მიხეილის გამზირს. კინტობებთან ჩამოვლისას გაბლენმა არ დამეწყინება, გული კი რამეს მომიერებს მთოვდა. და, აი, ამ დროს მოკვარი თვალი ევროპულად ჩაცმულ, ხელჯობიან მოქალაქეს, ცალხელში წიგნი რომ ეჭირა. შევხედი და ჯაკობი პანდოლინი გამახსენდა — ახლა მითხარით, რომ ყველაფერი შემთხვევითობა არ არის!

ჯაკობი პანდოლინი წვერულვაშინი, სათვალისანი კაცი იყო. მისებრი არავინ მენახა — ყველაფერზე შეძლო საუბარი. თუ სიტყვა მოიტანდა, საქართველოს ისტორიაზე ილაპარაკებდა და ისეთ ფაქტებს იტყვდა, ჩვენში არავინ რომ არ იცოდა. მერედა, ეს ფაქტები ისეთი იყო, აქედან რომ შესებდადი, გეცნებოდა, იქიდან — გაუმეორდა. განსაკუთრებით რელიგიაზე უყვარდა მსჯელობა, ყველა ქვეყნისა და ტომის ღმერთსა თუ კერას ჩამოგივითხედა. თუქცა ჩამოთელა რაა, მათ შესახებ ყველაფერს მოგახსენებდა, ერთმანეთს შეადარებდა, საოცარ რამეებს დაასკვნიდა და დაგაჯერებდა. პანდოლისის მიხეილის ქუჩაზე საავადმყოფოს შორიასლო, უფრო ვორონცოვის მოედნისკენ ვეჭირა ბინა.

პროფესორის მიმართ ჩემი ინტერესი, ალბათ, კიდევ იმით იყო გაღვივებული, რომ მთელი ცხოვრება ევროპული აზრისა და კულტურისკენ ვინვდი. მინდოდა ჩემი ხალხი იქით წამოხლოყო. თერგდატობილი, პეტერბურგში განსწავლული... იმითათვე მწამდა, რომ ევროპისკენ ლტოლვას ჩრდილოეთის მიმართულება არ მჭირდებოდა. თერგის დაღვასა დენაის წყლის შესმა მერჩინა და საოცნებო კონტრინები დასავლეთით მეგულეობდა. რედაქციამ ბეგრეჯერ მითქამს, პარიზი აქეთ არის, ვენაცა და ლონდონიც-მეთქი და კალმით დაგრძელებული ხელი იქით გამშვევია, საითაც მზე ჩადის და კიდევ ჯაკობი პანდოლისის შესახებ გაზთხი წერილის დანერსა ვლაშობი. მინდოდა, ევროპული სწავლის შესახებ ყველაფერი გასაცემად მეთქვა და თან შვიადამოე დაბლანდულად, ჩვენს სტუდენტობას ცნობისნადილ რომ გამკვირებოდა.

ეტლი საავადმყოფოს გასცდა და გაჩერდა. მეტლეს კარგად გადავუხადე, სამსართულიან სახლს ეცივდა ახვება და სადარბაზოში შევედი. მესამე სართულზე, მარცხნივ, კარი თავად ბოლონიელმა სწავლულმა გაშილო. მის სახეს რომ შევხედი, მივხვდი, რომ ღრმა ფიქრი შევანყვებინე და მოვუბოღო.

— რასა ბრძანებთ, უმცროსო მეგობარი, მობრძანდით, მობრძანდით, — დაბნეული ჩანდა, — დასვენება მჭირდებოდა სწორედ. ზომ იცით, რაღაცას რომ მიაკვდები, ფიქრი გელეება და ვერ ხვდები, გავლა-გამოვლა რომ გიმშველოს. ალბათ, თქვენი თავი დასვენებისა ღმ-

ერთებამ გამოიგზავნეს. თან, თუ ფსიქოლოგებს ვერნებუ-
ნებით, დასვენების დროს ქვეცნობიერი ნაწილი თქვენი
გონისა მაინც თქვენთვის საინტერესო საკითხზე აგრ-
ძელებს ფიქრს. მითხარით, განამთ ქვეცნობიერის არსებო-
ბა? — კეთილი და ზაფერდოვანი საუბარი იცოდა სწავ-
ლელმა. ჩვენ ფრანგულად ვლაპარაკობდით და შესას-
ვლელთან ითახის სიღრმეში მივინვედით.

ითახში მაგიდა იდგა, რომელზეც ტარტაროზმა უწყის,
რა ხდებოდა. ყვარა, მაგრამ რა ყვარა: გაშლილ-დახურუ-
ლი წიგნები, მოკცილ-გასწორებული ქაღალდები, დავთრე-
ბი, საქაღალდეები და ვინ მოთელის, კიდევ რა. ყოველთვის
მიკვირდა, როგორ პოულბოდა პენდოლინი ამ ქაღალდთა
ჯოჯოხეთში მისთვის საჭირო რამეს. მან გამიღიმა, ქვე-
ცნობიერის შესახებ საუბრისთვის დასმულ კითხვაზე პასუხს
არც თავად ელოდა და არც მე ვამბობდი, მით უფრო, რომ
საკითხის შესახებ მთლად ზუსტი წარმოდგენა არ მქონდა.
შემდეგ, თითქოს რაღაც გაახსენდაო, მიტრიალდა, მაგი-
დან რაღაც ფურცელი აიღო და წიგნში ჩადო.

— ბოლო დროს ქართველთა ევროპასთან კავშირის
ჩხრეკამ გამოიტაცა, — კვლავ გამიღიმა პროფესორმა.

— და ყველა კვლამ პეტერბურგში ჩაგიყვანათ, არა?
— მიუგე ერთგვარი გაღიზიანებით.

— არა, რატომ. მართალია, რუსეთმა მეცხრამეტე
საუკუნეში თქვენზე დიდი გავლენა იქონია, მაგრამ ეფიქ-
რობ, აჭარბებთ.

— მაგალითად?

— ანთიმოზ ივერიელით დაიწყო თუ...

— პეტრე იბერი, — ნავაშველ ირონიით, — ეს ორი.

— საბა სულხანი. რა იკითხის შესახებ?

მამინე მჩვენა, რომ საბა საგანგებო სერიოზულო-
ბით ასცნა. ისევ პენდოლინიმ განაგრძო:

— სხვათა შორის, ძალიან ბევრი შეგვიძლია ვილაპა-
რაკით იოანე პრესვიტერის შესახებაც.

— ბერი იოანე? — გავიკვირე გულწრფელად, — ნუთუ
თქვენ...

მაგრამ ამ დროს პროფესორი წამოიძრა და ხელი
ხელს შემოკრა.

— კეთილი, უმცროსო მეგობარო. მგონი, აქ ჯდომა
არაფერს გვარგებს რაღა დასვენება გამოვა. ჯობს, სადმე
სხვაგან ვისაუბროთ. მერმუნეთ, ქართველთა მონაწილე-
ობას მსოფლიო საკითხებში ტყუილად უყურებთ ასეთი
დამყინავი თვალთ, თან მშია და, რაღა დავამილოთ, წი-
თელ ლენინსაც საიმოვნებით დავლევდი.

მეც ფეხზე წამოვიჭირე:

— დიას, დიას. ქართლის ბედისა და შშმშინის საკითხ-
ები მეც ფრიალ მანუშებს. თან, ნება დამართეთ, ჩვენი ადა-
თის თანახმად, როგორც სტუმარი, დაგვატყუოთ კიდევ.

— იცით, უმცროსო მეგობარო, — მხარზე ხელი დამა-
დო პენდოლინიმ, — ტფილისში, მოგეხსენებათ, წიგნის
დასაწერად ვარ ჩამოსული და უნდა ვთხოვარ, რომ აუცი-
ლებლად ვაპირებ ქართველთა ერთი თვისების ხსენებას:
თქვენ იმდენად გყვართ თავის მონაწილეობა, რომ ხშირად
პრაქტიკულობას მოკლებულ ნაბიჯებს დგამთ. ნუ გეწყე-
ნებათ და სიძარბოთ ეხლა: თქვენ ჩემზე ღარიბი ბრძან-
დებით, ასე რომ, აჯობებს, გადასახდელი თანხა ან
თანაბრად გავინაწილოთ, ან, ბოლოს და ბოლოს, მე დაგ-
პატყუოთ, თორემ გამოვა, რომ ჩემს საყვარელ ლენინს,
ხაშმის საფრავს, ვერ შევუკვეთავ. მეტიც, აჯობებს, თქვენ
ქვეცნობიერის შეუკვეთით ყველაფერი, მე — ჩემთვის. იცით,
რა ვფიქრობ? აქ, საქართველოში, ფულის სამართლიანად
გადახდა ისევე აღიქმება, როგორც, ვთქვით, ცნობა იმის
შესახებ, რომ ქრისტეს ჯვარს კი არ აცვეს, არამედ სა-

ფრანგეთში გაქცეული უშველა თავს და ცოლად წერიმ
მაგდალინელი შეირთო. მოგეხსენებათ, არის ხალხი,
რომლებიც ასე ფიქრობს და თავს სულაც არ თვლის სხვაზე
ნაკლებ მორწმუნედ.

— სად არის ასეთი ხალხი?

— ამაზე სხვა დროს. ამჟამად თქვენთვის მხოლოდ იმის
დამტკიცებას ვცდილობ, რომ დღეს თუ დამატყუებთ,
ალბათ, კარგა ხანს ნისიად ცხოვრება მოგიწევთ, ამისთვის
კი არ მემეტებით.

შევიშვებე.

— სინიორ ჯაკოპო, — ჩვენ უკვე სადარბაზოდ გაე-
დიოდით, — მგონი, ერთი მნიშვნელოვანი გარემოება გა-
მოგეპარათ.

— კერძოდ?

— მეგობრის დაბატოლება სიამოვნება, ანუ მორალური
კატეგორიაა.

პროფესორმა დაკვირვებით შემოხედა.

— მეგობრის? მაგრამ განა ქართველები ძალიან ხშირ-
ად სიმთვრალეში სრულიად უცნოდ ადამიანებს არ პა-
ტყუიან? გარდა ამისა, ერთი წამოგვინათ თანახმად, ად-
ამიანს ისე არაფერი ანუხებს, როგორც იმის შეგრძნება,
რომ რაღაც დაუმსახურებლად, გაურჯელად მიიღო.

— ნუთუ?

— დიას. ჩაუკვირდით თავის სულად დროს, მთლად
ტყუილი არ უნდა იყოს.

— გაიძვერებიც განიცდიან გაურჯელად მიღებულ
საჩუქარს?

— ვინ იცის? სხვათა შორის, იგივე მოძღვრება გვეუბნე-
ბა, რომ ჩვენს სამყაროში ცხოვრების ერთადერთი ფორმა
დადებითისა და უარყოფითის ურთიერთობაა. ასე რომ, გაიძ-
ვერების გარეშე აქურობა იმად იქცეოდა, რასაც ტრადი-
ციული რელიგიები სამოთხეს უწოდებენ. გაიძვერები ჩვენი
სამყაროს აუცილებელ ნაწილს წარმოადგენენ და, როგორც
ის მოძღვრება გვიმტკიცებს, სამოთხისკენ მიმავალ გზაზე
თანდათანობით კეთილ ადამიანებად, უფრო ზუსტად კი
დადებით სულებად გადაიქცევიან.

— როგორ?

— წარმოდგინეთ, უმცროსო მეგობარო, რომ კეთილი
სულები კედელში გაჭრილ კარს ხედავენ და ცდილობენ,
იქით წავიდნენ, ხოლო ისინი, ვისაც თქვენ გაიძვერებს
უწოდებთ, კედელს ეჯახებიან, შემდეგ ისევ საწყის ადგილ-
ას ბრუნდებიან და ასე გაგრძელდება, სანამ თვალი არ აწე-
ილებათ.

მასსოს, ცხვირი მოვისრისე.

— რა მოძღვრებაა ასეთი საინტერესო?

პენდოლინიმ კვლავ გამიღიმა.

— ამაზე სხვა დროს. აი, „ქოსების სარდაფი“. დანამდ-
ვილებით ვიცო, რომ აქ აქეთ ხაშმის საფრავი, თან, ზომ
გითხარით, წიგნებში ჩაწეულს მთელი დღე არაფერი მი-
ჭამია.

შვედით. ქოსებთან ბევრი ხალხი არ იყო. ახალ-
გაზრდებს ღარიბული სუფრა გაეწყობა და იათი ლენინს-
გან ლოყები შესწითლებოდათ. ორი, იერის მიხედვით გა-
მოცდილი კავალერი დამოკებს აკისკისებად, ხოლო რამ-
დენიმე ჯიშში და ახაში უხმოდ შეეცქეოდა სუსს.

პანდოლინიმ ევროპული კერძები შეუკვია. მე, მარ-
თალია, რაღაც განსხვავებული მენადა, მაგრამ ვოუ-
ხერხულე. ვახშობის დროს ხმა არ ამოგვიღია. პროფე-
სორი ლენინს წერუპავდა.

— სინიორ ჯაკოპო, თქვენ შესახებ სტატიის გამოქ-
ვეყნება მსურს. — ჟუთხარი ბოლოს, ტრაპეზი რომ დას-
რულდა და სკამების ზურგს მივანეჭით. ბოლონიელ სწავ-

ლულს გონიერ თვალბუმი ჩემთვის ამოუცნობმა ჩრდილმა გაუბრინა.

— რა საჭიროა?

— განა არ უნდა იცოდეს ხალხმა, რომ მათთან მათ შესახებ წიგნის დასაწერად განათლებული ევროპიდან პროფესორი ჩამოვიდა?

— და ეს ტფილისის საზოგადოებას რამეში წაადგება? — ძალიან, — მიუვარე შეუპოვრად, — თანაც, ეს მე მჭირდება. მინდა, ჩემს ხალხს უკეთ გავაცნო ნამდვილი ცივილიზაცია და მეცნიერი კონტინენტი.

პროფესორმა თავი დახარა.

— შშ, მეცნიერება... რთულია, რთული.

— თქვენ თვლით, რომ ჩემი ხალხი დიდ მეცნიერებას ვერას გაუგებს?

— არა, — ხელები გაასაცავა პანდოლინიმ, — ეგ გულში არც გაბილია. თავად მეცნიერებაზე ვთქვი. მოდი, გავიდეთ. მე დავგაბატყებთ და გზადაცა გესაუბრებით. თქვენთან საუბარი მამშვიდებს და მასვენებს. თუ წინააღმდეგი არ ხართ, ქალაქში გავიაროთ, სულერთია საით. აქ, ტფილისში, მუდამ ისეთი შეგრძნება მაქვს, რომ რაღაც ნამდვილს, ჯერ უნახავს და უცნობს ვიხილავ. დღეს მართლაც დავივალე, ამიტომ ფაქტების ანალიზს ახლა სეირნობა და შეგრძნებებთან თამაში მივკლბ. საქართველო ხომ შეგრძნებათა ქვეყანაა, ბუნდოვანი ლოგიკის თვალსაზრისით.

პროფესორმა ოფიციალტი მოიხმო, გაუსწორდა და ქუჩაში გავედით. არც ვაკვირდებოდი, საით მივდიოდით, ვცდილობდი პანდოლინის ნათქვამი გამეგო, მივმხვდარიყვი. რა შეგრძნებებზე ლაპარაკობდა. მარჯვენა, სახლებს ქვემოთ, მტკვარი მიოკლანებოდა.

— ვატყობ, თქვენსავე ქალაქს სტუმრის თვლით უცქერთ, — ბოლონიელმა სწავლულმა თითქმის მოპარული ნამცხვრის ჭამასა გამოიმჩიარა. ვუთარე:

— თქვენს ნათქვამზე ვფიქრობდი.

მან სადღაც, ზევით აიხედა.

— ამის ზუსტად აღწერა ძნელია, — შემდეგ ჩავიქრდა, ერთხანს იყუჩა და ისევ მომმართა, — ერთ რამეს გთხოვთ, უმცროსო მეგობარო, ვიმედოვნებ, არ მიწყენთ: მე, ცხადია, არც ვაბუში ვარ და არც პროფესორი მორიარტი, მაგრამ მაქვს მიზნები, რომლის გამოც არ მინდა ჩემ შესახებ გაზეთში დანერო.

— ტფილისში ერიდებით ვინმეს ან რამეს? — გულმა უცნაური მიგრძნო.

— არა... თუმცა, როგორ გთხრათ, მეცნიერული დაცვის ამბავია. თქვენ, როგორც მეგობარია, გამოგიტყდებით: სწავლულთა შორის მოქიშპე მაქვს. ერისა და იმავ საგანს ვიკვლევთ და არ მინდა, იცოდეს, რომ აქ ვარ.

— თქვენ ფიქრობთ, რომ მოქიშპე ქართულ გაზეთს ნაითვისას?

— რატომაც არა. ერთი, რომ ის მარად კვალში მიდგას და მეორეც, თქვენ თქვენს სამშობლოს კვლავ ალმაცერად უფიქრობთ.

— დიას, იმიტომ, რომ აქ ქვეყნის ბოლოა, — ველარ მოვიმთინე.

და აქ საოცარი პასუხი მოვისმინე:

— ან დასაწყისი.

ნამდვილად ვერ გეტყვით, რატომ წარიმართა ჩვენ შორის ეს საუბარი, რატომ ითქვა ის, რაც ამის შემდეგ ითქვა, იქნებ დამთხვევათა და წერილმანათა ლოლიკა მასზედაც ისევე მოქმედებდა, როგორც ჩემზე? იქნებ ეს ბედისწერა იყო? ოცდამეორე წელისადაა, ამაზე ვფიქრობ და პასუხი ვერ მიპოვია. ნადახანს ვერგენება, რომ ისეთი არც რაიმე თქმულა და მაშინვე შეიძლებოდა ყველაფრის შეწყვეტა.

— არგონავტების მითი ხომ გასმენიათ? — მკითხა პანდოლინიმ.

თავი დაუქუნიე.

— მამ, იცით, რა არის ოქროს სანძისი?

— ეგ აქაური ამბავია, ჩვენი.

— დიას, დიას, — სერიოზულად მიპასუხა, — აქაური ამბავია, თქვენი. გრალზე რაღა გასმენიათ?

— წმინდა თასია, მაცხოვრის სისხლით.

— რომელიც იოსებ არმათიელმა საფრანგეთში ჩაიტანა, არა? მაგრამ თქვენ, მეცნიერების მოტრფილად ადამიანს, გლუხივით გნამთ, რომ თასში ჩაღვრილი სისხლი ამდენი ხანი ძლებს? მას მერე ხომ ცხრამეტე საუკუნე გაივდა, გრალის ძებნას კი უამრავი ადამიანის სიცოცხლე შეეწირა. ნუთუ ისინი უფიცი გიყვები, ფანატკოსები იყვნენ? თქვენ ფიქრობთ, რომ ისინი ეძებდნენ ჭურჭელს, რომელში ჩაღვრილი სისხლიც თითქმის ორი ათასწლეულის წინ დაშრა? ან რად უნდათ მათ ეს ჭურჭელი, ვატყვამი ან მიუზღუმში დასაღებად? კეთილი, ვთქვათ, ასეა. მამ, იქნებ მიბრძანოთ, რად არ ეძებდნენ და ეძებენ ისეთივე გაშმაგებით იესოსთან დაკავშირებულ სხვა ნივთს?

მმა აღარ ამოვიღია. მისთვის სიტყვის შეწყვეტინება არ შეიძლებოდა.

— იმიტომ, უმცროსო მეგობარო, რომ ალბათ, არც თასია თასი და არც სისხლი ნამდვილი, — თავად უპასუხა პროფესორმა თავისსავე შეკითხვას, — ალბათ, თასში ღვთიური ენერგიით სავსე ჭურჭელი იგულისხმება. განა იესოს სისხლი ალეგორია, ანუ სიმბოლო არ არის? განა ის შეიძლება სხვა რამ იყოს, თუ არა უფლის ძალა და ნათელი?

— რა შუაშია კოლხიდა? — ჩაფიქრე მორიდებით, როგორც კი საშუალება მომიცა. შთაგონებულმა შემოძვინა.

— განა ოქროს სანძისი ჭურჭელი არ არის? ეს ხომ მრავალ სწავლულს დაუსაბუთებია. დიას, ოქროს ვერძი ჭურჭელია, მაგრამ რისა? აი, კითხვა, რომლის დასმაც თქვენ განდგინდა, უმცროსო მეგობარო, მე კი შევასვენებთ, რომ ლეგენდის ერთ-ერთ ვარიანტში არგონავტებმა სამყაროს მთის, უზიზღი მთის თავზე დაკიდებული ჭურჭელი, ანუ გრალი იხილეს და ეს გახლდათ ადგილი, სადაც ხარობს ხე წინათლისა, და სწორედ მაშინ აფრინდა მათი ხომალდი ვარსკვლავებში, სამხრეთ ნახევარსფეროს თავზე, დაჰყვა ირმის ნახტომს და ჯვრის, სამკუთხედისა და საკურთხეველის თანავარსკვლავედთა გარემოცვაში ინარჩუნა. არგონავტებმა კი აღიდგინ უფალი და თქვენ, რომ ღმერთი ნათელად, რომ სინათლად. ახლა კი, უმცროსო მეგობარო, ალბათ, მკითხავთ, რის სიმბოლოებია ჯვრის, სამკუთხედისა და საკურთხეველის თანავარსკვლავედები. ამაზე პასუხი არც თუ ძნელია, ჩემო კარგო, თავად განსაჯეთ, ჯვარი სხვა გერაფერი იქნება, თუ არა უზენაესი თავგანწირვის სიმბოლო, სამკუთხედი სამებაა, რად უნდა მტკიცება, ხოლო საკურთხეველი გახლავთ მაგიდა, რომელზეც აღდგომის თასი დგას. ახლა კი, ბატონო, კვლავ კოლხიდაზე მოგასვენებთ. ხომ გასმენიათ, ავალონის შესახებ? ეს ის უძნებელია, სადაც ქვამარიტი ცივილიზაცია სუფევდა, მაგრამ არავინ იცის მისი ადგილი დღევანდელ რუკებზე. ალბათ, წარმოგედგინათ, რამდენი მეცნიერის, ენთუზიუზისტის, მისტიკოსის თუ გნოსტიკოსის გონება დაიღვალა ავალონზე ფიქრით. მოსაზრება კი სულ სიმბოლოა და ერთი მაგიანი კოლხიდა გახლავთ.

პენდოლინიმ ხელები გაშალა:

— რას იტყვით?

ხუმრობა ვცადე:

— რა შეიქმნის, გრალი აქ ყოფილა, სადღაც.

— ჰა, ჰა, ჰა, — ამყვა პროფესორი, — მამ, უცბად შეგეცავალბა აზრი თქვენი სამშობლოს შესახებ?

უცბად იგრძენით, რომ დედამიწაზე ბატონობისთვის, მოელენათ ისტორიის წარმართვისთვის საჭირო ენერგია თქვენ, ქართველებს გაქეთ სადღაც დამალული? ძალიან, ძალიან კარგი, მაგრამ ნუ დაგავიწყდებათ, რომ ეს ყველაფერი მითებია. გინახავთ ოდესმე ვარსკვლავთში მონარაფი ხომალდი? არა, ბატონო, მეცნიერებს ზღაპრებში ნუ აუწევთ. ეგექ არ იყოს, ლეგენდის თანახმად, ფილოსოფიური ქვა დიდი ხანია, ტიტებში წაიღეს.

— ალქიმისტთა ფილოსოფიური ქვა? ნუთუ ისიც იგივეა, რაც ოქროს სანმისი ან გრაალი?

— დიას, — მტკიცედ დამკრა თავი პენდოლინიმ, — მრავალთა მტკიცებით, ეს ხომ ზებუნებრივი ძალის ქვაა, რომლიდანაც სინათლე გამომდის. Lapis exillis — ასე უწოდებს მას ვოლფრამ ფონ ეშენბახი თავის ნიშნულ „პარციფალიუსი“. ხოლო Lapis exillis ზეითი ჩამოვარდნილ ქვას ნიშნავს. ხომ სვდებით? თუმცა, მაგონი, ისეთ დადგას შემოვედით, აქედან გზას ვერასოდეს გავიგნებთ.

მიმოვიხედე. ფიქრული, უგემოდ ნაოსტატარი, მახინჯე მახინჯი სასლების ალყაში ვიდექით. თავს ტფილისის მთვარე დაგნათოდა. სამი დღის წინანდელი წვიმის დანატყვარი ტალახი ჯერ არ გამშრალიყო. გონჯი სახლების ფანჯრებიდან გამოყოფილი მიწები სუფდის-მომგვრელად ქვარტლავდნენ ცხოვრებას. ქუჩაში კაციშვილი არ ქაჭანებდა.

— მითხარით, სად არის ოქროს სანმისი და აქედან გავიყვანო? — ყინვად ვუთხარი პროფესორს, მოუხდევად იმისა, რომ ვერც კი გხედებოდი, ქალაქის რომელ უბანში შემოხეტებულყავით.

— კარგია, უცხოელისგან იგებთ, რომ Lapis exillis თქვენთან არის, თქვენ კი მის შესახებ იმდენად არ გაქეთ წარმოდგენა და, თან, უცბად ისე გძლიათ სიხარბე, რომ ძალადობით გინდათ აქვე, დღესვე მოატანინოთ ის, რასაც საუბრები ეძებდნენ მსოფლიოს უმაღლესი და უმეცნიერესი აღმჩინები. მითხარით, გეთაყვა...

ანაზად პენდოლინის სიტყვა გაუწყდა. თავიდან ვიფიქრე, რომ აზრს ალაგებდა, მაგრამ იქვე სხვა ეჭვმა გამკრა — აჲ, ამ გარეუბანში ხომ შესაძლოა ხიფათიც ყოფილიყო ჩასაფრებული. პროფესორის შეხედვით, ჩემს ზურგს უკან რაღაცა მისტერებოდა.

— მიხედვით, — მიუწრწულა მან.

ნელა მიტრიალდი და შევკრით. გვარიანად ახლოს, ასე, ათ ნახევში, ლამის ფარდიდან ორი წითელი წერტილი ანათებდა.

— რა არის?

— Un Lupo! — იდუმალი ხმით მომიგო ბოლინიელმა სწავლულმა.

მზერა დავძაბე, რათა სილუეტი გამეჩრია, მაგრამ წითელი წერტილები ჩაქრა.

თავი მესამე

თამაში იწყება

ესეც ღამით მოხდა, ოღონდ მთვარემ ღრუბელი რომ აიფარა, მაშინ. ბორჩის ბაიარდი მთაზე შეფენილი სოლოლაკის ერთ-ერთი შუკის მოფარებულში აწურვით იდგა და თუ პაპროსი არ სწევდა, ხელგის იფხვებდა. დღე რომ ყოფილიყო, ანუ მისი ფიგურების დანახვა შეეძლებოდათ, ათას ჭინკას შეამჩნევდით. აქაოდა, თვალში არავის გავეჩხიროო, იმ პაპროსისაღ მუშტში ჩატრიალებით აბოლდებო — მუგუზაღს მალავდა. იმტაზე იყო.

— ა, მის წიგნებში ვიკაც იქექება, მაგრამ არაფერს იპარავს, ხომ? — უფროსი გამოძიებლის ამ ნათქვამმა

სახელმწიფო მრჩეველი, ვახტანგ თარხანოვი, კინაღამ ბუდეებიდან თვალუბგამოცევილი დატრიალდა.

— თქვენ საიდან იცით, ბორჩის?

— ახალი ფასონია, ბატონო ვახტანგ, ამას წინათ ერთი ასობასაც იგივე შეგებოდა.

— ვის?

— თავადის ასულ თამარ თმოგვისელს.

— ღმერთო ჩემო, — თარხანოვმა აღარ იცოდა, ხელეხად წაეღო, — მე რად არ შემამტყობინეს ეგ ამბავი? თავად იჩივლა?

— დიას, პირადად ექსაუბრე, ვეხველი. თავიდან ეგო-რა, რომ ყელსაბამი მოჰპარეს, მაგრამ სწორედ ჩემი მისვლის წინ შოვიო.

თარხანოვმა შუბლზე ცხვირსახოცი მოისვა.

— და იფიქრეთ, რომ ყველაფერი თავადის ასულის უთავბოლოების ბრალი იყო, ხომ?

— თავადაც ასე იფიქრა. შემპირდა, რომ თუ რამ საექვო განმეორდებოდა, შემამტყობინებდა.

— მერე?

— ჯერჯერობით დღეს.

ამის შემდეგ სამოქალაქო მრჩეველის კაბინეტში სიჩუმე ჩამოვარდა. მხოლოდ შიგადაშვი ისმოდა ვახტანგ თარხანოვის ამოძახილი — ღმერთო ჩემო! ბაიარდმა ვეღარ მოითმინა:

— ბატონო ვახტანგ, ვატყობ, რაღაც იცით და იმიტომ მიიჩნევთ ამ საქმეს საგანგებოდ.

სამოქალაქო მრჩეველმა მაგიდაზე თითები ააკუნჯა:

— ბორჩის, — თქვა ბოლოს, — მაღამ თმოგვისელი და

მაღამ ივრისპირელი დედადშვილები არიან.

და ბაიარდის გონებაში თამაშის გეგმა ჩაისახა. თუმცა, სანამ ამ გეგმაზე ვიტყვოდეთ, საზოგადოდ თამაშზე თქვათ: ბორჩის ბაიარდი ცხოვრებას თამაშად მიიჩნევდა. „იცო, ვიქტორ, რა არის კაცობრიობის ტრადედა? — უთხრა ერთხელ თავის ძმას, ოხრანკის ფილიორთა განყოფილებაში უფროსი, — ის, რომ ადამიანზე ზრდასთან ერთად მერბიან. ხომ გინახავს ზებუნებრივი სატრიალი, ტირის, როცა საკისკისოა, კისკისებს, აკეთებს იმას, რაც საკეთებელია, მეტწილად კი თამაშობს. ჰოდა, ჩვენი მოვალეობაც ეგ არის, მაგრამ ვაი, რომ უფროსები საცელქო საგანს ვეღარ პოულობენ. ეგ კი არა და აღარც ეძებენ, რადგან ცელქობა ბაღლთა საქმე ჰგონიან და ამიტომაც იტანჯებიან. დაუფიქრეთ, ვიქტორ, ვინ არ იტანჯება: აქტორი — იმიტომ, რომ თამაშობს, სიამოვნებს თამაშად და თამაშობს; მწერალი — იმიტომ, რომ თამაშობს, ზღაპრებს ყვება; ნაპოლეონი — იმიტომ, რომ თამაშობს, ქვეყნებს წესრიგს უყვლის, ნიადაგ გაიძახის: ახლა ვითომ შენა ხარ გენერალი, ახლა კი შენ... და ერთბაშად, გართობით გაჰყავს მისთვის გამოყოფილი დრო; მეცნიერი — იმიტომ, რომ თამაშობს. აბა, სხვა რით არის მეცნიერი დაკავებული? არაფრით! არც მოსავალს იწებს და არც პურს აცხობს. სანამ სხვები ცხოვრებით ინაშლებიან, ზის და ფიქრობს, რატომ ეცემა მონყეტილი ვაშლი მიწაზე, განა არ შეიძლება ცისკენ გაფრენილიყო? კიდევ, ვიქტორ, არ იტანჯება ბორჩის ბაიარდი, იმიტომ, რომ ისიც თამაშობს. თუ ვინმემ ხარფული ტურქულიან სარდაფში გვაში იმოვა, ეს ჩემი გართობაა, დამაღობანა. მკვლელი იმალემა, მე ვეძებ და სულ აღარ ვფიქრობ ცუდ ამინდზე, შუშისა და ნახშირის ფასზე თუ ქუჩაქსან საცავლზე. თუ ვინმემ ნახალგოვის ნისქვილი ღამით მქსნა-გასულანდებს მოჰპარა თვალი, გუდამაყბის ძებნას ვიწყებ, ვიკვლე, იმ ნისქვილში ბაყაყადევი ხომ არ ცხოვრობს. ვერთობ, ვიქტორ, რადგან ცხოვრებაში უკეთესი არაფერი მეგულება. ზუსტად ვიცი, რომ ვინც დიდობაში თავისი წილია და წილიცა ჯოხი დაკარგა, თუ გინდ მილიონშიც იყოს, იტანჯება.“

იმ დღეს უფროსი გამოძიებული თარხანოვის ოთახიდან ისე გამოვიდა და თავისაში ისე შებრძანდა, რომ სახელმწიფო მრჩეველთათვის არ უთქვამს, რა მოიფიქრა, ხოლო იმ ღამით, როდესაც მთაზე შეფენილი სოლოლაკის ერთ-ერთ შუაში ხელებს იფშენებდა და პაპიროსს მალულად ექაჩებოდა, თამაში უკვე დანეჭებული ჰქონდა.

ბაიარდის ადგილიდან ორი ქუჩის ზემოთ ერთ გამორჩეულ სახლს, რძიმოსს წერილობით და მსხვილმან სილამაზეზე ღრუბელაფარებული ღამის გამო ვერაფერს მოგახსენებთ. უკანა მხრიდან ვიღაც კაცი ეპარებოდა. ის ფრთხილბა და, ალბათ, ცოტა კრთებოდა კიდეც, მაგრამ განზრახვებზე ხელს არ იღებდა. სახლს უკიდან ისეთი სოლოლაკური ადგილი ჰქონდა, ვერ გაიგებდით, უკანა ეზო იყო, რამე მოედინა თუ სულ სხვა რაღაც. იქნებ ეს ადგილი იქითა სახლების საკუთრება და შესასვლელი იყო? არ, იქითა სახლების წინა და უკანა მხარე სულ სხვა ქუჩიდან ჰქონდათ. ერთი სიტყვით, რაც იყო, ტფილისური იყო, ოკრობოკური და დალოცვილი.

ის სახლის კედელს სწორედ ამ მხრიდან მიეტმანა, ხელისასაქნი, გამოშვებული ადგილები მოძებნა, კლდეშრომელით აინია და დინჯად, დაკვირვებით, მეორე სართულზე მარცხნიდან პირველ ფანჯარაში გადაძვრა.

გადაძვრა, ერთი გადაქანება გულზე გადაუქანდა, ხომ არ ემიპაუროო და, როცა დარწმუნდა, გარშემო ღამის ჭრაჭუნის მეტი არაფერი ისმოდა, ოთახის ბოლოში კედელთან ატუხულ ბარაქიან კარდასთან მივიდა. იქ ჩაიხუტა, ჯიბიდან ჩუმად, უხმაუროდ გასაღებების თუ რაღაც საძარცვი ობიექტების აღმა ამოაძვრინა და უფროს კლიტეს ფრთხილად, ფრთხილად მოარგო. ერთმა არ გაუმართლა, მეორეც არ გაუმართლა, მესამეც არ გაუმართლა... გაჩერდა, ერთხელაც მიიხედა-მოიხედა, მეოთხეც არ გაუმართლა... მაგრამ სწამდა, რომ რასაც ეძებდა, იქ იყო.

რომელიღაცამ გაუმართლა. გადაატრიალა. უფრა გარინდულმა გამოსინია და შიგ ხელების ფათურს მოჰყვა. თავიდან ნაჭრები ხვდებოდა, მაგრამ აი, ყუთიც... საშუალო ზომისა ან იქნებ უფრო პატარაც.

გამოიღო, იატაკზე მოხერხებულად დადო და მეორე ჯიბიდან პანანრა გასაღებების აცმაც ამოაძვრინა. აქ, ლიად დატოვებულ ფანჯარასთან, უფრო ჩანდა ყველაფერი, თუმცა ასანთის გაცვრა მაინც მოუხდა. ყუთის გახსნაზე ნაკლები იწვალა. ისევ გააჩაყუნა ასანთი, ჩაისხდა, შემდეგ ხელიჩაჰყო, შიგ ჩაწყობილი ნივთები გემრიელად არია, ისევ დაბასურა, ჩაკეტა და ფრთხილად ისევ გამოაძვრა, უფრო სწორად კი უფრაში ჩადო. უფრა მისინა, ჩაკეტა, მესამე ასანთი გააჩაყუნა, ოთახი მოიარა, დარწმუნდა, რომ კვლავ არ ტოვებდა და ფანჯრისკენ გაიძვრნა.

ბაიარდი უკვე ცმუტავდა. აღარც პაპიროსის წითელ წერტილს დაგივებდათ, ქაჩავდა და ქაჩავდა. თავიდან ეგონა, ყველაფერი ერთ საათში დამთავრდებოდა, შემდეგ კი სინამდვილისა და მოულოდნელობის გათვალისწინება იქნება და კიდევ ნახევარი საათი თუ ორმოცი წუთი დაამატა, მაგრამ უფრო მეტი რომ გავიდა, მუგუზლის დამალვაზე ზრუნვას თავი დაანება. სწორედ ამ დროს გაშიწნა და თავდაღმართით ლანდი. უფროსმა გამოძიებელმა ლანდი იცინო. ჩვეულებრივ მოდოდა, აქადა, ჩემთვის მოვაბიჯებ, ვის რას გიმშვებთო. ბაიარდი ახლოს არ იდგა, თორემ ღლინისაც მოისმენდა. „სწორად იქცევა“, — გაიფიქრა სიშიქიკოუსუცესმა და პაპიროსი დაადგო. კოჭქამდე წამწვავებში იყო.

ლანდმა ჩაუარა. ბაიარდმა ცოტაც აცალა და გაჰყვა, ოღონდ ქუჩის გაღმა მხრიდან. დანევა არ იქცარა, არც ლანდს მოუხედავს უკან.

უფროსმა გამოძიებელმა ლანდი ერეცნის მოედანზე მოსაკლისა და ცოტათი შემფოთდა, მაგრამ არ შეიმჩნია,

სიონისკენ განაგრძო გზა. სწორედ რომ ახალი პაპიროსის ანთების დრო მოსულყო. პორტსიგარიდან ბოლო ღერი ამოიღო, ტუჩებში შეახტუნა. ასანთი გააჩაყუნა, მოისარა და მოქანა.

ბეჭებზე ხელი დაჰკრეს.
— არხვინად ბრძანდებოდეთ, *Äi ñ iñäē ämāēēē ñä+äñmñē*, რაც მიბრძანებთ, შეეასრულე. ახლა მაღარ ირის ველი.

ბაიარდი შეტრიალდა, ასანთის ჯერაც მოგიზგიზე ღერი მოპარულს ახლოს მიუტანა და ვირთხისმაგვარ სახეზე შეხედა.

— კარგად გააკეთე ყველაფერი? მან თავი დაუქნია:
— ემშაკაცე რომ შეამონმოს, იფიქრებს, აქ რაღაცაა ექებდნეო.

უფროსი გამოძიებული ჩაფიქრდა, ასანთის ღერი მოისროლა, ერთიც გადააუბრქა და ისე თქვა:
— იქნებ სწორედ მან შეამონმოს.

თავი მეექვსე

მარკიზე დე მონფერა

— მართლაც საუცხოო სპექტაკლია, აქვს პათოსი და აღმაფრენა, — ამბობდა მალაყელიან შავ კაბაში გამოწყობილი, ვერცხლისა და გიბრის დიდრნი დაღესტნური ყელსაბამით დამშვენებული ელეონორ ივრის პირელი. თანამოსაუბრემ, ოცდახუთი წლის გაუთხოვარმა, მწითურმა ნინო თაბაგარმა კვერი დაუკრა.

— დიას, ელეონორ, გეთანხმებით. სასვებით გეთანხმებით. არსისტებიც ჩინებულად ირჯებიან. მეტადვე მერკუციო მომენონა. იცოდით, რომ ის ყმანელი საქმიანობით ექიმია?

ელეონორს მერკუციოს ხსენებაზე შევარდისფერებულმა ნინოს ლოყებმა გუნება გაუხალისა.

— როგორ არა. სანდრო დიდებული ახალგაზრდაა. მგონი, სულაც აქ უნდა იყოს. თვალს თუ მოკრავ, აუცილებლად გაგაცნობ.

ნინო ახლა თვალსაჩინოდ განითვალა. ელეონორმა ტაქტიანად შეცალა თემა.

— ერთი სიტყვით, ამაღელვებელი ოქტომბერი გველის. ოპერაში იტალიელი მასტრო ჩამოიდა, ტფილისში თუ წარმატებას მიიღწევს, ოდესხანა და პეტერბურგშიც უხელმძღვანელებს ორკესტრებს. სალონებში ძმები ზდანევიჩების გამოფენა მოეწყობა და ახალგაზრდა პოეტებიც გიჟმაჟ საღამოებს გვიმრდებიან.

— რაზე საუბრობთ, ჩემო მწვენიერებო? — ელეონორსა და ნინოს ხანში შესულ ქალბატონი, ეკატერინე ორბელიანი წამოადგათ თავს. გრძელ მუნდშტუქში გაჩხერილი პაპიროსი ჩვეულებრივ, საძაველ სუნს სულაც არ ტოვებდა. — რაიმე საიდუმლოს ხომ არ უშმედიდით ერთმანეთს?

ნინო თაბაგარი რატომღაც კიდევ წამოწითლდა:

— არა, დედა ეკატერინე, — მოგო მან, — ოქტომბერზე გაშობილთ, ამაღლებული ხელოვნებით დატვირთულს გვკვირვებინ.

— ჩინებულა, მაგრამ მე დღევანდელი საღამოს ამბები მაინტერესებს, — გაუღმა დედა ეკატერინეც. მას, საზოგადოდ, ყველა ახალგაზრდის ღვიადი მაინადა თავი.

— თავად სვატოშლავსი ყოველთვის რჩეულ საზოგადოებას პატიყებს, — უპასუხა ელეონორმა.

— და მისი საღამოები ყოველთვის სიურპრიზებითაა სავსე. ნეტაც დღეს რას უნდა ველოდით? — დაინტერესდა ნინოც.

— თუ წინასწარ გვეცოდინება, რაღა სიურ-

პრიზი იქნება, — დეიდა ეკატერინემ თაბაგარის ქალს სიყვარულით მოუთხოვნა ხელი ლოყახე.

— რატომ... — ნაიკველუცა ელეონორმა, — მე შემოდლა გითხრა. მსტისლავ ვლადისლავოვიჩი ფრიად განათლებული და მრავალი საგანგებო ნიჭით დაჯილდოებული უცხოელის წარდგენას გვიპირდება.

ეკატერინე ორბელიანმა ახლა ელეონორს გაუღიმა კეთილი ღიმილი:

— ჩემო ანგელოზო, ვატყობ, მსტისლავ ვლადისლავოვიჩს შენგან საიდუმლო არ აქვს.

განჩახებულ დარბაზში, სადაც თეთრი ფერი ჭარბობდა, იატაკი ჭადრაკის დაფას მოგავსებოდა, სტუმრები მრავლად იყვნენ. უმეტესობა ევროპულად გამოწყობილიყო, თუმცა, შიგადაშიგ ქართულ ჩოხასა და სპარსულ სამოსსაც მოჰყავდით თვალს. ისინი მზიარულად საუბრობდნენ, ხოლო სტუმართა ლაბირინთში მივრჩეხულად დასრულებდნენ ლანგრაზიბი ლაქები. მათ ლანგრებზე შამპანურითა და სხვა ნატიფი სითხეებით შევსებული, წელიში გამოყვანილ ჭიქებს ბზინვა გაუდიოდა.

დარბაზის ფართო, ღია კარს აივანზე გაჰყავდით. აივანიც თეთრი იყო. ის ჩრებულ ბაღს გადაჰყავდა და სტუმართა ნაწილს სწორედ იქ მოეყარა თავი. მოუხედავად გვირავი მანძილისა, დარბაზის სიღრმეში დადგმული თეთრი როიალის ჰანგი იქაც იპარებოდა. შთაგონებული, კაფანდრა მოხუცი ღიბის პარმინიას ელაცობოდა.

თავადმა სვიატოსლავსკიმ სტუმრებს, რომელთა შორის სხვადასხვა გაზეთის კორესპონდენტებიც ბრძანდებოდნენ, კარგა ხანს აცალა, ხოლო შემდეგ დარბაზის შუაში გაიდა. ჩახველებით სტუმრებითა ყურადღება მიიპყრო და როდესაც დღემილი ჩამოვარდა, ერთობ თეატრალურად დაიწყო:

— ქალბატონებო და ბატონებო, მსურს გაცნობოთ, რომ ტფილისის მაღალ საზოგადოებას დღეიდან ერთი ხნით ფრიად პატივცემული წევრი შეემატება. მქონდა ბედნიერება, მას ბერლინში ყოფნისას გაცნობოდი და უნდა ვაღიარო, რომ მისმა ფართო ერუდიციამ და მრავალმხრივმა ნიჭმა ჩემზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა. საქართველოს იგი აღმოსავლეთისკენ ზად მიმავალი ეწეა, მაგრამ, ჩემდა საბედნიეროდ, გარკვეულმა საქმეებმა შეიძლება რამდენიმე თვით შეაყოვნონ. ეჭვი არ არის, მისი გაცნობის შემდეგ თქვენც გაიზიარებთ ამ აღფრთოვანებას. ამიტომ ნება მიბოძეთ, წარმოგიდგინოთ — აქ მასპინძლის თეატრალურობამ უმაღლეს ნერტილს მიაღწია, — მარკიზი კლოდ ლუი დე მონფერა. გთხოვთ, მიიღით და იძიოთ.

სვიატოსლავსკი ხელი შემოსასვლელი კარისკენ გაიშვირა, რომელშიც ჯერ არაფერ ჩანდა. იატაკის თეთრი და შავი უჯრეტით თავმოწმონ დარბაზში შეკრებილმა საზოგადოებამ მხედველობა დააბა, ზოგნი ფეხის წვერებზეც კი წამოიმართნენ...

და ისიც გამოჩნდა.

კლოდ ლუი დე მონფერა გაპრანჭული ნიკაბით, სიფერკრთალით, გრძელი, ნეკრანი ცხვირითა და ფეხის გაბლენძილი მანკრით იპყრობდა ყურადღებას. უთოოდ გაბნეულობდნენ ის ტფილისელი ლამაზმანები, რომელთაც ევროპელი სტუმრის ხსენებაზე პოეტ ბაირონის დარი მამაკაცი დაუდგათ თვალწინ, თუმცა იმთავითვე ჩანდა ისიც, რომ მარკიზი თავს უსახურობის რუს ნილს არასდროს ჩაყალიბებდა. დე მონფერა გამაღვირვებლად მსახიობივით დადგა დარბაზის შუაში, თავი ამაყად ასწია და მოკლე სიტყვა წარმოთქვა. თავად სიტყვა დიდი არაფერი გახლდათ, მაგრამ ინტონაცია...

— დახეით, ანგელოზებო, რა უცნაური კაცი ჩანს მარკიზი, — გადაუწერულა ნინო თაბაგარსა და ელე-

ონორს დეიდა ეკატერინემ, თან ახალნარდგენილი სტუმრისკენ გზის კაფვით გათვალ ახალგაზრდა წყნარ ტიროს გახვედა, — ღმერთო, რა თავებდაა ეს უმწიპიერი!

მარკიზი საზოგადოებას ეცნობოდა, ხოლო თავად სვიატოსლავსკი თვალებით ელეონორს ეძებდა. რომ იპოვა, გაუღიმა და მისკენ გამოემართა.

— თქვენთან მარად სურპრიზია, თავადო, — შეეგება ეკატერინე ორბელიანი.

სვიატოსლავსკიმ მომხიზველი ღიმილი ამფერად სამივე ქალბატონს გაუწანია და ფრიად დახვეწილი ქათინაურაც მოაყვლა.

— ელეონო, თუ თქვენი თანამოსაუბრენი ნებას დამრთავენ, ერთი წუთით გაგიტაცებთ, — უთხრა ბოლოს თავადის ასულს.

ნინო თაბაგარმა და დეიდა ეკატერინემ ზოგადი ფრაზებით ამებს მასპინძელს და როიალისკენ გაემშურნენ. საღამო მშვიდ დეიდა. სვიატოსლავსკიმ ელეონორ აიგინსკენ მიიპატიჟა.

— ჩვენს ახალ სტუმარს თქვენს გაცნობას დავპირდი. ფუთხარი, რომ წარუდგენდი ქალს, რომლის ბაღლაც არსად უნახავს და მასპინძლის უპირატესობით ვისარგებლე, აივანზე დაფენიშნე შესვედრა, — უთხრა სვიატოსლავსკიმ ელეონორს, როდესაც დარბაზიდან გავიდნენ და, რაოდენ გასაცარიც უნდა ყოფილიყო, იქ მარტინი აღმოჩნდნენ. ელეონორს ქათინური ება, მაგრამ მინც ასე მოუვო:

— თავადო, ნუთუ არ იცით, რომ მამაკაცებთან თავის მოწონებას არ გეშურებ?

— მერწმუნეთ, მადა, თქვენთვის მარკიზ დე მონფერას გაცნობა იმიტომ არ განმინრბას, რომ კიდევ ერთი თავანისმცემელი შეგმატოთ. მე მხოლოდ თქვენთან ნაცნობობითა და თქვენი სიახლოვით მნადია თავის მოწონება, რაზეც, იმედია, უარს არ მეტყვიო, — სვიატოსლავსკი მუხრანელის ქერვის ხელზე ეამბორო.

თავადის ასულმა ბაღს გახვედა. ამით, ალბათ, უხერხულობის მოშორებას ცდილობდა. არ სურდა, ამდენი ადამიანის დასახად მაშაქათი ინტიმურად განმარტოებულიყო. ეს კი მართლაც ჩინებულმა მქონდა თავად სვიატოსლავსკის, უფრო სწორად, იმ გერმანელ მანუფაქტურისტს, რომლისგანაც აქაურობა წლის თუ წლინახევრის წინ შეიძინა. ბალი არ დიდი იყო და არც პატარა, თუმცა მის ზომას მნიშვნელობა არ ჰქონდა, მისი ღირსება უნდა მზეს, ეგზოტიკურ მცენარეთა ჯუნგლები გახლდათ. ერთ რამედ ღირდა იქ გასეირნება და საოცარი სურნელით გაუღენილი ჰაერის ჩასუნთქვა. ყველა ხესა და ბუჩქს თავისი ადგილი ეჭირა, ერთი მივრეც აესტებდა, ამშვენებდა. თავად სვიატოსლავსკი აქაურობას ედებს ეძახდა და ძალიან სიამოვნებდა, როდესაც სხვებიც ხოტბას ასხამდნენ.

— მსტისლავ ვლადისლავოვიჩ, მამ, თქვენ ამბობთ, რომ მარკიზი გარსმეორტყმულ ხალხს დაესხნება და ჩვენც ნანოვა?

— რა თქმა უნდა.

ელეონორმა ბაღს შესცინა. დარბაზიდან გამოღვირვულ ფორტეპიანოს ჰანგს საოცრად გახერხებულ რომელიღაც ჩიტის ჭიქები.

— საოცარია ბუნება. ხომ გენიალურია ეს ნაწარმოები, მაგრამ ის გენიალურის სრულყოფილებამდე აყვანას ახერხებს. მოუსმინეთ, თავადო...

თუმცა, თავადს, რომელიც ამ დროს ჩიტის ჭიქების ნამდვილად არ უგდებდა ყურს, სრულყოფილებაზე დაფიქრება არ დასცალდა.

— ელეონო, ღმერთო ჩემო, რამდენს გეძებდი, შენ კი აი, თუმცა, სად ყოფილხარ, — მოისმა რობრტა ხმა და აივანზე ჩოხაში გამოწყობილმა, მსუქანმა მამაკაცმა შე-

მოაზიება. ეტყობოდა, რომ რიგსა და მომენტის უზურხუ-
ლობაზე არ ფიქრობდა, ერთობ დაურიდებლად ჩადგა
მოსაუბრეთა შორის და კიდევ უფრო მეტად გააოცა თავა-
დი სვიატოსლავსკი.

— მომიტევეთ, მასპინძლო, საუბარი შეგანყვეტინეთ,
მაგრამ ჩემს დეიდაშვილთან საქმე მაქვს.

ელეონორ შეცბა, რატომღაც დარბაზისკენ გაიხედა,
თავალით მარკიზე დე მონფერას მოძებნა. მათი შზერა ერთ-
მანეთის შერედა. მარკიზის გამოხედვაში რაღაც ჟრუან-
ტელის მომდევნო, გამომდევლო შეამჩნია ქალმა.

— გატყობ, ჩემებე აიენიდან მაძევეთ, — გაუღმა სვი-
ატოსლავსკიმ ჩოხიანს.

ელეონორ ისევ მარკიზს აკვირდებოდა. ხომ აშკარა
უნდა ყოფილიყო დე მონფერასთვის, რომ სწორედ ის ქალი
უტყერდა, რომლის გასაცნობადაც აიგანზე ელოდნენ,
თითქმის ბევრი ნაღობითაც აღარ იყო შემოვარულნი. მა-
გრამ მათევენ წაღმსელის ნაცვლად ის დარბაზის სილ-
რისკენ გაეშურა. თავადის ასული გამოერკვა.

— ერთი წუთით, თავადო, — ხელზე ხელი დაადო სვი-
ატოსლავსკის და მსუქანს მოუბრუნდა, — ზურაბ, მს-
ტისლავ ვლადისლავოვიჩისგან დასამალი არაფერი მაქვს.
ერთად გვითხარი, საყვარელო.

სვიატოსლავსკიმ ეკაყოფილი სახით შეხედა მადამ
იგრისპირულს, ზურაბმა, ვინ იცის, იგრძნო, რომ თა-
ვადისა და დეიდაშვილის საუბარი მეტისმეტი როხროხ-
ით შეწყვიტა და სადღაც, გაულის სიღრმეში, გაიკვირვა,
რომ მის დეიდაშვილს ამ ადამიანისგან დასამალი
არაფერი შეიძნა.

— მომიტევეთ, — ჩაახველა მან, — ოჯახის საქმეა.
თუცა შენ მართალი ხარ, ელოკო, თავადი სვიატოსლავს-
კი ჭკვიანი და გავლენიანი კაცია. შესაძლოა, სასარგებლო
ჩემვაც მომცეს. აი, თამარიც. მოდი დაიკო, სწორედ შენ
ბეატული.

აიგანზე მდგომთ ელეონორის კიდევ ერთი დეიდაშ-
ვილი, თამარ თმოგვისელიც შეემატათ.

— მეკო შენ გეტყვობ, ლევან. თურმე სად ყოფილხარ, —
გაიღმა თამარმა, — მინდოდა მეთქვა, რომ ფრიად საინ-
ტერესო კაცი ჩანს ეს მარკიზო...

— მარკიზი მოიცდის, თამარიკო, — გაანყვეტინა
ზურაბმა, — მანამდე თქვენთვის ერთი რაღაცის თქმა
მინდოდა.

თამარმა ინტერესით შეხედა.

— რაიმე საგანგებო?

— დიახ... მგონი...

— გისმენთ, ზურაბ, — წაახალისა ელეონორმა.

— ჰო, — დაწყების წინ კიდევ ერთხელ ჩაახველა თა-
ვადმა თმოგვისელმა და ხმადაბლა თქვა, — ელეონორ,
ჩემს სახლში ქურდი იყო.

დანარჩენები დაიძაბნენ.

— დიახ, ღამით შემოძვრა, მაგრამ არაფერი
მოუპარავს.

— მაშ, რა იცი, რომ იყო? — შეშფოთებით ჰკითხა თამ-
არმა.

— ვიცი, რადგან ზარდახმაში ხელები აფათურა, იქაუ-
რობა არია. საბარლო დარეჯანი ძლივს მოვასულიერეთ.
როდესაც სამკაულებს აგირევენ და არაფერს მოგპარავენ,
ეს უფრო ცუდია, ხომ? ესე იგი, შეიძლება კიდევ მოვიდნენ,
შეიძლება ვერ მოასწრეს და... ელოკო, შენთან იმიტომ მოვე-
დი, რომ ნუგზარ თარხანოვს კარგად იცნობ...

— ვახტანგს?

— ჰო, ჰო, ვახტანგს. ის რომ არის, სისკს რომ ხე-
ლმძღვანელობს. იქნებ, სთხოვო, მიტევი დააყენოს ჩემს
სახლთან.

ელეონორ ღრმად ჩაფიქრდა.

— იცი, ზურაბ... — დაიწყო შემდეგ, მაგრამ თამარმა

დაასწრო:

— ზურაბ, რა საოცარია, ერთი ხნის წინ ჩემთანაც იგივე

მოხდა.

ყველამ მისკენ მიიხედა.

— რა თქვი?

— ჩემთანაც იგივე მოხდა, ერთ დღით ყველაფერი
გადაქცეული დამიხვდა, ბექდებს ადგილები ჰქონდა შეცე-
ლილი. ვიფიქრე, ყელსაბამი მომპარეს-მეთქი, პოლიცისაც
შევატყობინე, მაგრამ შემდეგ ყელსაბამი ვიპოვე და...

— კი მაგრამ, თამარიკო, ეგ ამბავი რად არ შემატყობინე?

— შესძახა ზურაბმა.

— იმიტომ, რომ თავად შემეპარა ეჭვი. ორი დღით
ადრე, სამკაულებს რომ ვათავიერებდი, საშინლად მტ-
კიოდა თავი, ბუბისა მინდის პოვნა მინდოდა... ამიტომაც
დავეჭყდე, ვიფიქრე, რომ ყველაფერი მე თვითონ ავრიე.
შემდეგ საეჭვო აღარაფერი მომხდარა და...

— საოცარია, — ჩაურთო სვიატოსლავსკი.

— საოცარი ის არის, რომ ჩემთან იგივე საჭიერ განმე-

ორდა, — ჩურჩილთი წარმოთქვა ელეონორმა.

— რა? — ღამის ილიალა ზურაბმა.

სვიატოსლავსკი წელში გაიჭიმა:

— ამას, მადამ, უკვე სერიოზულად სჭირდება ჩარევა.

პოლიციაში განაცხადეთ?

ელეონორმა იცრუა:

— არა.

მასპინძელმა ხელები წელზე შემოიწყო, რამდენჯერმე
აინა ფეხის წვერებზე, ფიქრობდა.

— მოდი, ასე ეწეა, — საქმიანად თქვა ბოლოს, — ხვალ
სალამის მშვიდ გარემოში შევიკრიბით და ყველაფერი
აწვინ-დაგვწვინთ. დღეს საივებს სახლთან თავად გამოეგ-
ზავნი ბიჭებს. საქმე, როგორც ჩანს, წინმოწეწელობია, სირ-
ქარე არ ივარგებს.

— დიახ, დიახ, — ჩაერია ზურაბი, — მაგრამ იქნებ
ელეონორს მაინც ექცეა თარხანოვისთვის. რა ჰქვია? ედიშ-
ერი, ხომ? სისკი მაინც სისკია.

— ნუ ვიჭქარებთ-მეთქი, — მკაცრად შეანყვეტინა სვი-
ატოსლავსკიმ, — ჩათვალეთ, რომ ყველაფერს მე ვითავებ.
ბოლოს და ბოლოს, სისკი არსად წავა, იქ ჩივილი
ყოველთვის შეიძლება, მაგრამ ღირს, თავად ზურაბ?
სწორი ნაბიჯი იქნება? თქვენ ხომ არ იცით, რა ხდება სისკ-
ში. მომიტევეთ და მე ამ საქმეში უფრო ჩახედული გახლა-
ვართ, ნაცნობებიც მრავლად მყავს პეტერბურგში. მინდა
გაგანმარებო, რომ დღევანდელი სისკი უნიკო,
გაუნათლებელი ადამიანების თავშესაფრადა ქცეული.
მათ მხოლოდ ჯიბის ქურდების დევნა ეხერხებათ, თუმცა,
იმასაც ვერ ართმევენ თავს. ძველი თაობა დაბერდა, ნაე-
და, ხოლო ვერც მოედის... იცით, რომ გამომიქვებულთ დიდი
ნაწილი დღეს მდაბიოთა ფენებიდანაა და ლოიალურად
არის განწყობილი ყოველგვარი სოციალ-დემოკრატებ-
ისა და მუშათა ტერორისტული დაჯგუფებების მიმართ?
ერთი ძმა ვითომ პოლიციელი ან ფანდარია, ხოლო მე-
ორი სოციალისტთა თავყრილობებზე დადის. და, როგორ
ფიქრობთ, თავად ზურაბ, როგორ მოეკიდებიან ისინი
სამი წმინდა სისხლის არისტოკრატის განცხადებას იმის
თაობაზე, რომ მათ აქვთ სამკაულები, ძვირფასეულობა,
რომლის დაკარგვაცაც შიშობენ? იცით თუ არა, რომ აქ,
პერიფერიაში კი არა, თვით პეტერბურგში გამო-
აშკარავებს გაიძევრა პოლიცემისტრთა მთელი ჯგუფი,
რომელიც მასწავლებლებთან იყო გაერთიანებული? ამიტომ
გუებზედნენ, ნუ ვიჭქარებთ. დღეს თავად გამოეგ-
ზავნით ბიჭებს, ხოლო ხვალ, თუ გნებავთ, ისევ

ჩემთან მოზრძანდით და ყველაფერი აენონ-დაენონით. იქნებ კერძო დეტექტივის დაქირავება ჯობდეს? მე შემიძლია, გამოცდილი სიშიკი პირდაპირ დედაქალაქიდან გამოვიძახო, თუმცა აქაც მეგულება საზრიანი ხალხი.

ყველაზე ღუმედნენ.

— თავადო, ზეად, საღამოს, შვიდზე ჩემთან შევიკრიბოთ, — თქვა შემდეგ ელენორმა. სვიატოსლავსკიმ თავი დაუკრა:

— და ნურაფრის შეგეშინდებათ.

— აა, აი, ჩვენი მასპინძელი! — იფეთქა უცბად აიენის ზღურბლმა და აიენზე ერთბაშად ათამდე ახალგაზრდა გამოვარდა.

— თავადო, ბატონებო, გთხოვთ, შემოებრძანდეთ, მარკიზო დე მონფერა საოცარ რამეს გთავაზობს.

— ნაძლევი, თავადო, ნაძლევი!

— რა საოცარი ადამიანი მარკიზო...

ასეთი თავდასხმის მოგერიება, საზოგადოდ, ძნელია. მას წვეულების აღტყინებით აქვს სისხლძარღვები დაბერილი, მასპინძელი კი ვალდებულია, სტუმრებს ანგარიში გაუწიოს, აამოს, გული გაუხაროს. თავადი სვიატოსლავსკი კი მასპინძელი გახლდათ. და სრულიად განიარაღებული იდგნენ ქართული დიდგარეგნობი, ელენორი ივრისპირელი და და-ძმა თამარ და ზურაბ თმოგვისელები, რომელთა განწყობა იმშრთას, ვაგლას, სულ სხვა გახლდათ.

— ნაძლევი, თავადო, — შეშაროდა სვიატოსლავსკის გამონკეპილი ახალგაზრდა, — ჩვენი მეგობარი ტაბა ტაბაი მარკიზო დე მონფერას ხალხის მართმევს, თუ იგი მხოლოდ ერთხელ მოსმენილი ლექსის უშეცდომოდ დაწერაში აჯობებს. ტაბა ტაბაი პოეზიის დიდი ტრფიალია, ეგექ რომ არ იყოს, სპარსია, სპარსთან პოეზიაში პაექრობა კი მართლაც დიდ ნიჭს მოითხოვს.

აიენის დამპყრობლებმა მასპინძელს მხოლოდ გაღიმება აცალკეს, აქეთ-იქნად ამოუდგნენ და ისე გააქანეს თეთრი დარბაზისკენ, სადაც როიალის შორიახლოს მედიდურად იდგა სასაცილო იერის მარკიზი.

— აი, მასპინძელიც, მარკიზო. სად არის ტაბა ტაბაი?

— აქ, — მოისმა სხვა მხრიდან და როიალს სპარსულად მოსილი სანდომიანი იერის კაცი მოუახლოვდა.

— თქვენს განკარგულებაში მივუღეთ, — შესცინა დე მონფერას სპარსმა, — ოღონდ ენაზე უნდა შევთანხმდეთ. ჩემთვის სპარსულად, მარკიზისთვის კი მის მშობლიურ ენაზე გამარჯვება საამაყო არ იქნება.

— მართალია, ბრავო! — გაისმა დარბაზში.

სვიატოსლავსკი ლალბაში ჩაერთო. ხელი ასწია, დუმლილი მოითხოვა.

— ტაბა ტაბაი მართალს ბრძანებს. მწამს, არც მარკიზს ექნება საწინააღმდეგო.

დე მონფერამ თანხმობის ნიშნად ორივე ხელი აღმართა.

— კეთილი. მაშ, სპარსულად და...

— ვთქვათ, პორტუგალიურად... — შეაშველა მარკიზმა.

— ვთქვათ, მარკიზ?

დე მონფერამ გადაიხარხარა.

— დიას, პორტუგალიურად.

— მაშ, სპარსულად და პორტუგალიურად ლექსს არ ნავიკითხათ.

— ევროპულ ენებში მარკიზი აჯობებს, — დაიძახა ელკაძამ.

ტაბა ტაბაიმ თავი გაიქნია.

— ინგლისურად ყაბულსა ვარ.

— იყოს ინგლისურად, — თანხმობა ბრძანა დე მონფერამაც, — თავადო, დავგდეთ პატივი, ნავიკითხეთ რომელიმე ინგლისელი პოეტის ლექსი.

— კალამი და ფურცლებიც მოატანინეთ, თავადო, — შეასცნა მაინამ გამონკეპილმა ახალგაზრდამ.

— სიმონ! — დაიძახა მასპინძელმა, — ორი კალამი და ფურცლები, გეთაყვა.

— მე ერთდროულად ორი კალამი მჭირდება, — თქვა მოულოდნელად დე მონფერამ.

დარბაზს გაოცების შეძახილი აღმოცადა. ტაბა ტაბაის ჩაეღმა, თუმცა სპარსის ეს ღიმილი არავის დაუნახავს.

— თუ შეძლებთ, — დასძინა მარკიზმა, სამი კალამი მოიტანეთ.

სვიატოსლავსკი წიგნის მოსაძებნად გავიდა. სიმონმა და კიდევ ორმა მსახურმა პატარა მაგიდა, ორი სკამი, სამი კალამი, სამელენი და ფურცლები მოიტანეს. მაგიდას აქეთ-იქნად მარკიზი დე მონფერა და ტაბა ტაბაი შემოუსხდნენ. დაბრუნებული მასპინძელი მოპაექრებთან ახლოს დადგა, წიგნი ყველას დასანახად აღმართა და თქვა:

— პერსი ბიში შელის კრებულია, ბატონებო.

საზოგადოებამ არაფერი უპასუხა.

— შუად ხართ? — თქვა ისევ სვიატოსლავსკიმ.

— გახლავართ.

— მაშ, დავიწყეთ, — და მასპინძელი მკაფიოდ, ოღონდ მძაფრი რუსული აქცენტით შეუდგა კითხვას:

To Night

Swiftly walk over the western wave,

Spirit of Night!

Out of the misty eastern cave,

Where, all the long and lone daylight,

Thou wovest dreams of joy and fear,

Which make thee terrible and dear, -

Swift be the flight!

Wrap thy form in a mantle grey,

Star - inwrought!

Blind with thine hair the eyes of day,

Kiss her until she be wearied out,

Then wander o'er city, and sea, and land,

Touching all with thine opiate wand -

Come, long sought!

When I arose and saw the dawn,

I sighed for thee;

When light rode high, and the dew was gone,

And noon lay heavy on flower and tree,

And the weary Day turned to his rest,

Lingering like an unloved guest,

I sighed for thee

Thy brother Death came, and cried,

Wouldst thou me?

Thy sweet child sleep, the filmy - eyed,

Murmured like a noone - tide bee,

Shall I nestle near thy side?

Wouldst thou me? - And I replied,

No, Not thee!

Death will come when thou art dead,

Soon, too soon -

Sleep will come when thou art fled;

Of neither would I ask the boon

I ask of thee, beloved night -

Swift be thine approaching flight,

Come, soon, soon!

თავადმა სვიატოსლავსკიმ წიგნი დახურა, დარბაზმა, რომლის დიდ წილს ალბიონის ენისა არაფერი გაეგებოდა, წამი დაითმინა, შემდეგ წამით ახმად და ისევ გაყურდა. ტაბა ტაბაიმ და მარკიზმა დე მონფერამ ერთმანეთს გაუღიმეს. შევიკრიბება დიანყო.

ტაბა ტაბაი ლაღად წერდა. ხანდახან თავს აწევდა, თვალებს მოუჭრებდა, გეგონება, ჭერში ნამცეცის დანახვას ლაბობსო და ისევ ფურცელში ჩაყენითავდა, ხოლო მარკიზი დე მონფერა... ო, ის საოცარი სანახაი ბრძანდებოდა: ნელში გაქიშული, ბუჭებში გამართული, სახით შთაგონებული, ორთავ ხელში კალამი, ორთავ მხარზე ფურცელი, მელანში ხან ერთ კალამს აწობდა და ხან მეორეს, ხანდახან ზედა ტუჩის ენის წვერს უსვამდა და, როგორც მოგვიანებით მავანი რეპორტიორი იფიცებოდა, მარცხენა და მარჯვენა ქალაღზე ასოები ერთდროულად გამოჰყავდა.

მოსმინილის წერამ, დაახლოებით, თხუთმეტი წუთი წაიღო. ალბათ, არასდროს არსად ყოფილა საზოგადოება ისეთი კისერნაგძელებული, როგორიც ტფილისში, თავად მსტისლავ სვიატოსლავსკის თეთრ, იატაკდაჭარაკებულ დარბაზში იმ თხუთმეტი წუთის შემდგომ. მასპინძელმა მშვიდად, თითქოს სტუმართა გასაღიზიანებლად, ფურცელი ჯერ ტაბა ტაბაის გამოართვა, წინ დაიჭირა და ხმამაღლა გააყოლა თვალი. შეცდომა არ იყო. ტაბა ტაბაი კმაყოფილი ბრძანდებოდა. დარბაზმა ოცნა მოაწყო.

— აბა, მარკიზ, თავდაპირველად მარჯვენა ქალაღი გამოვართვი თუ მარცხენა? — ჰკითხა შემდგომ მასპინძელმა დე მონფერას.

— ცხადია, თავდაპირველად მარჯვენა, რამეთუ ეხილავთ ძეს კაცისას უფლისაგან მარჯვნივ მჯდომარეს, — სხარტად მიუგო მარკიზმა. მასპინძელი დაემორჩილა, გადაიხარა და მისგან მარჯვენა ფურცელი მოიმარჯვა. საზოგადოება დაიძაბა. თავადმა სვიატოსლავსკიმ ეს ნაწერიც ტაბა ტაბაის ნაწერივით დაიჭირა და გამოთქმით დაუყვავა სტრიქონებს. დარბაზმა კვლავ იზიჟმა — აქაც ყველაფერი სწორი იყო.

— ბრავო, დიდებულია! — გისმა რამდენიმე მხრიდან. — ახლა მარცხენა ხელით დაწერილი გაგვაცანიო! სვიატოსლავსკიმ საზოგადოება აღარ გატანჯა, ცოცხლად აიღო თეთრი მაგიდიდან მარცხენა ფურცელი და წაიკითხა:

Come, soon, soon!
Swift be thine approaching flight,
I ask of thee, beloved night -
Of neither would I ask the boon
Sleep will come when thou art fled;
Soon, too soon -
Death will come when thou art dead...

და მიელი ლექსი, უშეცდომოდ, უკუღმა გახლდათ ან-იკნიკეზული.

საზოგადოებამ იხეულა, თეთრი დარბაზი „ვაშას“ და „ბრაგოს“ ყვირილმა აავსო, გაიხსნა შამანური, რომელიც სვიატოსლავსკის დავალებით სიმონს საგანგებოდ, გამარჯვებულისთვის მოუტანა.

— გენის ვადღერძელეთ.
— ვივტა ჩვენს ახალ მეგობარს...
— და ტაბა ტაბაი!

სასრულმა მარცხის სიმწარე არ შეიშინა, დე მონფერას ხელი რაინდულად ჩამოართვა და... დღესასწაული გახელდა. საიდანაც ზურაბ თმოგვისელის რიხიანმა სადღერძელმა მოაღწია...

თავი მეშვიდე

ემიგრანტ ბ. მაღალხიონის მოგონებებიდან
პარიზი, 1833 წელი

ვერ ვისვენებდი. მარკიზ დე მონფერას ყოვლად უცნაურმა გენიამ ისე აღმიტაცა, რომ მყისვე გადავწყვიტე, მიესულაყვი და „კურიერის“ მკითხველისთვის თუნდაც

ორი სიტყვით გამეცნო მისი მონათხრობი. ვინ იყო? საიდან მოდიოდა და საით მიდიოდა? ჩემს ქალაქზე განათლებული ევროპის კიდევ ერთი წარმომადგენელი ჩვენი სულიყო და ამ ხელსაყრელ ნაშს ქარს ვერ გავატანდი.

მაგრამ დე მონფერასთან ახლოს მისვლა სპარსის საოცარი ძლიერის შემდეგ, იმაზე ძნელი გამოდგა, ვიდრე წარმომედგინა. მით უფრო, ძნელი იქნებოდა მისი სასაუბროდ დამართობელება. მასთან ურთიერთობით ხომ უკვე ტკბებოდნენ სვიატოსლავსკის სტუმრები.

და რაც უფრო ძნელი იყო განსარჩევნის შესრულება, მით ჯიბიანად ვეშურებოდა მას. არად დაგინდვდით ქვეცის წესებსა და ნორმებს, გულში სამკედრო-სასიცოცხლოდ ამოვიჭყერი გენიალურ მარკიზთან საუბარი.

დრო გადიოდა. ქიფი თანდათან იღვლებოდა. სტუმრები ნელ-ნელა ტრეპდნენ თავად სვიატოსლავსკის პატარა, მაგრამ საოცარ სასახლეს, მე კი ნაბიჯ-ნაბიჯ ვუახლოვდებოდი ევროპელ სტუმარს, თუმცა ვატყობდი, რომ რაც უფრო ცოტა ხალხი რჩებოდა დარბაზში, მით მეტად გაუგებრად ჩანდა ჩემი ახირებული ფეხის ათრევა.

რალაც უნდა მეღონა, მაგრამ რა? დე მონფერას ავკიდებოდი, გამეგო რომელ სასტუმროში იდგა და ამ გვიან საათს იქ მივხდებოდი?

სვიატოსლავსკი ვიღაც მსუქან, ჩოხიან, მთვრალ და მორბორხვ ქართველ თავადს აცილებდა, ხოლო მისი მსახური, სიმონი, უკვე ბოროტად მიბრიალებდა თავლებს.

და ამ დროს დე მონფერა ვეღარ დავინახე. ელდა მეცა. მიმოვიხედე, აიენისკენ წავედი, თუმცა არც აივანზე დამხვდა ვინმე. სხვა გზა არ მქონდა, დარბაზი კვლავ გადაკვეთი და ჰოლში გავედი. სიმონი და რამდენიმე სხვა მსახური ქუჩაში გასულიყვნენ, ბოლო სტუმართა ჩამომდგარ ეტლებში ჩასასმელად. ახლა აღარც დე მონფერა ჩანდა და აღარც სვიატოსლავსკი. მეც ქუჩაში გავედი. ბრაზიან სიმონს თავი დაეუკარი და ეტლთა რიგში ბოლოსკენ გავეშურე. ისინიც სწორედ იქ იდგნენ. მარკიზს ცალი ფეხი ბოლოსწინა ეტლის კიბეზე ჰქონდა ადგმული. შემოხედეს, მაგრამ საუბარი არ შეუნწყვეტიათ, ალბათ, იფიქრეს, რომ ფრანგული არ მეცოდინებოდა. ხოლო რასაც ყური მოვკარი, ეს იყო:

— გთხოვთ, დაიხსოვით, თავადო, ყველაფერი უნდა დაქარაღეს, ეგ მოუშორებელი ჭირი, პენდოლინი, ტფილისში ტყუილად არ არის ჩამოსული, თქვენ კი ისედაც ბევრი რამ გამოგვტარათ უკვე. ეჭვგამ, ვიღაცები ორმაგ თამაშშიც გაეხდნენ, მაგრამ ეს ცუდად მოუტრიალდებათ. ფრთხილად იყავით, თქვენც არ აგიყოლიონ. და დააჩქარეთ, თან ყველაფერი შემითანხმეთ.

თავი მერვე

ბაიარდის შეცდომა

ბაიარდი გიჟივით დარბოდა ოთახიდან ოთახში და პაპიროსი პაპიროსზე აბოლებდა. გარშემო მისი ხელქვეითები, შარიტოვი, ვაგაპეტოვი და ბორღანაშვილი ქექავენდნენ ყველაფერს, თუმცა იქსურობას რალა გაქექვა სჭირდებოდა, ყველაფერი ისედაც ყირაზე იდგა. სისკვლეები იდგნენ გარეთაც, ქუჩას ათავალიერებდნენ, არავის არსაით უშვებდნენ. საიღოდ ოთახში თავაჩერქვეილი ქალი ეგდო, ლამის პერანგშემოსული. იატაკი ერთიანად ათახი წვრილმანით გახლდათ მოფენილი. იმავეს იხილავდნენ მეორე ოთახს და შემოსახსლებულნი.

უფროსი გამოშვებული აივანზე გავიდა, მოაჯირს გადაეყვდა. ერთ-ერთ იმ აივანთაგანზე იდგა, კლდეზე რომ გადაკიდებული და მტკვარს

ჩაჰყურებს. ასე გახელულებული არასდროს ყოფილა, მაგრამ ბოლმას, ვაი, რომ ვერ ანთხევდა. ვერავის ვერაფერს ეუბნებოდა. ანკი რა უნდა ეთქვა, როდესაც იძულებული იყო, ისეთი სახე მიეღო, თითქოს მოკულისა და მთელი ამ ამბის შესახებ არაფერი იცოდა, თითქოს გამოძიება თავიდან უნდა დაეწყო, თითქოს ყველაფერი მისი გამონგეული არ ყოფილიყო.

შეგინდან ხმა მოესმა, მიტრიალდა. სისკიდან ექიმო-კრიმინალისტი მოსულიყო, მკვდარს უტრიალებდა. ექიმმა ბაიარდს ახედა და ისევ საქმეს მოუბრუნდა. უფროსმა გამოძიებელმა თითები გაატაკაცუნა.

— ბორის გენრივიჩი, აქ რამეს გაგება ძნელია, — უთხრა კარადასთან ჩაჭუტულმა შარიფოვმა.

— რა? — შეუღლისა ბაიარდმა.

— ვერავის იტყვის, არის თუ არა რამე ნაღებული. ქალი გიყოფილა და მარტო უტყვირია, არც სტუმარი მოსდიოდა თურმე და არც თვითონ გადიოდა სადმე. მეზობლები ამბობენ, ერთი მოახლე ბაბო ჰყავდა და ისიც გააგდო, მერე კი, საწყალი, დამხრევალი ნახეს, მტკვარმა ქალაქის გარეთ გამოავლო.

— მაინც ეძებთ! ყველაფერი ნახეთ! — ისევ დაიღრინა სიმჩქერეფროსმა და აიგანდა დაბრუნდა. „მაშ, გაეპარა იმ ნაბიჭვარს?“ — კინაღამ ხმაბალია დაიძახა მოაგრიდებელმა გადაყუდებულმა, — მაშ, აქ რისთვის ეგდო, რას მიკეთებდა, ფულის რისთვის ეუხდიდი, რად უთვალთვლებდა?“

— ბორის გენრივიჩი! — შეაწყვეტინა შარიფოვმა, — აი, კიდევ მეზობლებს რა უთქვამთ...

— შენ რა იცი, ოთახიდან ხომ არ გასულხარ?

— ისმიალოვი დაბრუნდა...

— მერე მოვიდეს, თვითონ რა, ენა არა აქვს?

ბაიარდმა მოაგირს მუტონი დაჰკრა. სძულდა ქვეშევრდომები, მისი გუნება-განწყობის შესაბამისად სულ მუდამ შარიფოვს რომ აგზავნიდნენ. აიგანზე შემცბარი ისმიალოვი გამოვიდა. უფროსმა ბოროტად შეხედა.

— რა გაიგე?

— თურმე, სახვე მთვარეს რომ დანიანავდა, შუალამისას აი, ამ ბალკონიდან მტკვარში ხტებოდა.

— ვინ, ბიჭო? — იღრიალა ბაიარდმა.

— ეგრე ამბობენ, უფროსო.

— ვინ ამბობს მაგას?

— მეზობლები. გიყოფიო. არავინ იცოდა, სახლში რა ჰქონდაო. ერთხელ არამას შემოეყვება ნაუგია ბიჭებთან, ამომძვრალა და შუე კატის თვალი გამოუთხრობია.

— არამა ვინ არის? — ბაიარდი გრძნობდა, რომ ამას დიდხანს ვეღარ გაუძლებდა.

— ბიჭია. მე თვითონ ვნახე, ცალი თვალი არ აქვს.

უფროსი გამოძიებელი სასწრაფოდ შეტრიალდა, ყველმა რომ არ წაგდებოდა. ზურგიან ისმიალოვსა და შარიფოვის გაკვირვებულ მზერას გრძნობდა. ისევ პაპირისს მოუკიდა და თავმოტრიალებლად გასცახა:

— გააგრძელებ მუშაობა!

„თარხანოვს რაღა გაუძლებს!“ — ნერვიული ცმუკვა განაგრძო მთავარმა სიმჩქამმა, — „თუმცა თარხანოვი ვინ მიგდია, ჩემი მაქვს სადარდებელი, მე როგორ მაჯობა მაგ ლორწვილი!“

არადა, ყველაფერი თითქოს დანაწილები ჰქონდა. გეგმა ჩინებული იყო: რომ გაიგო, ელვინორ ივრისპირელი და თამარ თმოგვისელი დეიდაშვილები არიანო, გულმა უგრძნო, რომ მათი სახლების ღამეული მექეპავი თმოგვისელ-ივრისპირელთა საოჯახო რამე ნივთს, რელიკვიას ეძებდა და თან ისე დაუბნებია, რომ ის რამე ნივ-

თი მისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი უნდა ყოფილიყო. სწორედ ამან მოანწყრა თამარი. ელვინორ ივრისპირელს კუზენ-კუზნიცები გადაუთვალა და თამარის გარდა კიდევ ორი აღმოაჩინა, ზურაბ და გურანდუხტ, თამარის და-ძმა. მერე უამრავი ხრიკის მნახველმა და თავადვე მეხრიკეს ასე განსაჯა: ბატონი იქსი ამათთან ჯერ არ ქექვას ან სულაც არ აპირებს, მაგრამ პატივი დავცდოს, ნუ იქნება ასე დარწმუნებული, რომ რასაც ეძებს, მანცდამანც ელვინორსა და თამართან იმალება. აი, ვინმე სხვამ, მისნარმა, ზურაბ თმოგვისელს სახლი რომ გაუჩხრკოს და ამით აგრძნობინოს, ბოროტ ზრახვაში მარტო რომ არ არის, რას მოიმოქმედებს? განა არ აუნება გვერდები? განა არ დოიწყებს ფაციფუტს? განა არ იჩქარებს ოჯახის მეოთხე მეგვიერდესთან მიბრძოლვასა და მოულოდნელი მოქმედების დასრულებას? და ზაფანგიც სწორედ იქ დახვდება, რადგან მოულოდნელი მოქმედება სინამდვილეში თავად ბორის ბაიარდის აღმოჩენდება და მთელი დამალობანაც მისი გარდაცვალებისთვის ექნება მოწყობილი. მერედა, რა კარგად დალაგდებოდა ყველაფერი? ზურაბ თმოგვისელი ხომ ერთ ქერქება, ენაჭარტალა კაცად იყო ცნობილი, ხოლო გურანდუხტ — გიჟად. და განა ქერქებას ბინაში რაღაც-რაღაცის გაქექვა საიდუმლოდ დარჩებოდა? ბაიარდის ვარაუდით, არ უნდა დარჩენილიყო, იმედი ჰქონდა, რომ ზურაბი ამბავს ვინმეს ეტყოდა, პოლიციაში იჩივლებდა ან სულაც ბევრ ხალხთან იქოთქოთებდა და იდუმალი მექეპავის ყურამდე მიიტანდა, მით უფრო, რომ ბატონი მექეპავი სწორედ რომ ახლომასხლო მოტრიალთავანი უნდა ბრძანებულიყო. ერთი სიტყვით, რელიკვიის მაძიებელი შეიტყობდა, რომ ზურაბ თმოგვისელის სახლში იგივე მოხდა, რაც თავად ელვინორსა და თამართან მოახდინა და ყალყზე შემდგარს ფიქრი გურანდუხტზე მოუვარდებოდა — გიჟს, მხოლოდ ფისს და შინაკვეთის თუ ექნებოდა ის, რასაც დამალვა სჭირდება — ასეთი უნდა ყოფილიყო ბაიარდის ფიქრით ბოროტმოქმედის შეცდომა.

და ყველაფერი მართლაც გეგმის მიხედვით ააგო, მაგრამ...

სისკის უფროსი გამომძიებელს თურმე თავისი შეცდომა არ ჰქონდა ნავარაუდები.

— ბორის გენრივიჩი! — ისევ ჩაესმა შარიფოვის ხმა. ამგვარად უკვე მოტრიალდა, — შკავთან ოქროს ვეშები ვიპოვეთ, აბოლგაციებიც.

ბაიარდმა თავი დაუქნია.

— ბორის გენრივიჩი, აბა, ჩვენ რა ვიცით; სუ რამდენი იყო, არ შეეძვა შარიფოვი.

— არ ვიცი, არა! — ისევ დაუღრინა ბორის გენრივიჩი-მა და შარიფოვის გულის გასახეთქად ჩაიბურდუნა, — ნაბიჭვარი!

ხელქვეითმა ვერაფერი გაიგო, ბაიარდმა კი ოთახში შეპირება და უაზროდ მოავლო იქაურობას თვალი. ყველაფერს ზუსტად სჭირდებოდა მოფიქრება. ვაგაპეტევი და ბორიდანშვილი ლოგინქვემ იყურებოდნენ, ლიბიანი ბორიდანშვილი გუნებზე მყოფი კაცისთვის ერთობ სახალისო სანახავე უნდა ყოფილიყო. სასაცილო ხროტინიც აღმოხდა. ბაიარდი კი უფრო გალიზიანდა.

— ბორიდანშვილი, მუცელს თავი არ უნდა მოაკვლევი-ნო, ხომ ხედავ, უკვე ხროტინებ! — მოუგდო ზიზლით.

— ხმა არ ამამილა, გენრევიჩი!

ხროტინი განმეორდა.

მოულოდნელად ექიმის ხმა მოესმა:

— ბატონო ბაიარდი, ქალი ცოცხალია!

გაგრძელება იქნება

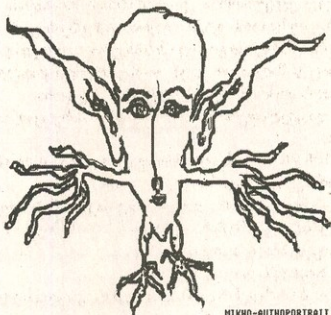

მოხლე ბიოგრაფია

მიხო (მიხეილ) მოსულიშვილი
გეოლოგი. შესაძლოა, მწერალი
დაიბადა 1962 წლის 10 დეკემბერს.
მშობლები — ანზორ მიხეილის ძე მოსუ-
ლიშვილი და ნუნუ შაქროს ასული ვარაზაშვილი.
ოჯახური მდგომარეობა — მეუღლე მარინა
ალექსანდრეს ასული ვარაზაშვილი; შვილი ანი,
17 წლის.

უმაღლესი სასწავლებელი და მისი
დამთავრების თარიღი — თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი, 1986 წელი.

შემოქმედება — პროზაიკოსი, დრამატურგი,
ესეისტი და ინტერვიუების კოლექციონერი.

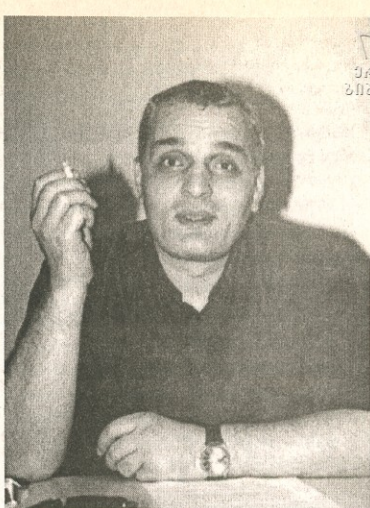
MIKHO-AUTHOPORTRAIT

წიგნები (სათაური, გამოცემის ადგილი, გამომცემ-
ლობა, წელი, ლიტერატურული ჟანრი, დარგი, თემა):

1) „ტყის კაცი“, თბილისი, კულტურის სამინისტროს
სარეპერტუარო სარედაქციო კოლეგია, 1988 წელი,
დრამატურგია (ტრაგედია); თემა — მინდიასაითი გან-
სხვავებული პროვინციის ბედი;

2) „მთვარიანი დღის ფრესკები“, თბილისი, გამომ-
ცემლობა „მერანი“, 1990 წელი, პროზა (მოთხრობები,
ნოველები და მინიატიურები); თემა — საქართველო და
ქართველები, აგრეთვე ქართველებთან ურთიერთობა-
ში მყოფი უცხოელები;

3) „გველი მოვალე უფლისათვის“, თბილისი, გამომ-
ცემლობა „ილია“, 1993 წელი, უკვე მოპოვებულ-ჩანერ-
გული ქართული ხალხური შელოცებები, შემდგენლის (მიხო
მოსულიშვილის) მიერ წარმოდგენილი ლექსების
გრაფიკული ფორმით;

მიხო

მოსულიშვილი

4) „სივრცე ვერტიკალში“, თბილისი, გამომცემლობა
„მერანი“, 1997 წელი, პროზა (მოთხრობები, ნოველები
და მინიატიურები); თემა — ისევ ის, რაც მეორე პუნქტში
დავასახელე.

5) „უფამო უამის რაინდი“, თბილისი, გამომცემლობა
„ბესტსელერი“, 1999 წელი, პროზა (რომანი); თემა — ან-
დრონიკაშვილთა შვიდი თაობის თავგადასავალი წინა
ორი საუკუნის განმავლობაში;

6) „ფრენა უკასროდ“, თბილისი, გამომცემლობა
„ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა“, 2001 წელი, პრო-
ზა (თაღლითური რომანი); თემა — თანამედროვე ქართ-
ველი ემიგრანტების ცხოვრება გერმანულ „ლაგერებ-
ში“;

7) „ბენდელა“, თბილისი, გამომცემლობა „საარი“,
2003 წელი, პროზა (დოკუმენტური რომანი); თემა —
აფხაზეთის ომში გმირულად დაცემული ფეხბურთელის,
ვახტანგ გორგასლის პირველი ხარისხის ორდენის
კავალერის ზაზა ჯუმბერის ძე ბენდელიანის თავგადა-
სავალი.

საქართველოს ტელევიზიის პირველ არხზე დაიდგა
მისი სცენარები:

„ჩემი მეგობარი პიტლერი“, ტელესპექტაკლის სცე-
ნარის თანაავტორი (იუკიო მისიძის მიხედვით), 1999;

ტელესერიალ „წერილ ვარსკვლავთა ლამის“ სცენარ-
ის თანაავტორი, 2000.

საქართველოს რადიოში დადგმულია მისი რადი-
ოპიესები: „ტყის კაცი“ (1987), „ოობა“ (1988), „სიკვდილი
გუარამ მამფალისა“ (1980).

საპატიო წოდებები, პრემიები, ლაურეატობა

— საქტელერადიო კომიტეტის პრემია რადიოპი-
ესისათვის „ტყის კაცი“, 1987 წელი; საქართველოს კულ-
ტურის სამინისტროს პრემია რადიოპიესისათვის „მეც-
მეტე ექსპერიმენტული“, 1991 წელი; თბილისის მერიის,
ახალგაზრდობის საქმეთა თბილისის სამმართველოსა
და ნიგნის მოყვარულთა კავშირ „ბესტსელერის“ პირვე-
ლი პრემია რომანისათვის „უფამო ფამის რანდი“, 1998
წელი; საქართველოს მწერალთა კავშირის პრემია პიე-
სისათვის „თეთრი ლაშქარი“, 1998 წელი.

აქვს „ღირსების მედალი“, მიენიჭა 1998 წლის 7 მარტს
(საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება № 132).

ელფოსტა — mmosu@hotmail.com

საზოგადოებრივი ან პოლიტიკური ორგანიზაციის
წევრობა — არასდროს ვყოფილვარ და არც ვიქნები
რომელიმე პოლიტიკური ორგანიზაციის წევრი.

პოზი — მოგზაურობა შოთა რუსთაველის, უილიამ
შექსპირის და მიგელ დე სერვანტესის სამყაროში,

რომელნიც, ჩემი გუმანით, ბახის, მოცარტის და ჯერდის
მუსიკალური გალაქტიკების მახლობლად უნდა მდებარე-
ობდეს.

ცხოვრებისეული კრედო — ნებისმიერ ნაწარმოებში
მთავარი მწერლის მიერ ნაპოვნი, საჭირო და უზუსტესი
სიტყვებით თეთრ ფურცელზე მიჯაჭვული სულია,
კეთილი სული, წყნარად რომ ცხოვრობს ამ ქალაქზე
და კარგ მკითხველს მოეღოს, რათა სიტყვებისაგან გათ-
ავისუფლდეს, წამკითხველის წარმოსახვაში თავისუ-
ფლად გაიანავადოს, შეცვალოს იგი და კვლავ საკუ-
თარ ადგილს დაუბრუნდეს სხვა მკითხველის მოლოდ-
ინში. ბედნიერებისათვის იმასაც იკმარება, თუკი შე-
ძლება და ამ მთავარს ოდნავ მაინც მოუახლოვდებოდა
რომელიმე ნაწარმოების სულ ორიოდ გვერდზე მაინც.

სიტყვითნახატები

„მჭიდლო“ რომ „ვერხვების“ სიმღერას დააპირებს

— აი, შენც „ვერხვები“ მთხოვე და მამაჩემი გამახსენდა.
რა კაცი იყო მამაჩემი, იცი?
გამოყვანა ერთხელ ცალკე, სალაპარაკო მაქვს შენ-
თანო.

რა იყო-მეთქი?

რა იყო, შეიღო და, ჩემთან წამოსვლას რომ დაა-
პირებთ, კაი სოფლის დედალი მოხარშოს შენმა ცოლმა
ან დაიკოშო.

სად-მეთქი, კაცო?

მერე, ხო იცი, რომ მოხიარუება, მარილი ცხელ-ცხ-
ელს უნდა მოაყაროს, რომ კარგად გაუჯდეს.

ვა, რას-მეთქი?

იმ სოფლის დედალსო. რა იყო, ასე არ გასწავლეთ მე
თქვენო?!

კი, ასე გასწავლე-მეთქი.

და მართლა კაი ღვინო იშოვე, იცოდე, ცუდ ღვინოს
ნუ მაკადრებ, ბიჭოო... ხომ გასწავლე მე შენ კაი ღვინის
ცნობაო?

კი-მეთქი, კი!

ჰოდა, წამოიღე პურ-მარილი, წამოიყვანე ნათესავე-
ბი და ჩემს საფლავეზე რომ მოხვალთ, პირდაპირ ცხვირ-
პირში ნუ შემომასხამთ იმ კაი ღვინოს, ერთი ჭიქა წამოიკი-
ეთ ვეხებთან და დანარჩენი თქვენ დალიეთ პატარ-პატ-
არა ჭიქებით. ხომ იცი, კაი ღვინო პატარ-პატარა ჭიქე-
ბით უნდა სვას, რომ გაგიკადეს კარგად.

კარგი რა, მამა, რა დროს ეგ არი-მეთქი, — გამოვეცე-
მე და.

მოიცა, ბიჭო, რომ გელაპარაკებო, — მაჩერებს, —
და ერთი დაიმახსოვრო კიდევო. იმ კაი ღვინოს ზოგმა შე-
მოადგომისკენ უფრო მოსახერხებელია და თუ შემოდგო-
მითაც ვეღარ იშოვით, ჩემს საფლავეზე არ დაგინახოთ
საერთოდო!

აუ, კარგი რა, მამა, კარგი რა-მეთქი! — გაფურბივარ.

— მოიცადე, შე უსწინდისო, ასეთი კაი პურ-მარილი
და ის კაი ღვინო ქე რომ მოგაქვს ჩემთან, იმ ჩვენ ზღრი-
ალა და ბავთთან გიტარას სახლში ტოვებო?! ეს გასწა-
ვლე მე შენო?

არ ვტოვებ, ბატონო, ისიც მომაქვს-მეთქი!

ჰოდა, კაი ხასიათზე რომ დადგები, ე მაშინ უნდა მი-
ღერო გალაქტიონის „ვერხვები“, უღარუნა და ჯაგოჯუ-
გა სიმღერები არ გამაგონო, თორემ არ ვიცი, რას ვიზამ
პირდაპირო!..

„ქალბატონო ნატალია“

არჩანდაში სამუშაოდ ერთი ექიმი ქალი მონარნარდა,
სპეციალობით თერაპევტი.

სოფლის ბირვანე ამბობენ, — ისეთი კარქია, ამბულა-
ტორიის ეზოს პატარა კარში ვერ ეტევა, სამანქანო ჭოშკარს
უღებენ და იქიდან დადისო.

ცოტა მოღრეციალად იცინის და ისიც კი უხედავო, —
თქვა წარსულში გამოჩენილმა მშეშლმა, ან სოფლის ვეტე-
ქიმმა და ამ წუთიდან ამბულატორიის გზაზე თავისი „ბე-
ლარუსი“ ტრაქტორის სისტემატურ ჭენებას მიჰყო ხელი,
თან წვერიც მოუშვა, — სანამ არ გამოეცემა, არაფრის-
დიდებით არ მოვიპარასო?

არ მოიპარასავს და მთელი დარჩენილი ცხოვრება რობ-
ინზონ კრუზოსავით მოუწევს სიარულიო, — გაბრაზდა
სოფლის სტომატოლოგი, — სად გაგონილა, რომ ვეტექიმ-
მა თერაპევტი მოიყვანოსო?

აბა, რაო, — უდასტურებდა თავისი ძმა, თვითმცელელ
„ზოდის“ მძღოლი, მაჭირბიდან ახალგაზრდულ ღვინოს სვამ-
დნენ ნიგვზის დაყოლებით, — წესი და რიგი ის არი, რო
სტომატოლოგმა უნდა მოიყვანოს თერაპევტიო.

ტრაქტორის ახარბებსო? — სწყინდა სტომატოლოგს, —
ეგ თუ „ბელარუსით“ დაჩახჩახებს, მე „ნოლ-შვიდით“
დავანარებ, სპილოს ძეღლისფერიც არისო.

ვას, რა ქალიაო, კაცო, — ხელს ხელზე შემოჰკრავდა ზოლის“ მძლოლი, — რატო იგრე დადის დიფერგაციურებუ-ლი, ზილივითაო”.

„ზილივით“ კი არა, ვენაცვალე, „კამაზივით“ დადისო, — იხსხდა სტომატოლოგი, — ზამთარში ფეფის ანთება აღარ დამჭირდება, ისედაც გამაბიზოსო.

შენ „ზილსაც“ ნუ დაინუნებო, — აფრთხილებდა მძლო-ლი, — იგეთი მანქანა, სუ დედას სტირობს, გინდა ტვირ-თით, გინდა ისეო.

კარგი, ერთიც დაასხიო, — ეუბნებოდა სტომატოლოგი და შეესვებულ ჭქისა იღებდა, — მაშინ ამით კიდე ჩემ დიფერ-გაციურებულ „ზილს“ გაუმარჯოსო.

გაუმარჯოსო, — ჭქისა უფხუნებდა ძმა, — ჯერ მარტო ის იანგარიშე, რამდენი შეშა დაგე ზოგება ზამთარშიო.

მამ, მამ, კაცო, — უხაროდა სტომატოლოგს, — ზაფხულში კიდე ერთი-ორი ცისტერნა წყალი და მაგისი ჯანოო.

შენ ვეტყვიმბა როგორ უნდა გაჯოხოს, მაგი დედა კი ვატყვო, მაგისი, იმ თავის გრძელი წვერიანათაო, — მძლო-ლი ეუბნებოდა.

ნახევარი „ზილი“ შეშაც რო დამიზოგოს, ისიც ხომ შე-ღავათიაო?

არი, როგორ არ არიო!
აფე, მაშინ, ნავიდეთ, ახლავე ვითხოვითო.
ნავიდეთ და ნავიდეთო.
მიხანცვალდნენ სტომატოლოგის „ნოლ-შეიდთან“, ჩასხდნენ და გასწიეს იმ თურავებზე ქალის სოფლისკენ.
სად ნავიდნენო? — მძლოლის შვილი, ზაზა შეეცითბა დედაძისს.

ექიმის სათხოვნელადაო, — მიუგო დედამ.
რად გაუშვი, ხო დაინახე, თავის მატორზე აღარ იყო არც ერთიო!

იჩი, იმათ ვილა დაიჭერადიო.
ჰოდა, ნახე, თუ ეფშებები არ მოუბან და ეგრე არ გამო-ყარონ იქიდანო!

„ეფშებები მოუბან“ არჩანდული გამოთქმაა, შერცხე-ნილ კაცს გამოაბამენ, გნასით დაეფენებინან და ისიც რახ-არხითი გარბის შარაზე.

მინარჩარებენ ძმები „ნოლ-შეიდით“ და მიზნად დასახ-ულ სოფელს რომ მიატანეს, საჭესთან მჯდომმა სტომა-ტოლოგმა საქარე მინაზე ერთი გაზანებული, შეეცითელ-ზოლებიანი მწერი, სახელად კელა, იფიგე კრაზანა დაინახა.

მიფრინავდა და ვერც მიფრინავდა, მინა ელობებოდა წინ. აიღო ჩვარი, დაარტყა და, რახან კრაზანა ძირს ჩავარ-და, იფიგეა, — ეგ არი და გორის ციხეო.

აჰასოპაბი მივიდნენ კიდევ იმ ექიმის სახლამდე.
ჭმუკართან გაჩერდა მანქანა.

გადაბანცვალდა მძლოლი ძმა, გადმოიწოდა სტომატო-ლოგმა ერთი ბოთლი კაი ფრანციკული შამპანური და ნამ-დელი მოსკოვური „ბამბანერკა“ და, სანამ თავადაც გად-მოვიდოდა, უკვე მოსულიერებული, მუსრუქის პედალზე ამძვროლი კრაზანა „რიბოკის“ ბოტასზე უხიფათოდ შეა-ცოცდა.

ჩაკეტა სტომატოლოგმა თავისი „ნოლ-შეიდის“ კარები და შევიდნენ ეზოში „პასპინძელოუს“ ძახლით.

დედის დედა კი არა, სარძლოს დედა აივანზე გადმომდ-გარიყო, სარეცხს შვენდა და თავიდანვე განაწყენდა, — რა გაყვრებთ, ბუხისტოლა ხო არ გეყენებთ, აქ არა ვარო?

მანდაც კარკი იყავი და ქორწილშიც, ჩემო კარგო სა-ხიდერო! — მოეფერა სტომატოლოგი.

შემოდით, დაბრძანდითო, — შეიპატიაე ქვემოთ ჩამო-სულმა ქალებმა სტუმრები, ოთახში შეიყვანა და მაგიდასთან

მოუწინა ადგილები.

„ზოლის“ მძლოლმა „ბამბანერკა“ გახსნა.

სტომატოლოგმა კი ფრანციკული შამპანური თავისე-ბური ბუთითი.

ლმერთი გიშველის, მინები არ ჩამომიშვრივითო! — შემფითდა სასიდერო, თუმცა მაინც გამოულო კარადიდან ორი ჭქა.

მესამეცო!

არა, მე არ დავლევი!

ქალბატონო ნატალია, თქვენი სიტყვა ნამალიაო! — მიუგო სასიძომ და ჭქების შევსებას მიჰყო ხელი, მაგრამ მოუზომავად და ქაფის გადმოსვლით.

სიტყვა კი არა, კოცნაო! — შეუსწორა ძმამ და ნესვებე-ით მკერდი მოურიდებლად შეუთვალეირა დიასახლისს.

აბა, აბა, აქ ახლა დაუკრევფები გადასვლები არ იყოსო! — ქალბატონმა ნატალიამ ბრძანა, — სადაცაა ჩემი ქმარი დაბრუნდება გამგეობიდანო.

ამითიო, — ჭქა აიღო სტომატოლოგმა, — თქვენი ქალ-იშვილის სადღეგრძელო იყოს, მე ისე მიყვარს, ჭკუა დავკარ-გეო!

რალა დროს შენი სიყვარულიაო, — გაიკვირვა ქალბა-ტონმა ნატალიამ, — ორმოცდასამი წლისა და სამ-ნახევარი თვისა ხარო!

ვას, ეგრე კარქათ მეც კი არ ვიცი ჩემი ძმის ასაკიო, — გაოცება ვერ დამალა „ზილის“ მძლოლმა.

ქალბატონო ნატალია, შენი სიტყვა ნამალიაო, — გაიმ-ეორა სტომატოლოგმა.

სიტყვა კი არა, კოცნაო! — ისევ შეუსწორა ძმამ.

მაგრამაო, — ძმის გამოხედვას ყურადღება აღარ მიაქ-ცია სასიძომ, — სიყვარულმა ასაკი არ იცის, სად არი ჩემი გაზაფხულის ვარდი, გამაბანთ თუ არაო?

ლმერთი არ გაცდის, მოვიდეს ჩემი ქეთი და ის გაგცემს საბოლოო პასუხსო.

ქალბატონო ნატალია, თქვენი კოცნა ნამალიაო, სტო-მატოლოგს უნდა ეთქვა, მაგრამ ჩვენმა ნაცნობმა კრაზანამ შარვლის ტოტში შეძრომისას დაწყებული მოძრაობა ზედ სასიძოს კაცობის მთავარ საბუთ-დოკუმენტზე დააბოლოა უსასტიკესი კენიით, რაზედაც მწარედ შეჰყვირა სასიძომ და განცვივრებულ ქალბატონ ნატალიას აღარ დარიდე-ბია, ნამოტა, სწრაფად ჩაიძრო შარვალ-ნიფხავი, ის წყუ-ლი კრაზანა აიყვანა, ძირს დაახეთქა და „რიბოკის“ ბოტა-სით გასრისა.

გასრისა და ენაჩაფარდნილი სასიდერო რომ დაინახა, თავისი აკეიტებული ლექსით მოეფერა, ოღონდ ამჯერად ძმის შესწორებაც გაითვალისწინა:

„ქალბატონო ნატალია, თქვენი კოცნა ნამალიაო!“

კოცნა კი არა, სიტყვაო! — ნამდარი საქმის გამოსწორე-ბას შეეცადა „ზილის“ მძლოლი, მაგრამ სასიძო მაინც „კოც-ნას“ გაიძიხობდა ჯოთად და კაცობის საბუთ-დოკუმენტს წინაუკმოდ იქნევდა.

ხოშ ნამომოიდგენიათ, რა მოხდებოდა, როცა ოჯახის კარს სასიძომად და სარძომ შემოსხნიდნენ, შარვალჩადილ სასიძოს დაინახავდნენ და იმ ლექსსაც მოისმენდნენ, — ქალ-ბატონო ნატალია, თქვენი კოცნა ნამალიაო!

რალა ბევრი გაავარძელო, როგორც არჩანდამი იტყვი-ან, ორივე ძმას დაქუცხული თუნუქის „ფეჩები“, ანუ ლუმელე-ბი გამოუტეს და ეგრე, რახარუხითი, ჩახაწესხითა და ჟღარუნ-ჟღარუნით დაიფრინეს ქიდან.

აი, სწორედ ამიტომ აღარ დადის არჩანდის მთავარი ვეტექიმი როზინაზონ კრუზოსავით ვეებერეთლა წვერიო.

რომელიღაც უბნელი ნატუკა

თბილისის რომელიღაც უბანში, ცხრასართულიანი კორპუსის მეცამეტე სართულზე — ყველას დასანახად — ცხოვრობდა ნატუკა თავის პატარა გოგოსთან ერთად.

ადრე სოფლელი ქმარი ჰყავდა, რომელიც სიმთვრალისას სცემდა ხოლმე და მოკიდებული სიგარეტით რომ მოატანა, კინაღამ შემოაკვდა და დედამისმაც უმალ გააშორა.

მერე ნატუკას დედა მონახა სხვა კაცი, ქალაქელი. ნარკუმა და ყომაზიზი გამოდგა ისიც, ბედი არ გინდა? და იმასაც გაეყარა, დედამისის რჩევით, რალა თქმა უნდა.

ამის შემდეგ უცნაური ამბები ემართებოდა ხოლმე. ვთქვით და, წავიდოდა სახლიდან და გაქრებოდა რამდენიმე დღით. ერთმანეთს ეცემოდნენ მშობლები, მთელ ქვეყანას შეანარიალებდნენ — ჯერ სათათბაროს აფორიაქებდნენ, მერე ნატუკას გამოტრებს ჩამოურევდნენ, უბნის ინსპექტორს გააგებინებდნენ, ახლა შინაგან საქმეთა სამინისტროს მაღალ ჩინოსან მოხელეებს გამოძებნიდნენ და ტელევიზიაში გამოცხადებამდე რომ მივიდოდა საქმე, სწორედ მაშინ გამოჩნდებოდა ხოლმე — ცოლად უნდა მოეყვანენ, მაგრამ ოჯახი ჭკონია, მომატყუა იმ დებილობა! — და ასე შემდეგ...

გიჟს ჰგავდა მამამისი. სცემდა, მაგრამ არ სჭირდა; ხოლო ერთი ასეთი მორიგი დაკარგვისას ინფარქტმა დაარტყა და ძლივს გამოსტაცეს სიკვდილს ხელიდან.

მაშინ დედამისმა ხერხი იხმარა, დაქალი მოუგზავნა ნატუკას და გაარკვია, რომ მის შვილს კაცები უყვარდა, უყვარდა, — აღარ შეეძლო, ისე ძალიან. უყვარდა და რა ექნა, პირდაპირ აღარ იცოდა; არც თვითონ უნდოდა შინიდან დაკარგვა, მაგრამ დრო მოუვიდოდა და რალაც ემართებოდა, ვერანაირად ვეღარ თოკავდა თავს — ფეხებს თავისით მიჰყავდა ძველი თუ ახალი ნაცნობებისაკენ, საჩვენებელი თითები თავისით კრეფდა იმათი ტელეფონის ნომრებს და პირიც თავისით ლაპარაკობდა იმას, რაც საჭირო იყო...

თავდაპირველად გონიერმა დედამისმა ერთი ვინმე ნათესავის ცარიელ ბინაში გადაასახლა ნატუკა შვილიანად, შემოიღეს დამკვანებულ მამამისს გამოარიდა,

ხელში არ ჩაგვავდნენ ეს კაცი და საწილ მუშაობებს თვალთვლიც დაევა, შვილი კი დაარიგა, ყველას დასანახად ცხოვრობ, ახლა მაინც მოერიდებოდა საჭრებს ის საქმესო. თუმცა ობიექტურობა მოითხოვდა: აღიზნებოდა, რომ ამ ცხრასართულიანი სახლის მეცამეტე სართულზე — ყველას დასანახად — გვიან ღამემდე არ წყდებოდა მომსვლელთა ნაკადი ნატუკას კართან და ერთმანეთს რომ გადაეფრებოდნენ ამ ქალის რაყიფები, ისეთი აურზაური და დაკა-დაკა იმართებოდა, მილიციას თუ პოლიციას იძახებდნენ შურისიანი და ბოროტი მეზობლები (ნატუკას დედის გამოთქმა), მაგრამ მოდიოდა რო...

ძალიან ბევრი იფიქრა დედამისმა, რჩევა ჰკითხა ნაცნობებს, სხვაგანაც გაიკითხა-გამოიკითხა და ჭკუა-ში დაუდგა, რომ ნატუკა სექსოპათოლოგთან მიეყვანა. გადარეკა-გადმორეკა, იქ დაქალს შეეხმინა, აქ თანამშრომლის ბიძაშვილს ესაუბრა, იმან თავისი ძმაცაცის მეგობარს სთხოვა და მოკლედ, ასათიანის ქუჩაზე, ფსიქიატრიულში მონახა კაი სპეციალისტი.

ჰოდა, დანყო ნატუკამ სენასებზე სიარული. დაუჯდებოდა შინაბერა სექსოპათოლოგი და — კაციო? კაცი ოხერია, ბანჯგვლიანია მაიმუნივით, საზიზღრად დიდია, ზორბაა, ოფლის სუნი აქვს, ბევრი იმ აქოთებულ სიგარეტს ეწევა და შენ წარმოიდგინე, სვამს კიდევცო! მერე ღიმილი, რა საბაველი ღიმილი აქვთ, ერთი დააკვირდი, ფუჰო!

ამ სენასებზე მერე უფრო მომბატეს ნაირ-ნაირმა სტუმარ-საბაველბანჯგვლიანებმა ნატუკას კართან, ხელჩაქეულმა დედამისმა მთლად მიანება თავი და უმორჩილესად გთხოვთ, ყურადღება მიაქციოთ, რომ ნატუკა თბილისის რომელიღაც უბანში, ცხრასართულიანი სახლის მეცამეტე სართულზე — ყველას დასანახად — ცხოვრობს ახლაც, ძილში სწირად ნახულობს ფრთისან ფალოსებს და შიღის საფრთხეც კი ვერ აჩერებს, — თავისას აგრძელებს.

ხდება ხოლმე ასეც, რას იზამ...

ჰეი ენდი გვიანდელი მინანქრის სახით: ამას წინათ ნატუკას დედა შემხვდა ავტობუსის გაჩერებაზე, გალიმებული მომესალმა, ცალკე გამიხმო, ხელჩაწითდა სურათების დასტა ამოიღო და გამომიწოდა, ნახეთ.

კოდაკით გადაღებული ფოტოები იყო: ნატუკა და თავისი შვილი ეიფელის კოშკთან. ნატუკა და თხასავით წვერიანი კაცი თანხმობის მოედანზე, კაფე „როტონდაში“, ზღვაზე — ნიცაში, სადღაც რესტორანში...

ასე რომ, ჩვენი ბიჭუჭობა ტყუილად ნუ დაუწყებს ძებნას თბილისის რომელიღაც უბანში ცხრასართულიანი სახლის მეცამეტე სართულს — იქ აღარავინ დახვდებათ.

რა მომხდარა?

არ დაიჯერებთ, მაგრამ მაინც უნდა გითხრათ: ნატუკას ფრანგული ენის და ლიტერატურის ფაქულტეტი ჰქონია დამთავრებული, ასე თუ ისე სცოდნია ენა, გაუცვნია ერთი მდიდარი ფრანგი მარკიზი, რომელსაც შეჰყვარებია და თავის შვილიანად ნაუყვანია პარიზში, შუაგულ ელვის მინდვრებზე... აი, ასე! — გასკდნენ გულზე ჰუროანი და ბოროტი მეზობლები (ნატუკას დედის გამოთქმა)!

ალბათ, მაინც არ გჯერათ.

ისე, მეც კი ვარ დაეჭვებული — პარიზში გათხოვება მე ხომ არ მოვიგონე-მეთქი.

გადაჭრილი ჰალსტუხი

ზურა ნარმანიას მოსაგონარი

„მფრინავ ქიანჭველაზე“ მუშაობდა ზურა. მთვრალი, რალა თქმა უნდა...

ერთ საღამოსაც გადაიხედა ფანჯრიდან და ხედავს, მის „ნულ-ცხარს“ ვიღაც ეწალიჩება — ტყეობა, წაყვანა უნდა. ფოსტლებითვე ჩაირბინა კორპუსის ოთხი სართული, გამოვარდა სადარბაზოში და თავის მანქანასთან მიირბინა.

რას აკეთებო?

ეს მანქანა უნდა წავიყვანო, — პატიოსნად მიუგო იმან, — პოლიცია მომდევს და ქაპაქიც დამიჭერსო! სხვა პასუხი გაეცა, ცუდად დაუბოლოვდებოდა ამ მანქანის წაყვანის მცდელობა, მაგრამ...

კარგო, — ბევრი აღარ უყვამანია ზურას, — დაჯექი, მე წავიყვანო.

შენია ეს მანქანა? — შეყვამანდა ის. რაში გაინტერესებს, დაჯექიო რა! — შეუღრინა ზურამ, — და ეგ იარაღი შეინახეო!

დაემორჩილა ისიც.

საქვს მიუჯდა ზურა, დაქოცა და წავიდნენ.

ჯერ ის დაჭრილი ეძებეს გზისპირის ნაშაღებზე და ვეღარ ნახეს — ტყეობა, პოლიცია იყვანა...

მერე წუცუბიძის პლატოდანაც უხიფათოდ გავიდნენ, ქალაქიდანაც გააღწიეს და შორიასლოს მდებარე ერთ სოფელში, თავის ნაცნობთან შეაფარა ზურამ დევნილი.

უკან რომ ბრუნდებოდა, ფულის დასტებით გატყინილი ჩანთა გახსნა უცნობმა, რაც ერთი ჩაბლუჯვით ხელში დაეტია, იმდენი ამოიღო და გაუწოდა — ეს ჩემგან გქონდესო!

ზურა სწრაფად დაიხარა, მარჯვენა ფეხის კოჭთან მიმაგრებული დანა გააძრო (სულ თან დაჰქონდა), ისევ უმაღლ გაიმართა, მარცხენა ხელით პიჯაკის შიგნიდან ერთიერი ჰალსტუხი ამოუშალა უცნობს, კარგად დაქაჩა, წითელზე შეჭრა და ჯიბეში ჩაიღო — მაინც არ გიხდებოდა და ეს მექნება სახსოვრადო!

იმას სიცილი აუტყდა — ბანკის გატანისას დამჭირდა, თორემ არც მე მიყვარსო...

დაემშვიდობა ზურა, ჩაჯდა, დაბრუნდა შინ და დააბეზლა, ალბათ, ვიღაცამ — სამი თუ ოთხი თვე აღარ მოუსვენებიათ კანონის დარღვებს — ვინ იყო, ვინც წაიყვანე? შენი რა იყო, რალა შენთან მოვიდა, სად ჩაიყვანე და იარაღი თუ ჰქონდაო...

გაელენინა ნათესავ-ახლობლების შეწუხებაც მოუწია, ძლივს ჩააწყნარა ეს საქმე...

გამოხდა ხანი და ზურას პანაშედივდ შეკრებილ ბიჭებს ერთი საეტყო გარეგნობის კაცი მოუახლოვდა, გაიხსნა ერთი მათგანი ცალკე და მოზრდილი პაკეტი გადასცა — ეს გერმანიიდან გამოუგზავნეს ცხონებულსო...

აიტანეს ის პაკეტი დამწურებულ ოჯახში, გახსნეს და...

ალბათ, უკვე მიხვდით, შიგ რაც იქნებოდა...

ჰო, ასდოლარიანებიც და, რაც მთავარია, იმ გადაჭრილი ჰალსტუხის მეორე ნახევარი.

და რაც მთავარია, ის პოემა, სახელად „მფრინავი ქიანჭველა“, ზურამ სიკვდილამდე დაამთავრა, „ცისკარშიც“ დაბეჭდა და წიგნადაც გამოსცა, თუმცა...

თუმცა, მეც რეზო ინანიშვილივით უნდა ვიკითხო — რა ვიცი, გიყვართ პოემები?

ოპერის წინ

ოპერის წინ, მინისქვეშა გადასასვლელებში, სადაც მთელი დღე უკრავენ გიტარებზე ახალგაზრდები და, ალბათ, პურის ფულსაც აგროვებენ, ყოველ საღამოს, იმათი ნასვლის შემდეგ, ერთი კანშენი ნიკაპარგული, შუბლზე ნაქსოვტყეა მომზადებული ფლეიტისტი უკრავს და ხურდა ფულის ჩასაყრელადაც სამეფა შტატივზე მიმაგრებულ ფლეიტის ყუთს იყენებს.

რამდენჯერაც საღამოს მომინევს ხოლმე გავლა, ვერდები და ვუსმენ იმის კომპოზიციებს — „ბითლზისა“ თუ სხვა პოპულარული ანსამბლების მელოდიებს. კლასიკას იშვიათად, მაგრამ მაინც უკრავს, თუმცა მეტად თავისებურად. მაგალითად, ჯადოსნური „ჯადოსნური ფლეიტის“ სახელგანთქმულ პასაჟს მეტისმეტად ჩქარი ტემპით უკრავს, თანაც გამარტივებულად — მოკლედ, როგორც ჩემი მასწავლებელი იტყოდა, „აფუჩქრებს“.

გავარდნივ ერთხელ ძალიან, ჩამოვედევდი და ბრძანების ტონით ვთხოვე, სწორად დაეკრა.

პროფესიონალი მუსიკოსი გამოდგა და ჩემი „თხოვნის“ შესრულება არ გატყირვებია.

აბა, სხვადროს რატომღა ჩქარობდა ამარტივებ-მეთქი?

სანამ მინისქვეშა გადასასვლელს გაივლის გამგელეი, მთელი მელოდიის მოსმენა უნდა მოაწროსო, — ამისხსნა, თან ფლეიტის ყუთიდან ხურდა ნამოკრიფა მორცხვად და ვიდრე ის დამასწრებდა, მე დავეპატიე და ერთად დავლიეთ მოცარტის „ჯადოსნური ფლეიტის“ სადღევრძელო.

ვდგავარ ახლა და ვფიქრობ — რა ვუთხრა ცოლს, რატომ ვერ მოვიტანე სახლში ათი კილო კარტოფილი-მეთქი...

გედები თოვლქვეშ

შავზურგა ალბატროსი (*Diomedea immutabilis*) ბუდობს პავის კუნძულებზე, წყნარი ოკეანის უკიდვანო სივრცეებში დაწინააღმდეგ, ფრენით, რასაკვირველია. სიეტლიდან (ვაშინგტონის შტატი) გაშვებული დანიშნული ალბატროსი ათი დღე-ღამე მიფრინავს და ზუსტად ჯდება თავის შობობიურ, წყნარი ოკეანის კუნძულ მდუღეოზე. სიეტლიდან მიდუღიმედ მაქსილი ხუთი ათას ასი კილომეტრია. მეტიც, ფილიპინებიდან მიდუღიმედ თორმეტი დღე-ღამე მიფრინავს, ექვსი ათას ოთხას კილომეტრს ფარავს და მაინც ჩადის...

როგორად დაფრინავს, რანაირად იგნებს გზას, ჯერაც ვერ გარკვეულან მეცნიერ-ორნითოლოგები. პოდა, ეგებ სხვა წიგნებიდან მაინც გავიგო რამე-მეთქი და უკვე რამდენი ხანია, საჯარო ბიბლიოთეკის ბიბლიოგრაფიულ განყოფილებაში ვზივარ, ორნი-თლოგოურ ფერადსურათებთან ცნობილ ვათვალიერებ, ვფურცლავ და ვკითხულობ...

ერთ მათგანს ოკეანის გიგანტური კუს ფერადი სურათი ამშვენებს, რომელსაც ბაკანზე გრძელისკარტა მტაცებელი ფრინველი შემოსჯდომია: William Hopkins Amos — Wildlife of The Islands (Wildlife habitat series); A Chanticleer Press Edition. Publishing in 1980 by Harry N. Abrams, Incorporated, New York.

ამ წიგნს „კუნძულების ცოცხალი ბუნება“ ჰქვია. მოკლედ, მეცნიერ-ბიოლოგ უილიამ ამოსის თავის ჯგუფთან ერთად ლამის მთელი დედამიწის კუნძულები შემოუვლია და იქაური ეკოლოგიური სისტემები უკვლია. ბრწყინვალედ მასწავლებელი ფერად სურათებსაც გადავავლე თვალი — ზღვის ლომეშაპებს, პინგვინების კოლონიებს, მაიმუნებს, თუთიყუშებს...

ფურცლებს მალ-მალე ვშლი, ალბატროსებთან მიმჩქარება და უცემა...

მოიხიფრო და სპეტაკი თოვლით დაფარული, ამობურცულ-ჩაბურცული და მომცრო ადგილი. ზემოთ ტყვიისფერი და პირქუში ცა. ახალგათენებული უნდა იყოს. შუქჩრდილებს უკვე დაუწყიათ თვალსასიერო თამაში...

სულიერი არ ჩანს ფოტოზე და ვიდრე გავიფიქრებდი, — ალბათ, ზოგჯერ უცხოელებსაც ეძლება-მეთოქი, უცებ მიგხვდი, რომ სურათი მეორე გვერდზეც გადადის. იქ კი, მართალია, ეს თოვლის გორები გრძელდება, მაგრამ ფეხზე წამოდგარი ორი ყელმოღერებული გედიც ჩანს, წერილი თვალებითა და შავ-ყვითელი ნისკარტებით. ასე რომ, ეს მხოლოდ ამობურცულ-ჩაბურცული ადგილი არ არის. თოვლიან ალაგ-ალაგ იმიტომ ამობურცულა, რომ გედები ყოფილან თოვლქვეშ... აგერ, გრძელი კისრები ზურგზე გადაუღიათ და ნისკარტები ფრთებქვეშ ჩაუყვიათ.

ექცობა, ღამით მიფრინავდნენ, თოვლიანმა ქარიშხალმა მოუსწრა და აქ დაეშვნენ. ერთმანეთის ახლომახლო დასხდნენ და...

არა, ის თავიანთი ბოლო, სიკვდილისწინა სიმღერა რაბომ უნდა ეთქვან, ცოცხლები არიან — ამ ორი გედივით სხვებიც ამოვლენ თოვლიდან, ტანს დაიფერთხავენ და გაფრინდებიან თავიანთ ფათერაკებიან გზაზე...

წინა გვერდზეა დაბეჭდილი ფოტოსურათის წარწერა — Whooper swans huddle together for warmth during a snow storm on the northern Japanes island of Hokkaido. The swans breed in Siberia and winter in Japan. Half of the 13,000 winter visitors stay on Hokkaido, while the rest go to islands farther south.

„კრულა გედები სითბოს შესანარჩუნებლად ერთად გროვდებიან თოვლიანი ქარიშხლის დროს იაპონიის ჩრდილოეთ კუნძულ შოკაიდოზე. გედები მრავლდებიან სიბერიაში და ზამთარში იაპონიაში. შოკაიდოს ცამეტზე ათასი სტუმარიდან ნახევარი იქვე რჩება; მაშინ, როცა დანარჩენები მიფრინავენ კუნძულიდან უფრო შორს, საშხრეთით“...

„ეივონის გეგს“ („The swan of Avon“) უილიამ შექსპირს ეძახდნენ თანამედროვეები (ეივონი მდინარეა ინგლისის ქალაქ სტრეტფორდში).

იქნებ ჩვენი წასაკითხი კარგი მწერლებიც, შექსპირი იქნება, რაბლე, რუსთაველი თუ სერვანტესი, ამ გედებვითი არიან ჩამალული თეთრ ქალაქში და გათენებასათუ ელოდებიან მკითხველს, რომ ჩვენი ცნობიერების ფათერაკიან გზებზე გაფრინდნენ და გაინავადონ?

მოლდავური სალამური ამერიკაში

ჯერ მეგობართან სტუმრად მისული და ფანჯარაში სიგარეტის მოსაწვენად გადმომდგარი, თოფის გასროლამ უნდა შევაშოთო; მერე გაკვირვებულმა უნდა შეათვალიერო დამფრთხალი, ერთბაშად წამოფრენილი მტრედები, სახურავების მიღმა რომ გადმოიკარგებიან და მე-16 საუკუნის შეიკისო, — რა ხდებაო?

ისეთი არაფერი, — მოგიგებს, — ვილაც მშიერმა მტრედებს ესროლა. თუ მოკლა, გაუტყავს, შეწვავს და მისი სადილიც ეგ იქნება და ვაჰსამიცო...

ნაჩქარევად უნდა გამოემშვიდობო, წამოხვიდე და რკინიგზის ვაგზოს, ანუ ეგრეთ წოდებულ „დებერტირის“ მიმდებარე ტერიტორია, თავისი აურაცხელი ბაზრობებით, თითქოსდა უმიზნოდ, სასხვათაშორისოდ დაათვალიერო; იქაურებს გაესაუბრო, გაიგო, როგორ ყველის ბავშვთა პროსტიტუცია თუ ტოქსიკომანია, ნარკომანია და მათხოვრობა...

ჩაუფიქრე, როგორ ცხოვრობენ აქ თავმოყრილი დიდი თუ პატარა ადამიანები, სად ვისი ბიროს, რატომ და რისთვის იკრიბებიან; ვინ განაგებს ყველაფერ ამას...

იმასაც მიხვდები, როგორ გათეთრებულია საბჭოთა იმპერიის დაშლისას მითვისებული ფული ანდა უფრო მეტი, ჰუმანიტარული დახმარებებიდან თუ სხვადასხვა გრანტიდან უგზო-უკვლოდ გამქრალი ასტრონომიული თანხები...

მთლიანად თუ შეიგრძნობ და გაითავისებ იმ მკაცრ, უღიმოქელ რეალობას, ჩვენი თანამემამულეების დღევანდელი უღიმოქლო არსებობის მიღმა რომ დაილანდება, უიმედობით გულგაყენულს, ლამის ხელჩაქეწულს ერთი ფოლმის მუსიკალური ლაბტოტივი სხნასავით ჩაცემულია...

ჯერ ფლუტზე გეგონება, მაგრამ მერე ერთი რეჟისორის ნაქაქამს გაისვენებ — ეს მოლდავური სალამურია, სწორედ მოლდაველებმა ჩაიტანეს ამერიკაში...

რასაკვირველია, ეს სერჯიო ლეონეს ფილმიდანაა, „ერთხელ, ამერიკაში“.

რა მწარედ და რა საკვირველად გასხენებს შენი ქვეყნის დღევანდელ რეალობას მაშინდელი ამერიკის სინამდვილე — ებოქა ბუტლეგერებისა და ავტომატისანი განატყნობისა, დაუნდობელი სინამდვილით ადრიაანდ გატყნობილი შეყვარებული გულუბისა და მერე „შავი“ საქმეებით დაგროვილი მილიონებისა, თანდათან რომ უნდა გათეთრდეს, სანამ ბავშვობიდან შერბილი ძმაცაქი მოგპარავდეს...

არადა, მართლა კარგი მელოდია — კატასავით მოწილი და სხარტი, თან მზარული და იმედგარეულად სვედიანი...

მთვარის მიღმა

ესამ ონიანის ნამუშევრების თვალთვლება-კითხვისას, დაიჯერო, ტყუილად მასხენდება ხოლმე ერთი ადგილი ტანის ეპოქაში მცხოვრები პოეტისა და მხატვრის ვან ვეის, იმავე მო-ქეს (701-761 წ.წ.) ტრაქტატიდან „ფრენრის საიდუმლოებები“:

„როცა ხელი ფუნჯებსა და ტუშს მიმართავს, ისეც მოხდება ხოლმე, რომ ეს ხელი დაფიქრებამ დახეტიალობს და თამაშობს... ხოლო წლები მთვარის მიღმა მიდიან, მარადისობის კენ. და ფუნჯიც მოუხეტოებელ საიდუმლოთა საძებნელად უნდა წავიდეს“.

მაინც რატომ შეჭამეს აბორიგენებმა კაპიტანი ჯეიმზ კუკი?

ახლა ვლადიმირ ვისოცკი 65 წლის იქნებოდა და, ალბათ, სათაურში დასმულ შეკითხვას მასზე კარგად ვერაფერ უპასუხებდა; ხოლო მისი ერთ-ერთი მეგობრის, ოერი ეზობრის მოგონებას — „ის ვერ დაბრუნდა ბრიტანიიდან“ თუ გადავთვალევინებთ, ენახათ, რომ:

ის მარტო იყო.

უფრო მარტო, ვიდრე წარმოედგინათ.

საიდან გაჩნდა ეს ხრინიანი ხმა?

ეს ჩახლქილი ხმის იოგები, რომლებსაც თანხმონებების სიმღერაც შეეძლოთ?

საიდან მოვიდა ტრაგიზმის შეგრძნება სულ უბრალო სიმღერაშიც კი?

შინაგანი ძალიდან.

მოსკოვური ეზოებიდან თუ ქუჩებიდან, სადაც თავჯანს სცემდნენ ძალას.

ბავშვობიდან, სადაც იყო სკოლის „ბუბლიკები“ და ჩხუბები დაპირობილ შუშის შტაბელებთან.

ის ძალიდან იყო გაჩენილი.

ის ესთეტიკი ვერ იტანდნენ, სიმართლედ რომ ასალებდნენ თავიანთი გამოგონილი ცხოვრების სურათებს.

ის შოკი აგდებდა მათ თავისი შემოქმედების ფორმათაც და შინაარსითაც.

ყველაზე მეტად იმიტომ სძულდათ, რომ ის სიმართლის თქმას ცდილობდა, თავად რომ გვერდს აუცილებდნენ ხოლმე მოხდენილად ჩაცმულნი, — რადგან სიმართლე ხორკლიანი იყო.

ის ჩქარობდა, ნაადრევ სიკვდილს თუ უგრძობობა გული. ექვსასამედ სიმღერა დაწერა. იშვიათად იტაცებდა კონსტრუქციას, — მხოლოდ თემას მოინიშნავდა და მომდევნო სიმღერაზე გადადიოდა.

ბეგრის ჰყვებიან მის ლოთობასა და „შაე“ ცხოვრებაზე, თუმცა ამ მონათხრობებში გისოსების მიღწიდან გამოსულ მითი უფრო მეტია, ვიდრე სინამდვილე. სიმართლე კი ისაა, რომ მოსკოვის დრამისა და კომედიის თეატრში ტაგანკაზე თიამაშა ოცზე მეტი როლი. უთვალავი კონცერტი გამართა თვალწინდებულ საბჭოთა კავშირში და არანაკლებ ბორჯომში, მარინა ვლადის ცოლად მოყვანის შემდეგ. როგორც კინომსახიობი, მონაწილეობდა ოცდაათი მხატვრული და სატელევიზიო ფილმის შექმნაში; რვა რადიოსექტაკლში...

მაშინ სიმღერა მანუფაქტურული ხერხით ინერგებოდა — ტექსტს აუცილებლად პოეტი ქნიდა, მუსიკას — კომპოზიტორი, არანჟირებას — მორანჟირე, სიმღერას მომღერალი ასრულებდა.

ვისოცკიმ განაგრძო ბულატ ოკუჯავას მიერ დაწყებული საავტორო სიმღერის სტილი, თავისი საკუთარიც დაუმტაცა და მიიღო ისეთი განუმეორებელი ხელწერა, სადაც თანაბრად არსებობენ ისტატიის ჩახლქილი ხმა, შვიდკაპიკანი შვიდ სიმზე აწყობილი ხიზვებიანი გიტარა და არანაკლებ ბორჯომიანი ლექსები. უცნაური ის იყო, რომ ამ სამივე კომპონენტს თავ-თავისი ხარვეზები ჰქონდა და, წესით და რეგით, ერთად აღედგებოდა ურგო უნდა გამოსულიყო, მაგრამ საოცარი იყო, რომ ერთად მისმენილი განუმეორებელ სტილურ მთლიანობას ქმნიდნენ.

პოპულარობამ ტოლს ვერ დაუდებდა ბეგრს.

არტიზტი იყო და არავითარი წოდება არ ჰქონდა.

მომღერალი იყო და მხოლოდ ერთი მოკრძალებული ფირფიტა გამოსცა, ისიც რბილი.

პოეტი იყო და ერთხელაც არ დაბეჭდილა ლიტერატურულ ჟურნალ-გაზეთებში.

კინომსახიობი იყო და არცთუ სახარბიელო ფილმებშია გადაღებული.

მთელი ცხოვრება ჩინოვნიკებს ეომებოდა, რომელსაც მისი ნალვანი შემოქმედებად არ მიაჩნდათ, თუმცა სწორედ ვალოდიამ სხედადნენ იმ ყველაფერს, რისი დანახვაც საკუთარ თავში უნდოდათ — ძველი ბიჭი, ლოთი, დაცენტრილი, იაფფასიან პოპულარობას გამოედევნებოდა, ლუდხანებისა და სადარბაზოების მეტრი.

გაფუყული არარაობანი საკუთარი ყალბი ლექსების კრებულებზე უშეგებდნენ და მრავალათასიანი ტირაჟებით ამტკიცებდნენ თავიანთ უნიათობას თუ უნიჭობას. მერე კულებდაქიცინებული ლიტმოდენე-კრიტიკოსები გვარინად ნაემოქმედებოდნენ და საქმეც წინ მიდიოდა. ხოლო რასაც ვისოცკი აკეთებდა, გამადიდებელი ლუპის ქვეშ განიხილებოდა და მისი ნაბორძიკებები ვერაგულად დადებული ფეხის თუ ქმუნჯის ბრალიც იყო. ხშირად ჯერ ის იყო საკითხავი, მიიღებდა თუ არა მონაწილეობას ამა თუ იმ ფილმში.

მალეობა მღერის, სიმღერებში არავინ ზღუდავდა, რადგან მაგნიტოფონის ლენტა თავისუფლად იყიდებოდა და ისიც მაგნიტოფონებიდან ყვიროდა თავის აქტარულ ლექსებს. ხოლო ეს მაგნიტოფონები სახლიდან სახლში, ეზოდან ეზოში, ქუჩიდან ქუჩაში, უბნიდან უბანში, ქალაქიდან ქალაქში, რესპუბლიკიდან რესპუბლიკაში გრცელდებოდა და ეს ყვირილი მაგნიტოფონიდან მიეღო მაშინდელი საბჭოთა კავშირის თავზე ეკიდა დამოკლეს მახვილივით.

ამ სიმღერებს თავიანთი უცნაური ძალისათვის და ულაშაზოდ გამოხატული სიმართლისათვის მიეტევებოდა ყველაფერი.

დიხს, მისი სიმღერები სახალხო იყო, თავადაც სახალხო არტისტი იყო და ამის დასამტკიცებლად არანაირი მოწმობის თუ სიგელის წარმოედგინა არ სჭირდებოდა.

იმის ხმაზე თავისიან გროვდებოდნენ მსმენელები და მოჯადოებული უყურებდნენ. მის ყელზე სახიფათოდ დაიბრუნებოდა ძარღვები. ის ჩახლქილი ხმა სულ უფრო და უფრო მაღლდებოდა და ფართოვდებოდა, სივრცეს ავსებდა. ისე უკრავდა, გეგონებოდა — გიტარის სიმები ველარ გაუძლებდნენ და დანყებდნანო; ისე მღეროდა, იფიქრებდა, ის დაბერებული ვენები დაუსკდება და ის ბუღრი-ალა ხმაც ჩაუნყვება... და ასე აღესრულებო.

მისი ყოველი სიმღერა გედისას ჰგავდა, თუმცა ვაჟაკაუროც იყო და ნაზივ, ბრძნულიც და სამოძებროც, მართალიც და ცბიერიც, მხიარულიც და დამცინავიც; ფინალებზე მოულოდნელი ჰქონდა, და რაც მთავარია, ეს სიმღერები ყოველთვის მაღაფდნენ სხვა, სიღრისეულ აზრს.

„ვლადიმირ სემიონოვიჩს“ აღარავინ ეძახდა. იგი ყველასთვის „ვალოდა“ იყო და მორჩა. „ვალოდა ვისოცკი“.

ის გარდაუვლად შეიგრძნობდა თავის ნაადრევ აღსასრულს და ბეგრს მღეროდა ამაზე. და პარადოქსის სახით ისიც შეიძლება ითქვას, რომ მისი გრძელი, ორმოცდაორწლიანი თვითმკვლელობა სიცოცხლის სიყვარულით იყო ნაკარნახევი.

შესაძლებელია, ვალოდა ვისოცკიმ თავისი ცხოვრების პარაბოლა იმდენად აღსასრულის წინ ტაგანკაზე, თეატრში, ჯინსებით ნათამაშებ პანდების როლით კი არა, იმ სიმღერით გამოხატა, რომელ-

მაინც რატომ შეჭამეს აბორიგენებმა კაპიტანი ჯეიმზ კუკი?

ახლა ვლადიმირ ვისოცკი 65 წლის იქნებოდა და, ალბათ, სათაურში დასმულ შეკითხვას მასზე კარგად ვერაფერ უნახსენებდა; ხოლო მისი ერთ-ერთი მეგობრის, ლორი ფიზორის მოგონებას — „ის ვერ დაბრუნდა ბრძოლიდან“ თუ გადავსთავლიერებთ, ვნახავთ, რომ:

ის მარტო იყო.

უფრო მარტო, ვიდრე წარმოედგინათ.

სადან გაჩნდა ეს ხრინიანი ხმა?

ეს ჩახლქილი ხმის იოგები, რომლებსაც თანხმოვნები — ის სიმღერაც შეეძლოთ?

სადან მოვიდა ტრაგიზმის შეგრძნება სულ უზრალო სიმღერაში კი?

შინაგანი ძალიდან.

მოსკოვური ეზოებიდან თუ ქუჩებიდან, სადაც თავჯანს სცემდნენ ძალს.

ბავშვობიდან, სადაც იყო სკოლის „ბუბლიკები“ და ჩხუბები დაპობილი შემოს მტაცლებლთან.

ის ძალიდან იყო გაჩნდილი.

ის ესთეტიკები ვერ იტანდნენ, სიმართლედ რომ ასაღებდნენ თავიანთი გამოგონილი ცხოვრების სურათებს.

ის სოკში ადგებდა მათ თავისი შემოქმედების ფორმი-თაც და შინაარსითაც.

ყველაზე მეტად იმიტომ სძულდათ, რომ იმ სიმართლის თქმას ცდილობდა, თავად რომ გვერდს აუვლიდნენ ხოლმე მოხდენილად ჩაცმულნი, — რადგან სიმართლე ხორკლიანი იყო.

ის ჩქარობდა, ნაადრევ სიკვდილს თუ უგრძნობდა გული. ექსპანსივ სიმღერა დანერგა. იშვიათად იტაცებდა კონსტრუქციას, — მხოლოდ თემას მოინიშნავდა და მომდევნო სიმღერაზე გადადიოდა.

ბევრს ჰყვებოდა მის ლოთობასა და „შავ“ ცხოვრებაზე, თუმცა ამ მონათხრობებში გისოსების მიღმიდან გამოსულ მითი უფრო მეტია, ვიდრე სინამდვილე. სიმართლე კი არა, რომ მოსკოვის დრამისა და კომედიის თეატრში ტაგანკაზე ითამაშა ოცზე მეტი როლი. უთვალავი კონცერტი გამართა თვალწინდებულ საჭოთა კავშირში და საზღვარგარეთაც, მარინა ვლადის ცოლად მოყვანის შემდეგ. როგორც კინომსახიობი, მონაწილეობდა ყოველათი მხატვრული და სატელევიზიო ფილმის შექმნაში; რვა რადიოსპექტაკლში...

მამინ სიღერა მანუფაქტურული ხერხით იწერებოდა — ტექსტის აუცილებლად პოეტი ქმნიდა, მუსიკას — კომპოზიტორი, არანჟირებას — მთარაწიერე, სიმღერას სიმღერალი ასრულებდა.

ვისოცკიმ განაგრძო ბულატ ოკუჯავას მიერ დანეგებული საავტორო სიმღერის სტილი, თავისი საკუთარიც დაუმატა და მიიღო ისეთი განუმეორებელი ხელწერა, სადაც თანაბრად არსებობენ ოსტატის ჩახლქილი ხმა, შვიდკაპიან შვიდ სიმზე აწყობილი ხიზვენიანი გიტარა და არანაკლებ ხორკლიანი ლექსები. უცნაური ის იყო, რომ ამ სამეც კომპონენტს თავ-თავისი ხარვეზები ჰქონდა და, ნებისა და რიგით, ერთად აღედგებოდა ურიგო უნდა გამოსულიყო, მაგრამ საოცარი იყო, რომ ერთად მოსმენილი განუმეორებელ სტილურ მთლიანობას ქმნიდნენ.

პოპულარობაში ტოლს ვერ დაუდებდა ბევრი.

არტისტი იყო და არავითარი ნოვება არ ჰქონდა.

მომღერალი იყო და მხოლოდ ერთი მოკრძალებული ფორფიტა გამოისცა, ისიც რბილი.

პოეტი იყო და ერთხელაც არ დაბეჭდილა ლიტერატურულ ჟურნალ-გაზეთებში.

კინომსახიობი იყო და არცთუ სახარბიელო ფილმებშია გადაღებული.

მთელი ცხოვრება ჩინოვნიკებს ეომებოდა, რომლებსაც მისი ნაღვანი შემოქმედებად არ მიაჩნდათ, თუმცა სწორედ ვალოდიაში ხედავდნენ იმ ყველაფერს, რისი დანახვაც საკუთარ თავში უნდოდათ — ძველი ბჭი, ლოთი, დაცენტილი ჩოგანი, იაფფასიან პოპულარობას გამოდევნებულ, ლუნანებისა და სადარბაზოების მეტრი.

გაფუყული არაბობანი საკუთარი ყალიბი ლექსების კრეატივებს უშვებდნენ და მრავალათასიანი ტირაჟებით ამტკიცებდნენ თავიანთი უნიტობასა თუ უნიჭობას. მერე ლიტერატორებზე უფრო ლიტერატორ-კრიტიკოსები გვარ-იანად წაემლიქნებულობდნენ და საქმეც წინ მიდიოდა. ხოლო რასაც ვისოცკი აკეთებდა, გამადიდებელი ლუბის ქვეშ განიხილებოდა და მისი წაბორძიკებით ვერაგულად დადებულ ფეხს თუ ქიმურის ბრალიც იყო. ხშირად ჯერ ის იყო საკითხავი, მიიღებდა თუ არა მონაწილეობას ამა თუ იმ ფილმში.

მადლობა ღმერთს, სიმღერებში არავინ ზღუდავდა, რადგან მაგნიტოფონის ლენტა თავისუფლად იყიდებოდა და ისიც მაგნიტოფონებიდან ყვიროდა თავის აჩქარებულ ლექსებს. ხოლო ეს მაგნიტოფონები სახლიდან სახლში, ეზოდან ეზოში, ქუჩიდან ქუჩაში, უბნიდან უბანში, ქალაქიდან ქალაქში, რესპუბლიკიდან რესპუბლიკაში გრცელდებოდა და ეს ყვირილი მაგნიტოფონიდან მიიღო მაშინდელი საჭოთა კავშირის თავზე ეკიდა დამოკლეს მახვილივით.

ამ სიმღერებს თავიანთი უცნაური ძალისათვის და ულამაზოდ გამოხატული სიმართლისათვის მიეტყვევებოდა ყველაფერი.

დიახ, მისი სიმღერები სახალხო იყო, თავადაც სახალხო არტისტი იყო და ამის დასამტკიცებლად არანაირი მონიშნობისა თუ სიგელის წარმოადგენა არ სჭირდებოდა.

იმის ხმაზე თავისით გროვდებოდნენ მსმენელები და მოჯადოებული უყურებდნენ. მის ყელზე სახიფათოდ დაიბერებოდა ძარღვები, ის ჩახლქილი ხმა სულ უფრო და უფრო მაღლდებოდა და ფართოვდებოდა, სივრცეს ავსებდა. ისე უჭრავდა, გვეგონებოდა — გიტარის სიმები ვეღარ გაუძლებენ და დანყვებიანო; ისე მღეროდა, იფიქრებდი, ის დაბერილი ვენები დაუსკდება და ის ბღერია ხმაც ჩაუნყვება... და ასე აღესრულებოდა.

მისი ყოველი სიმღერა გედილას ჰგავდა, თუმცა ვაჟაკურიც იყო და ნაზიც, ბრძნულიც და სამოძღვრებოც, მართალიც და ციხრიც, მზიარულიც და დამცინავიც; ფინალზე მოულოდნელი ჰქონდა, და რაც მთავარია, ეს სიმღერები ყოველთვის მაღლადგნენ სხვა, სიღრმისეულ აზრს.

„ვლადიმირ სემიონოვიჩს“ აღარავინ ენახდა. იგი ყველასთვის „ვალოდია“ იყო და მორჩა, „ვალოდია ვისოცკი“.

ის გარდაუვლად შეიგარძნობდა თავის ნაადრევ აღსასრულს და ბევრს მღეროდა ამაზე. და პარადოქსის სახით ისიც შეიძლება ითქვას, რომ მისი გრძელი, ორმოცდარბილიანი თვითმკვლელობა სიცოცხლის სიყვარულით იყო ნაკარნახევი.

შესაძლებელია, ვალოდია ვისოცკიმ თავისი ცხოვრების პარაპოლა იმდენად აღსასრულის წინ ტაგანკაზე, თეატრში, ჟინსებში ნათამაშები პამლეტის როლით კი არა, იმ სიმღერით გამოხატა, რომელ-

საც ასე ჰქვია — „ერთი სამეცნიერო გამოცანა, ანუ რატომ შეჭამეს აბორიგენებმა კუკი“ და რომელიც 1973 წელს არის დაწერილი (1979 წელს კიდევ ერთხელ არის რედაქტირებული ავტორის მიერ).

თქვენს მეგობარ გოგოს რომ გაუსხლტებით ხელოდან, სხვათა წელს ნულარ მისწვდებით... გაისხნეთ, როგორ მისცურდა ავსტრალიის ნაპირებთან ან განსვენებული კუკი.

როგორც იღლის ბუჩქის ქვეშ მზის ამოსვლიდან ჩასვლამდე საჭმლით ჩამგდარი მანანალების ჯგუფი, ამ მზიურ ავსტრალიაშიც ერთმანეთს ჭამდნენ ბოროტი ველურები.

მაგრამ რატომ შეჭამეს აბორიგენებმა კუკი? გაუგებარია, რატომ და ამაზე მეცნიერებაც დღეს. მე კი სულ უბრალოდ წარმომიდგენია — შიოდით და იმიტომ შეჭამეს კუკი.

არის ვარიანტი, რომ იმათმა ბელადმა, დიდმა ბაიკუმმა და უფროსმა ვინმემ, განაცხადა, — ძალიან გემრიელი კოცია კუკის ხომალდებო... ჰოდა, შეცდომა გამოუვიდათ, — აი, რაზე დღეს მეცნიერება! — უნდადათ კოკი, მაგრამ შეჭამეს კუკი!

არა, საერთოდ არ გამოუყენებიათ ხრიკი თუ ტრიუკი, — შევიდნენ დაუკაკუნებლად, თითქმის უხანაუროდ. მერე აამუშავეს ბამბუკის კეტები... „ბრახი!“ — პირდაპირ კეფათა და... აღარ არის კუკი!

თუმცაღა, კიდევ არის ერთი ვარაუდი — თითქმის დიდი პატივისცემისგან შეჭამეს კუკი. თურმე, ყველა ველურს აქებებდა ერთი კუდიანი ჯაღოქარი დედაბერი — „აბა, ჰე, ბიჭოკო, დაიჭირეთ კუკი! და ვინც უმარლიოდ და უხახვოდ გადასასლავს, ის კუკივით ძლიერი, მამაცი და კეთილი იქნებაო!“ ჰოდა, ვიღაცას ხელში ქვა მოხვდა, დაპყრო თავში იმ გველის წინილმა და მოჩრა, აღარაა კუკი!

ჰოდა, ახლა ის ველურები სულ ხელებს იმტვრევენ, ამტვრევენ თავიანთ შუბლებს, ამტვრევენ თავიანთ სირბილს და ის ბამბუკის კეტებიც ან დაწვეს, ანდა გადაყარეს — აი, ასე ძალიან განიცდიან, რომ შეჭამეს კუკი!

ისე კი, ამ საწყისი ავსტრალიელი აბორიგენების ცოდვებში ნუ ჩაედგებით და სიმაძიროს თუ ვიტყვით, ყველა-ყველა და, იორკჰირის საგრაფოში 1728 წელს დაბადებული ცნობილი ინგლისელი ზღვაოსანი ჯეიმზ კუკი იმათ მართლა არ შეუჭამიათ. გემების „რეზოლიუშენისა“ და „დისკავერის“ ექსპედიციის უფროსი, ორმოცდათერთმეტი წლის კაპიტანი ჯეიმზ კუკი 1779 წლის 14 თებერვალს შეჭამეს კუნძულ შავის ადგილობრივმა მკვიდრებმა ისე, რომ არავითარი „ცუდი“ განზრახვა არ ჰქონიათ — უბრალოდ, იმათ წარმოუდგინათ, რომ შეჭამოცო ყველა თვისება — ძალა, ჭკუა, მოხერხება, ვაჟაკობა, თავგანწირვა და, საერთოდ, ყოველგვარი სიკეთე — შემეჭმელებში გადადის...

მართალია, მაშინდელი საბჭოთა კავშირის დიდმოხელეებსა თუ სხვა ჩინოვნიკებს სულაც არ სწამდათ, რომ შეჭმულის ძალა შემეჭმელში გადადის, მაგრამ 1980 წლის აგვისტოს დასაწყისში ხალხით გადაჭყდილ ტაგანკაზე ისინიც თავდაბრილი მიჰყვებოდნენ 27 ივლისის სასწრაფო დახმარების მანქანის მოუსვლელობის გამო აღსრულებული ვალდება ვისოცკის კუბოს. და ვინ იცის, იქნებ სწორედ ამიტომაც მიანიჭეს 1987 წელს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის სახელმწიფო პრემია (სიკვდილის შემდეგ).

„პიგმალიონი“ მუსიე ჰიუგოსა და მუსიე ვოლტერის გვერდით

ეს ამბავი შეიძლება იმ ცნობით დაიწყოთ, რომელმაც გასული (2002) წლის დეკემბრის შუა რიცხვებში მოაღწია ჩვენამდე.

მაშინ გახსენებთ იუნესკოდენ, რომ საფრანგეთში როგორც ენა აღადგინეს ისტორიული სამართლიანობა და დიდი მწერლის, ალექსანდრ დიუმას ნემუტი მისი მშობლიური ნორმანდიის პატარა ქალაქ ვილერ-კოტრედან, სუასონიდან ლიონისკენ მიმავალ გზაზე რომ მდებარეობს, პარიზის ნათესოვნი გადაასვენეს.

თურმე მწერლის ნემუს მუშეკეტერები მიაცილებდნენ: აიოსი, პორთოსი, არამისი და, რასაკვირველია, დარტანიანი...

ჩვენთვის იმ ფაქტიდან ყველაზე საინტერესო ის არის, რომ საფრანგეთის ამჟამინდელ პრეზიდენტ ჟაკ შირაკს ისე ძალიან აყვარებია „მამილო დიუმა“, რომ მუშეკეტერის ჯვარდაქარგული მოსასხამი უკვე შერჩეული ჰქონია — მე თითოთ უნდა გავაცილო მწერლის ნემუტიანი კუბო.

როგორც იუნესკო, სულ ბოლო მომენტში ძლივს-ძლივით გადაუთქმევინებიათ განზრახვა — არ შეიძლება მაგის გაკეთება, რაც უნდა იყოს, მაინც ამხელა ქვეყნის პრეზიდენტი ბრძანდებითო.

კარგი, დაგიჯერებთო, — უთქვამს მუსიე შირაკს, — მე იმით მაინც გუდგნიერი ვარ, რომ ამიერიდან მუსიე დიუმა მუსიე ჰიუგოსა და მუსიე ვოლტერის გვერდით ჩინებულად იგრძნობს თავსო.

ამგვარი განათლებული პრეზიდენტისთვის სრულიად აღარ უნდა იყოს უცხო, თუ რატომმა მასობრივსა და ელიტარულ კულტურას შორის თავის დროზე ხელაუფრანკმა გადაღებული სადემარკაციო ზეხი კაი მარტე გაუშვებული.

ვის-ვის და, ასე მგონია, ცოცხალი რომ ყოფილიყო, ეს ამბავი ყველაზე მეტად იმ კაცს გააახარებდა, ვისაც მუსიერამეტრ საუკუნის დასაწყისში საკუთარი მამის მამა უწონდა სახელადმეტრულმა მწერალმა ქალმა ჟოზე სანდმა.

მამაკაცის გვარ-სახელს შეფარებულმა ამ მწერალმა ქალბატონმა ასე დაამშავა მხიარული და გულკეთილი დიუმა-მამის მფლანგელობით, საყვარლებით, სასამართლო პროცესებით და სხვა ათასი მოუგვარებელი პრობლემით შესუნებული და აბუზღუნებული დიუმა-შვილი:

„დამიჯერეთ, მამილო დიუმა ტალანტის სიჭარბეს თავის მფლანგელობას უნდა უმადლოდეს. დიხა, უბრალოებისადმი მაქვს მიდრეკილება, მაგრამ მე ჩემი მარტე რამეებს ეჭმნი, ისეთს, როგორიც ორჯერ ორია. მას კი, ადამიანს, რომელიც საკუთარ პიროვნებაში მთელ სამყაროს ატარებს — მოვლენებს, გვირგვინ, გამეჭვინვეს, ჯადოქრებს, თავგადასავლებს, რომლებიც განასხივრებელია თვით დრამაში, არ ფიქრობთ, რომ უბრალოებისადმი მიდრეკილება დალუპავდა, როგორც მწერალს და ფაქტაზიას ჩაუქრობდა? მისთვის აუცილებელია გადაჭარბება, რათა ცეცხლი ცხოვრების კერიაზე ჩაუქრობდეს შემოინახოს. მართალი ხართ, თქვენ ვერ მოახერხებთ მის გარდაქმნას, თქვენ დაგანვებათ ტვინითი ორმაგი დიდებისა — მისი და თქვენი. თქვენი — მთელი თავისი ნაყოფით, მისი — მთელი თავისი ეკლავით. რას იზამ! მან თქვენ გადამოგვით თავისი დიდი ნიჭი და ამიტომაც მიამნია, რომ თქვენთან ანგარიში გასწორებული აქვს... ეს სიმკაცრეა

და, საერთოდ, ძნელად — გინდა თუ არა, ხანდახან კაცი უნდა გახდეს კიდევ მამა საკუთარი მამისა...

თუმცა არც ის უნდა გამოგვჩვენოს მხედველობიდან, რომ დიუმა-შვილი ძალიან მალე იცინებდა წყნას და ისე მიმართავდა საკუთარ მამას, მამაშვილური სიყვარულის ქრესტოთაიულ ნიშნულად რომ ივარგებდა:

„შენ ამაყი იყავი და ბედნიერი, როგორც ყველა მამა. შენ მხოლოდ ერთი რამ გინდოდა — სხვათა ნათქვამი დაგვეყრებინა და, შეიძლება, გვეკრთა კიდევ: ძვირფასი დიდი ადამიანი, გულუბრყვილო და გაღუკეთილო. შენ ისევე მინაწილებდი წესნავს დიდებას, როგორც მინაწილებდი ფულს, როცა მე ახალგაზრდა და ზარმაცი ვიყავი. ბედნიერი ვარ, რომ საშუალება მომეცა, საზოგადოების თანდასწრებით მდაბლად დავგისარო თავი და ყველას წინაშე გამოვხატო ჩემი პატივისცემა და მოკრძალება. მინდა, მოგვხიო იმ მამაშვილური სიყვარულით, როგორთაც მიყვარხარ“...

ჰოდა, ყველაზე მეტად დიუმა-შვილი გაიხარებდა-მეთქი, სწორედ ამიტომ მოვახსენეთ.

გაიხარებდა და 1880 წლის ერთ პარიზულ ამბავს გაიხსენებდა, როცა ჩამოყალიბდა კომიტეტი მალზერების მოედანზე დიუმა-მამის ძეგლის დადგმის ორგანიზაციისთვის. იმხანად მკითხველმა უმაღლრობა გამოიჩინა ფაქტობრივად ნიგნების ჯადოქრის მიმართ და ხელმოწერით ძალზე მცირე, ძეგლის დასადგმელად არასაკმაბრისი თანხა მოგროვდა.

თუმცა ამას ზეგავლენა არ მოუხდენია „დონ კიხოტის“ სახელგანთქმულ ილუსტრატორ გუსტავ დორეზე, რომელმაც უსასყიდლოდ შექმნა მონუმენტის პროექტი დიუმა-მამის მიერ დიუმა-შვილისთვის ნაამბობი აი, ამ სიზმრის მიხედვით:

„მესიზმრა, თითქმის ქვის მთის მწვერვალზე ვდგავარ, რომლის თითოეული ქვეც ჩემს რომელიღაც წინგს მაგონებს“.

სწორედ ისე, როგორც იმ სიზმარში, ქვის წინგებით აგებულ ვეება პიედესტალზე ბრინჯაოში ჩამოსწმული, მოლიმარი დიუმა ზის. სკულპტურის ერთ მხარეს მკითხველთა სამკაციანი ჯგუფია დიუმის წინგებით ხელში, ხოლო მეორე მხარეს კი დარტყნიანი მიმდგარა — ალბათ, მორიგობისგან თუ დაიღალა...

შეგვიძლია, წარმოვიდგინოთ კიდევ, როგორ ზის 1883 წლის 3 ნოემბერს იმ ძეგლის გახსნაზე. გენებავთ, ამასწინანდელ პარიზის პანთეონში გადასვენების ცერემონიაზე დიუმა-შვილი და თვალცრემლიანი ისმენს ორატორთა გამოსვლებს — ეს ხომ მისი და მამამისის ცხოვრების პატარა, მაგრამ დაუფინყარი კარნავალია.

მაგალითად, ჟული კლარეტის ნათქვამს: „ამბოხენ, დიუმამ სამი თუ ოთხი თაობა გაართოო. მაგრამ დიუმამ გაართოვდა მეტიც გააკეთა: დიუმა თაობები არაფერშია. და თუ მან კაცობრიობა უფრო დიდსულოვანი ანებატა, ვიდრე სინამდვილეშია, ამის გამო რე უსაყვედურებთ. იგი ქმნიდა ისეთ ადამიანებს, როგორც თავად იყო“...

ანდა, სულაც ედმონ ამუს ნათქვამს: „ეს ქანდაკება ხალასი ოქროსგან იქნებოდა ჩამოსხმული, დიუმას ყველა მკითხველს თითო სანტიმი რომ შეეტანა. ეს ქანდაკება, ბატონებო, გამოსახავს დიდ მშუპილს, რომელიც მთელი თავისი სისხლსაყვებოთი, მთელი თავისი არაჩვეულებრივი მზიარეულობით საკუთარ თავში უფრო მეტ სალ აზრსა და ქეშმარიტ სიბრძნეს იტევდა. ვიდრე ჩვენ, ყველანი, ერთად აღებული... ეს არის სახე სუსტი და დამთმობი მამისა, რომელმაც თავის ნებაზე მიუშვა შვილი და მაინც იშვიათი ბედნიერება ხვდა წილად — სიცოცხლე-

შივე ენახა, როგორ აგრძელებდა მის საქმეს ერთ-ერთი ყველაზე გამოჩენილი და ბრწყინვალე ადამიანი მათემატიკოსი შორის, ვისაც კი საფრანგეთი უსახელებია...“

და დიუმა-შვილს მართლაც დიდი მონივნება რომ ჰქონდა მამამისის მიმართ, ამას ერთი ეს ფაქტიც ადასტურებს: ალექსანდრ დიუმა-მამა რომ აღესრულა, გაზეთები დაფაცურდნენ და სასწრაფოდ ჩამოაცილეს ალექსანდრ დიუმა-შვილს სიტყვა „შვილი“. თუმცა შვილი წინააღმდეგი იყო: „ეს სიტყვა ჩემი სახელის განუმორცხველი პატივია. ეს იგივე მეორე ვარაია, რომელიც პირველს აესესტ“.

აი, აქ კი თამამად შეგვიძლია დიუმათა სამი თაობის ბიოგრაფს, ანდრე მორუასაც მივცეთ სიტყვა: „ალექსანდრე მეორემ დაინახა, როგორ აღიმართა მის სახლსა და იმ სახლს შორის, ალექსანდრ პირველი რომ ცხოვრობდა, მამის ძეგლი, გარშემორტყმული სიყვარულით, თავისი ნიშნულებითა და აღმაცებით. ყველა ორატორი თავის სიტყვაში აერთიანებდა ამ ორ ადამიანს და შვილმა რაღაც ნაშტის განწმენობაში თავს უფლება მისცა, ბედნიერება ეგრძნო. იმ დღეს იმ ხალხსაც კი უწვდოდა ხელს, რომლებთანაც წინა დღით მისალმებაც არ სურდა. ისინებდნენ, რომ მამამ შვილს თავისი „საუცუტესო ქმნილება“ უწოდა და რომ იგი თითქმის ერთადერთი იყო იმ ადამიანების შვილთაგან, რომელიც არამცთუ არ გაქცეულია მამის სახელმა, არამედ მეტი დიდებით შექმნა“.

დიუმა რომ თავისი წინგების ფურცლებს სულსწრაფად გვაშუქვინებს, საუკუნე-ნახევრის განწმენობაში გამოცდილი და არაერთხელს დამტკიცებული ამბავია.

ჯერ კიდევ 1850 წელს ამბობდნენ, რომ თუ კიდევ არსებობს რომელიმე დაუსახლებელ კუნძულზე რობინზონ კრუზო, ისიც, ალბათ, „სამი მუშკეტერის“ კითხვაშია გაართულო და ჩემი კეთილი მკითხველი შეიძლება იმის გახსენებამაც გააბედნიეროს, რომ ალექსანდრ დიუმა-მამა ქართველებისთვის ლამის „შინაური“ მწერალია. მან ხომ 1858 წელს იმგზავრა საქართველოში და მერე თავისი მოგზაურობის შესახებ დაწერილი წიგნი „ვაკასია“ ლამის მთელ ევროპას გააცნო ჩვენი ქვეყანა, წიგნით, სადაც ასეთ სტრიქონებსაც ნახავთ:

„საბერძნეთი არის გალათეთა, ოღონდ მარმარილოსი, საქართველო კი სულწაღმებული და ქალად ქცეული გალათეთა გახლავთ“.

ხომ ხედავთ, რა მზიარული და სასაცილო ვინმე იყო ეს ჩვენი დიუმა-მამა, პიგმალიონობაც კი დაიბრალა...

მაგრამ ამჟამად მე ის უფრო მანიჭრესებია, მაინც რომელიმე შეკრებად წარმოადგინა საკუთარი თავი პრეზიდენტმა ჟაკ შირაკმა?

უკვე კლდეზე

ელენეა „კლდის ვეფხის“, მიხეილ ხერგიანის სხოვანს

„აქეთაც ქარაფებია,
იქითაც ქარაფებია.
ვიცოცხლებთ? — არაფერია!
მოკვდებით? — არაფერია!“

ვალერიან საღლიანი

ჩემი სანერი მაგიდის თავზე ორი გაღიმებული, ნაპერ-წყლებიანი შერის მქონე ვეფხის ფოტოსურათი ჰქოდა. მარცხნიდან „კლდის ვეფხი“, მიხეილ ხერგიანი მილიძის, მარჯვნიდან კი „თოვლის ვეფხი“ თენზინგ ნორგეი (თენზინგ ნორგაი) — შერბი. დაუფერებლად ერთ-

ნარიო მოყვანილობა, ნაკეთები და მშვიდი, საკუთარ თავში დარწმუნებული ღიმილი აქვთ. სურათს ქვეშეულია ბლუკის ერთი სტრიქონი აწერია: „ვეფხვი! ვეფხვი! ნათელი ალი...“

უფრო მეტი ამ ფოტოს და მასსენდება:

1968 წლის ერთ სისხამ დილას დედაქალაქის სანახავედ ჩამოსული ექვსი წლის ბიჭი ბოგანაძე ბაღში წამოყვანა ბიძაჩემმა — ასეთ რამეს სადღა ნახავდ მერე მაღლობასაც კი მეტყვით.

და მართლაც, უამრავ მაყურებელს შორის გამორჩეულად იყო — ბიძაჩემის კისერზე — შემოსულებულმა გამაგონებელი სანახაობა ვნახე!..

არა, ამას ნამდვილად არ ერქვა კლდეზე ცოცხა.

ეს კლდეზე ცეკვა იყო, რაღაც საკვირველი, არნახული და არსმენილი. როგორი კატისებური მოქნილობით მოძრაობდა ის ერთი განსაკუთრებით, ცეკვავდა მართლაც, ცეკვა-უცეკით ადიოდა, ისეთ შვერილებს პოულობდა, სხეები რომ ვერ ამჩნევდნენ.

ეს ვინ არის-მეთქი? — ვკითხვ ბიძაჩემს.

ვინაო? — თვალემბოქურულმა ამოხსნა.

აი, ის, კლდეზე რომ ცეკვავს-მეთქი.

შენც მოგეწონაო? — გაუხარდა.

ძალიან-მეთქი!

ეგ მომა ხერგიათა, მაგას ცალი თითით შეუძლია უფსკრულის თავზე დაკიდება და იქ დიდხანს გაღლებაო.

მერე უამრავი ფილმი მინახავს მიხეილ ხერგიანის მეკლდეურობის ფრაგმენტებით, მაგრამ ის პირველი მაინც ვერ დამივიწყებია — რაღაც საოცარი, გამაოგნებელი შთაბეჭდილებით ვგრძნობდები მინ და მარტო მაშინ კი არა, ძალზე ხშირად მასსენდება ახლაც. ჩემს მაშინდელ გრძნობას ნინო ანანიაშვილის პირველად ნახვას თუ შევადარებ, რომლის საბალეტო გამოსვლებს ცეკვად მოიხსენიებენ, მაგრამ, დარწმუნებული ვარ, კი არ ცეკვავს, სცენაზე დაფრინავს...

მე მაშინ ისიც კი შეამაყებოდა, რომ ამ საკვირველ ალბინისტსაც ჩემსავით მიხეილი ერქვა, იმისი სხენია ვიყავი და ისე შევიყვარე, როგორც ბიძაჩემი...

მიხეილ ხერგიანის დალუპვა რომ გამოაცხადა ტელევიზორმა, სახლის სახურავზე ავიბარე. შინაურებს რომ ვერ შეემჩნიათ და ჩუმად ვიტყვი, თან ფიქრობდი — რა ავი გამოდგა ეს იტალიის ალბები ჩემიანებოსთვის — ეს ჩემი მიხეილ ხერგიანის ხომ სუ-ალტოზე ასვლისას მწყადა, მონყდა კი არა, გაფრინდა და იმავე ალბებში, ოღონდ მონტე-რიზას მწვერვალს სხედვად ჩემი ფორე მოსულიშვილი, სანამ თავს მოიკლავდა და ამით თოთხმეტ თანამებრძოლს იხსნიდა-მეთქი. ღმერთო, როგორ მაინტერესებდა, თუ რას განიცდის ადამიანი ჩამოვარდნისას; ნეტავი, რას ფიქრობდა, როცა კვდებოდა?

მერე წლები გავიდა და უკვე გაზრდილს, გეოლოგიის ფაკულტეტდამთავრებულს, მეც მომიწია ჩემი წილი „ფრნა“ ფზვის კავკასიონის ერთ პატარა კლდეზე, რომელიც, მართალია ვერაფრით შედგება „ჩემი“ მიხეილ ხერგიანის მეექვსე კატეგორიის სირთულის შვიდამეტრის სუ-ალტოს, სადაც უკვე ხუთასი მეტრი ჰქონდა ცვეკით გავლილი, მაგრამ ის კი გავიგე, ჩამოვარდნისას რას განიცდის ადამიანი:

„ღმერთო, რა იყო ეს — რაღაც უცნაურ, ვარდისფერ სივრცეში მივფრინავდი და გული მწყდებოდა, რომ რაც უნდა დამეწერა, ვეღარ დავწერდი...“

მერე ამ შეგრძნებამ გაიარა.

ფრენას განავარდობდი — არც მეშინოდა, არც გიტანჯებოდა, არც მტკიოდა რამე. ყველაფერს ერთბაშად ვხედავდი, რაც გადახედვით გეოლოგად მუშაობისას, უნივერსიტეტში სწავლისას, სკოლის მონათევობისას, საბავშვო ბაღში სიარულისას — მოკლედ, თანდათან ვპატარავდებოდი და ისიც დავინახე, თუ როგორ ვთამაშობდი პატარა ბავშვი ელექტროლუმების შიშველ სადენებზე ჩამოცმული თეთრი რგოლებით, როგორ მომეზარდა დედა და განსაცდელს მომაშორა; ისიც ვინილე, ყალბი ბროლის თვლებით შემთვლი საათის სამაჯურიდან როგორ ამოვყავდი ექთ-ერთი მათგანი, რისთვისაც უფროსებმა დამსაჯეს...

მიეღმა ცხოვრებამ თვალწინ ჩამიარა თუ მე ჩაუვარე...

მერე ეს ვარდისფერი სივრცე დამთავრდა და ლურჯად აქამკამ ცაში გავიდი.

შვებით ესუნთქავდი.

სადაც გაქრა ჩემი მტანჯველი დრო. დრო, რომელიც ერთმანეთს განაშორებდა გილაგამებსა და ავთანდებს, უტუქსა და თბილისს, დინოზავრსა და ძროხას; და ლოგიკურად, დროს თან მიჰყვა სივრცეც — სადაც უდროობა, იქ არც სივრცე უნდა ყოფილიყო.

ეს ჯერ ძალიან მესიამოვნა და შემდეგ რაღაცამ შემდარა — თეთრი, გაკაშპებული ღრუბული მოცურავდა ჩემგან ცის დასალიერიდან, მოდიოდა, მიახლოვდებოდა, თვალსმოჭმრელად ჩამოყურებდა.

მერე არაბუნებრივი, იდუმალი ხმა გაისმა, რომელსაც მიეღო ცხოვრება ვემორჩილებოდი თურმე და მან უკან დამაბრუნა, არ მიმიღო თავისთან.

უკან გამოვიარე ლურჯი ცა, შევედი ვარდისფერ სივრცეში — თანდათან ვიზრდებოდი, ჯერ პატარა ვიყავი, დავდიოდი საბავშვო ბაღში, ვსწავლობდი სკოლაში, უნივერსიტეტში — იქ ვინყვავდი მოთხრობების წერას, მიხარავდი, რომ კიდევ დავწერდი და გეშუაობდი გეოლოგად, ვიდრე აქამდე...

მკითხველთან ბოდიშის მოხდით დამოწმებული ეს პასაჟი ჩემი 1993 წელს დაწერილი მოთხრობიდან არის, რომელსაც ჰქვია „კლდედ მომეცინა ფათერკი“. სულ მეჩვენებოდა, რომ რაღაც დავაკელი ამ ნაწარმოებს და რა დავაკელი, ვერაფრით ვხედავდი. ხოლო მას შემდეგ, რაც ჩემმა ძეგლმა მეგობარმა, ერეკლე სალიანმა დამიჩვენა და ამ ლეგენდარულ მთამსვლელებ წერლის დანერგა შემოთავაზა, და რაც მიხეილ ხერგიანზე წლების განმავლობაში მოგროვილ წიგნებსა და ფოტოსურათებს ჩავუღრმავდი, თან ინტერნეტში მოვიძიე უამრავი ვებ-გვერდი (რამაც დამიდასტურა, რომ მიხეილ ხერგიანი მილიონობით ადამიანს ჰყვარებია ჩემსავით!), უკვე ვიცი...

ამიერიდან ეს მოთხრობა ეძღვნება „კლდის ვეფხის“, მიხეილ ხერგიანის სხეფას.

მე რომ ექვსი წლის ასაკიდანვე არ შეემცდარვარ მიხეილ ხერგიანის დაჩემებაში, ამას ის სამახსოვრო მედალიც ადასტურებს, ამ მითადექველი კაცის პატივსაცემად რომ არის გამოშვებული.

მედლის ერთ მხარეს „კლდის ვეფხის“, ამ გენიალური ალბინისტის გამოსახულება ამწვენებს, მეორე მხარეს კი თავად მიხეილ ხერგიანის სიტყვებია ამოტიფრული:

„მე თქვენ მიყვარდით, ადამიანებო!“

ჰენრი მარტოშის ჟამს

რეზო თაბუკაშვილი ჩემი თაობის უნივერსიტეტელია. ეს 80-იანი წლების მიწურულია. მემკვიდრეობით ნაბოძებ გარეგნულ ხიბლთან ერთად ის საოცარი შინაგანი კულტურისა და მიმზიდველობის მქონე ადამიანია.

მწერლობას უცხოეთში სწავლის დროს მიჰყო ხელი. მოთხრობების პირველი კრებული 1999 წელს გამოცა.

რეზო

თაბუკაშვილი

— რეზო, როდის დაარქვით საკუთარ თავს მწერალი?

— ძნელია დაკონკრეტება. უბრალოდ, ვწერ იმას და იმაზე, რაც დროთა განმავლობაში მანუხებს, ამ ყველაფერს გარკვეულწილად ვაყალიბებ და მერე ვწერ. ზოგჯერ მკაფიოდ იკვეთება თემა და მაშინვე ვქმნი რაიმეს. ზოგჯერ ვიცი სავარაუდო მოთხრობის ფინალი, დასაწყისი ან სულაც რომელიმე ეპიზოდი და ამის მიხედვით ვაგებ ნაწარმოებს.

— მოთხრობების პირველი კრებული 1999 წელს გამოვიდა. როგორც ვიცი, ახლაც შემოქმედებითი საქმიანობით ხართ დაკავებული, იქმნება ახალი მოთხრობები. რა ბედი ელით მათ?

— გამოსაშვებად ვამზადებ მეორე კრებულს. სწორედ ახლა ვმუშაობ მოთხრობაზე, რომელიც სრულყოფს მას. ალბათ მკითხველი უახლოეს მომავალში მიიღებს წიგნს, რომელიც ჩემი ბოლო დროის ნაოქრობი და ნააზრევია. პირველ კრებულში კი შევიდა ის მოთხრობები, რომლებიც ჩემი შემოქმედებითი მუშაობის სანყის ეტაპზე შევქმენი, რასაკვირველია, მათთან ერთად კრებულში ბოლო დროს დაწერილებმაც მოიყარა თავი.

— ადამიანები, რომლებიც თქვენს პირველ მკითხველთა რიცხვში მოიაზრებიან...

— უპირველესად, მამაჩემი. ლამა დიდი ყურადღებით კითხულობს ჩემს ყოველ ახალ ნაწარმოებს. და მეც ვცდილობ, გავითვალისწინო ყველაფერი ის, რასაც მამა ნაკითხვის შემდეგ მიზიარებს. ჩვენი ლიტერატურული გემოვნება, ძირითადად, თანხვედბა ერთმანეთს, თუმცა განსხვავებული მოსაზრებებიც ხშირად გვაქვს და მათაც საცხებით გულწრფელად ვუზიარებთ ერთმანეთს.

— რეზო, როგორია თქვენი შემოქმედებითი მუშაობის ტემპი? როგორ გარემოში წერთ?

— ვერ ვიტყვი, რომ მაქვს რაიმე წესი მუშაობისა. დამიგროვდება თუ არა სათქმელი, ცდილობ, დავწერო. ძირითადად, ვწერ მარტოობის ჟამს, ანუ მაშინ, როცა შინ მარტო ვარ.

უცხოეთში ყოფნისას დამიწერია კაფეშიც, მაგრამ ქართულ სინამდვილეში წერის ამგვარი ფორმა მაინცდამაინც რეალურად არ მიმაჩნია. გარემოში, სადაც შეიძლება შეგხვდეს უამრავი ნაცნობი, ახლობელი, მეგობარი, შენ კი განმარტოებით იჯდე და წერო — სასაცილოა.

რაც შეეხება ტემპს, შეიძლება, პერიოდულად უფრო მეტი ვწერო, რაღაც პერიოდში — ნაკლები.

— რა როლს ანიჭებთ ტრადიციულობას მწერლობაში?

— ტრადიციულობა მე ასე მესმის: დროთა განმავლობაში რაღაც მკვიდრდება — იქნება ეს სტილი თუ ფორმა, რაც განსაზღვრული დროის შემდეგ ტრადიციული ხდება.

რასაკვირველია, ტრადიციულობას პატივს ვცემ, თუმცა ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რაღაცას სწორ-აზოვნად მიყვებოდე და ახლის ძიების სურვილი არ მქონდეს. დაუჯერებელია, დღეს ვინმე მეცხრამეტე საუკუნის სტილით, ენით ან გემოვნებით წერდეს და ეს მოსაწონი იყოს.

— რეზო, როგორ გგონიათ, თქვენი მოთხრობები რაღაცით მაინც ჰგავს ერთმანეთს თუ, პირ-ქით, სრულიად განსხვავდება.

— იცით, ვფიქრობ, ერთი მწერლის ხელწერა იგრძნობა. თუმცა თითოეული მათგანი თავის სათქმელს ამბობს.

— ხელოვნება, ლიტერატურა, ალბათ, სწორედ ის სფეროებია, სადაც თაობებს შორის კავშირი ყველაზე მეტად იგრძნობა. თქვენ, როგორც ახალგაზრდა მწერალს, რა შემოქმედებითი ან, უბრალოდ, ყოფითი მეგობრობა გაქვთ უფროსი თაობის შემოქმედებთან?

— მეგობრობა, მოგახსენებთ, შესანიშნავი რამაა. აზრთა გაზიარება, გაცვლა-გამოცვლა, ლიტერატურული სჯა-ბაასი, რასაკვირველია, ხშირია, მაგრამ, ასე ვთქვათ, პროფესიული მეგობრობის აუცილებლობისა მაინცდამაინც არ მნახს.

— რეზო, თქვენ ხელმძღვანელობთ ჟურნალს „ახალი საუკუნე“, რომელიც ქართული ლიტერა-

ტურის პოპულარიზაციისთვის ერთობ საჭიროა...

— მართლაც, ასე ვთვლიდით, როცა ამ ჟურნალის გამოსაცემად ვეზმადებოდით. ეს არის ინგლისურ ენაზე თარგმნილი ქართული კლასიკური თუ თანამედროვე ლიტერატურა. მაღალ დონეზე შესრულებული თარგმანებით უცხოელ მკითხველს 62 ქართველი მწერალი წარუდგინეთ. თუმცა ჟურნალის გამოსცემა ამ ეტაპზე დაუფინანსებლობის გამო ფერხდება, ვცდილობთ, მესხეთე ნომერი მაინც გამოვუშვათ. ვფიქრობთ, ქართული ლიტერატურისათვის ეს ერთობ მნიშვნელოვანი საქმეა.

— „გემების ჩრდილქვეშ“ — ასე ჰქვია მოთხრობას, რომელიც ჩვენი ჟურნალის ამ ნომერში ქვეყნდება...

— ჩემი ნაფიქარი მოთხრობად ვაქციე, მის განსჯას კი მკითხველს მივანდობ.

ნინო მდეკეძე

გემების ჩრდილქვეშ

ისინი საღამოობით გადიოდნენ პორტში საშოვარზე, კუკა და კოკა. ორნი მუშაობდნენ. „ზარის“ გაგორებას სთავაზობდნენ ქალაქიდან დაბრუნებულ შემთვრალ მეზღვაურებს. ბევრს ვერ უგებდნენ, დუქნებში სასმელებზე და ბორდელუბში ბოზების სიახანდ ამოკნესებში დახარჯულ მეზღვაურებს ნასაგებად ცოტალა რჩებოდათ ჯიბეზე ფული. მათ გერევე ყვლეფდნენ კუკა და კოკა. იცოდნენ, აზრი არ ჰქონდა, „ჩათრევების“ გაკეთებას, ისედაც ბოლომდე თამაშობდნენ ზღვაში თევზებით ნახეტიალები, ხმელეთს მომდგარი ბიჭები. ხშირად „დაზამასკებულები“ ვერცხლის პორტსიგარს ან შორეულ ქვეყანაში მყოფი თავიანთი გოგონებისთვის ნაყიდ ეგზოტიკურ სამკაულს ჩამოსულან ფსონში. რასაკვირველია, იმასაც აგებდნენ, რაც უმრავლეს შემთხვევაში არ მოსწონდათ და მაშინ კუკას და კოკას დასწრებაზე და გასწრებაზე უნდა ემოქმედათ, რადგან მეზღვაურები უმეტესად ჯგუფ-ჯგუფად დადიოდნენ და ყველას საკმაოდ გრძელპირიანი დანები უშმიმებდა ჯიბეებს. როგორც კი ასეთ პერსპექტივას იცნოსავდნენ, კუკა და კოკა პირველები გადადიოდნენ შეტევაზე და შემდეგ დოკების ლაბირინთებში უჩინარდებოდნენ.

რამდენიმეჯერ ისინიც დაბრუნდნენ დანადანარტყამები თავიანთ ფიცარშემოწლილ ყოფილ საიფეზარ გემზე, რომელიც სახლის მაგივრობას უწევდა მათ, მაგრამ უფრო ხშირად დოკებში ძირს დაყრილ, თეთრ უნიფორმაზე სისხლმოთხვრილ მეზღვაურებს ტოვებდნენ. კამათელთან საქმე კუკას ჰქონდა. გამხდარი კუკა, მეზღვაურების აზარტის გასახურებლად, სულს უბერავდა კამათლიან მუშტს, შემდეგ მკერდზე ირტყამდა და ნელში წინ გადახრილი ისროდა. გათამაშებული უკმაყოფილების გასამჟღავნებლად, მჭიდროდ შეკრულ გრძელ თითებს ისევდა ზიგზაგად ნასულ მარცხენა წარბზე. არადა, სკამზე ზანტად წამოშვდარს რომ ეტყორცნა, მაინც იმას დასვამდა, რაც სჭირდებოდა. აუცილებლობის დროს ბეშის შუა წერტილებში ვერცხლისწაღწასმულ კამათელსაც შემოაცურებდა თამაშში.

არ ფიქავი მართალი, როცა ვთქვი, ორნი მუშაობდნენ-მეთქი. მათ თან ახლდათ შავი კატა, სახელად ბაზი-ბაზი. სწორედ მისი საკმაოდ შემონახული ბენვის ფერებისას აძვრდა ხოლმე კუკა გაკეთებულ კამათელს მუქი პიჯაკის მარცხენა სახელოში ამოქსოვილი პატარა ჯიბიდან. სულ იქ ჰქონდა, ახლოდნენ არ იშორებდა.

საჭირო მომენტებში ბეჭებში გაშლილი, მოხეული კოკა ერთვებოდა საქმეში და რაიმე მიზეზით ყურადღება თავისკენ გადაჰქონდა. ის ყოველთვის ყველასგან ერთი ნაბიჯით უკან ან განსეუდდა, ექსტრემალური ვითარებებისთვის მოზიციებს ირჩევდა და მასიური ყმის გვერდულად მოქცევილი თამაქოს ღეჭავდა. მრგვალი დაჭმუჭილი კეპი სახიფათოდ მოღიმარ თვლებამდე ჰქონდა ჩამოფხატული. ამ კეპის დახმარებით „ცინკებს“ აძლევდა კუკას: კეპის მოხდა თამაშის შეწყვეტას ნიშნავდა, — მოსაგები აღარაფერი აქვით, კეფისკენ გადაწევა — ფსონის გაზრდას და ა.შ.

ბაზი-ბაზი შორიახლოს დაიარებოდა და დაკვირვებით უთვალთვლებდა მოთამაშეებს, სანამ კუკა ნაპირზე ამოგდებული გემის გვერდზე კამათლის მისარტყმელად მოქნეულ, მაჯაში ამოძრავებულ ხელს წინ გაიხრდა და შედეგის ცდაში რამდენიმე წამი ნელში მოხრილი შემდეგობდა.

როცა უყისმათი დღე იყო და ვერკის გამოიჭრებო-
ნენ, კუკა ახალშემოსული ტურისტული გემების მგზა-
ვრებს სანადლეოებს სთავაზობდა, რომ მათ შეკვეთილ
ციფრს დასვამდა ჰაერში ატრიალებულ, ჟანგიან რკი-
ვას მიხეივებულ და მინაზე დაყრდნობა პაპიულზე. ას-
რულებდა. ხანდახან ვინმე აზარტული მგზავრი გამ-
ოიღებდა თავს სათამაშოდ, გაუგებარი მიზეზით გათა-
მებურად რომ მაინცდა, მოიგებდა, რომ ფორტუნა მის-
კენ არის და საერთოდ კაი ძველი გამოცდილი ვინმეა.
ხშირად ნავეთიგან სახელაღნიშნებს და გაკვირვებულ-
განაწყენებულებს ატრირებული ბავშვები და გაბრაზებუ-
ლი ცოლები მიადგებოდნენ, რის გამოც კუკა და კოკა
დისკომფორტს განიცდიდნენ. ბაზი-ბაზი ასეთ შემთხ-
ვევაში უსიამოვნოდ აიბურქმავდა ტანზე ბეწვს, ცხ-
ვრის დააცემინებდა და მოშორებით გადიოდა.

ზემოთ ნახსენები მათი ერთ დროს „სათევზაო“ გემი,
ნავეთის და სხვა საცურაო ტრანსპორტის გამტაცებლე-
ბისგან იზავდ ნაყიდი, პორტები ახლოს იდგა. ავსებრზე
ფესვებგადგმული და ნიჟარებით გვერდამშვენებული,
სქელი პანართი ჰეინდათ მიბმული წყლისკენ გად-
მობირილი პალმის ძირზე. მოზრდილი ტალღების დროს
ზღვა აქეთ-იქით არწევდა ათვს, დაუმტკიცებელ ნივთებს
ბორტებიდან ბორტამდე გაშრებდა. კუკასთვის და
კოკასთვის ეს არ ქნინდა უხერხულობას, არც ერთს არ
ანუხებდა ზღვის დაავადება. მხოლოდ ბაზი-ბაზის
გუჭრით დასთვიდან, როცა კატარა, ლურჯთვალეობა,
ბურთივით ენული მთვრალმა პაპმა მარცხენარ მოუფი
„პირამიდის“ თამაშში. რად უნდოდა ეს კატა? უბრა-
ოდ, მის კნენას მოეწონა დახლს უკან, ბოთლებს შორის
თაროზე მოკალათებული ენუტი. საბოლოოდ დანა
გამოსულმა კოკამ რატომღაც ავიდა თავის ქალს და ცალ
მუშტში დატყული ბაზი-ბაზი გემზე მოიყვანა. რამდენ-
იმ დღე ყურადღებას არ აქცევდნენ პატარა ცხოველს,
ევანათ, თავისით გაიკვლეოდა გზას და წავიდა, მა-
გრამ ის ასეთს არაფერს აპირებდა, საკმაოდ ჯოჯოხად
და შეძლებისდაგვარად ხმამალა ითხოვდა გამოკე-
ბას.

თავიდანვე მანაკი ხასიათი აღმოაჩნდა ბაზი-ბაზის.
სასადილო განყოფილება მაგიდაზე აბტომის მცდელობი-
სას ხშირად იქიდან მოშორებით მოტყორცნილმა შე-
უპოვრობით ბოლო-ბოლო მაინც მოიპოვა საკუთარი
ადგილი კუკასა და კოკას სატრაპეზოზე, მაგრამ არ
თავზედდებოდა, რასაც გადმოულებდნენ, იმას სჯერდე-
ბოდა. აუჩქარებლად, თანამესუფრეების თვალღიერებით
შეექცეოდა საჭმელს.

თანდათან შეერჩინენ კუკა და კოკა პატარა ცხოვე-
ლს. მისი ფრთხილი, სანადირო გამოიწველი გადადგ-
ილებები გემბანზე და ხმაურბიანი „მიაუთი“ წინა თათე-
ზე დაყრდნობით გაზმორებები არ აღიზიანებდა მათ.

იმ დღეს, სანამ კუკა ორივე ფეხში თითო ტყვიას მი-
იღებდა ვიღაც მალაღი ქერა ბიჭისგან, რომელსაც უცნ-
აური ნახელი — ხანია ერქვა, ის ნავეს ცხვირზე ინვა,
ბაზი-ბაზის ცალი ხელით კისრის ქვეშ ეფერებოდა და
ზღვას უყურებდა. დიდი იმედის მომტან ზღვას, როგორც
ადრე ეგონა, მაგრამ იმდენა არცთუ ისე გაუმართლა,
რამაც ზღვა არ იყო დანაშაუდი. ხშირად ყველაფერი
ჩანაფიქრის მიხედვით მიდიოდა, ოღონდ ზნადგზა
(ტალღებ-ტალღებ) ზღვა თავის შტრისებს უმატებდა —
მკვეთრს, მძაფრს და ბოლოს მიზანს მიღწეული კუკა
დამოაჩენდა, რომ სისრულეში მოყვანილი ჩანაფიქრი
ილი ვერაფერი შეება იყო. ზოგის მიერ დატყუებული
იარები რჩებიდა მხოლოდ, რომლებიც ადრე თუ გვიან

ყოველთვის ხორცდებოდა. მარილიანი წყალი აჩქარებ-
და ამ პროცესს.

სივრცეების ცქერით გართულ კუკას და მის თემოს-
თან ნაამოვრებულ ბაზი-ბაზის არაკეთილშემნად ჩაქ-
სმოდათ ამნის ქვეშ მძინარე, თეთრი დაპირკული იალქან-
ში გახვეული კოკას ხვრინვა. ფერებით მინაბულმა ბა-
ზიმ მისკენ გაიხედა და წყალში ჩავარდნილ ღრუბელს
მიამხვავსა, რომელსაც ხედავდა ხოლმე შორს ზღვაში,
ზღვა რომ შერეულია მწვანე ხედივით, ისეთ ამინდში.
ღრუბელმა წყალში განოვა იცოდა, კოკასგან განსხვავე-
ბით.

— მიდი, გააღვიძე, — ხელი ნაპრა კუკამ ბაზის.
ზანტი ნაბიჯით მოუახლოვდა კატა მძინარე კოკას, ზედ
აახტა და მისი თავის საფარადო ადგილსამოყვლეთან
კისრის ნაგრძელებით „კრუ“ დაიკრუსუნა. კვლავ
მოასწრო, გასცლოდა კოკას მოქმედ ტრის, ერთხ-
ელაც ვერ მოარტყა. „დავასრუბო ამ კუდიანს!“ — აბო-
ოქრდა თეთრი იალქანი. გარკვეულ პარკ კოკას საყ-
ვარელი გართობა. სიზმრული ტალღების შხეფების შემ-
რობას დრო სჭირდებოდა. ნაჭრიდან გამომძვრალი ჯერ
კეპს დაიხურავს და მუხლებზე ხელგემმოჭობილი
იჯდება რამდენიმე ხანს, მერე წყალში გასდევდება და
ძილიმ განცილები განწყობილების გასცენებას შეეცდ-
ება ცურვისას. ცურვისას კარგად ფიქრობ, სწორი
სუნთქვისას „სწორი“ ფიქრები იკვლევნენ შენამდე გზას.
სიზმრებიდანაც საჭირო ფრაგმენტები და სურნელები
ტყუტვებდა, იფიქრებდა ათასი ხარასხურდანი და კარ-
გი მოკარნახეა. ყველას ინდივიდუალური სუფლიორი
შვავს. კოკას საკუთარის ჩურჩულიც ესმოდა.

მოაბობდა შემხვერი ტალღებს კოკა, მოსმის შემ-
დეგ გამოყოფილი აბლანდული, სხეულში უმისამარ-
თოდ მიმოფანტული შეგრძნებების დაფასოებას ცდი-
ლობდა. ერთი იყო — დიდ გუნდად შენიღბულიყო, ტინს
ბურუსად მოსდებოდა და ცნობისმოყვარეობის უჯრე-
დებს ეხახულებოდა. ჯერ მისი სახელი ვერ დაეკონკრეტე-
ბინა კუკას. ყველა ნასროლი ანაკი უმისამართო აღ-
მოჩნდა. წვრილმანებს ვერ კიდებდა კაუჭს, უსხლტე-
ბოდნენ, არადა, ისინი არიან მოკრანად მიყვანები, ან
თვითონ არიან მთავრები. დეტალებს, სწრაფად ცვალებ-
ბად სურნელებს, ერთ მთლიან უჯრობი მასად ელექტა-
და. რამდენიმეჯერ შეტოპა, სცადა ამ რძისფერ მასაში
შეეგრძნა, მსგავსად აღმოსავლური ცხენისა, რომელ-
საც შვის ჩასვლისას თავდამძიებული კანფის ყანაში
შეაგდებენ საქანად, რათა მერე გაოფიანდეს და აქაფე-
ბულს „პილცა“ ააფხიკონ ორთქლიანი ტყავიდან. ეს ნაღე-
ბია ხოლმე... დაარტყა ცხვირში წყალმა, სასუნთქი არ-
ხებიდან მოლეკულურად დაიფანტა ტინის, გულ-მუცლის
და ხეულის უჯრედოვან ქსოვილებს შორის.
თვალელებმა ცერმდნენ ნაამოვნი... შენიღბულ გუნდა-
ში დრო დაბუდებულიყო, მოკლეპირობითიანი, წრი-
ულბრუნვადი, ხელგამავებული დაჭიბილი „უგუტი“. საიდან დაილექა მასში? კოკას დრო არ ადარდებდა.
უნდა გრძნობდა, როდის რა გააკეთა — მიანდა მას.
უკვირდა იმ ორი ხმამალა მოკამათე კაცის, გუშინ რომ
ნახა ხიდზე შეჩერებული და წერვილად მოსაუბრე (ტყე-
ლობა, მათგან ჩარჩა). ერთი ამბობდა, დრო ფულიაო. მე-
ორე — ფული მომეცით, დრო ვიყიდოო. ან ისეთი ყოფნა
რად გინდა, რომ დრო „სმოტრიკზე“ ჩართო, ან ამ უზო-
მოდ განელილ დროში რისი გაკეთება ვერ უნდა
მოასწრო, რომ დამატებითი წუთები მოითხოვო?..

გემის ცხვირიდან ჩამოკონიალებული თოკ-
ით ამოძვრა უკან. მიმდებ ახტა-დახტა, წყალი

თუ ზღვას გამოცეცული კაცები და ქალები იკრიბებოდნენ. მეორე და მესამე სართულზე სარემონტო სამუშაოები მიმდინარეობდა.

რიტას სახლშილი ხმა და ერთი ცუდი თვისება ჰქონდა — ჩაბოხისას მოფერებით ლოყაზე გჩქმეტდა. მისი ცუდი მხარეების ჩამოთვლა კიდევ შეიძლებოდა, მაგრამ კოკას სულ სხვა რამეები ასხედდებოდა რიტასთან დაკავშირებით. მოგონებებით ნაერთულმა კოკამ გვერდით ნაშრომრებული ბაზის გაერუსებოდა დაცინვად მიიღო. რიტას მარჯვენა მკერდის ქვეშ იარა აქვს, თხელი-თხელი, რომელიც ტუტის მომრგვალებას გაუყვება...

„კრუ“ იყო ბაზი, და აღმოჩნდა ბაზი ლოგინის ქვეშ. რიტას თავისი შესაძლებლობებით თავისუფლად შეეძლო მდიდრულ რაიონში გადაბარგება, მაგრამ მან ღატაკ გარეუბანში არჩია დარჩენა, რომლის ქუჩებში უპატრონოდ გაიზარდა და გამოიზარმედა. სანტიმეტრები ნაკლებად აწუხებდა რიტას, უბრალოდ, აქ კარგად მოკიდა ფეხი, რამდენიმე „პრეტესტული დანესებულება“ გახსნა და წარმატებით მართავდა მათ. რიტას ხელგამაღლილობას ვერ დააბრალებდი: „მიდექი-მოდექი და უშველე თავს!“, — ურისხდებოდა იგი მთხოვნელებს. მრისხანე-ბაც როგორ უხდებოდა... ბაზი, ხმა! მოკლედ, იმ ერთადერთი ღამის გარდა, კოკას ხელმოკრედ აღარადვრი გა-მოსვლია. არ ღირს გახსენება და წერების მოშლა, მაგრამ მოდი და ნუ გაიხსენებ, როდესაც დღემო რამდენიმეჯერ ხედავ ამ ქალს შენი ფანჯრიდან და მისი გემრიელად ვერშესწავლილი სხეული გიდგება თვალწინ. რიტა საცეკვაოს წინ გახსნილ კაფეში გამოდიოდა ხოლმე და ხარაჩოებზე მომუშავე გოგოს ძირს ჩაისოსება და საჭმლის ჭამას სთხოვდა, სთხოვდა კი არა, ეჩხუბებოდა: „სულ არაფერს არ ჭამს ეს ბავშვი!“ ის გოგოზე ზრუნავდა. გოგოზე, რომელიც ხარაჩოზე ცხოვრობდა და ხატავდა. გოგოს ბიჭვით ჰქონდა შეჭირლი თმა, გახსნილი სამართელის ფორმის ჭალარა ლაქით კეფავს. ის კედელზე ხატავდა. ხატავდა მზიან სივრცეში მფრინავ კაცებს, ქალებს, ვეშაპებს და მწვანე ბოთლებს. ბოთლე-ბი იქნებოდა ხუთილიტიანები, კოკამ შორიდან ამგვარად გაზომა. გოგო ბევრს მუშაობდა. სადახან თუ ჩადიდა კაფეში საჭმელად, ისიც, როგორც ვთქვი, რიტას დაუჩინებელი მოთხოვნით. რიტა საუკეთესო კერძებით და წითელი ღვინით უმასპინძლებოდა მას, ხილს და თბილ ტანსაცმელს ხარაჩოზე უგზავნიდა მსახურის ხელით. კოკას არ გაკვირვებია რიტას ყურადღებანიზობა უცხო ადამიანის მიმართ. ეტყობა, ეს გოგო უცნაური ლიმილით, კეფავს ქაღალდით, მფრინავი ნახატი ან ვინ იცის რით, შეეხო რიტას მზიან მხარეებს.

გოგო იშვიათად წყვეტდა მუშაობას. მოსახვედ თუ ისევებოდა — ჩამოყვებოდა ხარაჩოზე, გრძელ ფეხებს გადმოკიდებდა ძირს და აბოლენდა. დაბნელებისას იქვე შლიდა ლევის და ნაჭერგადაფარებული იძინება ზედ. მან მხოლოდ ერთხელ გამოხედა კოკას და ბაზის ფანჯარას. ხარაჩოზე იდგა და დაძინების წინ ბოლო ღერს ეწეოდა. რაფავს გასაგრილებლად წამოწოლილ, სახურავებს შორის გახვერილ მთვარეს მიმტერებულ ბაზი-ბაზის და ცის გვერდით სკამზე მჯდომ კოკას მოჰყრა თვალი. ცოტა ხანს უყურა, გაეღიმა, ხარაჩოს კიდეგთან მივიდა, წყალში მხტამელოვით გაშალა ხელები, ქუსლე-ბი შეაერთა, ცერებზე წამოიწია, მკლავები ყურებამდე მიიტანა, მერე წამოიძახა რაღაც და მოწყვეტით ჩაჯდა ცალ მუხლზე. სიგარეტის ისევ ხელში ეჭირა, ნაფაზი დაარტყა და ნაწიშო მათი ფანჯრისკენ ტყორცნა.

— არ გახვიდე, დაეცხრილავს! — მითხრა ანეტამ. ლოგინზე მომვდარს სახანი ისე აქვს ტანზე მოხურ-ლო, რომ ცალი მკერდი უჩანს. იცის, მომწონს მისი ხსნაილი. სხვა ნაწილებიც შევნიერი აქვს, მაგრამ მორ-ჩა, ისედაც დიდხანს შევრი... „დაცხრილავს“ მზალო სიტყვაა. უსაიზონოდ შემაყრულია, მინახავს დაცხრი-ლული. მართლაც, ამჯერად სიტყვაზე იყო ლაპარაკი, მაგრამ რა იცი, რა ჩააქსოვა ამ სიტყვებში შეურაცხო-ფილმა ქალმა, რა ბნელი (მავი) სურვილებით დაამძიმა. ანეტა რკინის საწოლის მოაჯირს მიეყრდნობოდა, ნან-ყენ მზერას არ მამოკრებს და ხშირ-ხშირად აფახულებს თვალებს. ჯერ იმედი აქვს, რომ შეიძლება არ ნავიდე, გადავიფიქრო (ასეთ შემთხვევაში, რამდენიმე დღემო თვითონ წავა), მაგრამ სულ მალე ეს ფართოდ გაღებუ-ლი ნაწყენ-ც კვირვებელი თვალები ბოროტად დაეწკრება, ჭორფლიანი პატარა ცხვირი ბრაზისგან კიდევ უფრო აუპრისება და ანეტა სეტყვის როლის შემსრულებელია ჩემივე ნაწუქარი „ვალტერის“ მშ-ვევობით. სიტყვა იშვიათი ხილია ბუნებაში და რაღა მაინცდამაინც ასლა წამოვიდა, როდესაც გარეთ უნდა გავსულიყავი, აქაურობას მოვშორებოდი. ან-ეტასკენ არ გამიხედავს, ლოგინთან მოკარებელი მაგიდიდან ბრონეული ავიღე და გასასვლელისკენ წავიდი. მარცხა ხელში მოქცეულ ბრონელს ცერა თითით ვებეჭადი, ისე, რომ კანი არ გამსკდარიყო. სხვა ბრონელის კანი გასკდა კედელზე. ყუმბარასავით ჩამ-იქროლა თვითან და კარის გვერდით აფეთქდა.

გარეთ გამოშვლს, არცთუ მცირეკალიბრანი სეტ-ყვა დამხვდა. ანეტას სახლის შორიხალო დავედქი ფარ-თო აიგნის ქვეშ და წინა კბილებით ბრონელზე ბატე-ჩილი ადგილიდან წვეს პირში ვიწურედი. აიგნდან ვილაკამ სიგარეტის ნაწნავები გადმოყარა. გაშასხნ-და, ამ აიგნს პატრონზე ანეტა ამბობდა: „არ უდგება“. „შენ რა იცი?“, მთელმა უზანმა იცის, ცოლი მორალუ-რად გამართლებულია და აშვერილი აქვს ფეხები“. „აა-ბათი, უფრო ფიზიკურად გამართლებული...“ ფიზიკურა-დაც არა უშავს, ფეხებს ვგულსხმობ.

უყვარს ანეტას ტლიკინი. მოსმენავს იცის. ბოლოს, რაღაცაზე აღრენილი გბრაზობდი, რომ ისე არ ხედა ამებე, როგორც საჭიროა. „შენ რა, ღმერთზე კეთილი ხარ?“ — დამცინა. „შენ რა იცი ღმერთის?“ — გახვდე. „მე ღმერთი ვარ“, — სწრაფად და თავხედურად მიპასუხა. აბრეშუმის ღამის პერანგი ეცვა და დიონ-ჯუმეოროლი ფანჯარაში აბოლენდა.

ანეტამ იცის ღმერთი. ყველამ იცის, თავისებურად. ლახარეთში რომ აღმოვჩნდი ფერდაგასხნილი, გოგო ინვა ჩემ გვერდით. მოკლედ შეჭირლი თმა ჰქონდა, კე-ფავს ბუმბარანგის ფორმის ჭალარა ლაქით. შიგადაში-გარზე მოსურლი, სისერთან დატეხილი ღილით შეკრულ თეთრპერანგიან მის ზურგს ვხედავდი მხოლოდ. სახით ჩემკენ არ გამდგომუნებულა. ახალი გაკერილი ვიყავი და ცამეტი ნაკერი არ მაძლევდა საშუალებას, ნამკრულს მისთვის დამეხვია, უფრო სწორად — მიმეხვია. „ღმერთო, სად მიმყავხარ!.. ღმერთო, სად მიმყავხარ!“ — თქვა რამდენიმეჯერ. ის ღმერთს უფრთხ-ილდებოდა. ვიცოდა, რასაც აპირებდა, მაგრამ მე თვით-თონ სად აღმოვჩნდებოდი, ჯერ გაურკვეველი იყო. ლაპარაკის ძალა არ მქონდა და მცირე ხნით ვბრუნდე-ბოდი აქეთ. დიდხანს შევრი ამ კუნძულებზე და მაგის შედეგია ლახარეთში მოხვედრა.

ანეტასთან ერთად ვიჯექი კაფეში, ზღვის პირას. „ყველა კაცს სჭირდება ბუნავი“, — ამბობდა ანეტა. ეტყობა, მოუსვენრობას მატყობდა ანეტა. „ლუზმის ჩაშვებების დრო არ უნდა ააცილო, თორემ მოგწყვეტს ნაპირს, შუა ზღვაში შეგითრევს და თავის ნებაზე გახეტილებს“... ასეთ რამეებს ამბობდა. ანეტა ხშირად იცვლავდა შესვლულებს. ერთი დღით ადრე მეჩხუბა, რომ თავშესაფრის ძებნაში, ეს ცხოვრება (ჩემი) უტყდა გაილევდა და საუკეთესო შემთხვევაში (თუ სიბერემდე მივალნივ), აღარაფრის მაქნისი, ვინმეს დანაოჭებულ ტუტეებზე მოვიკენებ. ცუდი პერსპექტივა დამიხატა, მაგრამ მე გამეცინა — ქალებს ჩვენს ნაცსაყუდელად თავიანთი მკერდი მიაჩნიათ ხოლმე, სადაც ჩვენ ვშვიდდებით და ზედმეტი ბრძოლებისგან ვთავისუფლდებით. „ჩვენ (ქალებს და კაცებს) სხვადასხვა რამის გვეშინია, — აგრძელებდა ანეტა, — ქალი შოშხობთან ამყარებს კონტაქტს, კაცი კი ბრძოტის და მოუგებელ ომში ეხვევა“... „არ გამეხსნა ასე! ნუ გეშინია, მე არ მოგებურდები!“ ამგვარი საუბრის დროს კაფეში ჯიბა გამოჩნდა. ხაინ, შენ გეძებო, მოთხრა და ანეტასთან ბოდიშის მოხდით გვერდით გამიხმო. ჯიბას გემ „კიბორჩხალადან“ ვიცნობდი. უფროსობასთან უთანხმოების შემდეგ გავიქეციით იქიდან. ერთხანს ერთად ვიყავით, მერე ჩვენი გზები დაიყო. მივხვდი, რომ შარს გადასჰყარდა. ქალი თვალი დაძაბულად დაურბოდა, მეორედ მარლა ტყლივ აკრული. ერთ-ერთ ბარში ვიღაც ორ ყომარაბთან, რომელთაც ერთნაირი სახელები ერქვათ, „მეტ-ნაკლები“ უთამაშია. მათ კიდევ კატა ახლდათ, მაგის შავი თარნი დედა, ვერა და ვერ მოაშორებინა იქიდან, ეს ჩვენთან ერთად არისო. შუა თამაშში ჯიბას კამათლის შემონემა მოუთხოვია, კატის ფერების დროს რომ გამოაძვინა გამამდარა მოთამაშემ სახელოდან. მოგვჩვენაო, მიუციათ მათ, რასაც შეუღაპარებდა და მერე ჩხუბი მოჰყოლია. ჯიბამ ვერც დაინახა, რომელმა მათგანმა დაუსვა დანა. ჯიბას თან გამოუცდელი ბავშვი ახლდა. შოშისგან არც განძრეულა... ჯიბას ღმერთი მის წინაშე მუდამ დამსავეა. რა? მეტის ღირსი არ არის ჯიბა, უფრო ილბიანი, შეძლებული და ნაკლებნატანჯი რომ იყოს? ყველაფერი-ყველაფერი, მაგრამ ეს იარა სიფათზე ზედმეტი იყო. პასუხია მოსათხოვი და საერთოდ, ღმერთი თუ არ დაეხმარება (არც არასდროს ინსუხება ამით თავს), ის თვითონ აიღებს ასაღებს, როგორც აკეთებს ბავშვობიდან. მოკლედ, მას რომ ახლდა, ის ბიჭი პორტში გადაყრია ყომარაბზებს და შესვდრავს შეთანხმებულან. ჯიბა მარტვა (იმ ბავშვს ხო არ წაიყვანს), თორე მე არ შემაწუხებდა. გაუხვია, რომ კუნძულებზე ვარ და მომბენა. მომიბოდიშა ბოლოს. უნდა გავყოლოდი. საღამოს შეიძლე დოკებში უნდა შეხვედროდიო. ანეტა მაგიდასთან აღარ დამხვდა. ქაღალდის ნაგლეჯზე, რომელიც ლუდწარჩენილი კაბისი ქვეშ ამოვდი, ეწერა: „შენ ღმერთები დაგცინებენ“... რას გულისხმობდა, არ ვიცი. იმ დღეს მთხარეს ფერდში დანა. მერე აღარ მიკითხავს... საღებაყვრილ, ძირფახულ გემთან შეხვედით ერთმანეთს. მე და ჯიბას ცოტა ადრე მისვლა და ცდა დაგვჭირ-

და. მაღელ ისინიც გამოჩნდნენ. ერთი მზებუღი იყო, თვით ზვინივით, თამბაქოს ლეჭავდა ოთხკუთხედიკით, მჭირვ — თხელი და მაღალი, მარცხენა ხელს არ იღებდა მუქი პიჯაკის ჯიბიდან. ის შავი კატაც ჩვენ გარშემო დაიარებოდა. მათაც, თავიანთი კატის მსგავსი, ზანტი, მაგრამ მოზომილი მოძრაობები ჰქონდათ. გზდებოდი, რომ ჩემი ფრაზები დაიკარგა ყურადღების მიღმა რჩებოდა და პიჯაკის მარცხენა ჯიბეზე მჭირდა გამახვილებული მზერა. მოხუცი თავისი მეგობრისგან მარჯვნივ და ოდნავ უკან იდგა, კეფაზე გადახეულ კებს აწვალბდა. ჯიბა ზედმეტად დაძაბული იყო. თხელმა თვალები ცერად დახარა ძირს და ხელის ამოღება დააპირა. დავასწარა, ორივე ფეხი ცხრა ნომრის ტყვიებით დავუზიანე. ჯობდა, მოხუცისთვისაც გამეჩანაო, — სწორედ მისგან მივიღე ნეკნეში. ჯიბას ჩემზე უფრო არ გაუმართლა, ფეხებში დაჭრილმა მოთამაშემ დავარდნისას მოასწრო ჯიბიდან გასროლა. ტყვია გულში მოხვდა ჯიბას.

სამ თვეზე მეტი ვინცეი ლაზარეთში. რომელიცაც სკოლის საჯანმეყოფოდ გადაკეთებულ სპორტულ დარბაზში. ხუთ მატყლად ჩალავებულ ხის ლოგინებზე სხვადასხვა სენით შეპყრობილი პაციენტები იწვნენ. ანეტა მივლიდა.

ერთ დილას ვერცხლისხაზიანი წითელი ლაქები დაცურავდნენ ლაზარეთში, ცალ-ცალკე, მიმოხეულად. შემდეგ მაჯის სისხო ნაკადად შეერთდნენ და ფანჯარაში გაფრინდნენ. ვენებზედაჭრილი გოგო პირვაკერილ ტომარაში ჰყავდათ უკვე მოთავსებული. მე მისი სახე ვერ დავინახე.

გამოჯანმრთელებს არეულობა დამხვდა კუნძულებზე. მატყლად დაფარულ ლოგინებში დიდი გემები მოსდგომოდნენ სანაპიროს — ნესი და რიგი უნდა დავამყაროთ აქო. ცხოვრების სწორი გაგება უნდა გასწავლოთ, ისე, როგორც ადრე ცხოვრობდით, დრომოქმულია და მცდარია, დავიჯერებ და ვაგვრებთ არსებობის მართებულ გზებზე, მოუწოდებდნენ კუნძულის მოზინადრეებს. უფრო კი აიძულებდნენ.

მე, პირველ რიგში, ორი ერთნაირსახელიანი მოთამაშე მოვიკითხე. რამდენიმე კვირის წინ გემზე ამხელელებში დაუნახათ პორტის მტკირთავეს. ერთი ყავარჯებზე ყოფილა ამხედრებული. შავი თარსი კატაც თან ახლდათ.

სეტყვამ გადაიღო. თითქმის მოვედი. კოსტა რიტამ (ანეტას მეგობარი ქალია) მეთევზედებს უნდა შემახვედროს, რომლებიც კარგ ფასად, დიდი გემების გვერდის ავლით, აქედან გაიყვანენ, თორემ კუნძულებზე შემოსვლა და აქედან გასვლა ნებისა და რიგის დამაყარებლებს აუკრძალავთ. აი, რიტას საცეკვაო დარბაზიც. მოხატული კედლით იცნობო, მფრინავი ბოთლები, ადამიანები, ვეშაპები, კაცი და კატა ფანჯარაში, არის დახატულიო. კარგი საღებავით დაუსხატავ, წვიმამ და სეტყვამ ვერ ნაშალა, პირიქით, მოუხვდა კიდევ. დაჩუქტული ბრონზის ქერქი ჯერ დაუმდნარ თეთრ ბურთულებზე დაგაგდ და გუბეს გადავახტი.

საით მიმყავხარ, ღმერთო?!

მკვდრის მზე

ამბავი ნუთისოდლის დიდი დღისა

(გაგრძელება)

გიორგი ადგილს მოსწყდა, ჩქარი ნაბიჯით დაეშვა ვენახის ბოლოსკენ, მაგრამ ფერდობს მიშტერებულმა თვალმა უცებ შენიშნა, როგორ ამოძრავდა გვირილისფერი და ზევით მწვერვალისკენ წავიდა.

გიორგი თვალის იერის თუ შავრის მოძრაობით გრძნობდა, როგორ მიჰყვებოდა გვერდით ზევით მიმავალ გვირილისფერს მაღალი მუქი ჩრდილი, რომელიც ბინდის დადგომამდე ყაყაოსფრად ელავდა ხასხასა სიმწვანეში.

გიორგიმ თავისუფლად ამოისუნთქა.

არაფერი, არაფერი საშინელი არ მომხდარა, მაგრამ ბატომ გაჩერდა წელან შუა გზაზე თენგო... შეისვენა?

არა, ეს შესვენება არ იყო...

რა იყო მაინც?

ჭაბუკური ეშაქობა, ბავშვური ცუდლუტობა?

ვინ იცის...

ახლა უფრო სწრაფად მიიწევდა ზევით ბინდში შეცურებულ ნათელი და მის გვერდით მიმავალი მაღალი ჩრდილი. სწრაფად მიდიოდნენ ზევით, თითქოს უნდოდათ, მწვერვალისკენ ასწრაფებული მწუხრისთვის გაესწროთ და ძლევის ქედზე მოელვარე მუქში გახვეულიყვნენ.

მართლაც, მაღელ მწვერვალზე შერჩენილ მზის ყვითელ ბინდში ჯერ გვირილისფერი აისევდა, მერე მის გვერდით გარკვევით გამოიკვეთა მუქი ყაყაოსფერი ჩრდილიც. ეს უკვე თვალის ცთუნება აღარ იყო, ეს მუქი ჩრდილი თენგო იყო... გიორგი დაიშვიდა. მერე გული ბრაზით აუდულდა.

„გიჟია, გიჟია...“

უკან დაბრუნდა, კაკლის ხესთან, სადაც წელან დიდხანს შემეკრთალი და გაგანებული იჯდა. ისევ ძლევის ქედს გახედა.

ახლა შავად აყუდებულ ქედზე არც ყაყაოსფერი ჩანდა, აღარც გვირილისფერი. მკვდრის მზის უკანასკნელი მუქიც გაფანტულიყო, ხეობებიდან დაძრულ ლამეს ნაეშალა. აღარ იყო დაისლამე. სწრაფად ბნელდებოდა. მოდიოდა ნამდვილი ღამე.

გიორგიმ თოხი დერეფნის კუთხეში მიაყუდა, ოთახის კარი ფეხისკვრით შეაღო, შეაჯახუნა. ცოლს მოსვლას აგვარად ან ხმამაღალი ძახილით ატყობინებდა. ახლა ძახილის გუნებაზე არ იყო: კრიჭა ჯავრით ჰქონდა შეკრული. ხახატომ იცოდა: როცა ქმარი შინ უმძრახავდ შემოვიდოდა, რალავით აღერდილი იყო. ამიტომ მეორე ოთახიდან მაშინვე გამოვიდა, ელექტრონი ანთო. არაფერი უთითავს, სუფრის გაშალა შეუდგა.

— არაფერი მინდა... თუ გაქვს, მზავე მომიტანე რამე. ხახატო ისევ უსიტყვოდ გავიდა გარეთ და მცირე ხნის შემდეგ თევშით ჯონჯოლის მწნილი და პური შემოიტანა.

გიორგი
მკვდრის მზე

გიორგი სამი თითით ხარბად დასწვდა თევშს, დიდი ბლუჯა ჩაიდო პირში.

— ლუჯურტი გემო აქვს, მარილი დაგიკლია...

— რაო? — შეეკითხა ცოლი.

— მარილი, მარილი-მეთქი... დაგიკლია.

— ახლაც... — მიტრიალდა ხახატო.

— მოიცა... მარილი რათ მინდა?! მწნილისთვის დაგიკლია-მეთქი!

— შოო, ახლახან ჩავედ, ჯერ გამჟღარი არა აქვს.

— შოოდა, იმთავით ამთავამდესულ ასე უმარილო იყავ.

— რა ეწნა, — გაუბედავად გაილიმა ხახატომ, — რათ გემოაუნება, გუნებანაცქევად ხომ არა ხარ?

როცა გიორგი ცუდ გუნებაზე იყო, ვერც მიაღერებდას იტანდა, ვერც დაყვავებდას, მით უფრო ხუმრობას. ლუკმა უგემურად გადაყლაპა, თევშს ხელი წყნით გაჰყრა და შემკრთალ ცოლს პირქუშად შეეკითხა:

— ბიჭი სადა გყავს?

— ბიჭი? — დაიბნა ხახატო და უნებურად მოიხედა, — სად უნდა მყავდეს?

— ჰო, სად არი, სად გაიპარა ამ დილით?

ხასატო კარგა ხანს გაქვავებული იდგა, სუფრაზე გადმოპრუნებულ ლამაზს უაზროდ დაჰყურებდა.

— ვითომ არც იცი?... როდის აგისწრაია ჩემთვის ადგომა, რომ ამ დილით ამასწარიტ? ვითომ არ გითხრა, სად მიდიოდა?

— რაიონში...

— ყველაფერი ცუდი რაიონიდან მოდის, — ზიზლით წაართვა სიტყვა გიორგიმ და კარს ქეზად გახედა. ხასატომ უნებურად ხელი ყურთან მიიტანა.

— რა მოდის?

— ცუდი-მეთქი!.. ცუდი! ცუდი! ცუდი! გაიგე?! — აყვირდა გიორგი.

— გაიგე, გიორგი... — სევდიანად თქვა ქალმა და მაგიდის თავზე ჩამოკიდებულ ელექტრონის ნათურას ცრემლმომდგარი თვალებით შეხედა.

— რას იყრები ზეგით! ამას ისევ ჩემი ქრახი მირჩევნია... ეს იმიტომ ჩამოიბრუნე, რომ ღამე ფანჯრიდან კარგად დამათვალიერონ — აბა, შინ რას ვაკეთებ, რას ვფიქრობ, ხომ არაფერს...

ხასატო მაგიდასთან მივიდა, პურისყუთა გადმოაბრუნა, დაპირქვეებული ლამაზი აიღო, ჯონჯოლის ნარჩენი ზედ დაყარა, აკანკალებული ხელით სუფრა მოასუფთავა.

— ჰო, ეს შეუქი იმიტომ დამინთეს, რომ გულში ჩამომხედონ, კარგად დამათვალიერონ... მე ჩემი მჭკარტილიანი ქრახი მირჩევნია, ჩემი ბოსელი, ჩემი ბოსლის სუნი...

— რაო? — გაოცებით იკითხა ხასატომ.

— სუნი-მეთქი, ბოსლისა... ჩემი ბოსლის სუნი!

— აი, გადაგიტანოს და გადაჰყე! — ხმადაბლა ჩიაბუზუნა ხასატომ და კარისკენ წავიდა. თევზი და პურის ნატყბები გაიტანა.

გიორგი გაუხდელად, მთვრალივით მიეგდო ტახტზე და ფიქრს მისცა თავი. ისევ თავის სატკივარს ჩაუბრუნდა, ღრმად ჩაახშედა... გულის ქოჩილობა ჯერ ისევ ღრმა ჩანდა, თავშეუყრა. ქვემოდან ძველ იარას ბაღლაში თუ შედედებული სისხლი აწებოდა და ფეთქებდა, კედლის საათით თანაბრად ძიგძიგებდა, ამოხეთქას ლამობდა.

თავლები დახუჭული ჰქონდა, მაგრამ ტვინით ქანცის-მომგვრელი რული არსად ჩანდა, იგვიანებდა... თითქოს ქუთუთოები ერთმანეთზე კი არ ეწყო, გახეილი ჰქონდა და თვალნათლივ ხედავდა მინაზე ჩამოშობილ ვარსკვლავს ცას, ამ ცის ქვეშ გაწოლილ უსასრულო და უკაცრიელ მინდორს.

გახედავდა ამ უკიდევანო სივრცეს, ჩააშტერდებოდა... უცებ უჩაყრიელი მინდორის ბოლოს ვიღაც წამოდგებოდა, ამ სივრცეში მისკენ ფრთხილად, უხმაურო ნაბიჯით წამოვიდოდა, თითქოს ფეხშიშველა მოაბიჯებდა მწვანე მოლზე... ენდროსფერი ხალათი ეცვა შორიდან მომავალ ქაბუკს, თვალები შავი, ოდნავ ცეცხლმოდებული ნალვერ-დლებივით უღვრიდა. გიორგის არ უნდოდა დაეფერებინა, რომ ეს შორიდან მომავალი ქაბუკი თენგო იყო. ჩააშტერდებოდა, შიში თუ გაოცება ხარითი დაჰკრავდა მის ყურებში ათას საცლარუნოს, აიფარებდა თვალებზე ხელს, მოიფშენებდა, გაახეხდა...

ოთახშიც სიჩუმე იდგა, შეხუთული სიჩუმე. ელექტრონის ნათურა სჭრიდა თვალს. არც თენგო ჩანდა სადმე, არც ხასატო შემოდიოდა სინათლი, ამ დანჯეილის სინათლის ჩასატყუარად. ძველი კედლის საათის ქანქარა ჩხაყუნობდა, ეხლებოდა ჯაჭვის ბოლოზე დაკიდებულ ჟანგმოდებულ გირვანქანას და ჩხაყუნობდა.

ისევ დახუჭავდა თვალს, დაანებოდა ქუთუთოებით ერთმანეთს, ეგებ გამქრალიყო ის ხრიკი, მოყვითალო მინ-

დორი, მაგრამ ამბობდა — თვალმოხუჭილიც ხედავდა, როგორ მოაბიჯებდა მინდორზე ენდროსფერხალათიანი ქაბუკი...

...

...როგოვლე ყელგამოჭრილი ცხვრები ეყარა. გიორგი სისხლის გუბებში იდგა, დაკლულ ცხვარს უკანა ფეხებით ხეზე ჰკიდებდა და ატყავებდა. ბლაღა შემინებული ცხვრის ფარა, სისხლის სუნი ავეებდა ბაკში გამომწყვდეულ საქონელს, აცოფებდა ბაკის კართან მიყუჟულ ყელრან-გლიან ძაღლებს, სისხლის სუნი აცოფებდა გიორგის... ხელში სისხლიანი ხანჯალი ეჭირა.

ბაკის კართან ჩაჩოქილ შავდათუსაც ხანჯალი ეჭირა. გამოართვდა ანაღლებულ ცხვარს, გამოსჭრიდა ყელს და გიორგის მოუგვებდა.

ქრახის შუქი მკრთალად აშუქებდა ცხვრის დრეშლით მოფენილ ეზოს. მეტი შუქი არც იყო საჭირო. ესეც საშობად ეჩვენებოდა გიორგის და ეცვით ახლებდა ღამეზე ჭიატად მოციმციმე ქრახს. ქრახი ხასატოს ეჭირა აკანკალებულ ხელში, ცრემლი ლაპალებით მოსდიოდა და სისხლის გუბებში ცვიოდა.

ახლა უღელში შეუბმელი ნაბლა მოზვერი გამოიყვანა შევადგანა ბოსლიდან, გამოიყვანა და კარი მაშინვე მიკეტა — ეშინოდა, გაცოფებული საჭინელი არ გამოიშლის და არ დაგვეროსო. ვეება, დაძაღვეული ხელები ჩაველო რქებში მოზვრისათვის. ძალით მოათრევდა სასაკლაოზე. უკან იწედა დაფრთხილი მოზვერი, წინწამოშვრილი, დაუნალავ ჩლიქებს სისხლიან მოლზე მოაცურებდა, მთელი ტანით უკან გადახრილიყო.

გიორგი ფერდაკარგული გასცქეროდა მოზვრისა და კაცის ბრძოლას: უცებ მან ქრახით ოდნავ გაშუქებული ეზოს ბოლოსკენ გაიხედა და შეკრთა. მათკენ ჩუმად, სულ ჩუმად ვიღაც მოდიოდა, ისე მოდიოდა, თითქოს მოლზე ფეხშიშველა მოაბიჯებო.

გიორგიმ თენგო იცნო და შეკრთა, ხანჯლის გადაგდება უნდოდა — გვიანდა იყო. ბიჭმა ფეხი ააჩქარა და მათთან გაჩნდა.

შავდათუამ უნებურად ხელი უშვა მოზვერის რქებს. მოზვერი უკან გადატანდა და კულზე დაჯდა. პირუტყვზე ადრე ადამიანი მოვიდა გონს, მოზვერს კისერში სტაცა ხელი, მძლავრი მკლავები შემოხვია, მინაზე დასცა და თვითონაც ჩაჯდა.

ხასატოს ქრახი გაუვარდა ხელიდან.

— ეს რა ამბავია?! — იკითხა შემუთვთებულმა თენგომ.

გიორგიმ ხასატოს შეუძახა: „შუქიო!“ ქალმა ქრახს მოუკიდა, ისევ მალდა ასწია და შვილს შეხედა. თენგო გაქვავებული იდგა, ტყუილ უკანკალებდა, პასუხს ეთვოდა. — რათა ხოცავდი ცხვარსა?... რას ეწიოთ ამ მოზვერსა? — ისევ იკითხა თენგომ.

გიორგი გონს მოვიდა, ბიჭს შეუყვარა:

— შენი საქმე არ არის, ცხვარი ჩემია, მინდა და ვხოცავ!... სოფელს დაფორიგებ და საერთო ბაკში არ შევერკავ... ნაღი, გაიარე!

გიორგიმ ხანჯალი მოიძარჯვა და აფართხლებული მოზვრისაკენ წავიდა. შავდათუამ მოზვერს კისერი გადაუტანა.

— მა... მიიიი!!

გულის გამგმირავად დაიკვილა თენგომ... ნაბიჯი წინ წამოვიდა, მაგრამ ქეჩიში თითქოს ვიღაცამ ხელის სტაცა და ღონიერად გადასწია, უკან გადავარდა.

კივილი ღამის სიჩუმეში ელვასავით დაიკლავნა, ტაშით გატლამუნდა სიბნელეში. გიორგის ხანჯალი გაუვარდა, შავდათუა ფეხზე წამოვარდა, მოზვერი დაფრთხა და სიბნელეს შეერიო.

გაქვარის პუბ

— მა... მიიიი!! — გაიმეორა სადღაც შორს წყვდიადში გარინულმა ხეობამ.

...

გიორგიმ თავი გაახილა. ჯერ ისევ ყურში უტრიალებდა გულალმა გადარეგნული შვილის კივილი... ოთახში სინდელ იყო, ხახბატო გამოსულიყო, შუჭი ჩაქერო. შუა კარის ქრილიდანლა გამოკრთოდა სინათლე. გიორგიმ არ იცოდა, დაბრუნდა თუ არა თენგი... სიზმარი სამხედრო იყო, სიზმარი კი არა, ნამდვილი, რამდენიმე წლის წინათ მომხდარი. მაშინ თენგი პატარა იყო და სკოლაში დადიოდა...

...მეორე დღით კი აღარ ნასულა ბიჭი სკოლაში. თავისი ნაბლა მოხვერი წინ გაივლო და ხეცს გალმა დიდ ბოსელში შეაგდო, სადაც გიორგის არ უნდოდა თავისი საქონლის შერევა.

შვილის დაბრუნებამდე გიორგი დიდხანს ეთათბირა შედართუსა და ხახბატოს, მერე სხვენზე ასასვლელს გრძელ კიბე მიადგა და ჩუმად აძერა...

„იმ ბიჭს რომ რამე წამოსცდეს, დამიჭერენ... არ მამა ბიჭებენ... დამიჭერენ“.

თენგი საღამოს სკოლაში გადავიდა, დღისით კოლმეურნეობაში მოშობდა. მამის დაკარგვამ ჩააფიქრა და დაადრინა. ხახბატო დღეში სამეგრეო, შვილის უყურად, ადიოდა სხვენზე, საქმელი და ქვეყნის ამბავი აპკონდა ქმართან.

გიორგის საკუთარი ხელით ამწეულ გალიაში გაძლუბა უჭირდა. მუხლის გასაშლელად და დროის მოსაკლავად სხვენზე მგელივით ტყუილუნდა. ისიც მამნ, როცა თენგი შინ არ იყო. ფიცარგაუკრავი ჭერი ჭრიალებდა მძიმე ნაბიჯის ქვეშ. დაბლა ოთახში მტერი ცვიოდა, თხლად, საცერში გამტკიცული ფეხივით იცრებოდა, იატაკს ჭერის კოჭების გასწვრივ თანაბარ ხახბატად ეფინებოდა. ამ მტერის ხახბატს თენგოს მოსვლამდე ხახბატო გულმოდგინედ გვიდა და შლიდა.

ერთიელ სხვენზე დიდა-შვილის ხმამალმა ლაპარაკმა ააღწია. თენგი მოულოდნელად მოსულიყო შინ...

გიორგის გულში ავი უაზრა, კოჭებშუა ნანვა, ფიცარს ყური დაადო და სული განაბა.

— დედი, სხვენზე ვილაც დადის... ჭერიდან მტერი ცვიო.

— არა შვილო, თავი გამრავლა. იმ დღეს მეც შევნიშნე და ავედი... ცოტა კაკალი დამრჩენია. ის ამოსაგდები თავი ყრის მინას.

— რომ შემოვედი, ჭერი ზანზარებდა. შემეშინდა. ვილაც მიმედ დადის, უნდა ავიდე.

— ოჰ, შვილო...

— ნუ გეშინია, დედი, თოფს ნავილებ!

— არა, შვილო, არა. ნუ დამოშუავ.

გიორგიმ წამოინია, მიიხე-მოიხედა, თითქმის ტანზე ჭიანჭველა დაეხვა, სისხლი საფეთქლებში სცემდა. ისევ შემოესმა თენგოს ხმა:

— თუ მამაჩემი, მითხარი!...

პასუხი არ გაუგონია, მხოლოდ ჩუმე კითხინის ხმა აღწევდა სხვენზე, ახლა უკვე აიგნის მხრიდან.

გიორგი ზარდაცემული იჯდა, ოფლს ასხამდა, ყოყმანობდა. მერე წამოდგა და კიბეზე დაეშვა.

თენგი გაიმეორა თოფს აიგნის ბოძე კვიდებდა. წვერ-მოშვებული მამა რომ დანახა, თავი ჩაკვირა, თავილი მოარიდა. გიორგიმ თავი უშმოდ დაუქნია ორივეს და ეზოში ჩავიდა.

— სად მიხვალ, შე უბედურო? — მიაყლა ხახბატომ.

— ერთი ჩავალ და აუვლ-ჩავუვლი ჩვენს მთავრობას!

— გაიცნა გიორგიმ და ეზოდან გავიდა.

გიორგის გამოჩენა არავის გააკვირვებია. ხელი არ უხლებიათ, არც არაფერი უკითხავთ. თავმჯდომარესაც შეხვდა, მივიანსაც. მისხალმა — მისხალმენ, გაუღიმა —

გაუღიმა... სხვა არაფერი. უსახლვრო და უსამართო სოფელს, როგორც ჩანდა, მისთვის ამეამად არ ეცალა, თავისი გზით მიდიოდა.

მხოლოდ ორი კაცი დანტერესდა სოფლის მოედანზე მისი გამაჩნით: ჭიმა დალაქი და სოფლის ფოსტალიონი. დალაქმა სადალაქოს კარი გამოაღო და გასატარად შეიპატგა, ხოლო ფოსტალიონმა შეაჩერა და ღიმილით ჰკითხა:

— სად დიკარგე, კაცო... მისამართი ხომ არ გამოიცვალა?

...

— ახლა მაინც მითხარი, რა დაგემართა? — ჰკითხა ნინომ თენგოს, როცა ძლევის ქედზე ავიდნენ, — მუსლი მოგაქვთა თუ?...

თენგიმ არაფერი უპასუხა, სულს ითქვამდა, თანდათან მშვიდდებოდა, მაგრამ სახე მაინც გაფითრებული ჰქონდა. იგი ქვევით, თვალუნდნე ველებსა და მუქ ლურჯად შეფერილ მთებს გასცქეროდა.

სწრაფად მოედებოდა დაბლა, ხეობებსა და ტაფობებს უკვე მწუხრის ბინდი მოსდებოდა. ბინდებუნი თანდათან ზემოთ, მათკენ მოიწვედა.

თენგი და ნინო ახლა აღმაცერად ამოსროლილ დაიხის შუქში ერთმანეთის გვერდით იდგნენ... ნინომ გაიღიმა, ახლოს, სულ ახლოს მივიდა ჭაბუკთან, ხელი გაუყარა და მკლავზე მიკრა. თენგიმ მისი სახე მკერდის სითბო იგრძნო, გააჩეროდა. არ მოუხდებდა, არ განძრუვლა, არც ხმის ამოღება უცდია. არ უნდოდა, უნებური მოძრაობით ან ხმის ამოღებით დაერღოდა ეს სასიამოვნო წამი, რომელიც ასე მოულოდნელად დადგა. აქამდე ფიქრში თუ წარმოიდგენდა, გულში თუ გაივლებოდა, რომ ნინო ოდესმე მისი გახდებოდა, გულზე მიეღებოდა, ჩუმად და სიძულეს უთქვამდა...

რატომ, რატომ მიყვარდნო თენგოს მკლავს ქალიშვილი ასე ნაზად და მზურვალედ, შემთხვევით მოხდა თუ მასაც ისეთივე იდუმალი გრძნობა ეზიდებოდა ფეხისკენ?!

თენგი კვლავ ქვევით, ბინდით მოცული ხეობისკენ, იყურებოდა და ათრთოლებულ მკლავზე ქალიშვილის გულისცემას გრძნობდა.

— თუ იქმამე? — გაიცინა ნინომ და დაბლა დასწია ჭაბუკის მკელივით, — დაესდეთ!

მან ხელი შეშუა თენგოს მკლავს და ჩამოჯდა. კაბის ბოლო შშველ ხორბლისფერ წვეთებზე ჩამოინია, აქეთ-იქიდან გულმოდგინედ ამოიკცა, მერე გულალმა გადანვა და ხელები თავქვეშ ამოიღო.

თენგი მის გვერდით მონჯვტით დაჯდა.

მთელი დღის ნამზურე მინა თბილი და მშრალი იყო. მზისა, გახურებული მინისა და ბალახის სასიამოვნო სუნნი იდგა... ნინომ ახლა თავლებზე დაიფარა ხელები... ისევ გულალმა და და თითქმის რაღაცას ელოდა.

— მე რასაც ვფიქრობ, ყოველთვის იმას ვამბობ და ვაკეთებ, — წყნარად თქვა ჭაბუკმა და ქალიშვილს მკლავზე ხელი მოჰკიდა, — შემომხედ, თუ გინდა, გითხრა!

ნინომ წამოინია, ხელები თავქვეშ ამოიღო, მკერდზე დაიხედა, გაღვლილი გულისპირი გაისწორა და გაირინდა... თენგიმ მის მკერდს თავილი მოაშორა და სახეზე დახედა — ქალიშვილს თავლები დანიუთლებული და ამღვრეული ჰქონდა.

— არაფერი... არაფერიც არ მომსვლია, — ჩურჩულით თქვა თენგი. — მოვრბიდი ზევით და ვეფერბოდი: სად მივრბივარ, სად?... ნინო ქვევით დარჩა, შე სად მივრბივარ, სად?...

ჩემს ცხოვრებაში დღეს დიდი რაღაც მოხდა, ასეთი რამ არც ყოფილა, აღარც იქნება, არ გამეორებდა. ამის მიზეზი ნინოა, ნინო... ნინო...

მოვრბოდი და უაზროდ ვიმეორებდი: ნინო...

ნინო...

ნინო...

ნელან თავის მოსაწონებლად კაკლის ხეზე დაეაპირე ასვლა, ახლა ამ ფერდობზე ამოვრბივარ... სულელი ვარ, დამიბველი, ნინო ქვევით, ვენახში დატოვებ და ძლევის ქედის მწვერვალისკენ გავრბივარ, თითქოს ამით დიდ გამორბას ჩავდიოდე... არ დაიფერებ და ისე შემრცხვა, კინალამ ცრემლი წამსკდა... შენი დანახვა მომიწინა, ისე მომენატრა, თითქოს... ჰოდა, ჩამოვყვები და ვიმორიბები:

ამოვო...

ამოვო...

ამოვო...

ნინო ამოვო, ამოვო და თავზე ხელს გადამისვამს, ჩემს გვერდით ჩამოვადება.

თვალი ქვემოთ მეჭირა, შენკენ, იმ კაკლის ხისკენ, სადაც დატოვებ... დაგინახე, როგორ შემოუდექი აღბრათს, როგორ ამოირბინე ბურქნარ, როგორ მოჰქროდი ზევით, მერე თვალები დაგუფტე...

...

თენგივ სვენებ-სვენებით ლაპარაკობდა, თითქოს მაღალი, ბურქნარანი ფერდობი ერთი საათის წინ კი არა, ახლა ამოვრბინოს, ხელახლა დაღლილიყოს.

ნინომ გაიღიმა და წამოვდა.

— კარგი, კარგი... მოდი, დაისვენე.

ბუფულუვით ჩამოშლილ ქოჩორში აღერსით მისწვდა, გაუი მომენტად, ახლა ის გადაწვა გულში და თავი ქალიშვილის კალთაზე დადო... თენგივ ქვემოდან შეჰყურებდა და საღამოს მწუხრში ნინოს სახე გაფითრებული, რატომღაც სევდიანი ეჩვენებოდა...

— მიდა, რამე გავაკეთო, კარგი და სასახელო... ისეთი, რაც შენც მოგეწონება! — ამოიძახა თენგივ და დიდრონი შავი თვალები ცას გაუშტერა.

— სულელი, მე ყველაფერი მომწონს შენი... — ჩურჩულთ თქვა ნინომ, უცებ დაიხარა და ვაჟის გაფიცებულ ბაგეებს დაეწაფა.

თენგივ თვალები დახუჭა...

საიდანძლე ველური ქინძის სურნელი მოჰქონდა ნიაცს. საიერად თბილი იყო მიწა. სასამიფრო იყო ამ მაღლობზე გაზაფხულის გემრიელი ჰაერითა და სიყვარულით თრობა...

— აი, ამ ყველის სუნი მიყვარს, — თქვა თენგივ და ერთი ბუჩუკა ბალახი ცხვირთან მიუტანა ნინოს, — რომ დაესუნავ, მშინდავს, თვალებს მახუჭინებს.

ალმოსავლეთით წინამასწარა ვარსკვლავი გამოჩნდა. თანდათან სხვა ვარსკვლავებიც იბადებოდნენ, ცა ნელ-ნელა იქედნებდა ვარსკვლავებით. ქვევით, სოფელში, უკვე ღამე იყო. შუქი ენთო გზისპირზე და ფანჯრებში... შემშენელებად, სასამიფროდ გრილდებოდა დღისით გამოთბარი მიწა, ოდნავი სიგრილე ჟრუღოსავით ედებოდა მიწას.

უცებ თენგივ მოულოდნელმა თქვა მან შეატრია.

— მამარეში ნანყენი იქნება, — თქვა მან ჩურჩულთ, — დღეს მასთან ერთად უნდა მეთოხნა სიმინდი... მე კი არც გამიფრთხილებია, ისე წამოვიდი ამ დილით.

— უნდა გეთქვა, რომ საქმეზე იყავი დაბარებული.

— მამარეშისთვის სულ ერთია, რაიკომში გამომიძახებენ თუ...

თენგივ ისევ გულაღმა დანვა და ქალიშვილის მუხლებს დაენჯო.

— ამბობენ, გიორგი მკაცრად ექცევა შეილასო... — მოულოდნელად თქვა ნინომ.

— ალბათ, იმასაც ამბობენ, შეილი არ უყვარსო... იმასაც იტყვიან, თითქოს არ მე მიყვარს მამარეში! — აღელვებით წამოიძახა თენგივ.

— სანყენად არ მიითქვამს... — წაიჩურჩულა შემკრთალ-

მა ნინომ.

თენგივ ჩუმად იჯდა. მამის ხსენებამ გუნება შეეცვალა. აწრიალდა, თანდათან მეტად გრძნობდა მინის სიგრილეს და გულზე შემოწოლილ სიმინეს.

— განა შეიძლება, ეს ასე იყოს? განა შეიძლება, მამას შეილი არ უყვარდეს ან შეილს — მამა?! არ ვიცი, არ ვიცი... ხანდახან მეც მიფიქრია ამაზე, მაგრამ...

— მე ეს არ მიითქვამს...

მაგრამ ქალიშვილი ამაოდ ცდილობდა ვაჟის დამშვიდვას. თენგივ მას არ უსმენდა.

— იცი, მამარეშს ერთხელაც არ უოკუნია ჩემთვის... არ მასხოს. შესაძლოა, ბავშვობაში, ახლა კი...

თენგივ გულახდილად ლაპარაკობდა, სევდიანად ამბობდა სათქმელს, თითქოს ბოდავდა...

ნინომ მისკენ მიინია, ისევ თმაში მისწვდა, ნაზად დაითრია და ახლა გაშლილ მკლავზე დაადებინა თავი. ისინი ახლა გულაღმა, ერთმანეთს მჭიდროდ მიკრული იწვნენ და ვარსკვლავიან ცას შეჰყურებდნენ.

— ერთხელ... იმ ზაფხულს თხოუთმეტი წლისა შევსრულდი... — ხმის კანკალით თქვა თენგივ, — მომიხსოვდა, კისერში ხელი მოვადე, სწორედ ისე, როგორც ახალ მოზვერს სწვდებოდა ხოლმე, მომიჭირა, ღონე გამისინჯა და მითხრა — დაფუკცეხულხარ, ქედი დამსხივლებიაო...

ეს ისე ტკიზდა მითხრა, კინაღამ გადავხევი. მან კი მხარზე ხელი მტაცა — ბოჭო, აბა, დამეჭიდეო... მამარეში ჯანინი კაცია, ძველად სოფლის პირველ მომადევედ ითვლებოდა.

ჰოდა, მტაცა ხელი და ღონიერად შემაჯანჯლარა. მეც მაგრად დაუდექი.

ნაგაქცევო, მითხრა და უცებ ნელში შემეივარდა.

ხელიდან გაუვსხლტი და ვუგანე. კინაღამ გადაიჩხა... თავი შემეხარა, გაიკინა და ისევ მეძვტერა.

არა, უნდა ნაგატკიო...

ვერ დამეჯანა. ჭინკასავით ვუძვრებოდი უშველებელი მკლავებიდან. ისევ წამომწინა და მკლავებში მომიგდო. მაინც ვერ დამძალა. რომ წამეცქია, არ ივარგებდა. გავიფიქრე: ნინო, ნავექცევა-მეთი და მართლაც მიგნებდი, სულ ერთიანად მივიღებ მკლავებში... ის კი არ მეშვებოდა: ხელში ბავშვსავით ამიყვანა და იცი, რა ვიგრძენი?.. კი არ ჭიდაობდა ჩემთან, მეაღერსებოდა, ჩუმად, დაფარულად... არ უნდოდა, მიეშვებარეყავი, თუ ჩემი სიყვარულის ჟინს უთქმელად იკლავდა...

თენგივ უცებ გაჩუმდა, ქალიშვილისკენ გადაბრუნდა. ნინო გრძნობდა, მას საღამოს სუსხი არ აკანკალებდა. თავი გადაუნაწ და მღვრიე თვალებში ჩახედა.

— ჩემი ჭკვიანი ბოჭო, ჩემო კარგო ბოჭო, დაინწარე გული... ნავიდეთ.

— არა, — ამოიძახა თენგივ და უფრო ახლოს მიიკრა მკერდზე ქალიშვილი, — ვიყოთ ასე... სულ, სულ ასე... დილაზე.

— არ შეიძლება, არა, არა... — ჩურჩულებდა ნინო და სულს ძლივს ითქვამდა. ბოლოს მან ღონიერად გაიბრძოლა, თენგივს აცახტავებული მკლავები მოიშორა, წამოადგა და კაბა ჩამოიმტვრტა.

— უნდა ნავიდეთ... სხვანაირად არ შეიძლება. ნავიდეთ.

ქვევით, სიმინელებში მინახული სოფლიდან ძაღლის ყეფაც კი არ ისმოდა. არც ერთ ფანჯარაში აღარ ენთო შუქი.

...

თენგივ სიმინდში იდგა და თოხნიდა, აჩქარებით თოხნიდა. წუხელ ძლევის ქედთან გვიან დაბრუნებულს კარგად არ დაეძინა; ჯერ არ გათენებულყო, წამოადგა, კარი ჩუმად გამოაღო და მუშობას შეუდგა.

ხანდახან ნაშთი შეაჩერებდა თოხს და უკან გაიხედებოდა. მამის გათიხნილი, გამქსერებული ყანა კოხტად გამოიყურებოდა, ლალად შრიალებდა.

სიმინდი ნულამდე ძლივს სწვდებოდა, თოხნა დაპკვიანებოდა, ფესვზე კლანჯე ბალახს გადავლო, ძირზე ბარტყი მოსდებოდა. თენგო მალ-მალ იკუზებოდა, ბარტყს აცლიდა შეწუხებულ სიმინდს. ბარტყს ძირი მოემარებოდა და ადვილად არ ნებდებოდა ხელს. ერთი-ორჯერ ბარტყს თანამი დედა სიმინდიც გამოაყოლა. დაენანა, მოიქნია, უნდოდა შორს, ღობის ძირისკენ გადაეყარა, მაშინ არ ნახოსო, მაგრამ შერცხვა, იქვე მიყარა და თოხნა განაგრძო... ზოგჯერ ფიქრი ისე ნაიღებდა, აღარც უყურებდა ბალახებში მოსრიალე თოხს.

უცებ იგრძნო, ვიღაც უთვალთვალებდა. ახივდა და შეკრია — თავს გიორგი წამოსდგომოდა, პირქუშად იდგა მის ზურგს უკან, დამცინავი ლიმილი ზეფარდა.

კარგად მოსული, ჯიანიანი კაცი იყო მამის გიორგი, ფიცხი და თავშეუკავებელი. ხარივით დიდრთი თვალეში ჰქონდა. როცა გაჯვავდებოდა, ამ გულად თვალეხს ისე მოაწყვდებოდა სისხლი, თითქოს ამოხეთქვას ლამბოსო. მცირე წყნახზე სახე თუთახლდებოდა და განიერი ქვედა ყბა განზე წაუვიდოდა.

— მიფარე, მიფარე, ბოჟო... — წამოიძახა გიორგიმ, შვილს წინ ჩაუდგა, ჩაკუცდაც, უკვე გამოთიხნილი სიმინდის ძირში მინა მიქეძ-მოქეძა, მოუჭრელი, მინანაკილი ბალახი გამოაჩინა, — ამას გასწავლიან იქა?... ჰა?... ამას გასწავლიან? მინას რომ მიფარებ, ბალახი თავს ევლარ ამოჰყოფსო?!

მერე ღლივრით თითებით მინა მოაფხვიერა, ბალახიანად დაბლუჯა და ხელუკუშა ისროლა. არც ამის შემდეგ მოუხედავს, იწებდა ვერც მიხვდა, რომ თვალეში მინით ამოუსვოთ თენგოს.

სანამ თენგო მინით ამოვსებულ თვალეხს ისრესდა, გიორგიმ იქვე მიყრილი, უნებურად მოჭრილი სიმინდის რამდენიმე თამამი ღეროც შენიშნა...

ახლა კი მართლა ღრეწით მოაბრუნა განიერი ქედი და გავეშვოლი ხარის თვალეებით შეუღებურა ფერადკარგულ შვილს. მერე ის ძირნაჭრილი სიმინდის ღერები წამოკრიფა, მარჯვენა ხელში დაბლუდა და ფესვზე წამოდგა.

— მტრისას ხომ არა თოხნი, მტრისას, შე!... — წამოიძახა და თამბის მართახივით მოხელთებული ღერები შვილს ცხვირწინ შეუთამაშა.

— მამი, დამესხენ... — წამოიკვნესა თენგომ და ნაბიჯი უკან გადადგა.

— ეინ არ შენი მასწავლებელი, ვინა?... ალბათ, ვაგებში უკან რომ დავდევს, ის ასურებელი ტყენა!

— მამი, გაა... — დაიღრიალა თენგომ.

გაისმა ზუზუნი, ავად მოქნეული სიმინდის ღერების სისინი, მერე ლანუნი.

თენგომ შეეს ისკუპა და თოხი მაღლა ასწია.

...
 — კარგი, ნულარ მახსენებ იმ დანეველილ წუთს!... როგორ გაბედა იმ აღუსილი თოხის მაღლა აწევა... როგორ გაბედა, ვის მოუღერა?... მამას, მამას... — თქვა ავგიორგიმ და თავი მუხლებში ჩარგო.

გიორგიმ თავის გაქნევით, ნიშნისმოგებით გახება ავგიორგის.

— მერე შენ ვილა იყავი, შენ კი მამა არ იყავი იმ... იმ სულკურთხელისა, შენ რაღად შეაყარე თვალეში მინა?... კარგი, ვიყავი, მინა ხელუკუშა შეაყარე და ვერ დაინახე. არც გინდოდა...

— ჰო, ჰო, არ მინდოდა... — ამოვიმინა ავგიორგიმ.
 — სიმინდის ღერები რაღად შემოჰკარა ყურის ძირში,

რად გაიმეტე?

— იმის დანაშაული კი არაფერი გახსოვს?

— ახლა იმის დანაშაულს კი არ ვნოხი, შენ ცოდავს ვაგდებო სასწორზე, შენსას ვანგარიშობო, სამართალში შენა დგებარ.

— ვინ მასამართლებს, ვინა?... ჩემ ბოჭს ხა ხანია ძლევის ქედზე სინიხას, მომხდარი კი არც არავის დაუნახავს და არც არავის ასოსვს.

— აღარც შენ?... — აღარც მე ვასოსვარ ვინმეს, აღარც ჩემი ცოდა...

— ჩვენ ხომ გვახსოვს, ჩვენ ხომ?... — ეეჰ, ნეტავ იმით, იმ შემოკვრით და თოხის მაღლა აწევით, დამთავრებულიყო ის ამბავი!

— არა, არა, უბედურება წინ არი.

— წინ არი თუ უკან? — იკითხა შემწუნებულმა ავგიორგიმ და წინ გაიხედო... გაფთხრებული გიორგი ფესზე წამოიმდგარიყო, დასიცხული თვალეებით გასცქეროდა გვალვის ბულით ამღვრულ სივრცეს.

— წინ არი! — ჯიუტად თქვა მან, — ვაი რომ, რაც მოხდა, ის ერთხელ მომხდარი და გავალბო კი არ არი, ყოველდღე ხდება, ყოველდღე მეორდება. ეს გამეორებული უფრო მძიმეა...

...

...ჰო, თენგომ უკან ისკუპა, თოხის ტარი მოიორხელა და მაღლა ასწია. თვალეზე ცრემლი მოსდგომოდა, მარცხენა ყურისძირი ეწვოდა და უნოდა.

გიორგიმ ცალი თვალით, ცალი გასისხლიანებული თვალით გვერდელად ახედა მაღლა ამარულ თოხს, გამუშდა, სისხლი გაეყინა. უნებურად გაეშალა მუშტად შეკრული მარჯვენა, ღორთქო სიმინდის ღერები სათითაოდ მოსწყდნენ მის გაოფლიანებულ ხელისგულს და სათითაოდ წარმოალით დაცვივდნენ ძირს.

...

საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ თენგომ თავისსავე სკოლაში ფიზკულტურის მასწავლებლად დაიწყო მუშაობა.

მამის მოაზნა სული ეხუთებოდა, მის გვერდით მუშაობა აღარ შეეძლო. სკოლა იყო ერთადერთი ადგილი, სადაც თავს ხალვათად და თავისუფლად გრძნობდა.

წინოს გვერდით, რომელიც იმავე სკოლაში გალობას ასწავლებდა, ბავშვებით გარშემორტყმული და თავისი საქმით გატაცებული ყველაფერს იგნებდა. საღამომდე შინ არ შემოდიოდა, გაკვეთილების შემდეგ სპორტულ წრეებს ამეცადინებდა და გულწახვეული, პირქუში მამის თვალს გაურბოდა.

— დავიღუპეთ, დაგვეცა ოჯახი, — ეუბნებოდა გიორგი ცოლს, — ბიჭი გაგვიგარუღდა!

— ღოღნდ ეგ კარგად იყოს და... — იტყობდა ხახატო.

— ამ ქვეყანაზე მე გამიჭირდა ცხოვრება და ეგ რას უნდა მოეწიოს. ჯამაგირი პაპიროსის ფულადაც არ ეყოფა. მამაპაპური ბელელი დღემდე ამ მოპირთავებული მჭირდა ჩემი ხელით მოყვანილი და დარკვეული ხორბლითა... მაინც მეტი მინდოდა, მეტი!

— დადაჯერო, ორ ლუკმა პურს ვერ მოიტანს ჩემი თენგოს ალალი ჯამაგირი?! — ამშვიდებდა ხახატო, — ვა-ცალით, ფეხი მოიკიდოს, კარგად ჩადგეს საქმეში.

— ეგეც ვნახოთ... ის კი არ დაიფიქრო, რომ...

...

გიორგის პირდაპირ, მომცრო ღლივზე, შავდათუა იჯდა. მას მოკლე ნაცრისფერი ახალუბი ეცვა და თავზე შავი ბოხობი ეხურა. შუბლზე ჩამოფხატული ბოხობიდან ჯაგარა თამ მოჰჩანდა, ხოლო ამ გაფშვკილ თმის ქვემოთ მიმაღული წარბებიდან შავი წვრილი თვალე-

ბი ანათებდა. ამ ლობიოს მარცვლებივით წვრილ თვალებს შავდათუა მოუსვენრად აცეცებდა აქეთ-იქით — არც ნათქვამი და არც დასანახი არ გამოუპარებოდა. როცა გიორგი რაიმე სასაცილოს იტყობდა, შავდათუა მთელი ტანით ათახ-თახებობდა, ჯერ სიცოცხლე აუვარდებოდა, მერე ხელება; იხრჩობოდა, იფურთხებოდა, ქონით გაპოხილ ხელში ბაღდადისოდენა ცხვირსახოცი ეჭრა, ხელების შეკავე-ბას ცდილობდა. თან გამოქვაბულივით გუგუნებდა:

— ჰო, ჰო, ჰო!.. ავაგნა ჩემმა გამეჩნმა, ავაშ... ჰო, ჰო, ჰო!

ამ „ჰო, ჰო“ საფლავის ქვებზე მსხდომთა უკან ზუმ მონმესავით ატუზული საყდარიც აჰყვებოდა, ყრუდ იმეორებდა, ასხაფეერებდა და ამგვარად ნათქვამს იმგვარად ისროდა:

— ოჰ, ოჰ, ოოოჰ...

საყდრის წინ მოედანზე სოფლის ბიჭები თამაშობდნენ. ძველ საგაყვავილე მოედანზე თენგი ფიზკულტურის წრის მეცადინეობას ატარებდა. გიორგი შვილის უთვალთვალე-ბდა. თენგიც, როცა ამისთვის მოიცლიდა, ხან გიორგის დააკვირდებოდა, ხან ახარხარებულ შავდათუას გაბოხე-დავდა. არ უყვარდა მამის მეგობარი, გულში მეგობრებს ენახდა და ჰორს არიდებდა...

სათონხში შეტაკების შემდეგ დიდ დროს არ გაველო, მაგრამ მამა-შვილის გულში გაჩენილ იარაღს პირი შეეკრა... ასეა, ავ სიტყვას, წყენას, მღერვას თუ უბრბობას თან მოს-დეგს რაღაც სიკეთის მცვახბო... პირველი წყენის გავლის შემდეგ დგება სინანულის ფაზა. ნატყენი გული უწუმრად სწორის სხვისას თუ თავისას, თავის თავს მეტ დანაშაულს აიკრებს, სხვის ცოდვას აპატარავებს. ინყებს შეწანების აღიარებას, თხოულობს აღიარებას... მომღერავე გულთა შუა ჯერ ენით უთქმელი აღიარება ინყება, მერე, თანდათან და გაუბედავად, სიტყვაც ითქმის.

ეს ემართებათ ახლობელ და ერთმანეთის უღალატო გულებს. მათ არ შეუძლიათ მიხამონ იმ გულებს, რომლებიც პირველსავე წყენას თუ უმძრახობას მტრობის სათავედ აქცევენ.

გიორგის მთელი ამ ხნის განმავლობაში თავისი უბე-დური დედა, დარო, უდგა თვალწინ. ტუქსავად თავის გულქვაობას და თენგოს ისე აღარ ეცქეროდა, როგორც წინათ... დამდურებული გულები თანდათან ხმას იღებდ-ნენ, ერთმანეთს ხან უსიტყვო ალერსს აგრძნობინებდნენ, ხან კარგ ქათროლსაც გააგრძნობდნენ. შორს სასული სიყ-ვარული თითქმის უკან ბრუნდებოდა, წელში სწორდებო-და, მაგრამ ის აღარ იყო, რაც წინათ. თითქოს ცალი ფრთა მოტყეხილი თუ ძირს დაშვებული ჰქონდა. თენგოს მამის დამარდული მარჯვენის დანახვაზე მარცხსა ყურისძი-რი ეწყოდა და თვალები ხელუკუღმა შეყრილი მინით ეცე-ბოდა. გიორგის კი თოხის დანახვაზე თოხშემართული შვილი დაუდგებოდა თვალწინ...

...

შავდათუა ნამოდა, გიორგის ლიმილით რაღაც ანიშ-ნა და მოედნისკენ წავიდა. გიორგი აედევნა.

მოედნის ერთ ადგილას ბიჭებს მიწა დაებარათ, კარ-გად გაეფხვიერებინათ, დაეხზათ და სიგრძეზე ხტომაში ეკიბრებოდნენ ერთმანეთს.

თენგი იქვე იდგა და თვალყურს ადევნებდა. ხელში ქვებიანი გრძელი ფოხი ეჭრა. თუ რომელიმე ბიჭის ნახ-ტომი მოეწონებოდა, დაიხრებოდა, ადგილს გადაზომა-ცდა, მერე უბის წიგნაკი რაღაცას ინერგა.

ყველაზე მარჯვედ კანჭა ბიჭი ხტებოდა...

კარგი საყურებელი იყო ეს მაღალ კანჭებზე შემდგარი ბიჭი: შორიდან თვალების ბრიალით გამოქანდებოდა, გადა-ხაზული ადგილის თავზე ფეხს დაჰკრავდა, ერთს დაიცი-

ლებდა და კალისავით გადაფრინდებოდა...

— ყოჩაღ, კოტი! — უთხრა თენგიმ კანჭა ბიჭს და მხა-არზე ხელი დაჰკრა. — გუშინდელს ათი სანტიმეტრით გადააცილე... ახლა დაისვენე, გვეყოფა.

— ეჰ, რა დრო დადგა! — ნამოძახა შავდათუამ და მამიწვე უწებურად მიმოიხედა. მერე ხმადაბლა გაიმეორა: — რა დრო დადგა, ხედავთ, ვაჟკაცის ნახტომს სანტიმე-ტრებით ზომდავენ!

— მამ, რათ უნდა გავხომო? — გაიცინა თენგიმ.

— ძველათ... — ისევ ყოყმანით ნამოძახა შავდათუამ და ისევ მიმოიხედა, მერე იქვე მდგომ გიორგის უთხრა: — შენც კარგად მოგეხსენება, ჩემო გიორგი, და მეც გამიგო-ნა, ძველათა ერთი ფეხის დაკვრით სამი ნაბდის გაშლაზე ხტებოდნენ თურმე...

შავდათუა ახლა ბიჭებს მოუბრუნდა:

— ვაჟკაცობას სანტიმეტრით კი ნუ მიზომავთ, თუ ბი-ჭები ხართ, იმ ძველზე აჯობეთ!

ბიჭებს სიცოცხლე აუტყდა, ერთმა ნამოძახა, ტყუილია, სამი ნაბდის გაშლაზე ვერავენ გადახტებაო.

— ჰო, მართალია, თქვენისთანები ერთი ნაბდის გაშლაზე ვერ გადახტებიან!

ამ ნათქვამზე ბიჭები ააყყინა. ბოლოს დაასკენეს, შავ-დათუა რაღაც მოგონილსა ჩმასავს, მასხარად გვეგდებო და ისევ ვარჯიშს შეუდგნენ!

— გაუმრავლეთ თუ არა სიჭიქალო, — ჩაიქრქილა შავ-დათუამ, როცა კაცები ისევ ლოდებზე ჩამოსდნენ.

გიორგი მას არ უსმენდა, ბიჭებს დაკვირვებით გასც-ქეროდა. ბიჭებში ჩანდგარ თენგოს ხელში ახლა რკინის მომცრო პანტულები ეჭრა და ბიჭებს რაღაცა უსხნიდა.

გიორგი ფეხზე ნამოდა და დაიძახა:

— ბიჭო, აქ მო!..

შავდათუა გაჩუმდა, თენგოს გახედა, ბიჭებმაც თენ-გოს შეხედნენ... თენგიმ პანტულები იქვე დაყარა და მამისკენ უხალისოდ ნამოვიდა. პანტულები ერთმანეთს შეეხება და დაიწკრილა.

გიორგი ისევ იქით იფურებოდა, სადაც წელან თენგი იდგა. მოახლოებული შვილისთვის არც შეუხედავს, ისე ჰკითხა:

— ბიჭო, ის რა გადაყარე?

— არაფერი, მამი, — წყნარად თქვა თენგიმ.

— სალხო, არაფრის ხმა არ გაგვიგონიათ? — იკითხა გიორგიმ.

შავდათუამ პირი დააღო, უნდოდა, გაეცინა, მაგრამ მის ყურს უცხო სიტყვა მისწვდა... პირი გაღებული დარჩა.

— პანტელი? პანტელი რა ოხრობა?

— ჰო, არ არის პანტელი? — ჩაეკითხა გიორგი შვილს.

— საყარო მოიბოო... — ისევ ხმადაბლა თქვა თენგიმ.

— ნადი, მოიტა აქა.

თენგიმ პანტულები უსიტყვოდ მოიტანა, მამის წინ და-ყარა და გვერდზე დადგა... მოედანზე თამაში ჩაიშალა. ბი-ჭები ზურგს უკან ატუტუნენ თენგოს, ცნობისმოყვარებით უმზერდნენ მამა-შვილის იდუმალ პაექრობას.

— მერე, რათ გინდა ეს ეშმაკის ბურთები?

— ზომ იცნ... შეეჯიბრისათვის ვემზადებით.

— ნელა ამ პანტისონმა კაცმა გიხორბა და მეც გვეუბ-ნებით, — თქვა სიცილით გიორგიმ და პანტულებს ფეხი გაჰკრა, — ამ სათამაშოებით გინდათ თავი ისახელით?

— ჰო, ჰო, ჰო!.. — არიხრობდა შავდათუა. შავდათუას უკან მდგომთან გაეცინათ.

თენგი თავსაღუნული იდგა. ხშირი ქოჩორი აწითლე-ბულ შუბლზე ჩამოშლიდა. ღრმად, ალულებით ქმნიდა. ძვალმსხვილი, დაკუნთული მკლავები გულზე დაეკრეფა და ისე იდგა. წითელი უსახლებო მისურა ეცვა. მისი შემეხ-დავი უცებ ვერ მიხედებოდა, სახე მელღვარებით ნამოთე-

„ასევე რომ ავნიო ამ ლოდზე მძიმე რკინა და მთელი საქართველოს გაზეთები ავალაპარაკო, ჩვენებური პეიტრები ამას ვაუკაცობად არ ჩამითვლიან (იქნებ არც დაიჯერონ!..), ჩაიციენებ და იტყვიან, თუ ბიჭია, მოვიდეს და ხიზამბარელოს ლოდი ასწიოსო... ისინი ცხოვრებას იმით ზომავენ, რასაც თვალით უყურებენ, იჯერებენ მხოლოდ იმას, რასაც ხელს შეახებენ... შოო, ამბობენ ისინი, აი, ეს მესმისო, თორემაც ცხრა მთას იქით, აბა, რა ვიცი, რა მზებად... ჩვენი სკოლის ახალი შენობა მოსწონთ და თითქოს სჯერათ კიდევ, თან ცალი თვალი უკან უჭირავთ — აბა, ისეთი ააშენეთო“ და თითს ქვათახევის ან სამთავი-სის ტაძრებისკენ გაიშვერენ“ ... — ფიქრობდა თენგიო.

თენგიო ოთახში იჯდა და წიგნს კითხულობდა.

ხასატო სახლს ალაგებდა, ლოგინი გასამზევებლად გარეთ გაჰქრდა და აივნის დასტანდაზზე შვენიდა. ლოგინის გატანას რომ მორჩა, კედლიდან დიდი ხალიჩა ჩამოხსნა და ისიც გარეთ გაიტანა, მერე ნალოს კარი გამოაღო და კუთხეში მიყუდებული ნაბადი აითრია. მამის ძველი ნაბდის დანახვამ თენგიოს შავდეთაშ მწარე სიტყვები გაახსენა. უცებ თავში რაღაც კვიმამა აზრმა გაუელვა, „რატომ აქამდე არ გამახსენდა, რომ მამამეშს ნაბადი ჰქონდა“ — გაიფიქრა, თავისი ქვედებიანი ჯოხი მოიძებნა და გარეთ გავიდა.

— ბიჭო, რად გინდა ეგ ნაბადი? — შეეკითხა გოცენ-ბული ხასატო, როცა თენგიო ნაბადს დასწვდა და კბიზე დაიჭმა.

თენგიოს ხმა არ გაუცია, მიიხედა-მოიხედა, ნაბადი ეზო-ში გაშალა, ჯოხით გადაზომა და პირზე ღიმილი მოვიდა. ხასატო აივნიდან გაკვირვებული დაჰყურებდა ჩაფიქრებულ შვილს, ვერ მიხვდარიყო, რას ჩაეფიქრებინა, რა აღონებდა ჭაბუკს.

„რას გვერჩის ის შავი დათვი, თითქმის სამი ნაბდის გაშლავ გადამტარა ჩვენი კანტა ბიჭო... ზუთი-ექვსი სანტიმეტრი დაუკლია...“ — გაიფიქრა, მაგრამ უცებ დაეცე-და, ხელახლა, უფრო დაკვირვებით გადაზომა ნაბადი და მეორედაც იგივე შედეგი მიიღო.

„გაშვდა ჩვენი შავდათვა, გაშვდა!“ — კინალამ ხმამა-ღლა ნამოიძახა და ნაბადიანდ ჭოშროსკენ გაემართა.

— სად მიგატქეს ეგ მტერიანი ნაბადი, ბიჭო?.. გამებერ-ტყა მაინც... — დაადევნა ხასატომ, მაგრამ თენგიოს აღარაფერი ესმოდა.

მალე სოფლის სკოლაში კანტა ბიჭის ხრინწიანი სიმ-ლერა გაისმა:

რაშავედა, რაშავედა,

შავდათვა გაშავედაა!..

კანტა ბიჭს ნაბადი მხარზე მოეფდო და შავდათუას სათ-იბისკენ მიაფრიალებდა. უკან, კარგა მოშორებით, თენგიო და სხვა ბიჭები მისდევდნენ.

შავდათვამ მისკენ მომავალი ნაბადიანი ჭაბუკი დაინა-ხა, თბიბას თავი მიანება, ოვლი მოიწმინდა და ხელი მო-იჩრდილა. კანტა ბიჭი რომ შეიცნო, გოცენებით ნამოიძახა:

— რა გქნა, რა არსენასავით მოიგეგია მხარზე ეგ ნა-ბადი ამ გაგანია სიცხეში?!

კანტა ბიჭი ჭკუასავით აბრიალებდა თვალებს და ბი-ჭების გამოჩენას ელოდა, ჯერ არაფერს ამბობდა. უკან მალიძამ იხედებოდა. ბიჭებიც გამოჩნდნენ.

თენგიოს დანახვავ შავდათვამ გაიღიმა.

— ჰა, ჭკუაში ხომ არ დაგიჯვდათ, ბიჭებო, ჩემი ნათქვამი!

— დაგვიჯდა, ძია დათა, ჭკუაში დაგვიჯდა და ახლაც გარეყნებთ... — თქვა თენგიომ და კანტა ბიჭს თვალით ანიშნა.

შავდათვა ვერ მიხვდარიყო, გოცენებული იდგა.

კანტა ბიჭმა პირდაპირ ნათიში გაშალა ნაბადი, მერე თენგიოს ჯოხი გამოართვა და გადაზომავს შეუდგა. მალი-

მალ გვერდელად ახედავდა შავდათუას და ეშმაკურად ასძახოდა:

— ეს ოცი სანტიმეტრი, ხომ?..

— ჰო... ოცი სანტიმეტრი... — იმეორებდა შავდათვა.

— ეს ორმოცი, ხომ?..

— ჰო...

— ეს სამოცი... ეს ასი სანტიმეტრი, ხომ?.. ეს ას ორ-მოცდათი... აბა, ენახთო, შეიძლება თუ არა სანტიმეტრით ვაუკაცოს ნახტომის გაზომვა!

— ჰა, აბა, ენახთო... — უკვე უგულოდ დუდუნებდა შავ-დათვა...

— ესეც ასე... ახლა გავამრავლოთ სამზე... სამი ნაბდის გაშლა არა თქვი, ძია დათა?

— ჰო, სამი ნაბდის გაშლა...

— ჰოდა, ესეც სამი ნაბდის გაშლა... ხომ სწორეა?

— სწორეა...

— აი, გადახატე... ნაბდის ამ გვერდიან ამ ხაზამდე სამი ნაბდის გაშლა ხომ არის?

— არი...

— ახლა მე მიყურე!

„გამახსენებენ ეს ჭინკები, სოფელში თავს მომჩირან, თუ არაფერი გუზიმანე...“ — გაიფიქრა შავდათვამ და უნ-ებურად ბიჭის გრძელ კანტებს დახედა.

კანტა ბიჭი კარგა მანძილზე გაშორდა ნაბადს და გა-მოსატყვევად მოეშადა.

„გადახატება ეს ფეხებმოსამტრევი... გადახატება და... ეს ნაბდისძველა სადღა გამოჩნდა... ნაბდისძველა... ნაბ-დისძველა... ჰო, ნაბდისძველა!“

უცებ შავდათვას თვალები გაუბრწყინდა, მისთვის ახლა სულ ერთი იყო, გადახატებოდა თუ არა სამი ნაბდის გაშლავ კანტა ბიჭი. კორდზე არსებინად ჩამოჯდა და თამ-ბაქოს ქისა ამოიღო. მის ცხვირწინ შლიდნით ჩაიქროლა კანტა ბიჭის გრძელმა, კალის ფეხებით მოკუმშულმა გამზადებულ კანტებმა.

— არის!

— გადახატ!

— ყოჩაღ, კანტა ბიჭო!

შავდათვამ თავი ღიმილით ასწია და პირში ჩაგუბებუ-ლი კვაშლი მადიანად გამოაბოლა.

— ახლა რაღას იტყვი, ძია დათა? — ნიშნისმოგებით ჩაეკითხა თენგიო, — ხომ გადახატა კანტა ბიჭი სამი ნაბდის გაშლავზე?

— ახლა ვიტყვი, რასაც ვიტყვი, — ჩაიქრილა შავდათ-ვამ, ფეხზე წამოდგა და კანტა ბიჭს ეახედა. კანტა ბიჭი ჯერ არ წამომდგარიყო, ნათიში იწვა და დაღლილი ქმინავდა.

— ესა ნაბადი გვინათ თქვენა?.. — შეეკითხა შავდათ-ვა ბიჭებს.

— მაშ, რა არი, ნაბადია...

— ნელა არაფერი გითხარით, იგერე გავათამამეთ, ახლა კი გეტყვით... — თქვა სიცილით შავდათვამ, — ეგა, შვილოსა, ნაბადი კი არ არი, ნაბდის ჩრდილია და მეტი არაფერი. ეს ნაბდისძველა, თქვენ რო გაგვიზომიათ, იმ ძველ ვაუკაცებს მუხლებამდეც არ დასწვდებოდათ, მაშა!

თენგიოს თითქოს ცივი წყალი გადაასხეს, გაბნელებუ-ლი იდგა და ტუჩებს იკვნეტდა. კანტა ბიჭი წამომდგარიყო, ახლოს მოსულიყო, ნათიში გაშლილ ნაბადს თავჩაქინ-დრული დასცქეროდა, თან ცალი ყურით გულდათუთქუ-ლი უსმენდა სახეგამოჩნებულ შავდათუას.

— ჩემი გაცრუება გინდოდათ, გვრტებო, მაგრამ არ დაიფრყით — თქვენ რომ მოვიდიდით, ჩვენ მივდიდით. ვერ გავგივდათ ტყუილი, არ იცით, ტყუილი მოკლე ფეხები აბია!

— ტყუილი კი არა!... — ნამოიძახა კანტა ბიჭმა.

— აბა, აბა, ახლა კი ნადით და, თუ ჩემი არა გვერათ,

თქვენი ჯოხით ახლა მუზეუმებში დაზოგით ძველი ნაბდე-ბი... აბა, კი, მე, მოსვით, ნულა მაცდენთ! — დაუტატანა შავ-დათუბნ ბიჭებს.

თენგიზ ნაზადი დაითრია და თავვერ დაეშვა. უკან გა-ნანყენებული კანჭა ბჭი მისდევდა.

შავდათუა თვალბემოჭუტული გასცქეროდა თავდალ-მართში მინავალ ბიჭებს და ყველი მოზგენილ სიცოცხ-ვაგლახით იკავებდა.

მოედინიდან ყველა წავიდა.

გოგო-ბიჭების მზიარული შეძახილები და სიმღერა სოფლის ორღობიდანა ისმოდა... თენგიზ დაფიქრებული იჯდა. წელზევით ჯერ ისევ შიშველი იყო. ნითელსარტყე-ლიანი მოკლე მარგალი ეცვა.

სალამოდებოდა. სწორედ ის დრო იყო, როცა წამავალი დღის სიბოროტ სასიამოვნო და დამდგარი მწუხრის ნაივც-ქვეით, ბუჩქნარში, ფრთხილი ფეხის ხმა გაისმა. თენგიზ წამოინია. მალე აღმართში ამომავალი ნინო გამოჩნდა.

— რატომ დაბრუნდი? — შეეკითხა თენგიზ.

— რატო რატომღა დარჩი?

თენგიზ არაფერი უპასუხა, გულაღმა გადაწვა და ცას ახედა.

მთვარე სულ ხუთიოდ წუთის წინ თეთრად მოჩანდა, ახლა კი სიყვითლე თანდათან ეპარებოდა, ძალა და შუქი ემატებოდა, ნაყოფივით მწიფდებოდა. მკრთალ და უღიმ-ღამო სინათლეს აფრქვევდა გარემოს.

— რატომ დარჩი? — გაუმოგრა ნინომ, გვერდით დაუჯდა და შუბლზე ხელი გადაუსვა.

— საქმე მაქვს...

— საქმე? — გაიცინა ნინომ, — რა საქმე უნდა გქონდეს ამ სასაფლაოზე, ისიც ღამით. არ გეშინია?

— აქ გავიზარდე... აგერ ჩემი სახლი... რაც არა მწამს, იმისი რათ შემეშინებდა?

— ზოგჯერ სწორედ მაგიტომაც გეშინია, რომ არა გწამს.

— ჰო, რაც არა გწამს, თითქმის ის უფრო საშინოა... აი, უცნობ სასაფლაოზე იქნებ შემეშინდეს კიდეც, მაგრამ აქ ხომ ჩემი პაპები და დიდედები წვანან... კარის მეზობლები, — თქვა თენგიზი და სიცოცხლი დაუმატა, — ნაცნობი მკე-დრები საშინო არ არიან!

— მაინც რა საქმე გაქვს ამ სასაფლაოზე?

— არაფერი. ისე დავრჩი... ვიცოდი, დაბრუნდებოდი, ყველა რომ წავიდა, — ხმადაბლა, თითქმის ჩურჩულოთ თქვა თენგიზი, ქალიშვილს ხელი მოხვია და შიშველ მუხ-ლისთავებზე გადაინიშნა, თვალბემი ჩახედა.

— ტყუი! — ამოიძხა ნინომ, ხელები გააშვევინა და წამოჯდა, — ტყუი და მიმალავ... ჩემთან შეხვედრა რიცა გინ-და, მეუბნები კიდეც, მართკო ამ სალაშქო კარა, სხვა დროსაც შეგაძრჩი. აქ დარჩი და ამ ღოდს არ მოშორებისარ...

თენგიზი შეკრთა, ფეხზე წამოიჯდა. აქამდის ჩრდილი ფარავდა, ახლა კი მთვარის შუქზე აისცვდა მისი ახოვანი ტანნი. ნინო არ განძრეულა, ქვემოდაც შესცქეროდა... ქვე-მოდაც უფრო მაღალი და ბეჭვანიერი ჩანდა ქაბუჯი. მთ-ვარის შუქი მის შუემოკიდებულ მკერდსა და მკლავებს ბრინჯაოსფრად აღაპლაპებდა. სახეზე ალალი ღიმილი დასთამაშებდა.

— ჰო, რასაც ტყუილში დამიჭირე, გეტყვი, რასაც გიმ-ალავ, — დარცხენით თქვა თენგიზი და ჩურჩულოთ დაუმატა: — მართლაც კარგა ხანია, ამ ღოდს ვუტარებ, უნდა აწიო...

ნინომ გახედა ღამის ბინდში შავად ჩამოქუებული ღოდს. უცებ თითქმის მხრებზე დაანვა მისი სიმძიმე, გაცივებით წამოინია.

— ჯერ ხუმრობით და ფუნეც ძიძგილი, მოსწონხვ... ნავე-

ტანე ერთხელ — ძვრაც ვერ ვუყავი, ნავეტანე მეორედ — ხელი დამიცდა და ზედ გადავიწიხე... მომივიდა გული, ნავეტ-ტანე მესამედ და მინას მოვლევოვ, ცალი მხრიდან ქარი გაფუტარე. მერე იმედი მომეცა და ასე ნელ-ნელა თავისუ-ფალ დროს ვეთამაშები.

— ეგ რამ გაფიქრებინა?

— აწვევ... — ისე თქვა თენგიზი, თითქმის თავის თავს აჯერებდა, მერე მკლავები მიიმედა, ნელ-ნელა, კუნთების დაძაბვით გამალა, — იცი, როგორ აწვევ?.. აი, ასე...

ნინომ თვალს გააკოლა თენგიზს მკლავებს... ღონივრად დაჭიმულ თითებს თითქმის რაღაც მძიმე ეჭირათ და ნელ-ნელა, თანდათან სწევდნენ ზევით. მთვარემაც თითქმის დაბლა დაიწია და ამ თითებზეშ მოექცა, ქაბუჯის გალიმ-ბულ სახეს ზემოდან დახედა, ცრიტო შუქი დააფრქვედა...

თენგიზ მკლავები მონყევით დაუშვა და ამოიწვინა. მთვარე ისევ ზევით, შორს, მოწმენდილ ცაზე დარჩა.

თენგიზი ნინოს გვერდით ჩამოჯდა.

— ეს ლოდი მხოლოდ სიზამბარელს აუწევია...

— ვინ არის სიზამბარელი?

— არის კი არა, იყო... ასი წლის წინათ.

— მერე, მკედარს ეჯიბრები? — გაიცინა ნინომ და ქო-ჩორში მისწვდა ქაბუჯს.

თენგიზი გალიმდა და წინ გაიხედა. მან კარგად იცოდა, ვისაც ეჯიბრებოდა. „მკედარსაც და... ცოცხლებსაც“, უნ-დოდა ეთქვა, მაგრამ არაფერი თქვა... უნდოდა ეთქვა, რომ ეს ცხოველაც ცოცხალი ადამიანის მკედართან შეეჯიბრა; რომ ცოცხალი ადამიანი ცდილობს, იმაზე მეტი გააკეთოს, რაც მის წინაპრებს გაუკეთებიათ, მოხსნას და მოინიშნოს მათზე მეტი, გააშენოს და ააშენოს მათზე მეტი, იყოს მათზე ლო-ნიერი, ასწიოს მეტი, იცხოვროს მათზე მეტი და მეტხანს... უნდოდა ეთქვა, მაგრამ, ახის გამბოჟვანა გულწრფელად ქაბუჯის ენას არ შეეძლო, ის მხოლოდ გრძნობდა თავის ოცნებასა და სათქმელს...

აჰ, რა კარგი იქნებოდა, მისი ფიქრი ჩაენერათ, ჩაენერ-ათ და მერე ნინოსათვის ნაცნობიან. მაშინ უკეთ მისდევ-ბოდა ქალიშვილი ვაგის გულისწანადებს, მაშინ...

თენგიზი გულაღმა იწვა და თავის საყვარელ სიმღერას უსტვენდა. სიმღერის რიტმი ფიქრს უადვილებდა და საფიქრლოს გარდა ყველაფერს აფრქვედა. ამ სიმღერას ნინო ღლინებდა ხოლმე მასთან განმარტოების დროს და მისგან ისწავლა...

შენ გიმღერებ, მხოლოდ შენ,
რასაც გულში გავივლებ,
შენ დაგიკრეფ, მხოლოდ შენ
ჩემი გულის ყვავილებს!

არა, შეუძლებელი იყო, სხვის გვერდით ელილინა ნი-ნოს ეს სიტყვები ან კლასში ბავშვებისთვის ესწავლებინა. სიყვარულის სიმღერა იყო, ჩუმი და სევდიანია... ნინოს თენ-გიზ უყვარდა, აბიტო ამ სიმღერას იგი სხვას არ გაავრცე-ბდა. თენგიზი გატაცებით უსტვენდა. ნინოც ღლინებდა, ისიც ცას შესცქეროდა და დუდუნით აძლევდა ხმას.

უცებ სტვენა შეწყდა. ნინოც გაჩუმდა და თენგიზს შეხე-და. უცქეროდა და ახლა, ამ წუთში ყველაფერი სჯეროდა მისი, სჯეროდა, მაგრამ რაღაც იდუმალი ეჭვი უო შუმი გულზე მაინც აწებოდა, ჩხვლევდა... სიმღერის ძლიერის ქედის მხრიდან მიკოტის ყრუ ძახილი ისმოდა. თენგიზი ნა-მომხდარყოფი, ნიკაპი მუხლისთავებზე დაეყრდნო და ლა-მის ფრინველის ძახილი დაუფიქრებლად უსმენდა.

— დარები გაინევს!... — თქვა მან და წამოიჯდა, ლოდთან მივიდა, მინას დასწვდა, ხელისგულებით მოვშენიტა, ღრმად ამოისუნთქა და ლოდზე დაიხ-

არა.

ნინო გაოცებული გააჟურებად ლოდთან შეჭიდებულ ჭაბუკს. აქამდე უჩინარი კუნთები თანდათან ენაკეთებოდნენ და ქვებოთი სხდებოდნენ მის ბრინჯაოსფერ მკერდზე, მკლავებზე, მშვილდით დაჭიმულ ნეკნებზე. კისრის ძარღვებიც დაჭიმეს, ნევის კუნთები დაეძაბრა და ბურთები ბოთი დამრგვალდა.

ნელა, სულ ნელა, შეუმჩვენლად შეიძრა ლოდი, შეტორტმანდა, ჯერ მარჯვენა მხარე აიწია ოდნავ, მერე მარცხენაც აიძრა, აიწია და მინას ასცილდა...

ნინო თვალს არ უჯერებდა, სუნთქვაშეკრული იჯდა... ასე ეგონა, მკირედი ჩქამიც კი, ლინიერი ამოსუნთქვაც კი შეაკრთობდა ჭაბუკს და ლოდს ხელიდან დაეადებინებდა. ასე ეგონა, ეს ეღუშაოდა და შიშის აღმძვრელი გარემოც ამიტომ მინაბოლიყო, ამიტომ ჩამდგარიყო მწუხრის წყნარი ნიაიცი. საიდანღაც თითქოს სხვებიც უთვალთვალებდნენ, სუნთქვაშეკრული უთვალთვალებდნენ ჭაბუკისა და ლოდის ბრძოლას... იქ, შავრცხილის ბუჩქის იქით, თითქოს სიზამარელი იდგა და მშვიდი ღიმოლით გასცქეროდა ანაზღეულ მეტოქეს.

ლოდი ნელ-ნელა იწედა ზევით... აჰანკალეზულ მუხლისთავეს მოუახლოვდა. აი, ოდნავ ასცილდა კიდევ...

უცებ ნინომ უნებურად ხმადაბლა, ძლივსასაგონად შეჰკვივლა და ფეხზე წამოხტა. გაოცებული იდგა, არ იცოდა, რა დაემართა, რა მოხდა. რაღაც უცნაური მოხდა. არა, არც მიკითხის ხმას შეუმჩნევია, რომელმაც ანაზღად შეიფრთხილა ძლივს ქედის ნაქობარში და სადღაც გადაფრინდა. არა, ის რაღაც, რამაც ფეხზე წამოაგდო, მის სხეულში ახმარდა, შეიძრა და შეამინა...

თენგოს ლოდი ხელიდან გაუსხლდა და მინაზე ყრუდ დაცა. ნინოს ფეხქვეშ თითქოს მინა შექანდა, ვერ გაეგო, ეს ლოდის დაცემის ხმა იყო თუ მისი აჩქარებული, უცებ შემკრთალი გულისა.

— რა დაგვართა? — შეეკითხა თენგო და მასთან მივიდა. ხელი მოჰკიდა, თავი გადაუწია და თვალბეჭდით ჩახედა. ისინი დიდხანს უშერდნენ ერთმანეთს. თენგოს გახარებული და ბედნიერი თვალები პერინდა, დაღლილიყო, ქმონავედა, სულს ითქვამდა. ნინო ხმას არ იღებდა. რაღაც გაურკვეველი, შიშისა თუ სიხარულის ელდა, რამაც წელან მის გულში ზარივით გაიწკრილა და ფეხზე წამოაგდო, ახლაც არ ასვენებდა.

— გაგვიკრდა და იმიტომ წამოიკვილე, ხომ? — შეეკითხა თენგო და ქალიშვილს ხელი შეუშვა.

ნინო ისევ უნერვივით იდგა.

— მალე სიზამარელს გაუფხვრდება... მუხლებს უკვე ავაციკა... — თქვა თენგომ, ჩამოეჯდა და შარვლის ჩაცმა დაიწყო. ნინომ დაკენესა და მის გვერდით მოწვევით დაეშვა.

— რა გატირებს, გოგო? — გაოცებით იკითხა თენგომ. ნინო მართლაც ტიროდა, ცრემლი უნებურად სწყდებოდა თვალებს და ვაჟის გულმკერდზე ცვიოდა.

გაოცებული თენგო გულში იკრავდა ქალიშვილს, უოცინდა ცრემლიან თვალებს, გახურებული ზაგვებით უშმრალუბდა ლოყებს, ეკითხებოდა, რა დაგვართა, მითხარიო, მაგრამ ნინო გულამოსკვნიტ ტიროდა. ტიროდა, თან იცინოდა, ცრემლი კი გაუნწყვეტლივ ცვიოდა ვაჟის დაქანცულ მკერდზე.

— მეშინია, — თქვა ბოლოს ნინომ და მუდართი შეხედა თენგოს, — მეშინია, არ ვიცი კი — რის... არ ვიცი, იქნებ იმის, რაც ახლა ვიგრძენი.

— რა მოხდა, რა იგრძენი?

— აბა, ხელი დამადე, აი, აქ... — მორცხვად თქვა ნინომ და თავი ჩაჰკიდა, — არა, მანდ არა, უფრო ქვემოთ, — ჩურჩულით დაუმატა და ვაჟის გახურებული ხელი მკერდს

ქვემოთ ჩააცურა.

— არაფერი მესმის, — თქვა თენგომ და გაიქცა. ხომ არაფერი გტკივა?

— სულელი ბიჭი ხარ... ვერმიხვდი?... მანდ რაღაც იძრა... — ჩემი ბიჭი! — წამოიძახა თენგომ და ნინოს ხელი მოხვია, გულში ჩაიკრა.

შუბათში უჩვეულო საღამო დგებოდა, ოცდაათი აბრისის საღამო.

ჯერ ისევ დღის ძალი იყო, როცა გზის პირას კაკლის ხეზე დიდი, მსხვილი ასოებით დაწერილი აფიშა გააქრეს ბიჭებმა.

ამ ადგილს „შუბათის კლუბს“ ეძახდნენ. შრომით დაქანცული გლეხობა საღამოობით აქ იკრიბებოდა და სასვენებლად, გაასართობად და სალალოდ...

ამ საღამოს განსაკუთრებული მითქმა-მოთქმა და ხმაური ისმოდა კაკლის ქვეშ... მინდვრებიდან და ბალენახებიდან შეგუგავებით დაბრუნებული ადრე მოსულეს „ურთადებოდნენ“, უცნაურ აფიშას ათვალთვლებდნენ. ჭიშია დალაქი უკვე მასამედ ხმამაღლა, ყველას გასაგონად კითხულობდა აფიშაზე დაწერილს:

„ხეალ, პირველ მაისს, დილიდანვე, ძლივს ქედის ეკლესიის მოედანზე გაიმართება:

ქართული ჭიდაობა,

ტანვარჯიში,

ხტომა სამი ნაბდის გაშლაზე,

შეჯიბრი სიზამარელთან...“

„შეჯიბრი სიზამარელთან“ აფიშაზე მრგვალი წითელი ასოებით იყო მინერილი და ჭიშია დალაქიც ამ სიტყვებს გამყივანი ხმით გაჰკიდა:

— შეჯიბრი სიზამარელთან, ხალხო, გაიცით, შეჯიბრი სიზამარელთან!

ყურთასმენა აღარ იყო, ხალხი ყიყინებდა — ვინ განმარტება და ახსნას თხოულობდა, ვინ უმარტავდა და უხსნიდა... ისინი, ვისაც აფიშა გამოეკრა და სვლინდელი დღის საიდუმლო იცოდა, არსად ჩანდნენ, თვალს მოჰფარებოდნენ, ალბათ, იმ მიზნით, რომ ცნობისმოყვარეობის ცეცხლი მეტად გაღვრევიყო... ყველა თავისი გუმანით ცდილობდა გაეჭვინათ ასხას.

შავდათუა ყველაზე წინ იდგა. მისი ეჭვი „სამი ნაბდის გაშლას“ დასტრიალებდა... „ჩემი გაზიარება უნდათ ლანირაკებს, მაგრამ ვერ მივართვი, იმდღევანდელივით აპირავეთ თავსა... მიჰყარვენ, მიჰქ...“ — წყნით ფრუტუნებდა და მოშორებით მდგარ გიორგის უთვალთვალებდა.

გიორგის სახე გაფთხებოდა. წითელ ასოებს დაბლვერილი შეჰყურებდა და თვალსა და ყურს არ უჯერებდა.

„ჩემი სიტყვა გულში ჩავარდნია, სიზამარელს ეჯიბრება... ერთი უყურეთ!“

— თუ ძველ სიზამარელს ეჯიბრებინა, მიცვალებულთან შეჯიბრი სადა თქმულა?! — წამოიძახა ერთმა წნიერთმა გლეხმა.

— ჯვარი აქიოხას და... ან რა ბიჭობაა!

— ის მკვდარი და ეგენი ცოცხლები... აბა ენახით, ვინ ვის აიკიდებს!

— არ იციან, კამეჩთან მოჭიდავე ხარს რქები არ შერჩება!

— საფალაფრო ლოდს ეხუმრებინა... ის კი არ იციან, საჯილადაო ქვას მხოლოდ ღვთის ნათლულები თუ უნამენ ძერასა!

— ბევრისთვის მოუწყვეტია წელი იმ ლოდსა...

გიორგიმ ტუნები მოიკვნიტა და შინისაკენ წავიდა. გულადღელებული მიდიდა და ფიქრობდა: „სიზამარელს კი არა, მე მეგავახებდა, მე...“

შედეგათა წამოყვანა. ერთხანს უბრადა მისდევდა გვერდით, ხმის ამოღებას ვერ უშუბდავდა, ატყობდა, მოქურუშებულ მეგობარს უბრალო სიტყვით დახურულ გულს ვერ გაუხსნიდა.

ისევ გიორგიმ გაიმეტა სიტყვა:
— ჯოტო და კერპის ნატყბია, პირფეხარს ვერ დაანერინებს კაცი!

— ჰო, ასეთი ყოფმატობა გვეზრდება, — შეანია შავდეთაძე, გულში კი გაიფიქრა: „არ გაიფიქრას პირფეხარსა და სიერის ხომ ვნახავთ ხვალ დილათი...“

„იქნებ მართლა ასნიოს... იქნებ მართლაც გაუტოლდეს ხიზამბარულს!“ — ფიქრობდა გიორგი და ახლა უკვე მართლაც მიაღწევდა ორბოძემ.

„შერცხვება, თავს მოიჭრის, სოფლის მასხარა გახდება... გახდება და ახიც იქნება!“

ახლად დაგვიღო. გაკრიალებული ქვის კიბე აიარა და ზედ კიბის თავზე შესვდა შვილს. თენგიმ გზა დაუგდო და უშმოდა დაუქნია თავი.

- საით გაგიწევია?
- ცოტას გავიღო...
- ის გირჩევნია, დაისვენო?... ვიცი, ხვალ დიდი ჯავა დაგატეხება...

თენგიმ „უსიტყვოდ გაიღიმა.

— განა ჩვენ კი არ ვიყავით ბიჭები? ბევრჯერ დაგვეცვითა ხელისკულები მაგ ლოდთან ჯავაგურითა, მაგრამ ამწევი არავინ გამოგვკრია... მოუვი!

თენგი იღიმებოდა, მთავრის მჭირალი შუქის სახეზე სცემდა და უცნაურად თამაშობდა მის დიდრონ თვალებში.

— ხიზამბარელის ლოდი რკინის პანტელი ნუ გეგონება... გაიგე?

თენგიან თითქოს მისი სიტყვები არ ესმოდა, თვალზე გააშტერებული იდგა და ისევ იღიმებოდა, რალაც სხვას, გიორგისათვის გაუგებარს და მოუწვდომელს უღიმოდა.

— რას იკრიჭები, ბიჭო, ხმა ამოიღე! — ბოლინი ამოიხაზა მოთმინებადაკარგულმა გიორგიმ.

თენგიან სახეზე თითქოს ღრუბელმა გადაიარა. ღიმილი გაქრა, ახლა სევდის ქაფილი ათამაშდა დიდრონ თვალებში. ამოიოხრა და თავი ჩალუნა.

— ეინა?... შენა?... ასწე იმ ლოდსა?... იი, შე... არაფერი შეგეშალოს!

ერთხანს მამაც გაუმეებოდა იდგა და შვილიც, მერე გიორგიმ ჰკითხა:

- ბოლოქანქარა ჩიტი იცი?
- მინახავს კიდევ... — ნაძალადევად გაიღიმა თენგიმ.
- იცი, რომ ის ბოლოქანქარა ჩიტი რიყის წვრილ კენჭებსა ყლაპავს ხოლმე?
- ეგ არ გამიგინია.
- შოდა, ამას იქით იცოდე... რათა და რისთვის ყლაპავს, ეგ სხვა... ის კი ნამდვილია, რო ყლაპავს. ქათამიცა ყლაპავს კენჭსა.

თენგი გაუმეებოდა შეჰყურებდა გიორგის.

— სანამ ის ბოლოქანქარა ჩიტი კენჭს გადაყლაპავს, ნისკარტით უკან დაიხმანებს — აბა, გამეტევა თუ არაო!..

გაიგე?... — ჩაიფიქრუნა გიორგიმ და თავჩალუნულ ჭაბუკს ქეჩიში წამოსდო ხელი, წამოსდო და შეჯახდებოდა დაუპოვო, მაგრამ მიწაში ჩასმოდი ბოძითი იდგა თენგი. რკინასავით ცივი და უდრეკი ეჩვენა მამის ხელს შვილის ღონიერი ქედი, ხელი უმაღლე მოაშორა, ეზოში შეაბიჯა და ისევ ჰერტყუნითი მობრუნდა:

— კარად დაისხომე და დაისწავლე: ის ლოდი ღვთის ნათლულების ღონის საცდელია, ყველა ვერ გაუმკლავდება! თენგი ერთხანს გაბრუნებული იდგა, მერე უნებურად კისერზე მოისვა ხელი და ქვის კიბეზე სწრაფად ჩაიბრინა.

სანამ ჭიშკარში გავიდოდა, ერთხელ კიდევ მოიხიდა მამისკენ.

მთავრის შუქზე საოცრად განაცრებულ მოეჩვენა მამის თვალს შვილის სახე.

გიორგი უფასშოდ დანვა, უმაღლე ძილმა წაიღო და სიზმრის ბურანში შეაჭურა...

მთელი შუბათი შეყრილიყო ეკლესიის გაღავანში, ხალხი ირეოდა, ხმაურობდა და მოუთმენლად ელოდა უჩვეულო სიერის დანყვას. გიორგი, შავდეთაძე და სოფლის ძეგლი კაცები წრედ შეკრული ხალხის წინ ლოდებზე ისდნენ.

ხიზამბარელის ლოდი ზედ შუა მოედანზე იდო.

ისმობდა ზურნის ყურისნამდები ჭყვიტინი და დოლის ბრაგუნა... ზურნის ხმა კი ისმობდა, მაგრამ მეზურნეები და მედოლე არსად ჩანდნენ. გიორგიმ ეს მერამდენედ მოიხიდა, მაგრამ დამკერვლებს თვალი ექვსად მოჰკრა. ზურნის ხმა თანდათან ძლიერდებოდა, იქვე, მის ყურის ძირთან, ფუტკრის ზუზულივით გაისმოდა. არავის უკვირდა, რომ ზურნის ხმა ისმობდა, მეზურნეები კი არ ჩანდნენ, ამიტომ არც გიორგის უკვირდა... ეს იფიქრებდა ზუზუნის უხდნობა კიდევ დღევანდელ დღეს.

უცებ იქითა მხარეს, სწორედ გიორგის პირდაპირ, ხალხი ორად გაიყო და რამდენიმე ჭაბუკი სიმღერით გამოვიდა. ჭაბუკებს უსახლებო წითელი მაისურები ეცვათ, მოკლე შავი შარვლები პარკულზე დაესქიმოდათ. ერთმანეთს ჰგავდნენ სახითა და მოძრაობითაც, ერთნაირად მოდიოდნენ და იღიმებოდნენ. მხოლოდ ერთი გამოირჩეოდა მათგან, ტანადი და ახოვანი. იმ ერთს სახე განაცრებულ ჰქონდა და არც იღიმებოდა. ის ყველაზე წინ მოდიოდა...

გიორგი გადაიხარა, წარბეჭემოდან გახედა გაფითრებულ ჭაბუკს, დააკვირდა და თენგი იცნო.

თენგი ლოდთან გაჩერდა და უკან მიიხიდა. არაფერი უწინშეხდა, მაგრამ ჭაბუკებმა უკან დაიხიეს და ხალხის წინ დამკერვდნენ.

საიდანაცა ჭიმი დალაქი გაჩნდა, წრეში შემოვიდა და ხელი ასწია. ხალხი გაიანაზა და ზურნის ხმაც შეწყდა.

„ამ ჭიმიას რალა უნდა, რად გადმოვიდა?“ — გაოცებით გაიფიქრა გიორგიმ და გვერდით მუდომ შეადგოვას ქიმუნჯი გაჰკრა, მაგრამ შავდეთაძე არ განძრეულა, არც გაუგია, პირდაღებული იჯდა.

ჭიმი დალაქაც პირი დააღო და ყველას გასაგონად ხმაძალა დაიძახა:

— ხალხო, დღეს ამ მოედანზე ნოსტელ ფალავანს ხიზამბარელს საჯილდო ქვის ანევაში შეეჯიბრება შუბათელი ჭაბუკი თენგი კობაძე!

დალაქმა ხელი დაუშვა, მოედნიდან გავიდა და წითელ-მაისურიანი ჭაბუკების წინ ცალ მუხზე ჩაიჩოჭა.

გიორგის ყურს უკან ისევ აჭყვინტინდა ზურნა, ისევ აზუზუნდა იფიქრებდა ფუტკრის გუნდი და პარაგუნდა დოლი. გიორგიმ იქით გახედდა დააიხარა, საიდანაც ზურნის ხმა მოდიოდა, მაგრამ იმწამსვე სხვა უცნაურმა სანახაობამ მოსტაცა თვალი...

მოედანზე წითელ-მაისურიანმა ჭაბუკებმა კოხტად აღკაზმული თეთრი ცხენი შემოიყვანეს და ღერუე ლოდებს აქეთა მხრიდან დაუყენეს. ცხენი ლოდს მოეფარა, მაგრამ გიორგი თეთრინის ფეხებზე ლოდს მაინც ხედავდა. უნაგირს ზემოთ მოჩანდა ახოვანი ჭაბუკის გაფითრებული სახე.

სულგვანაბრი ხალხი მოუთმენლად ელოდა... გიორგიმ გარკვევით არ იცოდა, რას ელოდა ეს ხალხი, თვითონ კი ხიზამბარელის გამოჩენას ელოდა... აქ სადმე ნოსტელი კალატობი უნდა ყოფილიყო.

გიორგიმ ხალხს ზემოთ, მორს გაიხიდა.

მართლაც, იქით, ხალხის ზურგს უკან, ბუქნარში ხიზამბარელი იდგა და თავის მტოქეს უთვალთვლებდა. გაფშეკილ ქოჩორს ქვემოთ დიდორნი თაფლისფერი თვალები უცინოდა.

როგორც ჩანდა, ხიზამბარელს გიორგის მეტი ვერ-აეინ ამწვედა, თორემ საპატიო სტუმარს მოინვედნენ და წინ დაიყენებდნენ. თავმდაბალი და კეთილი კალატოზი კი, ალბათ, გამოქრწნას არც აპირებდა. მის წინ მდგარ ხალხზე მთელი თავით მაღალი იყო და სერიოზობას შორიდან კარ-გად უყურებდა.

მეორემ ცხენის ფეხებზეა გაიხედა, თენგოს ხელებს მოჰკრა თვალი და მამინე უნებურად ხიზამბარელისკენ მიაბრუნა სახე.

დიდორნი თვალები ჰქონდა ნოსტელ კალატოზს, სარქვასათი კრილა და ნაიფი. ამ სარკეს გიორგი თვალს არ ამოირებდა, შვილისკენ აღარ იხედებოდა. არც იყო საჭირო. ამ თვალების გამომეტყველებით, მოძრაობით, შუბლის შეჭმუხებით თუ წარბების აწევა-დაწევით ხედეო-და და გრძნობდა ყველაფერს.

იქნებ ეწინოდა კიდევ? იქნებ ეწინოდა, მისი თვალები არ შეხვედროდა თენგოს თვალებს და...

ჰო, თუ ეს შიში არ იყო, მაშ, რად უკანკალებდა მუხლისთავები ან მუხლისთავებზე დანდობილი ხელები?!

უცებ ხიზამბარელს თვალები საოცრად გაუმრწინდა, უშუფლებელი პაექრაცებით დაალო და წინ წამოიწია. რამ გაახარა, რა გაუტყვევია ხიზამბარელს?

გიორგიმ თავი ოდნავ ასწია... ცხენის ფეხებზეა აღარც ლოდი ჩანდა და აღარც თენგოს მკლავები. მოჩანდა მხოლოდ შუშვები, მიწაზე მყარად დაბეჯილი დაძაბული აიხები.

გიორგიმ ველარ მოითმინა და ცხენზევით აიხედა.

უნაგირს ზემოთ თანდათან იწვედა ლოდი. აჰა, თენგოს აკანკალებული, კუნთებზე ქვეული მკლავებიც აიმა-რთა. მერე ამ მკლავებს შუა გამოიხედა გაბრწყინებულმა თვალბეჭდმა...

მათი თვალები ერთმანეთს შეხვდნენ.

უცებ რაღაც მოხდა. გაისმა ქალის შემზარავი კივილი. წუთო ეს წინოს ხმა?

ჰო, წინოს ხმა, წინოს ხმა...

გიორგიმ თვალები დახუჭა... თვალდახუჭულს ცხენის ჭიხვინი და გაქენებული ფლოქების თრაქტინი შემოესმა. თვალი ისევ გაახილა, მაგრამ ვერაფერი დაინახა — მის წინ ხალხი ჩამდგარყო. ნამოინა, ძალა აღარ ეყო და ისევ ხალხს ზემოთ, ბუქნარისაკენ გაიხედა.

ხიზამბარელი ისევ იქ იდგა. მის სახეზე კეთილი ღი-მილი ნაშლიყო. აი, მან თვალებზე ხელი აიფარა, უკან გაბრუნდა და ბუქნარს შეერია. მერე იმ ბუქნარიდან გიორგის გაჯკაცის ყრუ ქვეთინიც შემოესმა.

გიორგი ისევ გაუნძრევლად იჯდა ლოდზე. არავინ მოსულა მის წამოსაყენებლად.

... გიორგი განაცრებული სახით დასცქეროდა ლოდს. დიდხანს დასცქეროდა, მერე ხმადაბლა, სევდიანად თქვა: — გათავდა, მოკვდა...

აფგორგიც ლოდს დაჟუჟებდა, მაგრამ სიტყვის დაძ-ვრა უშეძლო. თითქოს გიორგის ნათქვამი არ გაეგონოს, ისე იდგა...

გიორგიმ მძიმე სიწუხეს ველარ გაუძლო და შესძახა: — რად მუხედ, რადა, თვალებში? ავად რად მიაშტერ-დი, როცა ლოდსა სწევდი?... ჰა, ამოდივი ენა!

აფგორგიც ჯოჯოტად ღუმდა.

— მითხარი, გულზე ხელი დაიდე და დაიფიცე, გულით გინდოდა თუ არა, რომ იმ დილით თენგოს შენს თვალწინ

ეს ლოდი აენია?

— არ ვიცო... არ მახსოვს.

— არ გახსოვს კი არა, არ გინდოდა, არა... პატარა მარცხირო მოსვლიდა ან ლოდი ვერ აენია, უარს არ იტყ-ოდო... თქვი, გამოტყდი, შეხედე თუ არა ავი თვალით?!

— ცოდვას რად მიმრავლებ, — მწარედ გაიღმა აფ-გიორგიმ, — ეგ ხომ სიზმარში მოხდა!

— ჰოო... ჰო, მართლაც სიზმარში იყო, სიზმარში მოხ-და... — დაწვეთი თქვა გიორგიმ, თან ერთი წუთით თითქოს გულზე მოეშვა, შევბით ამოიხვნეშა, მაგრამ მალე ისევ მო-ელროვლა სახე, ისევ შეუბრალებლად ალაპარაკდა: — მართლაც, სიზმარში მოხდა, მაგრამ მაგიტ თავს ვერ იმაროვლე! რას მიქვია სიზმარი და ცხადი, მათ შუა სამანი ფის დაღვია? ცხოვრებდა სიზმარია... ცხადიც სიზმარია და სიზმარიც. ცოდვა ცოდვა, ვის გაუყვია ცხადისა და სიზმ-რის ცოდვა, ვისა?... განა ორივე კაცის გულის ნაფური არ არის?... განა რაც ცხადში ხარ, სიზმარშიც ის არ იყავ?

... თარხნიშვილის სუფრაზე ხიზამბარელს დიდხანს აღარ მოუცდია, შეუმწევლად წამოდგა, მოედანი გადაჭრა და ერთი პატარა სენაკისკენ ბარბაცით წავიდა. თვითონ კი ეგონა, შეუმწევლად წამოვდექი, მაგრამ ასე არ იყო. ყველამ თვალი გააკოლა... თავადმა ბიჭებს რაღაც ანიშნა და უკან დაადგინა.

ხიზამბარელმა სენაკის წინ გრძელ საბელზე გამობმუ-ლი თეთრით დაინახა, მაგრამ არ გახარებია. ცხენი ბალ-ახს წინწინდა და ფრუჭუნებდა... სენაკის კარს ხელი ჰკრა და შევიდა. აქ მისი გუდა-ნაბადი ეწყო ხის ტახტზე. ამ დილით უკანასკნლად გაჰკრა ქაფა კედელს, სამუშაო მოათავა და გულმა შინ გაუწია. გუდა-ნაბადი მოიშზადა, მაგრამ დღესასწაულზე მოწვევულს ხალხმა დენა იჩნყო და გული გადაუსხვადერდა: ის ერთი დღე ეშმაკისა იყოსო... გუდანი სამი თვის ნამუშევარი სპილენძის ფული ეყარა. სავსე არ იყო, მაგრამ არც ბევრი აკლდა მოპირთავენას.

როცა ბედის საძიებლად ნოსტედან აქეთ მოვიდოდა, ეს თხის გუდა დედამ ქუმბილი გაუცხო და ღიმილით უთხრა, ფულით გატყინილი მოგეტანისო... აჰა, ეს ნატვრაც შეუს-რულდა. დანიშნულსაც თვალი გზისკენ უჭირავს...

სენაკის თარხნიშვილის ბიჭები შემოვიდნენ და ნაბდის ქუდით ვერცხლი შემოშტანეს. ხიზამბარელმა გაიღმა, თქმით კი არაფერი უთქვამს, გაუნძრევლად იდგა, გუდაზე თვალთი ანიშნა.

ბიჭებმა გუდას პირი მოხსნეს, სპილენძს ვერცხლი და-ყარეს, ქუდი გაოგნებულ პატრონს თავზე ჩამოარქვეს და სიცილით გავიდნენ.

ხიზამბარელს თავბრუ დაესხა...

ვერ მიხედვარყო, სიხარულმა დაახვია თავბრუ თუ იმ ყრუ ტიხელმა, რამაც წელან, თარხნიშვილის სუფრაზე მისვლამდევე აუფორიატა გული და ბავშვითი შეაშინა.

უცებ გულის ზიგდა იგრძნო. პირზე ხელი მოისვა. ღვინო ყელში ამოსვლიდა. ვერც იმას მიხვდა, ეს მეტი სმით ატყინილი გულისრევა იყო თუ გულმეცრულმა ჩაქცეული სისხლი აწევებოდა... დაახველა, გაფიცებული ტუჩები ჭიაფრად შეეღება, წითლად დაეწინკლა ახალუხის თეთრი გულისპირი.

ტახტთან მივიდა, გუდაში ხელი ჩაყო და ამოურია, მერე პირი მოუკრა და ორივე ხელით ასწია. გუდა მძიმე არ იყო, ბალიც კი თავისუფლად წამოიკიდებდა და ერთი-ორი საათის სავალზე ხალვათად ატარებდა... ეშძმა, მწარედ გაიღმა და ამოიძახა:

„ვაჰმე, ხიზამბარელი, არ იკმარე შენი ალალი ქაფის მონაგარი სპილენძი, საჯილდოაო ვერცხლსაც ნაეტანე და ახია შენზე!..“

გუდა ნამოიკიდა, დაკეცილ ნაბადს დასწვდა და გართი გამოვიდა.

თეთროსისათვის საბელი დამოკლებინათ და სენაკის მოაჯირის ბოძზე გამოვბათ... გუდა-ნაბადი უნაგირს უკან დააკრა და ცხენს ლაგამში ამოსდო.

ირგვლივ მთვრალი ხალხი ირეოდა, რაღაცას შესძახებდნენ. ვიღაცამ მხარზე ხელი დაკრა, გზა დაულოცა. მხარი ეტყინა. თითქოს მუხი დასცემოდეს, ტკივილმა ისე დაურბინა ტანში. მაშინვე უნაგირის კახტას მისწვდა, ფეხი გაქორწევით მიუნდინა უნაგის და კენესით ამხედრდა. თეთროსმა მხედრის სიმძიმე იგრძნო, დაიფრუტუნა და გზას დაადგა.

...
— ჩემი თენგოც ასე დასძალა ამ ლოდმა... — ამოიხორა გიორგიმ და ცხენოსანს თვალი გაუყოლა.

— აბა, ისეთი რა სჭირს ხიზამბარელს?... — იკითხა ავგიორგიმ.

— დილას აქეთ ჩემს თვალწინ დაბერდა კაცი... ლაღლა-ლა ლოყები ჩაუცვივდა, თვალები გამოულამდა. შეხედე, მკვდრის ფერი ადევს.

— მაგას რა უშვას, შინ გუდა ვერცხლი მაინც მიაქვს...

— ვითომ, მოიტანს?... არ იცი, რომ ნოსტის გზაზე არ ნამოენევა სიკვდილი?... სიცოცხლე აქ გაუთავდა ამ დილით, ცხენს ლემილა მიაქვს ნოსტისკენ.

— აბა, რა ციგნა, რომ ისარგებოდა... მთელი სიცოცხლის სამეორადი ღრთბამზე დახარჯა ამ ლოდის ანეკსა... არა სცოდნია, ღონესაც ვერცხლსავით დაზოგდა უნდა!

— დაზოგილი ღონით ნატვრა ვის შეუსრულებია... თუ ერთბაშად დავიხარჯე, თუ ერთბაშად არ მოიქნე ფრთა, ერთხელაც ვერ დაიბრუნებ დახარჯა ამ ლოდის ანეკსა... არა სცოდნია, ღონესაც ვერცხლსავით დაზოგდა უნდა!

— ვინც ერთბაშად დაიხარჯება, ცეცხლი ნაყიდება და ბურწერლათით დაიწვის.

— სინათლეს ის ცეცხლი აჩენს... მერე სინათლე სხვას უშუქებს გზას. ხიზამბარელი ერთბაშად რომ არ დახარჯოლიყო და ას ნელინადს დაზოგილი ღონით ეცოცხლა, ვერც ქონებას იძოვდა და ვერც სახლსა, კაცი უნდა ეცოცხლად ეცეკოდა და მერე მაინც მოკვდებოდა... ერთბაშად დაიხარჯდა და ერთბაშადვე შეიძინა ვერცხლიცა და სახელიცა. ადრე მოკვდებოდა თუ გვიან, ვერცხლი აქ დარჩებოდა... სახელი კი არ იხარჯებოდა, აქაც ეყოფა და იქაცა.

— შენ ისე ამბობ, კაცის საოცნებო, მისი ცხოვრების ფიქრი სახლის შოვნა ან ამ გზაზე სიკვდილი ყოფილა!

— ჰო, ხიზამბარელი დღესვე რომ მოკვდეს, მაინც გამარჯვებულია... კოხტე იქნება მისი სიკვდილი.

— მაშ, ამ ლოდზეც მაგიტომ დაუნერიათ: სიკვდილითა სიკვდილისაო?...

— ოღონდაც... ბედნიერია, ვინც სიკვდილით სიკვდილს ამარცხებს!

— საცოდავია მაინც კაცი... დილით საფალანგო ლოდი ცხენზევით საზამთროსავით გადაადგო, საღამოს კი თიკნის გუდის ნამოკიდება გაუჭირდა. არ ერჩინა, თავის ქაფაზე მძიმე რამ არ აუენია, მყდარყო თავისთვის ჩრდილში და ვერცხე ნახევარულზეც ეტამა!

— ვითომ ჯილდოს დახარბდა?

— მამ სარდა...

— ნუ სკოდავ ღმერთსა, კაცი, მაშ, ამ ქვეყანაზე ვაყვაცბა აღარა ყოფილა! ხიზამბარელს თუ ვერცხლმა მოსჭრა თვალი, თენგო რაღად შეჭვიდა ამ ლოდსა?!

...
ცხენმა ძლივის ქედის აღმართი გადაიარა, გაიყავა და ნოსტის ბილიკს დაადგა. ბილიკი ტყის პირს მისდევდა.

ლაშქრობდა. ტყე ბუნდად მოჩანდა, ქარის ამოქოროლვაზე ავაღ შრიალებდა.

გზის ნახევარი ისე გაილია, ხიზამბარელს უკან არ მოუხედავს, თავი გაბრუნებოდა და დამძიმებოდა, ქედის მობრუნებაც კი შეჭირდა.

შავი ტყის პირას განოლილი უცხო გზა და უცნაური მხედარი აფეთებად ცხენს... მხედარი ამას ვერა გრძნობდა, თანდათან უსუსტდებოდა მაგა, უღუნდებოდა სხეული და მძიმე ანგებოდა უზანგებს.

ცალი ფეხი რაუსხლდა და უზანგის გვერდით მუხის მორიგით დაეკიდა... მხედარი შექანდა და მარცხნივ გადაიხარა.

შერუხებული ცხენი თავს წარამარა ურჩად აქნევდა, ლაგამს სრავდა და ზეხივებდა.

ხიზამბარელმა აღვირი უღოროდ მოსწია. ცხენზე ჯდომა უკვე აღარ შეეძლო, ტკივილი მთელ სხეულში უვლიდა, წელში თითქოს ხანჯალი ჰქონდა გაყრილი.

ცხენი მორჩილად შეჭირდა.

ტყის პირას სიბნელე განოლილიყო. გზაზე არავინ ჭაჭანებდა. წვლებით ჩამოქვეითდა, ცხენი ბუქტზე გამოაბა და იქვე გულაღმა წამოწია... სუნთქვა უჭირდა, ქოზინებდა, გულაღმა წოლასაც ვერ გაუძლო, გვერდზე გადაბრუნდა და თვალი მოხუჭა.

რა დაემართა, ეს რა უბედურება ნამოენია ამ უკაცრიელ გზაზე... ვინმე მაინც გამოჩნდეს და მიგველოს... წუთით ბორონება ნაილა, მაგრამ ღამის სიჩუმეში გარკვევით გაიგონა თარხნისშვილის ნამოსახილი: „ხიზამბარელი, სიკვდილსაც დავიწყებინარ!“

ბედნიერი იყო ნოსტელი კალატოზი, როცა ეს სიტყვები პირველად გაიგონა. ორი-სამი ყანში შუბათური მჭახე ღვინო ჰქონდა გადაკრული, იდგა და სეირს უყურებდა. არც საჯილდოა ქვაზე ფიქრობდა, არც თავის გამოჩენაზე. გუდა სპილენძის ფულით ჰქონდა საესე. ამ სპილენძის ფულით იდგას გაახარება, სახლს ჭერს გამოუცვლიდა და ქორწილსაც გადაიხდიდა.

„ეეჰ...“ — ამოიგმინა და თვალი გაახილა. მუქლურჯი, უფარსკვლევი ცა დასწოლოდა დედამიწას. წარამარა ონავარი ნიაგი ქრდა და შავად ჩამბნელებულ ტყეს ავ ხმაზე ამრიალებდა.

„დაღამდა თუ თვალთ მიბნელებდა...“ — გაიფიქრა და თვალზე მოისრისა.

სიბნელებმა რაღაც თეთრად გამოვიდა, თვალების ბრიალით მოუახლოვდა, ქმენით დაადგა თავს...

ხიზამბარელმა ამღვრეული თვალებით შეხედა და უცებ ისეთი რამ იგრძნო, რაზეც აქამდე არ უფიქრია.

ოღონდაც... ოღონდაც, სიკვდილი კიდევ დიდხანს დაივწყება ნოსტელ კალატოზს, ამ დილით ეშშიშ შესულ თარხნისშვილს რომ არ დაენახა და არ გასცნებოდა, როგორ ათავაშებდა სამი თვის განმავლობაში ეკლესიის ხარაიოებზე მძიმე ჩუქურთმებიან ქვებ... დაიფიქრებდა კი არა, ახლოს მოვლასაც ვერ გაუბედვდა. სიკვდილისთვის არც ისე ადვილი იყო ასეთი ვაჟკაცისთვის ცელის შემოკრა. სიკვდილმა მხოლოდ უძლურებზე იცის გულდაგულ მისვლა...

ახლა კი, აი, გულაღმა ნაქციულს თავს დასდგომია და ყვითელ თვალს უბრიალებს.

„აჰი!“ — ამოიძახა ხიზამბარელმა და ხელი აუქნია თავზე ნამომდგარ თეთრ მოჩვენებას.

შემგერთალმა ცხენმა დაიფრუტუნა, აიყალყა, ისკუპა, საბელი იანყებდა და სიბნელეში თეთრი ნისლივით გაიქროლა.

ძლივს გაისენა, ძლივს მიხვდა და ამოიკვნესა: „ვაი შენ, ხიზამბარელი... შენი საჯილდო ბედნიერი სიკვდილად მოგეჭვება. და ასე არი, შენი

ვაჯკაცობის ჯილდო ამ გზაზე სიკვდილი ყოფილა!”
 შინამდე მაინც მივღწიე... ზედღური დედა შავ ლოგინს გაუსმინდა და დიტირებდა, საფეხლოდ ვერცხლის კუბოს უყიდდა, ხარჯს გასწევდა, ბედაურს უკულმა აღკუზმავდა და მიცვალებულის კუბოს წინ ნაუძლოვებდა.

ახლა აღარც ცხენი ჰყავს, არც ვერცხლი აქვს, ძველი გულდა-ნაბადიცი კი აღარ ახადია. ბედმა თვალწინ დაიკნით გაუქროლა და ყველაფერი ერთად წარიტაცა.

რა შერჩა, რა?!

აი აქ, ამ გზის პირას, მოცუბა და იმ ბედაურებით გატყუდა მისი სახსენებელი.

„არა, არა! — ამოიძახა ხიზმაბარელმა, — სირცხვილ არს სიკვდილი!”

ნამოინა, მიმოიხედა და თავის ხმას დაუფლო ყური... მართლაც თვითონ ყვიროდა, ეს მისი ხმა იყო.

„სირცხვილ არს სიკვდილი... სირცხვილ არს სიკვდილი!” — იმეორებდა, უსმენდა საკუთარ ძახილს და გრძნობდა, როგორ იესებოდა ლონით, როგორ უბრუნდებოდა ძალა, როგორ იწყებდა ფართობის აქამდის მიყურებული გული ამ სიტყვების გაგონებაზე.

ამ სიტყვებს ხეცსური ჯონქა ჩასძახოდა სასიკვდილოდ დაჭრილ ძმანაფიც მარტას, ამ სიტყვებით ცდილობდა მის გამოფიხივლებას, ფეხზე წამოყენებას.

მარტა ენვალებოდა, ცდილობდა ნამდვდომას, მაგრამ იჩეხებოდა, თოვის აწევის თავი აღარ ჰქონდა, ჭრილობაზე ხელს იფარებდა, კენსოდა და ჰკიოდა:

— ჰი, ტიალო სიკვდილო, კარგად დაგეკრა, მოგეკალ თუ მეკალავდი, მოგეკალ!

მარტა ხიზმაბარელის ნათლია იყო... ნათლული ჩვიდმეტი წლისა რომ შესრულდა, ხეცსურეთს ეწვია. გულლიად დახვდნენ ხეცსურები ქართულ ქაბუკს. ღრეობაში და ნადირბაში მიდიოდა დღეები. მოულოდნელად სოფელს ქისტები დაესხნენ და ცხვრის ფარა გაილაღეს.

მდეგვარში მარტას ნათლულის წაყვანა არ უნდოდა, შინ დაჩრქნა უბრძანა, მაგრამ თავმოყვარი ქაბუკმა არ დაიმალა, უფროსების მალულად თოვი მხარზე გადაიკოდა და მდეგვარს ტყე-ტყე აღედგინა... მარტა მის თვალწინ დაიჭრა...

— ავამბე, სიკვდილო, შამასვენე ბატარაი, ძალა მომეც, თოვი ავიღო, გადავერიო მტერსა!

— არ მასკვდე, მარტავე... სირცხვილ არს სიკვდილი, სირცხვილ არს სიკვდილი! — ჩასძახოდა მომაკვდავს ჯონქა, თან სიკვდილს აგზანდა ხევეგამა ბურქებში ჩასაფრებული ქისტებისკენ.

— სირცხვილ არს სიკვდილი, სირცხვილ არს სიკვდილი... — აბოდედა მარტა ძმანაფიცის სიტყვებს და ჭრილობაში პერანგის სახეებს იფენდა, ამაოდ ცდილობდა სისხლის შეჩერებას.

— ნამოდვე, მარტავე, ნამოდვე... გავაქცევთ სიკვდილს, გავაქცევთ!

— გავაქცევთ სიკვდილს, გავაქცევთ...

— სირცხვილ არს სიკვდილი!

— სირცხვილ არს...

„სირცხვილ არს სიკვდილი...” — ამოგმინა ხიზმაბარელმა და მიმოიხედა. მერე გვერდზე დაიხება — ჩოხის გულის-პირი თეთრად აღარ მოუჩანდა, პირიდან გადმოწიხული სისხლის შავი ლაქა სიბნელეს შერთოდა...

როგორი დილა გაუთენდა და როგორ უღამებდა?!

მართლაც სირცხვილი ამ გზის პირას სიკვდილი. იქ, ეკლესიის გალავანში, მალე ერი დაიშლება, ვინმე ამ ბოლიკეტე გამოივლის და გულადი მწოლიარე ხიზმაბარელს წააწყდება. სირცხვილია ასეთი სიკვდილი, სირცხვილი. ჯობდა, იქვე მომკვდარიყო, ის მიმიღო ლოდი გულზე დას-

ცემოდა და გაესრისა.

ჰო, უნდა ნამოდება და ტყინაში შევიდნენ! ჩქ! ძაღლები გაუბრუნდნენ, ნადირის ხმაც ისმის. ტყეში უნდა შევიდეს როგორმე... მაშინ, ამ ბოლიკეტე თუ ვინმე გამოივლის, მომაკვდავ ვაჯკაცს ვერ დანახავს. თუ მის კენსას ან ძახილს ყურს მოვრავს, ტყეში შესვლას ამ უკუნთში ვერ გაბედავს და თავისი გზით წავა... რას იფიქრებს ის გამძლეული, თუ ტყეში სიკვდილს ის კაცი ებრძვის, ვინც ამ დილით გალავანში ყველა გააკვირვა და ბედს ეწია.

აი, მისი ბედები...

უნდა გაფორმდეს ტყისკენ, როგორმე უნდა ათირის მოწვევებით წელი, დამძიმებული ფეხები და ღრმად შევიდეს უღრანში. რა ვუყოთ, თუ იქ ნადირის ყრუ ღმუჯი ისმის. დილით ვინმე მწყემსი მის გამოხრულ ძვლებს წააწყდება. ასე სჯელობს, ასე...

თუ იცნობენ, იცნავენ, მთვარალა და ბედნიერს გზა დაუკარგავს, ტყეში ჩასძინებია და ნადირს შუქშიაო... ნაბადი მაინც არ გაეტაცა ცხენს. ძვლებს იმ ნაბადში გაახვედნენ და ნოსტები დედას მოუტანდნენ დასატყრებლად. ასე სჯელობს, სხვანაირად არა... არა...

გზის პირას სირცხვილიანი სიკვდილი არ შეიძლება.

„სირცხვილ არს სიკვდილი... სირცხვილ არს სიკვდილი!”

— ერთხელ კიდევ ამოვიკენსა ხიზმაბარელმა და ტყისკენ ვაი-ვაგლახით გახიზნა.

ტყე კი, უღრანი, ღამის წყევლიადი პირამაზბენელეული ტყე, ავად მრიალებდა. ისმოდა ნადირის ღმუჯი და ასწლავანი ხეების ყრუ ბუბუნა.

...

გარეთ ცივი ღამეა, ზამთრის ღამე. სასეკ მთვარე უძრავად გაერებულა სამთვარიოში და თბილისს დაჰყურებს. მთვარეც ცივი. უზარმაზარი ცივი მთვარე აშუქებს მთაწმინდაზე აღმართულ ტელეგზერის კოშკს. მათი მთაწმინდისკენ მიაქროლებს თეთრ-ყვითლად შემღვრეულ ღრუბლის ნაფლეთებს, მთვარესაც ჩაუქროლებს... მაშინ მთვარეც თითქმის ადგოდა მოსწყნება, მიდის, მიცურავს. თეთრ-ყვითელ ღრუბლებში ყაყაროსავით ელევან ტელეგზერის კოშკზე ანთებული ვარსკვლავები.

უზარმაზარი, ფანტასტიკური სატაცყოფიერით აწვდილა ეს კოშკი მთაწმინდაზე, ბრწყინავს და მიცურავს. მიდიან ღრუბლები, მიდის კოშკი. მათი დრო...

არა, დრო კი არ მიდის, დრო დგას და ჩვენ მივდივართ. დრო უძრავია სივრცესავით, თვალწინდენია სივრცესავით, ის უსახო და უსხეულო მუდმივებაა, რომელსაც ხანდახან ჩვენი განხრევილი ძახილი აწვდევს. ჩვენ მივდივართ, მივქრით იმ ღრუბლებივით, დრო კი დგას, როგორც მთაწმინდაზე აღმართული ტელეგზერის კოშკი. ჩვენ მივქრით იმ თეთრ-ყვითლად შემღვრეული, დაფლეთილი ღრუბლებივით და გვეჩვენება, ვამბობთ, დრო მიდისო. ჩვენ მივდივართ, როგორც ჩვენზე ადრე სხვები მიდიოდნენ, როგორც ხიზმაბარული მიდიოდა ნოსტის გზაზე, როგორც თენგო კობახიძე მიჰქროდა ძლევის ქედისკენ... დრო მაშინაც იდგა, ისინი კი მიდიოდნენ. ალბათ, პართე ევანთი, დრო მიდისო.

შუალამე დიდი ხანია გადავიდა.

ოთახში ცივა. რადიატორი გაციებულა. მუხლები მეყინება.

დღე დღეს ცვლის, ღამე — ღამეს. მე მცხია, მუხლები მეყინება და მაინც თქვენზე ვფიქრობ — თენგო-ბოჭო და უსახელო ხიზმაბარელო.

თქვენ ბუხარია გქონდათ და თუ შეგცივდებოდით, კვარიდან გამახრბ შუშას შეუკეთებდით, მინაწულ ღვეფლს გააღვიძებდით, გაყინულ ხელებს მოუშვებდით ცეცხლს, გათბებოდით... მე კი არ მეძმოდია რადიატორის

გატობდა, არ შემოძლია, ვუბრძანო ამ უსულო ციფრ მანქანას. ის ჩემს ნებას არ ემორჩილება. ის დროსა და საათს ემორჩილება, მაშინ დაინყებს ქმენას და შიშის, როცა დრო და საათი უბრძანებს.

მე კი თქვენზე მინდა ვიფიქრო.

ეს ფიქრი თუ მოშვების, ეს მტანჯველი ფიქრი თუ დამაინყებს იმას, რომ რადიატორი უკვე გაყინა და ოთახში ციფრა ვგრძნობ, როგორ ვიქანცები, როგორ მტანჯველად შრილებს ფიქრი, როგორ ყოველდღიურად მაკლდება თვალისმინი, როგორ ბნელდება ბრვლევი. ვგრძნავდები, ვერაფერს ვხედავ... თქვენ კი უფრო ცხადად, უფრო გარკვევით მეხატებით.

ასე მგონია, ხელითაც კი შემოძლია შევეხო თქვენი ძლიერ მზარ-ბეჭს, ხელი ჩამოვართათ, ვიგრძნო თქვენი ძლიერი მაჯა, დაგეჭიდოთ...

თბილისში ახლა ყველას სძინავს, მხოლოდ მე ვფიქრობ. ვეძებ სიტყვას და ვცდილობ თქვენს გაცოცხლებას, მეც თქვენსავე ვეჭიდები საჯილდო სიტყვის მიძიდ ლოდს. უნდა ავინო მიძიდ ლოდი, ლოდი საჯილდო სიტყვისა... ვაითუ ქვეშ მომიქცოს და თქვენსავე დამლუპოს. მე ამისი არ მეშინია. თუ ვერ ავნივ ლოდი საჯილდო სიტყვისა, მაინც დაბრუნდები ვარ. თუ ავნივ, თუ ოდნავ მაინც გავუტარებ ქარი, თუნდაც მოგვცევ, არ მეშინია.

საიდანაც შორიდან ისმის გაბმული სიმღერა. შორიდან ისმის თუ მე ვმღერი, არ ვიცი. იქნებ მე ვმღერი.

ზღვა-ზღვა მიცურავთ უაზროდ,
ნიჩბების მოუსმელადა,
არც არას ვდარდობთ, არც ვჩივით,
ბედი გვყავს წინამდებარე.
გავალთ თუ დავიღუპებით,
არავინ იცის სწორადა!

ასე მღეროდა უსოვარ დროში ზღვაზე ნაეთ შეცურებული კაცი. ბედს მინდობილი კაცი, წყალნაღებილი კაცი. გავალთ თუ დავიღუპებით?..

გავალთ თუ დავიღუპებით?..

ვინ იცის, თქვენც მღეროდით ამ სიტყვებს, ძვირფასო ძმებო... ვინ იცის, თქვენც ჩრუწმადღით — ავნივ თუ დავიღუპებით, ავნივ თუ დავიღუპებით... ჭია ეჭვისა თქვენს გულსაც ღრუნდა, ჭია კეთილშობილი ეჭვისა. ეს ეჭვი მხოლოდ თავმოყვარე ამპარტანებს არ აწვავდით, გლახა ამპარტანებს. თქვენ კი უბრალო, ალალი ბიჭები იყავით, სიცოცხლეც გინდოდათ და სახელიც, სიყვარულიც...

გავალთ თუ დავიღუპებით...

არა, თქვენ არ გეშინოდათ, თქვენ არ გეშინოდათ. თქვენ ვაცუკუნავდ დაიხუცეთ, ამიტომ ღირსნი ხართ გაცოცხლებისა.

თქვენ ერთმანეთს არ იცნობდით და მე გავაცანით, შე-გავჯიბრეთ, შეგაჭიდეთ და დაგამოხილეთ... და აი, ახლა თქვენ წინ დარქოილი ვდგავარ, შეგჭიდებთ საჯილდო სიტყვის მიძიდ ლოდს. თქვენ, სიკვდილ-სიცოცხლე გამოვლოლი, დგახართ და გელიმებათ, კეთილად გელიმებათ...

თეთრ-ყითელი ღრუბლები ისევ მიჰქარან მთაწმინდისაკენ. მათ ზამთრის სუსხიანი ქარი მიაქნებს. მთაწმინდაზე ამოსული უზარმაზარი, ფანტასტიკური რკინის ყვავილი ირხევა, ქანაობს და იქით მიჰქრის, საითაც მთარე მიდის, დრო მიდის. სადღაც აქვე, ჩემს ფანჯარასთან, მამულები ყოიან, თბილისურად ყოიან. თუნდებია, მალე დღე შეცვლის ღამეს, მე კი ისევ თქვენზე ვფიქრობ.

...

დილაადრინა გულის გამემირავმა კვილმა გამოაღვიძა გიორგი... თითქოს შიგ ყურში ჩასძახეს. რაღაც უბე-

დურების მაუნყებელი ხმა იყო, ჭრუანტილის მომგვრელი. ფეხზე წამოვარდა და ჩაცხბს შუდგა. კივილი ახლა უკვე შორიდან ისმოდა. ქალის ხმა იყო, ზარივით გაბმული, მოულოდნელ ელდას რომ მოსდევს ხოლმე. ისეთი...

„რა ძილქუში დამანვა, წუხელ იმ ბიჭის მოსვლა ვერ გავიგე...“ — გაიფიქრა და შუა კარი შეაღო.

თენგიოს ლოგინი ალაგებული იყო. ტახტზე ხალიჩა გადაფარებინათ. ხალიჩაზე ჭრელი მუთაც იდო.

„პო, ამ დღითი ადრე ადგებოდა. დღეს ხომ...“

ის, იგი, გარეთ უნდა გასულიყო, კარის კუთხეში ჩამოკიდებულ ტანსაცმელს მოჰკრა თვალი. თენგიოს საგარეო შარვალ-ხალათი იყო.

უცებ გაახსენდა, რა საგულდაგულოდ აუთოებდა ხოლმე ტანსაცმელს ბიჭი, პო, თითონ აუთოებდა. ჯერ დანამავდა, მერე გაზეთს გადაფარებდა და გულმოდგინედ აუთოებდა. ხანდახან გაჭიმულ შარვალს ლეიბის ქვეშ შეაქცურებდა და ისე „აუთოებდა“.

„რაბო არ ჩაუტყვამს, რატომ? რად დაუთოვია, თუ ამ დღითი არ ჩაიცვამდა და ისე გავიდოდა? იქნებ სულაც არ მოსულა წუხელ?“

ამ ფიქრმა გული შეუქანა. საჩქაროდ გავიდა გარეთ. ხახატო ეზოს გვიდა. ქმრის გამოსვლა არც დაუნახავს, არც გაუგია.

„ბედნიერია ეს ყრუ დედაკაცი, ალბათ, ის კივილი არ გაუგონა“, — გულში გავიგო გიორგიმ, ხმაძალა კი შეეკითხა:

— ბიჭი სად არის?

ხახატომ მოხიბდა, ნელში გაიმართა, მაგრამ არაფერი უპასუხა.

— ბიჭი რა იქნა-მეთქი, დედაკაცო?

— უე ყვირი, გავიგე... ეგ შენ უნდა გეკითხოს, — პირქუშად უპასუხა და ისევ საქმეს მოუბრუნდა.

გიორგის ტყვიასავით მოხვდა ცოლის ნათქვამი.

„პო, პო, ბიჭი წუხელ არ დაბრუნებულა შინ... სად არი, სად?“

სწორედ ამ დროს კივილი ისევ გამეორდა — ახლა უფრო ახლოს, ალბათ, შუა სოფელში... ხახატომ წამით შეაჩერა ცოცხლად და ქმრისკენ მოიხვდა, ალბათ, რაღაც ბუნდოვანი ხმა მის ყურსაც მისწვდა.

გიორგი ფეხის გადადგმას და ეზოდან გასვლას ვერ ბედავდა, უნებური ეჭვი ფეხს უბოროტავდა, ბოლოს თავს ძალა დადებდა და ჭოჭკარი გამოაღო.

უცებ წუნანდელი საღამო გაახსენდა.

სწორედ აი აქ, ამ ჭოჭკართან დასცილდნენ ერთმანეთს. ბიჭი ჩქარი ნაბიჯით ჩარბოდა ამ ქვის კიბეზე, სახე მოებრუნებინა და ისე ჩარბოდა, დარდით თუ წყენით ავსებული თვალბედა უნაჩრებოდა, თითქოს მამას ეთხოვებოდა. არა, ეს თვალბედა პატივებს არ თხოულობდნენ, არც სამდურავს გამოხატავდნენ.

გიორგიმ ჭოჭკარი გადააღწია, აბეზარ ეჭვს შეუწყრა, დაითავსევა და გზაზე გავიდა.

გზაზე ორი ბიჭი გამოჩნდა, ქაქანით მორბოდნენ. ჭოჭკრიდან გზაზე გამოსულ გიორგის თვალი მოჰქრეს თუ არა, უცებ შეჩერდნენ.

— სათი გაგინვითა, ბიჭებო, ამ დილაადრინა? — შეეკითხა გიორგი.

ბიჭები ჩუმად, თავჩალუნულნი იდგნენ და მინას ჩასცქეროდნენ.

„ვაი შენ, დაღუპული გიორგი, ვაი შენ, ვაი შენ!“ — დაიძახა ვიღაცამ გიორგის გულში.

— ბიჭო, ეს რამ ჩაგვიდგოთ. თუ სადმე მიდის-ართ, გასწით თქვენს გზაზე! — დაუტატანა ხმის კანკალით გიორგიმ.

— არა, ძია გიორგი, თქვენთან გამოგვგზავნენ...

ბიჭს ხმა ჩაუწყდა, დამანაშავსავით დახარა თავი. გიორგიმ ახლა უკვე მესამედ გაიკონა ნელანდელი კვილი, მაგრამ აფერო ახლოს, ახლა თითქმის მის გულში შეიძრა რალაც, აჩოქოვდა და ღრიალით ამოვარდა პირიდან. ბიჭს ორივე ხელით მისწვდა მხრებში, შეაჯანჯვლარა.

— თენგივ სად არი, ბიჭო?..

— იქ... იქ... — ძლივს ამოიძახა ბიჭმა.

— იქ... კაკლის ქვეშ?

მაგრამ გიორგი კარგად ხედავდა, ბიჭი სოფლის განაპირისკენ ანიშნებდა, ენააპარდნილ ბიჭს ხელი შეუშვა და ქმნით გაიქცა. ბიჭები შორიახლო აედევნენ.

კაკლის ქვეშ ხალხი შეყრილიყო და ყაყაბებდა, ჩოქ-ქოლებდა, ვილაცას ეხვეოდა ირგვლივ.

კაკლის ხეზე გაკრული აფიშის ზემო ნაწილი ქარს ჩამოეხია, გადმოეცემა და აფრიალებდა. ქარის ამოქროლბაზე, როცა გადმოეცემა აფიშა ზეგით აფრიალებდობდა, წამდუწუშ იელვებდა წითელი მსხელი ასოებით დაწერილი — „შეჯიბრი ხიზამბარელთან...“ მაგრამ კაკლის ქვეშ შეგროვილი ხალხი აფიშას ვეღარ ამჩნევდა.

შავკაბიანი დედაკაცი ვილაცას ამშვიდებდა და ჩასძახოდა:

— აი, წყალი... დალივ, აუღს გიპოვინ!

ვილაც სხვას წყალს აწვდინა, ამშვიდებენ. იქნებ იმ სხვას ენა უბედურება?

„ღმერთო, გადამარჩინე... ასეა...“ უთოოდ ასეა: ჩემი დარღისთვის წყალს სხვას რატომ მიანვდიან?

მაგრამ არა, გიორგის დანახვზე შავკაბიანის გარშემო შეგროვილებმა იხუფლეს, პირი იბრუნეს და გაიფანტნენ. ერთბაშად გაიქცნენ, თან უკან-უკან იხედიდნენ, თითქმის გიორგის უსიტყვოდ უჩვენებდნენ გზას.

კაკლის ქვეშ მხოლოდ შავკაბიანი დედაკაცი და ერთი ქალიშვილი დარჩნენ. ქალიშვილი ქვაზე იჯდა, თმა გასწეწოდა, თავი ჩაელუნა, ხელში ფინჯანი ეჭირა — ის ფინჯანი, რომლითაც წელან წყალი მიაწოდეს სულის მოსაბრუნებლად. მოწყვეტილ ხელს დუნედ ეჭირა ფინჯანი. წყალი იღვრებოდა, თეთრ, პასასა და ფესებს უსცილვდა. ქალიშვილი ამას ვერ გრძნობდა.

„ღმერთო, შენ დამიფარე, ეს ხომ წინაო...“ ალბათ, ამ გოგოს კვილი შემოემხდა წელან... ნეტავ თავის უბედურებას გაუოგნებია თუ ჩემსა? — გაფიქრა გიორგიმ და შავკაბიანი დედაკაცისკენ წავიდა.

„ჰო, ამ გოგოს ჩემი უბედურებისათვის მიანოდეს წყალი“.

დედაკაცი მობრუნდა და დაიშშდა. გიორგიმ ქალიშვილის გაქცენარებული სახე დაინახა და მუხლი მოეკვითა.

„აი შენ, გიორგი, ამ გოგოს უბედურება შენიც არის!“

შავკაბიანი დედაკაცი გიორგის მიეგება, ხელი მოჰკიდა, გზაზე გამოიყვანა და წინ გაუძღვა.

— გამომეყ, შე უბედურ დღეს გაჩენილო...

ქალიშვილმა თავი უღონოდ ასწია, უზაროდ გააყილა თვალი მიმავალ გიორგის და წამოიკოლა, ხელოდან ფინჯანი გაუვარდა. ფინჯანი ქვაზე დეცა და დიშშხვრა. წინო წამოვდა და წამხრევეებს დააშტერა ამღერული თვალები, მერე უღონოდ გადადგა ფეხი.

...

ხალხი გაიფანტა, მიწ-მოინია და სასაფლაოს აღმართში ბარბაცით ამომავალ კაცს გზა დაუგდო.

გიორგიმ ჯერ თენგივს ფეხები დაინახა... ფეხები კი არა, სპორტული წულების ოდნავ მოკვეთილი ძირები იცნო — წულებს ჭვინტები აღმა ჰქონდა აქცეული.

„ნეტს, გულაღმა წეხს...“

იქნებ მხოლოდ არ დავლუშულვარ, იქნებ ზის?

რომ იჯდეს, სახეს დაინახავდი, სახე კი არ ჩანს... ნეტს,

გულაღმა წეხს...“

ცოლა რომ აიარა, ჭვინტებს იქით ლოდის ქრთ გამოიწვია კიდევ აიარა რამდენიმე ნაბიჯი, ლოდმა დაინია და ლოდს იქით სახე გამოიწვია.

ლოდი ბიჭის მკერდს მთელი სიძიმით დასწოლოდა და ცალ მხრეს გადახრილი მინას დაყრდნობდა.

გიორგი შიშითა და განცვიფრებით დაჰყურებდა და ადგილიდან ვერ იძვრდა, მუხლმოკვეთილი იდგა, ახლოს მისვლას ვერ ბედავდა...

— რალა ყურება უნდა? — წამოიძახა ვილაცამ, — გადავაგოროთ ეს დაწყველილი ლოდი!

„არა, ნუ გადავაგოვებთ... ფრთხილად, მაღლა ასწიეთ და განზე გადაადგდით...“ — ამ სიტყვებს ხმაშალდა კი არ ამბობს, სადღაც გულში ჩურჩულებს გიორგი.

— მოიცა, ჯერ მილიცია მოვიდეს, გასინჯოს, შეამოწმოს. ჯერ ხომ არ ვიცით, იქნებ რა ამბავია... იქნებ ვინმე უბოროტად, იქნებ მოკ...“

ამ საშინელ სიტყვას აღარ ამთავრებს მთქმელი, გიორგისკენ შემკრთალი იყურება, ამ წყეულმა სიტყვამ ელდა არ დასცეს უბედურსაო. ჯერ არც თეთონ სჯვარა, თუ მის წინ სოფლის თვალი და იმედი, კოხტა თენგო-ბიჭი ასვენია.

თენგო-ბიჭი კი გულაღმა წეხს, ლაღდარჩენილ თალებში ტანჯვისა და ტკივილის ნასახებ არ გამოსტყვის, რალაც უცნაურ გაცრეცილი ღიმილს გაუშუქებია ან უკვე მკვდარი, უსიცოცხლო თალებში.

— იქნებ მართლაც... იქნებ მერე დაადეს გულზე ეს ლოდი! — ჩურჩულით ამბობს მეორე და დაკვირვებით ათავლირებს თენგივს შიშვლ მკლავებს, სახეს აცქერდება, პირობებს კვალს დაეძებს.

„მოკლევეს, მოკლევეს!“ — ბუბუნებს გიორგის შერწმუნებული გული.

„ამაოდ დაცემები მის მკლავებსა და სახეზე კვალს, ვერ იპოვით, ვერა, ეს მე ვიცი მხოლოდ... მე... მე... მოკვალე!“

„ვაჰ მე... მე მოკვალე, მე!“ — ბღავს გიორგი... არა, გიორგი არა, ეს მისი გული იძახის... დაიხ, ასეა, რადგან მისი არავის ესმის. ამ სიტყვებზე მისკენ არავინ იყურება.

ახლად ასერებს ახლი მისვლას გიორგი... ჯერ ლოდს ქება ხელით, უნებურად უფათურებს ხელს, თითქმის მკერდზე დახრდია ლოდი ბიჭს... თითქმის ბიჭისთვის შეუხია ხელი, ლოდიც ცვიცა. მერე ბიჭის თავთან იჩოქებს და გაცივებულ შუბლზე ჩამოვლდნე ქორის აკანკალეული ხელით უსწორებს... რა ხანია ამ ქორის მისი ხელი აღარ შეხებია, არ მოფერებია. მხოლოდ პატარაობაში თუ გაუქვას წიკოურტი კეფავს ან უკან შემოუქვას ხელი... რაც დაჭაჭრა, მუდამ მორიდან, ქვეშ-ქვეშ უმზრდა და ეალერსებოდა. მხოლოდ წუხელის უკანასკნელად, ისიც გაჯავრებული, მისწვდა ამ ღირიერ ქედს. ამ გაყრული შუბლივით ცვიც და უგრძნობ იყო მუდამ მამის ხელი და ეს მარჯვენა, ოპ, ეს მარჯვენა... ამ ხელმა პირობებ...

„მიდი, მიდი, ახლა მაინც მოვეფრე, უბედურო... ახლა ვეღარ შემოვხედავს თავისი დიდბრნი, გაოცებული თვალებით, არ გაუკვირდება, აღარ გაუკვირდება, აღარ შეუძლია გაკვირება...“

— მართალია, — ამბობს ისევ ის პირველი ხმა, — უნდა მოვიცადით... რალა არ ხდება ამ ქვეყანაზე. თუ აგრე, დასწყევლოს ღმერთმა ბოროტი ადამიანი, ამ ბიჭის გამეტება შეიძლებოდა?

— აბა, რას ამბობთ, — ესმის გიორგის შავდათუას ხმა, — ფიცხი მოჭიდავე თავისი ხერხით რომ წაიქცევა, ისე მოსვლია... ფეხს ძალა დასდგომია და მოსხლეტია. აი, სად მისხლეტია, ხედავთ, ბალახზე კვალის ჩანს!

— ლო, — უდასტურებს მეორე, — აქ ბალახი მართლაც ნასხეპლია. ფეხის კვალს მინამდე დასულა.

ქვევით, ორლობეში, ხმაური მატულობს, ხალხიც მატულობს და ლოდის ირგვლივ გროვდება, ადრე მოსულებს უერიდება. ხმაბალა ლაპარაკს ვერავინ ბედავს. ხანდახან რომელიღაც ახლად მოსული დედაბერი თუ წამოიკივლებს „ვაი შენს დედას!“

ყველა იმ კვალს თუ ნაკვალევს ჩაჰპირკიტებს, თენგოს ფეხქვეშ რომ მოჩანს, გიორგი კი თავის გულს ჩაჰყურებს და იქ ექებს კვალს, იმ საშინელ კვალს. „ვაი შენს დედას...“, მას ხომ ჯერ არ გაუგია, მის დახმულ ყურს ჯერ არ მისწვდომია უბედურების ხმა. ან კი ვინ გაუბედავს. ყველაზე გვიან ის გაიგებს.

— ხედავ, ლოდს წარწერა ჰქონია...
— ამ სიტყვებს ერთი ჩურჩულით ეუბნება მეორეს. ჩურჩულით ეუბნება, მაგრამ ამ სამარისებურ დუმოლში გარკვევით ესმის გიორგის...

— საკვირველი წარწერაა...
„რა წერწერაა?.. რა უნდა ეწეროს ამ ლოდზე ისეთი? რა დროს წარწერაა!“
— გაზა მიეცით, განი!

— მილიცია მოდი. აი, საბჭოს თავმჯდომარეც!
გარემოში უფრიალებენ უბედურ თენგოს, ლოდს ათვალიერებენ, იმ ფეხის ნასხლეტს ჩაჰპირკიტებენ... გიორგის არავინ უყურებს, თვალს ვერავინ უსწორებს — მისი უბედურება თუ აშინებთ. ყველას ცრემლით ავსებია თვალი. ცრემლგამშრალი მამა კი თავის დაბუყებულ მუხლმთავრებს დასწოლია და ხან სხვის სიტყვას უსმენს, ხან თავის გულს.

მილიციის უფროსიც, საბჭოს თავმჯდომარეც — ყველა იმ ვარაუდს ადგება, რომ ბიჭს ლოდი აუწევია, ფეხი მოსხლეტია და გულალმა წაქცეულს ლოდი ზედ დასცემია.

გიორგი მხოლოდ ახლა ხვდება, მხოლოდ ახლა სწედება მის გულს ის ამბავი, რომ თენგოს, მის ბიჭს, ხიზამბარელის ქვა აუწევია, თავზევით აუწევია, ისე მკერდზე ხომ ვერ დაეცემოდა...

შაბაშ, ბოჭო!.. უჰ, უჰ, მერე ფეხი მოსხლეტია და...
ახლა უკვე შეიძლება ლოდის გადაადგება... იქნებ ახლა მინც კამბოისთესობა ბოჭმა. აბა, შავდათუფა, მოდი, მოიყვანე აკობი და ასწიეთ. მაგან ხომ ერთმა ასწია... მოდით და ასწიეთ, ოღონდ ფრთხილად, მკერდი არ დაუტეოთ ბიჭსა. ხედავთ, რა მძიმე ყოფილა.

სამი-ოთხი ცაფი ერთხიზლად, ხეწვითა და ფოწვით სწვს ლოდს. განზე ადგებიან, ლოდი ერთი-ორჯერ გადატრიალდება თავქვეზე და სასაფლაოსკენ მიმავალი ბილიკის თავზე ჩერდება... წყეულიმც იყოს!

გულადმა გართხმულ ბიჭს გასაფრენად გამზადებული არჩვივით გაუშლია მკლავები. ახლა უფრო ნათლად მოჩანს მის სახეზე შერჩენილი უცნაური ლიმილი... ალბათ, ეს იმ წუთების ლიმილია, როცა ის გამაგრებული და ბედნიერი იყო, როცა მის ლიმიერ მკლავებს მძიმე ლოდი მალე ეჭირათ და ქვემოდან შესცქეროდნენ. საშინელება, რამაც იგი მინაზე დასაღუპად დაიწარცხა, გულამდრე არ დასულა, ვერ მოუსწრია, თვალბეში არ აღბეჭდილა.

— რა ძალა უნდა ჰქონოდა ამ ბიჭს!... — გაოცებით ამბობს ვიღაც და თენგოს ჩანგრეულ გულმკერდს, ჩაგლეჯილ უსახლებო მაისურას დასცქერის. გიორგი იქით ვერ იხედება, თვალს არიდებს. ცრემლმორეული შავდათუფა ხელს ჰკიდებს და განზე გაჰყავს — მამამ არ უნდა დანახოს შვილის ჩანგრეული მკერდი.

— მთელი სიცოცხლის სამეფო ძალა ერთ წუთში დაუხარჯავს, — ესმის გიორგის, ახლა ის თენგოს ველარ ხედავს. ხალხი უფრო მჭიდროდ დახვევია. ალბათ, უნდა ასწიონ და შინ წასაყვანონ. ხახატომაც ხომ უნდა გაიგოს თავისი უბედურება.

— ეს რა უბედურება დაგემართა, გიორგი, — ეუბნება საბჭოს თავმჯდომარე გიორგის, — როგორ იყო, რამ არა... ტულა ამ ლოდთან შეჭდება?

ახსოვს, ყველაფერი კარგად ახსოვს გიორგის... გიამბობთ, გეტყვით ყველაფრის, გიამბობთ, აი, პატარა ავა-ლეთ, ჯერ ხახატოს მოუსვენოს თავისი პირში და მერე ყველაფრის გიამბობთ... მოაქვთ?... ჰო, რახან მოასვენებენ, ნაიფით, წინ ნაწუბლევით.

არა... არა... ყველაფრის თქმა არ შეიძლება.
ყველაფერს მხოლოდ თავის თავს უამბობს, როცა მართო დარეხა, ჩურჩულით უამბობს, რომ დატანჯოს და შეაჩვენოს.

...
...ფრენი ქვაზე დაეცა. ნინო წამოდგა და ნამსხვრევებს დაამტერა უაზრო, ამღვრეული თვალები, მერე უღონოდ, ბარბაცით გადადგა ფეხი.

თანდათან აჩაქრა ნაბიჯი. თანდათან თითქოს ღონე ემატებოდა, გაფრენილი ნაბიჯით მიდიოდა, რალაც უცნაური ძალა მიამქარებდა...

ვილაც უკანიდან მისძახოდა, ხელს უწევდა, მაგრამ თენგი მკვდარი იყო და ნინოსთვის ახლა მნიშვნელობა აღარ ჰქონდა, ეძახდა თუ არა ვინმე ამ თუ ეძახდა, რა უნდოდა.

ძღვის ქედის ასახვევს გასცდა და ფერდობს სხვა მხრე შემოძრა, სასაფლაოზე არ აუხვევია... თენგი იქ ესვენა, მის ირგვლივ მთელი სოფელი შეყრდნობდა და ქვითინებდა, მაგრამ ნინომ იქით არ აუხვია. მას სხვა გზით უნდოდა ასვლა იქ, თენგოსთან, — უფრო დიდი ხნით... დიდი ხნით კი არა, სამუდამოდ.

ეს სხვა გზა ციცაბო კლდის თავზე გადადიოდა და კლდოვან ხეობას დაჰყურებდა... აქედან გადავარდა ამ ათიოდე წლის ნინო მწყემსი გაგანა... სოფლისკენ თხებს მოერეცებოდა. ფეხი დაუცდა და ხეშვი გადავარდა.

ნინომ სხვა ბავშვებთან ერთად მოჰკრა თვალი, როგორ მოსწავდა ციცაბო კლდეს უბედური ბჭი. ბავშვები მაშინვე გაიქცნენ ხეში ჩაჩხილი მწყემსის სანახავედ. ნინომ ვერ გაბედა, სოფელში მობრუნდა და ხალხს ამავე ტროლით შეატყობინა... თენგოს ამბავიც ზომიან შეატყობინა სოფელს. „დაიღუპა ბიჭი... უსათუოდ დაიღუპება?“ — სოფლებით ეკითხებოდა პატარა ნინო გამგულ-გამომგულს, სანამ მწყემსის ამბავს მოიტანდნენ.

„რა გადაარჩენს უბედურს, იმ ციცაბოს ქვევით ისეთი ტინებია, ისეთი, რომ...“ — ვეწქითამობდა ვიღაც ბერიკაცი.

ჰოდა, იმ ტინებზე დაეცემა ნინოც და გათავდება ყველაფერი... მერე თენგოს და ნინოს ერთმანეთის გვერდით დაასაფლავებენ ერთ დღეს... და აი, ის თენგოს გვერდით იქნება სამუდამოდ.

მიდიოდა. ქარი თმას უწენავდა. ჯავრცხილა ფეხებს უკანარვდა, კაბის კალთებს ეჭიდებოდა და უკან ეწეოდა... ნინო მინც წინ მიიწეოდა.

აგერ იმ ზურგებს იქით არის ის ციცაბო, საიდანაც გაგნა მწყემსი შემთხვევით მოსხლეტა და დაიღუპა.

ნინო კი შემთხვევით არ დაიღუპება — მას თენგოს სიკვდილის შემდეგ სიცოცხლე აღარ უნდა.

თავი ბურქნარში შერგო, ციცაბოს გადაადგა და დაბლა გადაიხედა.

უეცრად თვალთ დაუხვნილა... დამშრალ ხეობაში მარმარილოს იატაკივით დაგებული თეთრი ტინები შექანდნენ, შეტრიალდნენ და თითქოს თავზე მოექცნენ... მკერდს ქვემოთ რალაც შეიძრა და ცოცხალივით ავართხალდა.

ნინომ დაიკივლა, უკან დაიხია და უფსკრულს თვალი მოარიადა.

არა, არ შემეკრთალა, ქვევით, დამშრალ ხეობაში მარმარილოს იატაკივით დაგებული თეთრი ტინები...

ისა არ შემინებია... სხვამ, რაღაც შეუცნობელმა და იდუმალოდ შიშმა, ჰკრა მკერდში ხელი და ზურგს უკან აყუდებულ ბუნჩუკზე მიასვენა.

„მეშინია“, — თქვა ნინომ და თენგოს შეხედ.

„რა მოხდა?“

„ბაბა, ხელი დამადე... აი აქ... არა, მანდ არა... უფრო ქვემოთ...“. ჩურჩულით დაუმატა და ვაჟის გახურებული ხელი მკერდზე ქვემოთ ჩააქოლა.

„არაფერი მესმის... — თქვა თენგომ და გაიცინა, — ხომ არაფერი გტკივა?“

„სულელი ბიჭი ხარ... ვერ მისხვდი?... ჰო, აი, მანდ ვილაც იძრა...“

„ჩემი ბიჭი!“ — წამოიძახა თენგომ, ნინოს ხელი მოხვია და გულში ჩაიკრა.

ნინომ შიშით მოაშორა თვალი მის ფეხქვეშ ჩაფენილ ფლატეს და უკან გამობრუნდა... მის სხეულში იმ „სულელი ბიჭის“ სიცოცხლე ფართხალეობდა, უხმოვდა, ამოსახოდა, უკან ეწეოდა.

„თენგოს ბიჭი“...

თენგოს ბიჭს სიცოცხლე უნდოდა...

ნინო კბოღვზე თავჩაქინდრული იჯდა და ხმადაბლა ქვითინებდა. თავის უბედურებას დასტეროდა — ბედმა მისთვის სიკვდილიც კი არ გაიმეტა; მის სიცოცხლეს აზრი აღარ ჰქონდა, მაგრამ სხვას სჭირდებოდა.

როგორ იცოცხლოს, რად იცოცხლოს... ვისთვისღა იცოცხლოს.

არ იცოცხლოს და როგორ გახდეს ამ პატარა, მის სხეულში აფათურებული არსების მკვლელი. არა, არა, ამის უფლება დედას არა აქვს. ნინო დედაა, თენგოს მეუღლე...

ცალდაკარგული მეუღლე, ძვრილი. დღეიდან შავი უნდა ჩაიცვას და თენგოს ბიჭი გაზარდოს.

მაგრამ როგორ?

ვინ გაუბედავს, ვინ აპატიებს, ვინ შეივრდომებს... მოხუცი ბებიამ, მეზობლები?

არა, სხვა გზას უნდა დაადგეს... ჯერ კი, სანამ ამ გზას არ დასდგამია, თენგო უნდა დაიტოვოს.

ნინოს მტერი ფიქრის თავი აღარ ჰქონდა. დაბლა, სასაფლაოსკენ დაეშვა. იქ მისი ნაწუმარი მუდღე გულადმა ინვა და ჩანგრეულ მკერდზე მძიმე ლოდი ედო.

საქაო

გიორგიმ ცას ახედა.

შეს უკვე კარგად მოეარა და ახლა მოქანცული მგზავრით, ტაბათი მიდიოდა დასავლეთისკენ. მის სხივებს შუადღის მცხუნვარება აღარ ჰქონდათ, სამაგიეროდ თვით პაერი და მინა გაუღწეოილიყო მზით: მზე იყო ბალახში, მზე იყო ფოთლებში, მზე იყო თავჩაქინდრულ ხეებში, თვით ფერდაკარგულ ჩრდილშიც კი ყვითლად ცახცახებდა მზე.

კლდის ქიმი უკვე მონგრეული და გასწორებული იყო. გზისპირას გლავანივით მისდევდა ის ძველი კედელი, რომლის თანახმაიც გიორგიმ ამ დილით საღვინე და ვერცხ-

ლის ფულები იოვა. ძველი საღვინე ისევ შავდათუას საფლავის ქვაზე იდგა და მზეზე შერებოდა. ფულებზე იქვე ეყარა, მაგრამ გიორგის ახლა არც შავდათუა ახსოვდა, არც მისი საფლავის ქვა, არც ძველ თახჩაში ნაპოვნი საღვინე და აღარც ფანგიანი ფულები.

ლონე წართმეოდა მკლავზე. ლონე არ ბრუნდებოდა შესვენებით, რაღაც სხვა იყო საჭირო, რომ საქმე მოეთავებინა. უცებ გაასწინდა, ბუქტიან მივიდა, გაჭირვებით დაიკუზა, საღვინე გამოიღო და მომწიფა, სვენებ-სვენით სვამდა.

საღვინეშიც შესულყოი მზე და ღვინო გაეთხო. მომკა ვო ღვინო მაინც სიამოვნებას ჰგვრიდა. ყოველ მოყუდებაზე გჩნდებოდა, როგორ ემატებოდა ლონე, როგორ უშუქებოდა დაბნეული გონება.

გული რომ იჯერა, საღვინე შუაგულჯვლარა, აგაშენაო, უთხრა და ისევ ბუქტიან შედგა.

„ერთი-ორი მოსმა კიდევ დარჩა და თუ ვიცოცხლე, იმასაც ვახშმად დავლე“, — გაიფიქრა, ბუქტიან რკინის კეტი გამოაცურა, ხალისიანად გადმოალავა გზაზე.

სანამ ლოდთან მივიდოდა, გზაზე ნესტს მოჰკრა თვალი...

მზეზე გაფიცებულ ნესტს შავი, ხოჭოს მსგავსი ჭიები დახვეწილდნენ და მინაში ამოგანგლულ თხილისოდენა ბურთებს გაჭირვებით მიაგორებდნენ.

გიორგის უყვარდა კამეჩივით უწყინარი ნესტის ჭიები, ამიტომ აღერსიანად გამოელაპარაკა:

— კამეჩის ჭიებო, აბა, ჩქარა გაზიდეთ თქვენი ტვირთი და მერე მიუღერეთ, როგორ გადავაგორებ ხევი ამ ჩემს დამლუგველს!

„ჰე, ღვინომ ამოვიგდა ენა, თორემ რა გეხუმრება ამ ლოდს დამნახვას...“

ლოდი მყარად და მძიმედ იდო გზის თავზე...

...

რამდენიმე ნელმა გაიარა მას შემდეგ და ლოდს ადგილიდან დაძვრა არ ტყუპო.

დაბრუნებული ლოდი, მწვანე მატიტელა შემოხვევია ირგვლივ, ხავსი შესცოცებია... ისე შერხდია ადგილს, თითქოს აქ დაბადებულიყოს, თითქოს არასოდეს არავის დაეძრას.

ნუთუ მას შემდეგ არავინ სცადა ლონე? მას შემდეგ რამდენი თაობა წამოიზარდა, რამდენ ჯან-ლონით სავსე ჭაბუკს გაუვლია აქ, თენგოს ამაზვიც გაუვცია. ნუთუ სურვილი არავის აღძვრია ამ ლოდთან შებნისა? იქნებ თენგოს უბედურებამ დააშინა ყველა?

არა, ახლებს არ აშინებთ ძველების ტკივილი, სასაცილოდ არ ჰყოფნით ძველების სიფრთხილე... ძველების სიფრთხილე სიმხდალედ მიაჩნიათ ახლებს. ისინი სხვა თვალთი უყურებენ ცხოვრებას, ისე უყურებენ, როგორც ძველები უყურებდნენ სიჭაბუკეში... მამაციანი არიან და ცეცხლთან თამაში არ აშინებთ. ვინც ცეცხლს არ ეთამაშება, ვერც გმირი გახდება... იციან თუ არა ეს, მაინც ამ გზით მიდიან... მოვა ვილაც და ახლა ის შეეჯიბრება თენგოს ბიჭს, როგორც ის ხიზამბარელს შეეჯიბრა.

ლოდსა და მინის პირს შუა ძალაყინის ბრტყელი პირი ჩააცურა და დასწია... ძალაყინი მინაში ჩაჯდა. მერე ძალაყინი ასწია, ცალი ხელით ზურგს უკან ბრტყელი ქვა მოიტეხნ და საგორავივით შეუყენა... კიდევ დასწია, ბრტყელმა ქვამ დაინია და ისიც მინაში ჩაჯდა. ლოდი არ იძვროდა.

ახლა მოზრდილი მუშტა ქვა ჩააგორა ბრტყელ ქვასა და ლოდს შუა და მთელი ძალით დაანვა. ლოდმა ოდნავ აინია.

„როგორ ასწია იმ მამამკედარმა, როგორ... რა ლონემ გაუძლო?“

ლოდს საყრდენებად თანდათან უფრო მოზრდილ ქვებს

უნყოფდა, ძალაყენს მარტო ძალით კი არა, თავისი დაფეხვითი სხეულის მთელი სიმძიმით აწეობდა, ზედ ეკონიალობდა, ხეწენითა და ოხვრით დასახობდა.

ლოდი საგრძნობლად შეყირავდა, ქვემოდად პაერმა გაუარა, შუქმა შეიხედა. გამოჩნდა ლოდქვეშ მოქცეული დატყპნილი მინა.

ლოდქვეშ მთელი ცხოვრება იყო, აქამდე წყნარი და უფრთხილო... მზის ბუქის გამოჩენით თავზარდაცემული ნითური ჭიანჭველები გამოხრულ მინაზე აქეთ-იქით დაარბენებდნენ პანანინა, თეთრი მუთაცხვის მსგავს ჭკურებს, ფეხზე ავცოდებოდნენ ბერიკაცს და მიზობდნენ... საით?

ლოდქვეშ ცხოვრება ველური მატყივლა. სიმძიმის ქვეშ გაბრტყელებული ბალახის სიფრიფანა, მოყვითალო-მოთეთრო ფოთლები და უშეზოდ გაზრდილი ღერები უსიკვებოდ გართხმულიყო ნესტიან მინაზე. გიორგიმ ლოდქვეშ ამოზრდილი ფესვებსაც მოჰკრა თვალი. მზის ძალა მაინც ეტყობოდათ უშეზოდ გაზრდილ ფესვებს. მინის შვილს, ალბათ, მინავე აწვდიდა თავის ნილ მესს. მეტი არ სჭირდებოდა, მეტი მზე დააჭკნობდა და ამ გაყენილებულ ფოთლებს დაამსგავსებდა. წყვილიდში გაზრდილი ფესვები ღონივრად გამოიყურებოდნენ. ფესვებს სიბნელე ზრდის... ფოთლებს კი, მზის მონატრულ ფოთლებს, გარეთ ვერ გამოეღწიათ და უღელური ჩვილის ხელშეზივით გაბრტყელებულგინენ მინაზე.

უშეზური ბალახის დანახვა შვილი გახსენა გიორგის. „ამ ბალახებით მოიქცია ქვეშ... ალარც ცა დაანახვა, ალარც მზე... ეს ღონიერი ფესვები კი მინის შვილები არიან, მათ არ სჭირდებათ ცა და მზე... მე მგვანან და ჩემსავით გაუძლიათ ლოდქვეშ“.

ყირაზე შეყენებულ ლოდს ერთი ხელის კვრალა უნდა, რომ ხეზემ გადაგორებულიყო. ნატანა კიდევ, მაგრამ უცებ მიხვდა, რომ იქვე თვალს მოფარებთი ატუხულო ავეგიერგი აცთუნებდა და ვაჯავრებთი ნამოძისა:

— იქით!.. ხელი... აქ მოსულმა კაცმა როგორღა ინაშოს, როგორ დაიფეროს თენგოს ღონე და ვაეკაცობა, თუ ამ ლოდსაც არ ნახავს... აქვე, გზისპირას ფრთხილად უნდა ჩავაცხოო, თენგოს საფლავთან... ეს ლოდი თენგოს ძეგლია!

ლოდი გადბრუნდა, ბერიკაცს გვერდი გაჰკრა, მერე შავრცხილის ბუქის მისწვდა, ტრტქით მიამტვრია, გადაქელა და იქვე, თენგოს საფლავთან, გაქურდა... გიორგის თვალი დაუბნელდა, რამდენიმე ნაბიჯი ტორტმანით ჩაირბინა თავქვე და ლოდთან ჩაიჩოკა... ძლიერ ტკივილს გრძნობდა, სადღაც, მკერდს შიგნით, თითქოს რაღაც ჩასწყდა, სიცოცხლის ძირლივი მიყუჩდა, ფეტიქა შეანელა.

გადაქელოლ ბუქთან საღვინის ნამტერეგები ეყარა. საღვინის ყელთან სიმინდის ნაჭივი ეგდო. იქვე, კამჭის ნაფეხურში, პატარა წითელ გუმბედ ჩამდგარიყო დაღვრილი ღვინო...

ბინდებოდა... „...სალამო ხანს არ გეცლებათ? ბიჭი უნდა გაგაცნოთ.“ — შემოესალმა გიორგის ნინოს სიტყვები. გიორგიმ თავი უღონოდ ასწია... არა, ახლომასლო არავინ ჩანდა. ეს სიტყვები მან ამ დილით გაიგონა.

ამას რომ ამბობდა, შავკაბიან ქალს თავი ჩაეღუნა, დაღლილი თვალები მინისთვის გაემტერებინა. ხმა უკანკალებდა. რამ შეაკრთო, რამ უაეკალა ხმა, რატომ თვალდებში პირდაპირ არ შეხვდა და ისე არ უთხროს სათქმელი?

ან არადა, ბიჭის გაცნობას რაღა საღამო ხანი უნდოდა. გასულიყო ჭლაში, ხმა მიენვლინა ბიჭისთვის, დაე-ბრუნებინა, მოეცანა და ეთქვა: აჰა, ძია გიორგი, გაიცანი, ეს ჩემი ბიჭიაო!

არა, ასე არ მოიქცა ნინო, თავი ჩაღუნდა და ჩურჩულით თქვა: ბიჭი უნდა გაგაცნო...
ქვემოდად

იქნებ ეს უბრალო ზრდილობა იყო და მეტი არაფერი? შო, ცხადია, ზრდილობისათვის თქვა და მეტი არაფერი? მიდიოდა ქალი თავისთვის, უეცრად ყოვილ სამამამილის შეყვარა ორლობები, გზა ვერ აუქცია და სხვა ვერაფერი მოახსენა. რამე ხომ უნდა ეთქვა? შოდა, თქვა კიდევ.

არა, არა, აქ თუ სხვა ამაზე არ არი, თვითონ გიორგის რაღად აუთახიხადა მუხლები, კრტა რად შეეკრა, სიტყვა რად ნაერთა?

ესეც არ იყო, რათა ჰგავს ის ბიჭი თენგოს? რატომ უსტყვნდა თენგოს საღვინოს? თუ სხვისია, სხვის შვილს რად ასწავლიდა ნინო დაღლილი თენგოს სიმღერას?

ღმერთი დადებოდა, იქნებ... იქნებ არ ამოვარდნილა ჩემი მოდგმის ფესვი და არ დავღუპულვარ!

ნინო... მოდი, ნინო, შეიყვანე ბიჭი ჩემ დაქცეულ ოჯახში, ბუხარს მიხედეთ, ღადარს გაული გაუღელეთ, უშველეთ ცეცხლსა!

ნინო... ნინო, ლოდნ ეს ასე იყოს და... მოდი, მოდი, ქალი, ერთად ჩავდებით თენგო ბიჭსა!

... გიორგიმ თენგოს საფლავს გახედა, მერე ფერდობზე შეფენილ სოფელს გააყლოა თვალი.

უმაღლე სისხლი გაუყინა ეჭვმა: ვაჰმე, გიორგივ, კაცი კაცსა ჰგავს და სიმღერა სიმღერას, აჰა, ეს რა საბუთია! განა ასეთ ამავეს ქალი აქამდე საიდუმლოდ შეინახავდა?

შეინახავდა თუ არ შეინახავდა? დაბინდული გონება ადრე ნაფიქრსა და აკვიატებულ სიტყვას ერთმანეთს ვეღარ უკავშირებდა, ამორქმებული სიტყვის აზრი აღარ ახსოვდა და ტანჯვით ეკითხებოდა თავს: რის? რას შეინახავდა? ვინ?

რა უნდა შეენახა, რა?.. ვის? ვის?.. ვის რა უნდა შეენახა?.. ბოლოს ვაი-ვაგლახით მისწვდებოდა დაკარგულ ძაფს, სიტყვას არი დაუბრუნდებოდა, გონება წამით გაშუქდებოდა და ზარივით დაიწყებდა რეკავს:

ნინო... ნინო... შო, მართლა, ნინო! ნინო შეინახავდა... საიდუმლოს.

შეინახავდა საცოდავი, შეინახავდა... შეინახავდა, შეინახავდა, შეინახავდა საიდუმლოს... სწორად ასეთ საიდუმლოს შეინახავდა!

დიდება შენს ქალობას, ნინო, ბარაქალა, რომ ჯილაგის თესლი შემინახე!

მოვა საღამო. მოვა ნინო, მოყვანს ბიჭს, გაერდება გიორგის წინ, თავს ჩაღუნავს და ხმის კანკალით იტყვის: — აჰა, ძია გიორგი, მოგიყვანე შენი ბიჭის ბიჭი!

გიორგი მუხლებში ჩაუფარებდა ცხოვრებაში გაუხარელ ქალს, მერე თენგოს საფლავთან მიიყვანდა და ეტყვის: — ჩასახე, გოგო, ჩასახე!

... ბურანში ნასულ გიორგის ქვეყიდან ხმაური შემოესმა... აღმართში ვილაქ ჩქარი, ღონიერი ნაბიჯით ამოდიოდა.

არა, ეს ავეგიერგის ფეხის ხმა არ იყო. ავეგიერგი ფრთხილად, ფეხაკრეფით დადიოდა ხოლმე, მიმპარავდა და უჩუმრად... მიხი ფეხის ხმა კარგა ხანია

ალარ ისმოდა, ალბათ, აქვე ბუჩქნარში იჯდა და გულამოსკნული წუმად ქეჩიკთებოდა. არა, ეს ავეგიორგის ფეხის ხმა არ იყო.

გიორგიმ გაიხედა და გაქევედა. აღმართში ვიღაც ახალგაზრდა ამოდიოდა. გიორგიმ ჭირის ოვლი მოინმინდა. საოცარი სისუსტე იგრძნო. მაინც წამოინია, მაგრამ თავი ველარ შეიმარგა, მოწყვეტით დაეცა ლოდის გვერდით.

...მის წინ თენგო იდგა.

გიორგი ლოდს მიესვენა და ასე, ძველი მარგილივით გადადმერილი, თვალბრამქარალი გასცქეროდა ჭაბუკს.

„შვილო...“

...

მზე ჩადიოდა.

მოღლოლი მზის მოყვითალო ბინდში მკრთალად მოჩანდა ჭაბუკის გაფითრებული სახე. შემკრთალი, ოდნავ გაპოხილი ბაგე, გაოცებული დიდრონი თვალები.

„შვილო...“

— ჩურჩულით გაიმეორა გიორგიმ, მაგრამ ჭაბუკი არ განმეორულა.

— შვილო, გაგამწარე, დაგლო...

დიდრონი თვალები ისევ გაოცებით ციმციმებდნენ. შემკრთალი, ოდნავ გაღებულ ბაგე არ შერხეულა, მაგრამ გიორგის ყურს მაინც მისწვდა მშვიდი, ნაცნობი ხმა. არა, მის წინ მდგარ ჭაბუკს არაფერი უთქვამს, ეს სიტყვები თვითონ გიორგიმ თქვა:

— მამი... კარგი, გეყოფა... დაისვენე.

გიორგის გული ამოუჯდა, ცრემლი მოადგა, თვალბუზე ხელის აფარება უნდოდა, მაგრამ მოწყვეტილი მკლავი მკერდზე დაეცა.

...

ისევ გამოჩნდა ავეგიორგი და სულთმოზრდას ფეხაკრეფით, გაუფრთხილად მიუახლოვდა.

— შენა ხარ? — იკითხა გიორგიმ.

— ჰო...

— მოდი ახლო... ხომ დაინახე?

— გავიგონე კიდევ... გაეი... ზიჟმა გვაპატიო...

ცრემლმა ხმა წაართვა ავეგიორგის.

— მოდი, მოდი, ცრემლი მოგხოცო, შე უბედურო... რაკი შენს თვალბუზე ცრემლი დაეინახე, რალა მიშვას... ცრემლმა ამონმინდა შენი გოროზი გული და თვალი. მოდი, აქ დანექ, ჩემს გვერდით, მოდი, ჩაგხვიო საშუამოდ.

ერთხელ კიდევ გაახილა გიორგიმ თვალი და გაღმა მთებზე მჯდარი, სხივმომოცილი მზის დისკო დაინახა.

მზე მაღლა ისროდა ფერდაკარგულ შუქს. დაძრულიყო, ფეხაკრეფით მოდიოდა ბინდი. უმცირესი კნჭებაც კი ისროდნენ გრძელ ჩრდილებს. მზე ჩადიოდა, ღამდებოდა. ახლა უკვე შეიძლებოდა მზისთვის თვალის გასწორება. გიორგიმ პირდაპირ შეხედა მზეს. შესედა თამამად და დაკნინით... ასე დაკნინით უსწორებენ თვალს იმას, ვისაც ოდესღაც ღიმილით შეხედვასაც ვერ უბედავდნენ და მონურად მორჩილებდნენ, როცა ძალა ჰქონდა, ახლა კი...

მზეს აღარ ჰქონდა ძალა... საჭირო აღარ იყო სამზესოკ-

ენ შემინებული თვალის ქირიმშიად გაპარება. მზე თვალს აღარ მოსჭრიდა. შუადღევც რომ ყოფილიყო მკვლარი მოსჭრიდა — თვალბუზე მზეგაუფალი ბინდი ჩანოლოლო. თანდათან უმძიმდებოდა ქუთუთოები, თითქოს ერთმანეთს უახლოვდებოდა და იხურებოდა... წუთისოვლის დიდი დღე თავდებოდა.

თანდათან უღიმღამოდ ჩადიოდა მზეც.

ჭაბუკმა ლოდზე მისვენებულ ბერიკაცს თვალი მოაშორა. უკან გამოზრუნდა და თავქვეზე დაეშვა... მან თავის მოსწრებაში პირველად უყურა სიკვდილ-სიცოცხლის უთანასწორო ბრძოლას, პირველად დაინახა მომაკვდვის თვალები, პირველად გაგონა სულთმოზრდაის ბოგდა.

აჰ, რატომ აქამდე არ გაუმზილა დედამ თავისი საიდუმლო, რატომ არ უთხრა, თუ ეს უცნაური ბერიკაცი მისი პაპა იყო... რატომ არ გაუმზილა, რომ მამამისი ამ პატარა სოფლის სასაფლაოზე წევს.

დიდხანს, დიდხანს ატარა საიდუმლოდ ეს ამბავი, უფრთხილდებოდა შვილის თავმოყვარეობას და აი, დაავიანა.

აღმართში ჩქარა ნაბიჯით ამოდიოდა შავკაბიანი ქალი. შვილი დაინახა თუ არა, გაქევედა... ჭაბუკს სახე გაფითრებოდა, თმა ასწქდა და მუზზე ჩამოშლიდა, კბილებს შეკივნულივით უკაბუნება ერთმანეთს. მან ხელი გაუწოდა დედას, უკან დააბრუნა და უთხრა:

— გვიანდა... წავიდეთ, სოფელს შევატყობინოთ.

წინით თავი ჩაღუნა, ცრემლი წასკდა... თვითონაც არ იცოდა, ამ გოროზ კაცს დასტეროდა თუ თავის დაუამებელ სატყვიარს.

— დილასვე შევატყვე, სააქაო პირი აღარ ჰქონდა... დავავიანე. გაეგო მაინც უბედურს...

— ადრე რომ გეტქვა, თუნდაც ამ დილით...

— მაპატიე... — თქვა წინომ და ჭაბუკს მუდარით შეხედა. მერე ძლევის ქედისკენ მიზრუნდა და ჩურჩულით დაუმატა:

— რა ჯენა, გიორგი, დავავიანე, ვერ ვაჯობე თავსა, აქამდე ვერ გაგებდე ბჭის მოყვანა...

მოდიოდა ღამე, ძლევის ქედის მწვერვალზე კი ისევ ერთო მკვდრის მზე. მკვდრის მზე... მკვდრის მზე შემოღამების წინ სულ რამდენიმე წამით გააშუქებს ხოლმე მათა მწვერვალს და უშაღვე გაქრება. საოცარია უკვე ჩასული, ქვეყნის კიდეს მიფარებული მზის ეს უკანასკნელი ამოსხივება, სულთმოზრდაის აღსარებასავით გაუგებარი და სევდიანი... საოცარია მისი სახელიც. მკვდრის მზე... ერთმა შუბათელმა ბერიკაცმა აიხსნა, მკვდრის მზე იმათთვის აშუქებს, ვინც ღირსეულად კვდებოა... ზოგიერთს ჰგონია, ყველა მკვდრისათვის ამოღის ეს დღლილი მზე. ნამდვილად კი გრძელი სოფელიც წუთისოვლივით მაცთურია, არც იქაური მზე აშუქებს ყველასათვისაო.

მოკლე ავტობიოგრაფია

ვცხოვრობდი

პატარა, აკაცებთან ქუჩაზე,
ხეებს მაშინ სმაურისგან

თავი არ სტკოდათ

და ჩემი მფარველობა

არ სჭირდებოდათ, პირიქით,

სკოლაში მაცლებდნენ,

ძალღებვიით

და მწვანე შუქი

მადგა სახეზე.

ბებიანეში

კურტუაზიული პოეზიისკენ
იხრებოდა, მე — ვაჟა-ფშაველას

შვილი ვიყავი, ვიცოდი,

„პირში თუ ბალახი ამოგივიდა“,

ვერაგითარი რძე და თაფლი

ველარ გიშველის.

ის ამ ცხოვრებისა იყო

და მეტაფორით თავს

ვერ დაიცავდა,

მხოლოდ მუსიკაში

შეეძლო შესვლა,

როგორც მდინარეში,

იქიდან როცა მიყურებდა,

თანატოლები ეხდებოდით,

ტენორები

აბრეშუმის კიბეს

აგლებდნენ პირიდან

და ავდიოდით ბგერის წვეროზე,

საიდანაც მხოლოდ

ვარდებით მოხატული

მიწა ჩანდა

და უღალატო სიყვარული.

რამდენს ვუყვარდი

და რამდენმა მიღალატა,

რამდენი სტუმარი მოდიოდა:

მაღალი ლანდები და პატარა ადამიანები,

ან — პირიქით.

ფუტკრის ხავერდიდან

და ბალახის რძიდან

შვილი ამოვიყვანე,

შვილი შვილი

მორყეული გუნების

ლია წყნოუა

და კუხის ფასი დამიჯდა,

გავყიდე სიტყვა,

ვიყიდე ლაჭვარდი,

გამიყიდეს სამშობლო

და საანგარიშო შემომჩვეს,

როცა ჩემთვის ორჯერ ორი ხუთია

და გაჭედო ლიფტში

ზღვაზე ვფიქრობ...

რა უნდა შექნა?

მივედი ჩემს ქმართან,

რომელმაც თავისი სისხლის

ნახევარი ბრინჯაოში ჩაასხა

და წამალი დავალევინე,

ხაზგასმული ლაჭვარდი

დავუტოვე შვილს

და ერთი თხოვნა,

რომ თავის შვილს

ხეებთან ლაპარაკი ასწავლოს;

მეგობრებს წიგნები დავურიგე,

რომლებსაც წაიკითხავენ

და ცრემლიან ცხვირსახოცებში

შეახვევენ;

უკანა გზაზე სახლშიც შევიარე

და მერე მოვეკლი...

მხატვარი ელენა ამანუელის

თაფლი გამოტოვა?

ჩაშენებული ვარ მის კედლებში,
ზოგჯერ ყირამალა,
რადგან ქალაქის ამ მონაკვეთს,
რომელსაც ჯერ კიდევ
შერჩა სახე,
როგორც ქართლის სოფლებს
ატმის სუნი,
ხშირად ფერთხავენ,
თავის ადამიანებიანად:
გინდა ქვესკნელში ჩავარდი,
გინდა ცისკენ აიღე გეზი!
ნებადართულია ბესიკ გაბაშვილის
მიმართ ცალმხრივი სიყვარული.
დედას კარაქიანი პური
უჭირავს ხელში ფარანივით.
თაფლი დაავიწყდა?
რომ მომესწრო
და ვაჟასთვის მიმეტანა
ამ თეთრი პურის კილოგრამები,
ან ფიროსმანისთვის!
როგორ გათბებოდა!
უცხო ყირაფს აღარ შემოიყვანდა
სახლივით პატარა ქალაქში...
ამსიგრძე ყელი
ან ყულფს ითხოვს,
ან დამოკლებას,
ეს რომ გააკეთონ
და ხელები დაიბანონ?
მაგრამ ხელებს არ სვრის სისხლის იდეა,
რომელზედაც ტკბილად აჟრიალებთ.
მერყევი სიცხე
ლითონივით თანაბარი
რომ გახდება,
თაფლს ნავისვამ შაკივზე
და მზეში დავჯდები,
ძვირფასი სიმბოლოების გვერდით.
ამიტომ ხომ არ გამოტოვა
დედაჩემმა ეს ჟესტი
თავის დროზე?

სიზნუს ლოდი

წვიმა მძიმედ ეცემა
ჭერს, კედლებს,
მკვდარი ფრინველივით...
კრილა თვალებით როცა
ვუყურებდი, მსუბუქი იყო,
კამკამა, დავბრმავდი და მესმის,
როგორი მღვრიე გახდა,
სხეულიანი, თითქოს
ჰაერს ხერხემალი გაუკეთეს.
ჩემი მოხრილი ზურგი
ირკლება ცის ფონზე,
მუდმივი ტვირთისთვის გამზადებული,
ნარმოიდგინე, აბრეშუმის ლოდი,
ნატიფი, მაგრამ ისეთივე მძიმე...

დაკარგულივით დავდივარ,
მენატრება ტყე,
რომელშიც სახე ჩამივარდა,
ისე გულმოდგინედ ვუყურებდი
ნიჟარებში შედედებულ რძეს
და ბალახის გმირობას
ასფალტის კუნძულებთან მიმართებაში...
ფერმკრთალი სახე,
რომელიც მთელი ბავშვობა
აიძულებდა დედაჩემს
ჩემს პემოგლობინზე ეზრუნა,
ქიმიური ფანქრით დახატა ხელმეორედ.
ვის რად უნდა ასეთი საჩუქარი
ჯანსაღ ჰაერთან ერთად?
აშკარად მოთვალთვალე სახე?
რომ უფსკრულში არ გადაიჩხვოს?

წმი ავტოგრაფი

კიბიდან ძირს ვიხედები:
მანძილი იატაკამდე
ერთ პრიალა მორს ემსგავსება,
გადახტომის სურვილი
შიშზე წაიფორხილებს:
პოლირებული ზედაპირი
უფრო მკველია, ვიდრე
ამებასავით გადღაბნილი სივრცე...
რატომაც მაგონდება,
როგორ ვუვლიდი საერთო აივანზე
მეზობლის ავადმყოფ ძაღლს,
რომლისგანაც ტკიპა შემაცოცდა
და ის ხორციანად ამოგლეჯილი
ტკივილი ბუნების საჩუქარი იყო
დღევანდელ უსაგნო
ტკივილებთან შედარებით.
ადრე დაიწყო ფოთოლცვენა
თუ ადამიანს ყოველთვის
ასე ჰგონია?
— ო, რა კარგი იყო ზაფხული!
როგორ უხდებოდა
ვაშლებს ტკბილი ხორცი!
რა ძალა ჰქონდა სიტყვას!
ალტაცებული ნაწილაკი „ო“
წარსულში დარჩა,
მძიმედ ქმინავს ქალაქი —
ჩემი მრავალსართულიანი ავტოგრაფი...

კოსიკა

ადამიანის ბოლო ვნება —
ჭამის სიყვარული,
ლიტერატურული პარალელი — რაბლე,
მრგვალი და მონუმენტური
მუცლების მამა!
ქონის ნაჭრებით
მოკირწყლული გზა მიდის მისკენ,

უზმოზე რომ გასინჯო,
მარმარილოდ გადაიქცევი.
მე კი დილას წყალი მიყვარს,
ხისტი, თაფლით გაკეთილშობილებული,
ოღონდ ჩაშაქების
და გადარბილების მეშინია,
გაქვავებისაც,
სიფხიზლისთვის პილპილს ვხმარობ,
მაღაზიის მურაბაში
კომშის ნაცვლად ღვიძლები ყრია,
გადიდებული, სიყვითლემორეული:
დედაჩემს — შიშისგან,
მამას — ციროზისგან,
ჩემი — უზმოზე ემოციების
ჭამისგან...
ხაზგასმული პილპილი
და ნალღვლიანი მურაბა
წონასწორობას აკარგენებს მოსახლეობას.
ამომიღებენ სიტყვებიდან
და პირდაპირ ბაზარში
ჩამადგებიან: ხორცის, ცულის,
ხილის სიმრავლეში, ცხოველების ზეიმზე.
რაბულ სხვა იყო —
რენესანსის მკვრელურ ჩარჩოს
მსუქანი ჩუქურთმებით ამკობდა...
კიდევ ერთი რაბულიანიელი მიყვარს,
ყავის სმამ რომ მოკლა...
ნეტა ამდენი
რემიქსების, კომიქსების,
ტალახში ღორებივით
ჩაწოლილი ბაზრობების,
ამერიკული პრონოსის ფონზე
თუ კლავს კლასიკის სიყვარული?

ფხვი მდგომი უნდა მოკადი, სესავით...

მე ზაფხულის ადამიანი ვარ,
სიცხეს საბანივით შემოვიკეცავ
და უძილობის თონეში ჩავეკიდები.
იქიდან რომ პურს ამოვიღებ,
შვილებს ვერ გამიზრდის,
მხოლოდ მორბენალ მგზუსმზირებს,
ჩემს სიცოცხლეებს!
მათ მიმართ მანქანების მოძრაობა
ნერვიულია, უთანაბრო —
მზეს ხომ არ გასრესენ?
თმებით ვგრძნობ ამას,
ისევე, როგორც სიმაღლეს,
როცა თეთნულდს და უშბას
ფანჯარასთან მოვიტან,
განსხვავებულებს —
მანვინის დედა და ლითონის მამა!
მთების ხასიათს
სკოლაში არ ასწავლიან.
თვითონ თუ გაუგე,
ცა დაბალი ხდება, შინაური,
როგორც ჭერი ან ქოლგა...

ზამთრის მეშინია, როცა
უცხო ქვეყნის ნარინჯებიც
ვერ ტეხენ სიცივეს...
ზაფხულში დამტოვეთ!
ცოცხალი ნირშეცვლილი კი დაგხვდებით —
ხერხემალზე გამომშული
ჭრელი ქოლგა, რომელიც,
შეიძლება,
აყვავებულ ხესაც კი მიაგვანო,
თუ დაუმტკიცდა
მზის ნათესაობა.

გენარბიან იმ ქვეყნიდან?

შენი უთო ცივია, დედა!
ველარ ათობო ლოგინის თეთრეულს,
რომელიც დაქველდა, დაკოროშელდა,
თითქოს მარილის მარცვლებზე ვწევარ.
მარალი მაშინ არის მართალი,
როდესაც სიტყვას დამიგვანებს. *ნაბოროდ ძე
ოცნე როგო*
მწარე სიმაართლე
იმაში მდგომარეობს,
რომ მე მარტო ვარ,
რომ ვერავის ვერ მოვუყვები,
როგორ მომკლეს,
როგორ გავგროდი
სისხლით სავსე ჭიჭასავით
და მომდევდნენ:
ზომიერები, თანაბრები, ობიექტურები,
რომლებმაც შესაფერის
ჭურჭლად მიმიჩნიეს
თავისი ნერვების ჩასადებად,
ფესვი რომ უნდა გაიკეთონ,
მჭახედ აყვავდნენ!
ხომ სჭირდება თვალის სერიო
ბაბუანვერასავით ამჩატებულ,
ჩიტის პენსიაზე მყოფ მოსახლეობას!
როცა რძეს პლასტმასის
გემო აქვს,
ზიხარ პურის
და წყლის საპყრობილეში,
ისეთ უპაერობაში, რომ
პირიდან ფილტვები გიჩანს,
შეგშურდება კაშკაპა პარანოსი,
აბა, რა იქნება!
იმ ბოლო იმედსაც, რომ
დედას უთო გაუტყველდა (მზეს მიუერთეს?)
და, შეიძლება, თბილი ლოგინიც
გაახერხოს ამ ჯოჯოხეთში...
დედა, შენგან მივიღე მემკვიდრეობით
ეს სტატიკური მაძრების
და სისხლით სავსე
მორბენალი ჭიქების ქვეყანა,
რომელიც მაგდასავით ექცევა მათ
და თუ გადმოვადგო,
ყველანი დავიმსხვრევით...

ამაო ოცნება ბორჯომის ხეობაზე

სასტუმროს ახალი ფორმა

ჩემო ტყეებო!

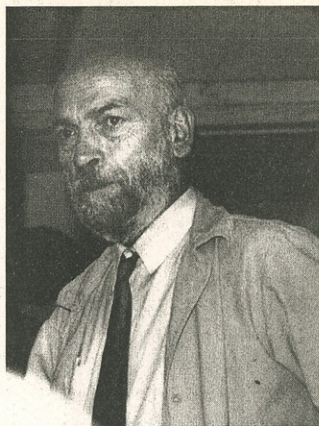
პორიზონტს რომ აღურჯებთ
და ადვილებთ,
შუამდგომლობას მიწვეთ მთებთან,
რომ გვერდით დამიყენონ,
აკვარელით დახატული ქალაქელი
და ზეთის ფერებით გამაძლარი
გამიშვან უკან...
ასე მგონია, ყველა
ფოთლით ფიქრობთ ჩემზე,
როცა ღვიძლი სახეზე
სიყვითლეს მაფენს,
სულ შემოდგომაში ვიცხოვრებდი,
თქვენ რომ არა...
ადრე შეღავათს მიწვევდნენ
ამის გამო, ახლა
გაძვირდა თქვენი ნახვის უფლება,
ფული ვერ გადავიხადე
და ქალაქმა ნელ-ნელა
დამიწყო ნაშლა —
ოსტატურად შესრულებულ ბატალიებში
ვის რად უნდა
ჩემი კამერული პორტრეტი?
თან იმდენ ხანს ვიდექი
ვარდისფერ მიწაზე
ჟანგიანის საპირისპიროდ,
მგონი, ბრძოლის უნარიც
დავკარგე...
რომ მომერევინა და მოვკვდები,
მაინც მთებთან
და ხეებთან ვიქნები,
ამაში ფულს ველარ მომთხოვენ,
ალარც წიგნებს გამომიქვითავენ
ვალეებში, რადგან არაფერი მაქვს
უფრო ღირებული,
ვარდისფერ მინასაც ვერ წამიბილწავენ!

ნალევლის ყვითელი საღებავი,
გადასხმული სტრესებზე,
სისხლის კინოვარი — გულზე
მაინც შავ-თეთრი ცხოვრება...
სახლიც ჩრდილში დგას,
ერთი სხივი რომ დაგჭირდეს
რადიკულიტში ნემსივით ჩასარჭობად,
ვერ იშოვი.
ამაზე, შეგიძლია, ჯერ კიდევ,
ისე ილაპარაკო,
რომ გარშემო მყოფთ
ლექსი ეგონოთ.
რეფრენი:
— რა კარგი იყო, როცა
ვერცხლის ქუჩაზე ცხოვრობდი
და ვიოლინოს გასაღებით
აღებდი კარს.
ტექსტი, მუსიკა:
ხაზგასმული ფალიაშვილი,
გუნდი, მზეს მიშტერებული
დაჭყლეთილი მრგვალი თვალებით,
მაგრამ ბალი
სოლისტების ნამწამებს შუა...
ვითომ ტრადიცია
გაშოვდებს ამ მეტაფორას?
თუ შენი გაუცხოებული ხმა,
კიდევ რომ შერჩა
ვარდის და ზღარბის მონაცვლეობა,
მოდულაციები, მიშვეებული
მეჩხერ კბილებში თაფლის შესქელებამდე...
რას გიზამენ?
გარდა იმისა, რომ
განაჩენი გამოუტანონ
შენს ხმას —
სიკვდილით დასჯა!

უბრალოების უპირატესობა

რენე კალანდიას მკითხველი იცნობს როგორც პოეტსა და მთარგმნელს, ცხოვრების გარკვეული ნაწილი მან ლატვიაში გაატარა. თარგმნილი აქვს ლატვიური პოეზია. მას აგრეთვე მოიხსენიებენ როგორც მთარგმნელს — ფრანგული, პოლონური, რუსული, უკრაინული, სომხური ენებიდან...

რენე კალანდია

რა მასწავლეს ახალგაზრდა პოეტს ლატვიამ და ლატვიელებმა?

1. სამშობლოს უსაზღვრო სიყვარული და პატივისცემა: „დამწყები კოსმოპოლიტი“ ვიყავი და „დასრულებული ნაციონალისტი“ დავბრუნდი;

2. პუნქტუალობა, ანუ სხვისი თუ შენი დროის ფასის აღქმა და პატივისცემა;

3. უბრალოების უპირატესობა, ანუ თავმდაბლობა და აუცილებელი საქმის კეთება ყოველგვარი ამბიციების, პრეტენზიებისა და პათეტიკის გარეშე;

4. მარად და ყველგან ღირსეულთა, ზნერსულთა და მაღალთა კითხვა და თარგმნა... მხოლოდ აუცილებლობის, ბიძგების შემთხვევაში წერა და არა გრაფომანულ მარათონში მონაწილეობის მიღებით დაკმაყოფილება პატივმოყვარეობის ჭიისა;

5. პროფესიონალი პოეტისა და მთარგმნელის ცხოვრების ანაბანა: კითხვა, წერა და ლოთობა, რასაკვირველია, სხვადასხვა თანმიმდევრობით, ანუ ჯანმრთელობის, განწყობისა და ჯიბის მიხედვით...

რა ვერ მასწავლეს ლატვიელებმა?

რა თქმა უნდა, ვერ მასწავლეს „გერმანული ანგარიშით“ ცხოვრება, რადგანაც სულთ ხორცამდე ქართველი პოეტი ვიყავი და, გარდა ამისა, ყოფილი მეზღვაურიც, რომელსაც ბოლო მანეთიანის დახარჯვის შემდეგაც შესაძლებელია ამაყად ეთქვა: „Все пропьем, но флот не опозорим!“

* * *

პოეტური მრავალფეროვნება-მრავალსახეობა და ა.შ.

ნარცისები და სიზიფები:

სხვადასხვა სახე — ლალად, ნებისად — ქვებით და დაფნის „მეე-ბეე“ — თი — საზღვარზე — ელდა განცვიფრებისა...

ალარ ვკითხულობ: ვინ დარგო ხე და ვინ გაიწვინა ხილისკენ ხელი: ცაზეა, ვინაც ყველაფერს ხედავს, მინაზე — მარად მთიბავის ცელი...

* * *

ნოსტალგია: სოხუმის ბინა-ბიბლიოთეკის გარდაცვალების მეათე წლისთავისადმი მიძღვნილი რეკვიემი

ვხედავ: სასახლე ფუმფულა — მარმარილოთი ნაგები...

ჩანს: „ბოსმა“ ჩაბაზლულა „ირლანდიური საგები“...

მე კი — დევნილი — იმ საგებს კვლავ ვერ ვკითხულობ: არა მაქვს ზუგდიდში... სიზმრის წახანაგებს ვუმზერ და სხივი გადამაქვს ამ სანუთროდან — იქამდე — ორთომელიდან ჭიქამდე: — უფალო, ვინ დაიქადნის, რომ გაძლებ ახალ მიერქამდე!..

სეგდილ-სიკოტხლის გზავარდინი

(უმადლესი პილოტაჟის მოლოდინში)

წვიმიან დღეთა უსასრულობის
სიზმარ-ცხადს, უცებ აკრთობს სტრიქონის
ელვა და გიჟყრობს, არათუ ფლობა-
გაცემის ჟამი, არამედ გონის
დაკარგვის ჟინი: შენ უკვე სხვა ხარ,
აღარ ეკუთვნის სამყაროს სულაც:
უფალი უსმენს შეშლილის ხარხარს, —
შენში დემონი აღზევებულა...

მინანური მეგობრის წიგნზე: ლეონს ბრიდის,
ბეზღიბენა ენგელის¹
ოცდამეერთე საუკუნის უფსკრულში ჩავალთ
ძმავ, ყველანი!..
იქ — დაგვხვდებიან ეგილის² და აკუთავა,
სოცრეალიზმის სარეველანიც...
რაკი ახალი ასწლეული სხვაგვარად კერავს,
გამეფდა ბისტი
თვალეზე, ნისლში — ცერბერი წვეს და ჩვენს
ლექსებს ტკეპრავს,

მყობადი — ხისტი
არის ტოტივით, აქ რომ გვერგო წვის — უძილობის
და ცრემლის წილად:
თოვლი. საბრალო 100 გრამი — სტრიქონი და
მოთენთილობა,
ანგელოსებით იწყება დილა...

უსწელო ჩინი: გზა გულბატნილობიდან გაორებამდე

(ისფერყანწელების ხსოვნას)

ნამეგობრალის ჭუჭყიან სარეცხს
ვმაღავდი: ბნელში მივაგორებდი —
კასრით და უცებ გვ მთა-გორები
ამოტრიალდა, რადგანაც დამცხეს
კეფაში ძველი თანამესუფრის სტრიქონი — ქვა...

აჰა, სამშობლოვ, სალოცავო, — მტერიან ჩიხში
ნეხვივით ვგდივარ:

ცა — „მეოცნებე ნიამორების“
დაცხრილულია რუსულ ნიშტებით —
ბოლშევიკური „ჯიბის ხვიშტებით“...
ვაგდივარ, ვფიქრობ: ვარსებობ? — კი ვარ,
თუმცა სრულიად სხვა!..

სეკაბუჟის რეგულიდან: ყირიმის გასწენება

ქიშერიული მინანქარებით —
მთრთოლვარ ჰაერით, ნიაფ-ქარებით,
ხან — ქარიშხალთა გამძვინვარებით
და ტყვიისფერი ნიაღვარებით
შეშლილი ყურე... რეკენ ზარები:
ტორტმანებს, მაგრამ მაინც ჯიუტად შემოდის
ესკადრა...

ცა — დაცხრილული მუქი ანძებით
და მატროსული ნასკვებ-კვანძებით,
ხომალდი — ახალბედა ბანძებით
და „მგლებით“ საფე, სადაც გაძლებს
ნიჭიერ გჭირდება: მწუხრის ხანძრებით
განცვიფრებულ ბაღს თუკი ლექსიც
გამოგეცხადა...

რეალოური რამერეჟის რეზიუმე:

შეუნდობს რა ცოდვის შვილებს,
უფალი ნიჭს ანაწილებს:
შენ — ქირქილი შეშლილის³,
მე — ცრემლი ნუგეშინის,
მავანს, რა თქმა უნდა, ალლო
მოყვასზე დაგეშილის...

¹ ლეონს ბრიდისი, უფსკრულის ანგელოსი (ლატვ.)

² ეგილს პლაუდისი, ლათვიელი პოეტი (1931-1990)

³ იგულისხმება გ. ტაბიძის სტრიქონი „ედარებოდა შეშლილი
ბეთპოვეს...“

„ხევესურეთს ამბავ ნათქვამი“

ბალათერ არაბული ლექსის სიყვარულმა და, საზოგადოდ, პოეზიის მიმართ მეტად სათუთმა დამოკიდებულებამ აიძულა კალამი აეღო და თავადაც ეცადა ბედი პოეზიაში.

ძნელი სათქმელია, როდის უწოდა საკუთარ თავს პოეტი, თუმცა, როგორც თავად აღნიშნავს, პირველი ლექსები ჟურნალ „ცისკარში“ (იქ, სადაც დღეს თავად მოღვაწეობს) პოეტ ჯანსუღ ჩარკვიანთან მიიტანა. ლექსები ნაკითხვისთანავე დასაბეჭდად „გამწესეს“ და ბალათერ არაბულმა, რომელიც მაშინ მხოლოდ პირველკურსელი იყო, ეს დაუფერებლად მიიჩნია. ეგონა, მასხრად მიგდებნო და რედაქციის კარი, ცოტა არ იყოს, განანწყენებულმა გამოიხურა.

ლექსები კი რუბრიკით „ჭაშნიკი“ მართლაც გამოქვეყნდა „ცისკრის“ ერთ-ერთ ნომერში. „თაბა“ — ასე ერქვა ლექსს, რომელიც გამოქვეყნებულთა შორის იყო და სისადავის მიუხედავად, მკითხველის სიყვარული მოიპოვა.

„მთანმინდაზე ჰყვავიან ალუჩები

ლიმილით მომყვება თაბა.

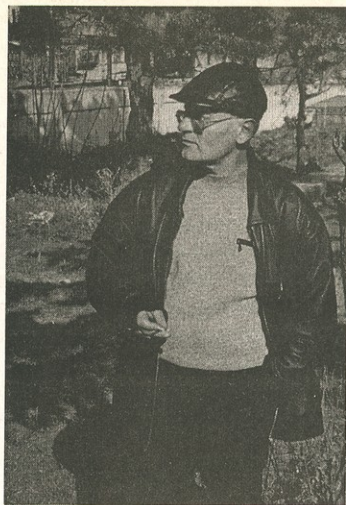
მაგწონსა, ქალავ, ქალაქის ქუჩები?

ძალიან, ძალიან, კაია...“

— ბატონო ბალათერ, რას ნიშნავს თქვენთვის პოეზია?

— პოეზია შეფარდებითია, ვილაცასთან შედარებით შესაძლოა ვიყო გენიალური პოეტი, ვილაცასთან შედარებით — საშუალო, ზოგიერთის გვერდით — არც არავინ. ეს იმიტომ, რომ პოეზია სხვადასხვა სიმაღლისა და განზომილების სივრცეა.

ძნელია განსაზღვრო, რამდენად მიახლოებულია შენი პოეზია ჭეშმარიტ პოეზიასთან, თუმცა ყველა პოეტი, რომლის თუნდაც ერთი სტრიქონი მკითხველისათვის სამახსოვრო და საყვარელია, უკვე ნამდვილი პოეტია. პოეზია ლამაზი და ამაღლებული სამყაროა, რომელშიც შედგება და თანაც მარგალიტების აღმოჩენა საკმაოდ ძნელია და თუ ად-

ბატათერ
არაბული

ამიანმა რამდენიმე მარგალიტის მოპოვება მაინც შეძლო, დიდი ბედნიერებაა.

— მიგაჩნიათ, რომ ყოველ მოკვდავს არ გააჩნია ჭეშმარიტ პოეზიაში წვდომის ნიჭი?

— პოეზიის საზღვრები ნაკლებად აქვს, ყოველ შემთხვევაში, მე ასე ვფიქრობ. მისი დანიშნულება ყოველ დროსა და სივრცეში უცვლელია — მან ადამიანის უღამაზესი სულიერი სამყარო უნდა წარმოადგინოს და სხვადაც აგრძნობინოს ეს სიღამაზე.

სამყაროში არსებობს უხილავი სივრცე, სადაც ყოველ მოკვდავს როდი მიუწვდება თვალი. პოეტის მზერა და ცნობიერება კი მეტად გამახვილებულია, მას შეუძლია დაინახოს, ამოიცნოს, გადაამუშაოს და მიაწოდოს სხვას.

— და მაინც, რა გამოარჩევს ქართულ პოეზიას სხვათაგან?

— ქართული პოეზია ერის სულიერების, მისი სიძლიერისა და გადარჩენის სიმბოლო იყო. ერის ტრადიციულობის შენარჩუნებაში მნიშვნელოვან როლს მწერლობა ასრულებს. მან უნდა აჩვენოს სწორი გზა და ხელი შეუწყოს ეროვნული ცნობიერების ჩამოყალიბებას.

— შემოქმედებითი კავშირი თაობებს შორის ძალზე მნიშვნელოვანია. თქვენ

როგორი ურთიერთობა გაქვთ ახალგაზრდა პოეტებთან?

— შემოქმედ ადამიანებს შორის მუდმივი კონტაქტია საჭირო. ახალგაზრდები თავიანთ წინამორბედ-თაგან სწავლობენ და შეიმეცნებენ ბევრ რამეს. დღევანდელ ყოფაში ძნელია, ახალგაზრდას მაღალ იდეალებზე ფიქრი მოსთხოვო, თუმცა ეს პოლიტიკური კატაკლიზმების ეპოქაც ჩაივლის და ერი მაღალ ღირებულებებს კვლავ კუთვნილ ადგილს მიუჩენს.

— შემოქმედი ბუნებით, ცხოვრების სტილით, ყოველდღიურობითაც კი განსხვავდება სხვათაგან. საინტერესოა, როგორია თქვენი ე. წ. შემოქმედებითი წვის პროცესი?

— პოეტის სამყარო ისრუტავს ყველაფერს, რასაც გარშემო ამჩნევს. ესაა, ასე ვთქვათ, შევსების

პროცესი, როცა ქვების შეგროვების ჟამს ქვების-ზრ-ოლის ჟამმა უნდა შეცვალოს. შემდეგ ხდება ნაფიქრ-ნააზრების მომწიფება, ქალაქზე გადატანა და მკითხველისთვის მისი მინდობა...

„ხევსურეთს ამბად ნათქვამი“ არის ლექსების ციკლი, რომელიც საინტერესო ამბების, ლეგენდების პოეტური ფორმით გადმოცემაა. ხევსურული დი-ალექტი პოეტმა შექმნა ახალი ხასიათის ლექსები. ლეგენდები, რომლებიც ლექსებად იქცა, ბავშვობაში გაგონილი ამბებია. მრავალი წლის შემდეგ მათთან მიბრუნება და ამ ფორმით გადმოცემა ალბათ მშობ-ლიურ მიწაზე მყარად დგომისა და დიდი სიყვარუ-ლის შედეგია.

ნინო მდევაძე

ცნ.

ისტამბული

გამოჩნდა ბოსფორი
და ვინრო ყურეში
შევდივართ,
ჩვენ ზემოთ ხიდია გაბმული,
ფერდობი გადაშლილი მოჩანს ყურანივით,
ირგვლივ ილანდება ბებერი ისტამბული...
შენ იყავ პირველი მტერი მოსისხარი,
სხვაც ვინმე ამქვეყნად ყოფილა თუკი,
ყაყანებს,
ფუთფუთებს ქუჩებში ისლამი,
—სალამ ალეიქუმ! — ხელს მართმევს თურქი...
ქუჩა ჰგავს ამღვრეულ
და ფერად მდინარეს,
ჩადრიდან გოგო მიმზერს მოლიმარი,
სად ზეცა უკავია უთვალავ მინარეთს
და კრიალოსანით ერთობა იმამი...
მიპატიებია სისხლი
და ტკივილი,
ვივინყებ, წარსულში რაც იყო,
რაც არი,
წინ მხედება:
მოლების გაბმული კივილი
და თეთრი აია სოფიას ტაძარი...
ტრიალებს ბული სულის შემსუთავი,
მზის ცხელი დისკო ჰკიდია მაღლა,
შუადღის ლოცვანს ალავეუნს სულთან

და ხელაპყრობილი უჩოქებს მაჰმადს...
მთების გადაღმიდან მოცურავს ღრუბელი
და ქარი ქუჩის მტვერს სახეში მაშლის,
— ისტამბულ, მშვიდობით!
სისხლის აულებლად,
მარჯვენის მოუჭრელად ვბრუნდები სახლში!..

ლექს-ანდრეები

ციკლიდან: „ხევსურეთს ამბად ნათქვამი“

ძილუა

...ჩუმად დაგვესხნეს იმ წელს ქისტები, —
ერთ დღეს მთლიანად დაანგრეს ამა და ჭიმლა,
სოფლად ადინეს სისხლის ღვარები...
არვინ დაინდევს, —
არც მოხუცი, არც ქალ-დიაცი,
ბაღბულელებიც ცეცხლში ჩაბუგეს,
მარტო გაბურებს სამ ძმა მაკლეს, —
ერთმანეთზე მჯობნი ვაჟები,
ოჯახებით სუ ამასწყვიტეს...
იმათგან მხოლოდ
ხირჩლაის ცოლ — ძილუა გადარჩა, —
ბაღბასთან ერთად წყემსობაში ყოფილიყვ
ნასულ...
ამ ამბის მნახველ სუ შაიშალა,

თმან გაიშალა,
მძივნ ჩაიშალა
ბედ-ილბალიც მწარედ დასწყევლა, —
თემ-სოფელი ტირილით შასძრა...
— რას სჩადივ, რასავ?
თავის მაკვლით რაღას უშველავ,
ჩვენაც მავნაირ დღეში ვართავ, — უთხრეს
ქალებმა...

— მამშორდითავ, არა მითხრათავ,
თქვენ ნაუბარ არა მამდისავ,
არავის ნახვა აღარ მინდავ,
ეეს ბაღლიც რადარ მაკლესავ!..
— რას ამბობავ, ხვარ აირიევ,
ამა ყმანვილს რაღას ერჩივ,
ღმერთ უშველავ,
გადაგირჩინევ!..
— მაგის ყოფას რა აზრი აქევავ,
არც ბიძანივ, არც ბიძაშვილივ —
აღარვინ ჰყვანავ...
ხვალ ქისტებს უნდა ნაუყვანავ,
იმათ მივუღდავ,
მაშბიძათავით ეგივ მაკლანავ,
იქნებ გაძღანავ ჩვენის სისხლითავ...
არ დაიშალა ძილამ, ნათქვამი
თავისი მაინც გაიტანა,
მეზობლებსაც არა უმძინა
და ბაღლიანად ქისტეთ ჩავიდა...
— ეეს დაგჩათავ მასაკლავივ,
მაგიყვანეთავ,
გულიც რასაც კი გიბრძანებთავ,
ის უყავითავ!..
...გამოხდა ხანი...
ოცჯერ აენთო გაზაფხული
და ოცჯერ ჩაქრა,
ოცჯერ ზამთარმა გაანათა არხოტის მთები...
არც ძილუკა,
არც იმის ბაღლი არ ახსოვდა უკვე არავის...
მხოლოდ ზოჯვერ
ამვლე-ჩამვლელი თვალს მოჰკრავდა
ჭერხოს კართან მჯდომარე დიაცს
თვალცრემლიანი რო გასცქეროდა
ქისტეთის მხარეს...
— ადექივ, ქალო, შინ შაედივ,
მაგ ყინვაში რას უზიხარავ, —
შეუძახებდნენ მეზობლები...
— ჯოჯოხეთში ვარ შასასვლელივ,
სახლში რა მინდავ,
მე, ცოდვიანმავ, შვილ დავჰკარგევ,
მასაკლავად ქისტებს მივუღდევ —
მწარე ცრემლით მოსთქვამდა ქალი...
...
ერთ დღესაც სოფლად ხმა გავარდა:
მთაზეით ქისტებ თეთრ დროშაით ჩამადიანავ,
თან ცხვარ-ძროხაიც მაუღისავ არხოტისკვას...
...
ოცდამეერთე გაზაფხულზე გამაჩნდეს ქისტებ,
ცხენებით ჭალას ჩამაეფინნეს, —

ძილას მიგდებულ ბაღლთან ერთად
ამლას მაადგნეს,
გაზრდილი შვილი, — ცოლშართული,
სამი ვაჟით მგლოვიარე დედას მაჰვარეს...

...ბევრა გვეყოლივ ეგეთა მტერიც...

თორღვა

ჩოლოყაშვილნ წარმოშობით
ხევსურნ ყოფილან...
მაგათ პაპას ჩოლოყა ხქმევევ,
შეთეკაურთ ამბობენ გვარად...
მუცოშიით ახმეტაში ჩასახლებულან,
მემრე კი, რა ვი, თავადებიც გამხდარან კახეთ...
პოდა, ამგათ შთამომავალ ყოფილ ქაქუცა,
რუსების ჯარს რო შაღბრძოლებივ:
— რა გინდათავ?
ჩემს მამულში რას აკეთებთავ?
— როგორ რა გვინდავ?
თქვენ ქეყყანავ ჩვენ გვეკუთვნისავ,
თქვენ ქალ-ზალივ,
საქონ-ნაქონივ ახლა ჩვენიავ...

კაი ვაჟკაც ყოფილ ქაქუცა,
არ მათუმენავ რუსებისად,
ან რას მათუმენდ?
ამტყდარას ბრძოლა,
ბევრნ დასვიან ის სულაღლნი, —
მაღრევიან მარტო ქაქუცას,
ამხანაგებსაც ულაღატებავ...
გამაქცეულ ხევსურეთისკე, —
ჩემიანებ დამიცავენავ, —
და თორღვასთან გაჩერებულას...
იმას კი ქისტეთ კაც გაუგზავნავ:
— არიქავ, ჩქარა მაგვეშველეთავ,
თორემ რუსის ჯარი მაგვერევავ,
უთქვენოდევ ვერას ვიზამთავ...
ქისტებს ამაზე უარ უთქვამ:
— ჩვენ სისხლ გმართებთავ,
დახმარებას როგორ ითხოვთავ?
(ხევსურთ იმათად კაც ჰყოლიას ადრე მაკლული)
თორღვას თავის შვილ გაუგზავნავის:
— მაკალითავ და გავსწორდებითავ,
ოღონდავ მტერსთან ახლა სირცხვილს
ნუ შავგაჭმევთავ...
ქისტებს არ უქნავ კაცის მაკვლა:
— ეგეთ რამე სად გაგონილავ? —
და თორღვას შვილთან ერთად
გადმოსულან დასახმარებლად...
...
ისრ ჩაუხოცავთ რუსების ჯარი,
ამბის მამთან არ დარჩენილას...

გაბურთი ეშმა

...ამლა-ჭიმლაში
დავით გაბურს ვერავინ ჯობნილ...
სილამაზით და ვაჟკაცობით
ტოლსწორებში ელვასავით ირჩეოდისაც...
ჰოდა, ეგ გაბურ ეშმასაც კი შაჰყვარებივას
და ქალის სახით თიბვა-ეშმაი გამასცხადებივ...
დაუჭერავის დავითს ეშმა
და... თავის სახლში ნამაუყვანავ...
...თეთრ თმან ჰქონიან გაბურთ ეშმას,
მზის სხივს ჰგვანილან,
ტახტზე იწვისაც და თმათ გუბივ,
სანოლზეთი გადმამდინარე, ქაზდარს¹ ავსებავ...
ფრჩხილებ დაუჭრავ ეშმასად
და ქარქაში დამალავის, —
ვეღარსად წავავ (უფრჩხილებოდ ძალა აღარ აქვ!)
ხოლო ხმაღ-ხანჯარს
შიშით ახლოს არ ეკარების...
„— გამიშვი, რაად მანვალეზავ“ —
დავითისად უხევენაც ეშმას, —
ისევ მამეცივ ჩემ ძალივ,
ჩემ შაძლებივ,
რა ცხვარ-საქონში მატარებავ,
რას მამწყემსებავ,
მამწყინდავ აქავ, თქვენთან ყოფნივ,
დღე მუდამ თქვენთვის შამახედნივ...
დიაც რო მაინც არ გყვანდასავ,
არ გიყვარდასავ,
კიდევ გავძლებივ,
შენთან დავლევდივ ჩემს ცხოვრებასავ,
სიხარულით ვიმუშაებდივ...
ახლა კი ცრემლად რაად მღვრიავ,
დარდს რად მაკვლევავ,
რა ჩემ ცოდვაში იდებავ წილსაც!...“
არ გაუშვავის გაბურს ეშმა, —
მოჯამაგირედ გამამადგებავ...

გასულას ხანი

და ერთ დღესაც გაბურთ სახლში რო არვინ ყოფილ,
ეშმას დავითის ბაღისად უთქვამ:
— უკვე დროივ, აის ხმალივ ხელთ გეჭირასავ
და მტერ-დუშმანის დასახედრად ეშზადებოდავ,
რა ბაღბულღლების საქმით ერთობივ!..
ჩამაულავის გაბურთ მძანვლს კედლიდან ხმალი
და ამაუწვდავ გაგულსებულს...
გადამცენილას ქარქაშიდან ეშმას ფრჩხილები...
ნამაუკრეფავ სათითაოდ
და გაქცეულ აიქისკე, საითაც მასულ...
ნასვლისას გაბურნ დაუწყევლიან;
„ჩემს წვალეზისად ნუმც იმრავლებთავ,
ნუმც გასწყვდითავ,

(ეგ, ალბათ, იმად, გაბურ რო უყვარდეს) რაც ნელა
ერთ ეგეთ ვაჟკაც გვარში ნუამც დაგელევისთავ,
ერთ გიჟ-უჭკუოივ მუდამ გყვანდასთავ“, —
ეგეც უთქვამს ნასვლისას ეშმას...

მაგ ამბის შემდეგ ბევრ რაიმ მამხდარ,
ბევრ რაიმ შაცვლილ არხოტის თემში,
ბევრ კაი ვაჟკაც მასულ და ნასულ...
გაბურთი კი... გაბურთ
რაკი იმისგან თუ რაისგან, ეგერ ახდომივ...

მოსმენილები

...შატილიენების კაც ჰყოლივას ღიღლეველებს
მაკლული
და შინშის სისხლის ასაღებად
ლეკო ქისტეთს მარტუა ნასულ...
და მთელ აულში გამორჩეულ
ჯიგიტის სახლს მისდგომივ ღამით...
ბანზე მძინარ გაუკოჭავის
და ფეხშიშველა წინ ნამაუგდავ...
ქვა-ღორღზე მავალს
ფეხისგულზე გადასტყავებივ
და სისხლმდინარეს კოჭლობით უვლავ...
შასცოდებივ მოსისხლე ლეკოს:
— ვაჟკაცს ღირსება ელაზებისაც!
გაუზდავ თავის ქალამნები
და ამისად ჩაუცმევავის...
აეგრ მასულან დილისპირს შატილ, —
ლეკო — ფეხშიშველი,
იმის მტერი კი, ქალამნებჩაცმული...

ხიჩილა

...მუცოს მხრიდან მასულან მტრები...
ბევრან ყოფილან
და ღვარცოფად
ჩამოჰყოლიან არღუნის ჭალას...
შავინრობულ შატილიენებს
ძლივ შაუნწვრავ თავის კოშკებში.
ხიჩილა კი
წვრილ ცოლ-შვილით
ქაჩუს მაღალზე შახფარებივ ციხესიმაგრეს
და გმირობივ დიდი უქნავ:
ბევრ მამხდურისად
სამზეოს მზე დაუზნელებავ, —
ბევრ მამა-პაპათად შაუნირავ,
ზოგიც თავისად ჩაუთქვამის, —
საიქიოში წყალთ მამტანად,
ჯღანთ ამამსხმელად დამჭირდებთავ...

¹ ქაზდარი — მინის იატაკი (ხევსურ.)

ერთ კვირას დუშმან უზოცავის მარტუა ხირჩლას,
ერთ კვირას ციხის კედლის ძირში
სისხლის ტბა მდგარას,
ერთ კვირას მის ხმალს არ სძინებავის,
ერთ კვირას ხირჩლას თოფის ნვერზე
აღ ჰკიდებავის...

ბოლოს მტერს მაინც უმძლავრებავ, —
ციხის კარებ ჩამაუნგრებავ,
ბეჩავ ხირჩლასაც ტყვია-ნამალ გასთავებივას,
მშველელ კი სოფლად აღარავინ ყოფილ...
მაშინ ხირჩლუა თავის ცოლ-შვილს
მიპრუნებავ:

— მოდივ, დიაცო,
ეგ ბალღებიც აქ მამიყვანევ,
რა ექნათავ? რაივ?
ღმერთ-სალოცავმამ ესრე ინებავ,
რა ჩვენ ბრალიავ?...
მეაც აღარა შამიძლავავ,
მეტ ძალ არ მექევავ,
თქვენს თავს მტრის ხელში
ცოცხალ თავით ვერ ჩავგადებავ,
მე თქვენ ცოდვას ვერ დავიდებავ...
რა ვი, ეგენივ, ურჯულონივ,
რასრა გიზმენავ?
იქნებ ნამუსიც აგზადანავ,
თავ მაგჭრანავ, გაგვამასხრანავ,
რა პასუხ გაესცავ თემ-სოფელსავ, —
თავის ცოლ-შვილს ვერ მაუარავ!...
ან შენს მამისსახლს როგორ ვეჩვენავ? —
ქალ მაგეციოთავ,
შენ კი ნამუს ვერ შაუნახევ,
საქვეყნოდ ყველა შავგარცხვინევ,
ვერ ივაჟკაცევ!..
ამ ბალღებსაც არვინ იცისავ,
რას უქმენავ?
იქნება რჯულიც შაუცვალანავ,
ხევსურთა მტრებად გაზარდანავ,
წინაპრების საფლავებიც ათხრევენანავ,
არავ, მაგასავ ვერ ვიზამავ,

სხვა გზას მავსძებნივ...
სჯობავ, აქითავ, ყველანივ ცაში ნავიდათავ,
ჩვენ მამა-პაპათ
სახელიანივ მიუვიდათავ, —
უთქვამ ხირჩლუას დიაცისად
და უფსკრულში
ცოლ-შვილთან ერთად გადაფრენილას...

* * *

ქუდნისლა¹ ჩამაიშალა,
შიგ მაიყოლა მალრანი:²
მალრანში, მარლის ციხეო,
კედლებ დაგვიძრა მაღალი, —
ნაიქცა შენი პატრონი,
ცხენიც ნაექცა სალარი,
ღვარად ჩამოდის ჩაღმისკე
ცრემლების ჩამანალვარი...

ძალღკა ზიმიკაურ³

...კაი ვაჟკაც დამდგარ ძალღკა:
ტან-ტომავითაც
და ძალ-ლონითაც გოლიათ ყოფილ...
ოცნებად ჰქონივ სახელგანთქმულ
ერეკლეს ნახვა
და ცხრამეტი წლისა ლაშქარში ხლებივ...

ტანმომცრო მეფე რო უნახავ, გაკვირვებულას:
ისეთ პატარა როგორ იქნებავ?
ან იმ გმირობებს რას ჩაიდენდავ?..
მიმხვდარას მეფე ვაჟკაცის ნაფიქრს
და უკითხავ ძალღკაისად:
— რაო, ძალღკავ, რას დამცქერავ, არ
მაგენონევ?..
— როგორ არავ, ჩემო მეფეო,
მაგრამ შენს ნახვას
მაინც შენივ სახელ მიჯობდავ!..

¹ ქუდნისლა — მთა ხევსურეთში
² მალრანი — სოფელი ხევსურეთში

„ქალღმერთის სახლი“ ამ სოფლისაგან გამიჯნული კაცის სასწოვრისია

გიორგი
კობახიძე

— ახლახან გამოვიდა შენი პოეტური კრებული „ბაბუნაწერების თაიგული“. როგორია შენი დამოკიდებულება ამ წიგნთან — რა შეძელი და რა ვერა?

— ეს წიგნი ძველი ლექსების, განწყობილებებისა და, თუ გნებავთ, პოეტიკის თავიდან მოცილების ერთადერთი გზა იყო. ვგრძნობდი, რომ ამ ლექსებიდან განთავისუფლება მჭირდებოდა და ამას მხოლოდ იმით თუ მოვახერხებდი, რომ ყველაფერი ერთ წიგნად შემიკრა და დამეხუტა. ამიტომაც „ბაბუნაწერების თაიგულში“ ბევრი ისეთი ლექსიც შევიტანე, რასაც სხვა დროს აღარ გამოვაჩენდი.

ჩემი პოეტური დებოუტი, პაატა ნაცვლიშვილის ხელდასხმით, ადრეულ ბავშვობაშივე შედგა და თავის დროზე ეს ლექსები ძალიან გახმაურდა. ადრეულმა პოპულარობამ პასუხისმგებლობის გრძნობა გამიმძაფრა და თავის მიმართ უფრო მომთხოვნი, კრიტიკული გამხდა. დროთა განმავლობაში კი მივხვდი, რომ ამ მხრივ ცოტა ზედმეტიც მომივიდა, რადგან ახლა მთარგმნელ გიორგი ლობჯინიძეს უფრო იცნობენ, ვიდრე პოეტს, არადა, თარგმანი გარკვეული ნიღაბი იყო და არის საკუთარის გადმოსაცემად, მკითხველთან მისახადა.

— შენ პირველი მთარგმნელი ხარ, ვინც ჩვენში საუკუნეებით დამკვიდრებული „ქილილა და დამანა“ შეცვალა „ქალილა და დიშნათი“. ვიცი, რომ რამდენიმე წელიწადი შეალიე ამ თარგმანს. ძნელი იყო, ალბათ, არა?

— ბევრმა ჩვენში დიდი სულხან-საბასა და ვახტანგ მეექვსის მიერ დამკვიდრებული „ქილილასა და დამანას“ შეცვლა ამ სახელთა სწორი, დედნიესული ფორმებით — „ქალილათი და დიშნათი“ ლამის ეროვნულ სინონიმდეთა შებღალავად აღიქვა, არადა, ეს ჩემი ახირებები ან, მით უფრო, სულხან-საბას მიმად, უპატივცემულობით. კი არა, დედნიასდმი ერთგულებით გახლდათ განპირობებული. მართალია, სულხან-საბამ ამ ძველის შედარებით გვიანდელი, საუბოლი ვერსია თარგმნა, მაგრამ სპარსულადაც ეს სახელები ქართულისაგან განსხვავებულად ჟღერს — ქალილე და დეშნე. ყოველ შემთხვევაში, მე მიმაჩნდა და დღესაც მიმაჩნია, რომ ძველის არაბული ვერსიის მთარგმნელს მაინც უნდა შემოეთავაზებინა აღნიშნულ სახელთა სწორი წაკითხვა, რომელ-

იც, რასაკვირველია, ვერ შეცვლის სულხან-საბას მიერ დამკვიდრებულ ფორმებს, მაგრამ მათ პარალელურად არსებობის უფლება, ალბათ, აქვთ.

რაც შეეხება თარგმნის პროცესს (თარგმანის გამოცემა როსტომ ჩხეიძის თანადგომითაც გახდა შესაძლებელი), რა თქმა უნდა, რთული იყო. თვითონ კლასიკური არაბული ენის თავისთავად სირთულეებს რომ თავი დავანებოთ, „ქალილა და დიშნა“ იმდენად ალერგიული ტექსტია, რომ ერთბაშად და ერთი წაკითხვით არავის გაეხსნება. ამ მხრივ, იგი ულამაზეს, მაგრამ თავისი სილამაზის მცოდნე, ფინიან ქალწულს მოგვაგონებს, რომელიც დიდხანს არ დაგნებდება, გაგანალებს, მაგრამ თუ ერთხელ მოგეცა, მასთან გატარებული ღამეების ხიბლს ვეღარასოდეს დაივიწყებ (ესეც თქვენი პანთეისტური ეროტიკა!). მე შვიდი წელიწადი ყოველდღე ვიურვებდი ამ ქალწულს და ამ ვნებიან ღამეთა შედეგია წიგნის ქართული თარგმანი, რომელიც ალბათ დედისავით მშვენიერი არ არის (რაკილა მამის სიმახინჯეებიც გამოჰყვა), მაგრამ სარკესავით თუ ანარქიკული ზუსტად იმეორებს დედის ხატის უფაქიზეს ნიუანსებს.

— „ჩვენ ისე ვგავართ ქალღმერთის ჩიტებს“ — წერს შენ ერთ ლექსში. რა იგულისხმება ამ „ქალღმერთში“ არაბუნებრივები რომ ვართ?

— ჩემი ფიქრით, ქალღმერთს მეტაფორა, ჩვენს არაბუნებრიობაზე კი არა, ადამიანის ერთდროულ სიმყიდვესა და გამძლეობაზე მიუთითებს. ქალღმერთი ხომ, ერთი შეხედვით, ძალიან მყიდვე, იოლად აალებადი, მაგრამ ამავე დროს, შეუძლია, საუკუნეებს გაუძლოს, თუკი მოუვლიან და სათანადო პირობებში შეინ-

ახავენ. ამისათვის მნიშვნელოვანია, მასზე რაღაც ძალიან ღირებული ინფორმაცია ეწეროს, თვითონვე რაღაც განსხვავებულსა და გასაფრთხილებელს ინახავდეს. ამიტომაც ამ ფრაზათა კონტექსტი, შესაძლოა, გარკვეულ მოწოდებადაც აღვიქვათ, რომ ყველა ადამიანი ვალდებულია, რაც შეიძლება მეტი შთაბეჭდილება მიიღოს, მძაფრად იცხოვროს და იაზროვნოს, რომ სხვათათვის ღირებულ, მაღლით სავსე წიგნს დაემსგავსოს, რომელსაც მუდამ ინტერესით წაიკითხავენ. მეორე მხრივ, „ქალაქის ჩიტის“ მეტაფორამ შეიძლება ასოციაციურად იაპონური „ქალაქის წეროც“ გაგვასხენოს, რომელიც სიმბოლურად მშვიდობას, ადამიანურ გაგებასა და მოყვასთან შერიგებას გამოხატავდა. გარდა ამისა, პირველი სტრიქონის „ქალაქის სახლი“ ამ სოფლისაგან გამიჯნული კაცის საცხოვრისია, რომლისთვისაც სინამდვილე ოცნებით, აგური (ქვეყნიური სიმყარე) ქალაქად (მყიფე, მაგრამ უფრო საიმედო) მასალით არის ჩანაცვლებული და ეს მის ტრაგიკულ სიმალეს, მიუსაფრობასა და მართლობას განაპირობებს.

— თანამედროვე ქართული პოეზიაში თუ არის საინტერესო ტენდენციები?

— რამდენიც გნებავთ! თანამედროვე ქართული პოეზია ძალიან საინტერესო მოვლენაა, სადაც იმდენი გზა და ტენდენცია არსებობს, რამდენი ნიჭიერი პოეტიც არის დღეს ჩვენს ქვეყანაში. ასეთები კი, ღვთის მადლით, დღესაც არცთუ ისე ცოტანი არიან. მაგალითად, ზვიად რატანი, უბრწყინვალესი ელა გოჩიაშვილი, საოცრად ნიჭიერი ნყვილი — შოთა იათაშვილი და მაია სარიშვილი, რომლებიც მუდამ მოცეკვენ თავიანთი შემოქმედებითი და ადამიანური

ნაყოფიერებით; შესანიშნავი რუსულად კაიშაური დღე, კოვანი თაობის — ლია სტურუას, ბესიკ ხარანაულის, ტარიელ ჭანტურიას, იზა ორჯონიკიძის, გივი ალხაიშვილის, დავით წერედიანის — შესახებ, რომელთა თითოეული პუბლიკაცია ჩემთვის პატარა ზემის ემსგავსება. ყველა კარგი ლექსი ჩემი დანერჩილით მისარია. ეს ალბათ უკვე მთარგმნელის რეფლექსია, მაგრამ, მე მაგონი, ძალიან კარგი რეფლექსია, რადგან იგი საფუძველშივე გამორიცხავს წვრილმან შემოქმედებით ბოლმასა და შურიანობას, რაც პოეტებს, სამწუხაროდ, არცთუ იშვიათად ახასიათებთ.

— თეირანში ყოფნისას ხომ არ გინახავს შაჰ-აბასის დროინდელი მხატვრის, სიაუშ ბეგ-გურჯის ნახატები? თუ აქეთ მუზეუმში?

— რა თქმა უნდა, მინახავს, და არა მხოლოდ სიაუშ-ბეგ გურჯის, არამედ ბევრი სხვა ქართველი ხელოვანისა თუ მოღვაწის ნამუშაურიც. თუმცა მათი ავტორების წარმომავლობა დღევანდელ ირანში, ალბათ, ცოტა ვინმემ თუ იცის. მაგალითად, ძალიან გამიკვირდა, როცა აღმოვაჩინე, რომ სპარსელებმა თითქმის არაფერი იციან ისპაანის ულამაზესი ხიდის, ე. წ. „სიოსეფოლის“ აღმშენებლის, ალავერდი-ხან უნდილადის შესახებ. ამან კიდევ ერთხელ დამაფიქრა იმ უბრალო ზეშმარიტებაზე, რომ ყველა ადამიანს ურჩევნია, ხეივანა და ტაძარიც საკუთარ ქვეყანაში, საკუთარი ხალხისთვის ააგოს, თორემ ისე, ხიდი ყველგან ხიდა და შეიძლება, იგი ერთ მშვენიერ დღეს უცხო ქვეყანაში ჩამოსულ შენს თანამემამულესაც გამოადგეს, რომლის გარე არავის ემახსოვრება ამ სილამაზის ამგებ-ამშენებლის სახელი.

მიხო მოსულიშვილი

* * *

მიყვარს ნაცარი...
იგი ყოველთვის არის,
რაც არის
და კოცონივით
თვალისმოჭრელად
ან გამომწვევად როდი ბრიალებს;
თუმცა, ვინ იცის,
რამდენ ნალევრდალს
ინახავს შიგნით,
კი არ ინახავს,
სიმწრით მალავს და
უცხო თვალისთვის არ ემეტება.
დიდება — ნაცარს,
მიმხვდარა იგი,
რომ გმძნობებს თუკი
საგულდაგულოდ არ გადამაღავ,
ვერ მოახერხებ,
შეინარჩუნო

ის, რაც გიყვარს და
გეძვირფასება;
მიმხვდარა იგი,
სწორედ ამიტომ
დაუკცია ცეცხლის დროშები...
დიდება — ნაცარს
მშვიდს და თვინიერს,
ვინც დღესაც იწვის ხანგამოშვებით
და ნალევრდლიან
საკუთარ სხეულს
მრუმე სიმშვიდეს ადებს ხუფებად,
ვინც უკვე იცის
სიკვდილის ფასი
და აღარასდროს დაიღუპება.
დიდება — ნაცარს!
მე მიყვარს იგი,
ის ყველაფერთან არის მართალი...
მან თქვა:
მე მიძინავს,

მე თვალებს ვხუჭავ,
წარსახოცელნი წარსოცონო,
შენ კი,
ჯიუტად,
ამ სიცივეში
რა გაბრიალებს,
კენტო კოცონო!
მე ნაცარს ვბაძავ,
რადგან სიცოცხლე
არ დამდებია ენაზე შაქრად...
ის ცეცხლი იყო,
იწვოდა ერთ დროს
და გულგრილობის წვიმებით ჩაქრა!
წვიმა იყო და
არ ჩანდა არვინ,
დროც კვალში ედგა ბოროტ მყეფარად,
ის კი,
კოცონი,
ნაცრად იქცა და
თავის თავს თვითონ გადაეფარა.
მე ნაცარს ვბაძავ,
მაგრამ ვინა თქვა,
ფერფლის საბანქეშ
ვინვე ნებივრად,
ამ ორი თვალთ —
ორი ნაკვერჩხლით —
შენს მოსასვლელ გზას გავეჩერებივარ.
შენ კი არ ჩანხარ,
სად ეხეტები,
ვისკენ მიჰყავხარ გზას სატიალოს?
მოდით, ქარივით მომანყდი გულზე,
რომ ერთხელ კიდევ ამაბრიალო.
მაგრამ რის ქარი!
შენ ვით მიმინოს,
სიკვდილს,
ჯიუტად
ჩემს სულზე გეშავ
და თუ გაიგე,
რომ კოცონი ვარ,
ღვარად წამოხვალ,
ან წვიმის თქეშად.
მე კი
კოცონი სულაც არა ვარ...
მე ნაცარი ვარ, ქცეული ხვატად
და ჩემი სულის ერთ ნაწილს —
ნახშირს —
შეყვარებულებს და შლეგებს
ვატან;
რომ არ ჩაგვიქრეს ღვთიური ცეცხლი,
არ დანყდეს უფლის წყაროს სათავე,
ნავლენ ისინი პირქუშ კედლებთან
და ისარგაყრილ გულებს ხატავენ.
და წერენ ჩემით უჩუმარ წუხილს —
დიდრონ თვალბეზრ ცრემლად მიღვარულს:
— მე გელოდები!
— მე შენ მიყვარხარ!
— ბიჭს პლიუს გოგო უდრის სიყვარულს!

ო, რა ნეტარი წამია!
ჩუმაღ!
გული ახალი ცეცხლით ბოლდება...
მაგრამ დრო გავა...
ბიჭს პლიუს გოგო
ლაღატს და ცრემლებს გაუტოლდება.
ბოლოს ერთ-ერთი უთუოდ წავა,
გაუვა ყავლი მშვენიერ ფარჩებს...
მე ვინვი მისთვის, ვინც არსად მიდის,
ვინც უნდა პირქუშ ღალატთან დარჩეს.
თავს ვუხრი,
სიმწრის ოფლით დაცვარულს,
არ მსურს,
ოდესმე კვლავ ვიქცე კაცად,
მე თვალებს ვხუჭავ...
მე მეძინება...
მე ვარ ნაცარი...
დიდება — ნაცარს!

ბრბოს კაცი

სასაცილოა ეს სიყვარული —
სანთლის კიდზე აკრული ღვეთი...
დღეს მეც მომინდა გულწრფელად გითხრა,
რაც არასოდეს არ მითქვამს შენთვის.
მე ბრბოს კაცი ვარ
და ბრბოს ფუსფუსი
რა ცხადად მოჩანს, ალბათ, მანდედან,
თუმც, კიდევ კარგი,
რომ წმინდანით
შუქი არ მადგას შარავანდედად.
და შემოდოა — მიყვარდე ჩუმაღ,
ჩემო ზღუდევ და ჩემო ჯებირო,
მთელი ცხოვრება ისე გიკითხო,
რომ არასოდეს დაგვიპირო
და არ მომპეზრდე
ან შეგან წყენა
გულში არ დამრჩეს პატარა ხინჯად...
ასე უბრალოდ და გამეტებით
ყორე თუ უყვარს სუსხიან ქინქარს;
მე ქინქარი ვარ...
ვაზივით მეკრდზე
ვერ დაგესხმები
მაღალ მტევნებად...
ვნების კვირაა
და უფალს, ალბათ, არა სცალია —
ჩვენთვის —

ვენება...
შენ ტირი...
მე კი ვერ ამიჩვილებ
ასე უბრალოდ გულს:
ბრბოს კაცი ვარ...
ისიც არ ვიცი:
ტირი თუ შენი
მწვანე თვალბეზრ ფერფლი მაცივია.

* * *

შეხედ —
ზეცის ციხე-კოშკიდან
წვიმის დაღალი ჩამოიშალა...
ვერ დაგვიწყე,
ზღვის სმაურივით
დაგმასხოვრე, როგორც ნიჟარამ.
წვიმს და უშენოდ ეს გაზაფხული
ყველა საამო ჟრუანტელს მწანის...
მწვანე თვალების დაღლილი შუქით
ვერ გააკვირვებ ციმციმა აპრილს.
მე დღეს მარტო ვარ და სუროსავით
გულში ვიხუტებ ჟანგიან მესერს.
და ეს თქაფუნა წვიმის წვეთები
აუმღვრეველი სიმშვიდით მსრესენ...
სიმარტოვე კი ორ ცხელ ღარს ისე
გულგრილად ტოვებს დაღლილ სახეზე,
კი არა ვტირი...
სულ ერთი წამით
დარდი გულიდან გამოვხადე.

* * *

ფანჯრების იქით — ღამის ხავერდი
და აღარც ერთი ნათელი ღრიჭო,
შენ არაფერი გაგიჭირდება,
რადგან ტყუილში ცხოვრება გიჯობს.
ასე ჯობს, რადგან ნამდვილი ცეცხლი
დაუნანებლად, ბოლომდე გნაცრავს
და ყინვის მკრთალი, სასტიკი ხელი
სახეში გირტყამს ძალიან მკაცრად;
ხოლო სიცრუე შემპარავია,
როგორც მეზობლის ცბიერი კატა,
როგორც მაისი, საფლავის ბორცვებს
რომ დაუვლის და ათასფრად ხატავს;
მაგრამ ტკივილი არ ფერადდება...
თუმც ყვავილებით ირთება ბორცვი,
ქვემოთ წუხს შენი დახრული ძვლები,
უსიყვარულოდ დამდნარი ხორცი.
და შეირხევა ორი გვირილა —
ორივე ისე სათნო, კეთილი,
თითქოსდა დედის ორი თვალია —
მინიდან შენთვის გამოხედილი.
და ამ თვალეში ჩამდგარი შუქი
უფლებას გაძლევს, კვლავ იყო ბავშვი,
ჯადოქარივით, უცებ აღგიდგენს
დედამინასთან დარღვეულ კავშირს;
თუმც სინამდვილეც ფეხდაფეხ მოგდევს
ქალაქის შეშლილ, მტკრიან ქუჩებად,
შებინდება და იმ გვირილების
დიდი თვალეებიც დაიხუჭება.

* * *

ირინეს

ისე ჩემი ხარ და უცაბედი,
როგორც პარსიასა გაჭრილი ღანვი,
მე მენატრები და გეფრები
ჩემი სულის და სხეულის ნაწილს,
რომელიც სახლში რჩება და ფიქრობს,
როდის მოვრჩები წაწნალს, ნეტავი,
რომ მზის სხივივით შემომგებოს
მუდამ მორცხვი და გაუბედავი;
სინათლესავით სულში ჩამიდგეს
და, როგორც ბნელში ჩაღვრილმა შუქმა,
დაუნანებლად ანათოს, თუმცა
არ დაიხარჯოს არასდროს უქმად.
შენ გაზაფხული ისე გიხდება,
როგორც გაზაფხულს — იის ციმციმი,
ნუ შემოთოდები და წაწამები
ნუ ჩაგებრება ცრემლის სიმძიმით:
მე შენ მიყვარხარ...
თუმცა ამიტომ:
ვერასდროს გწერდი ღამაზ ბარათებს,
სალამოვდება და მზის მაგიერ
შენი ბრდღვიალა გული ანათებს.

მეტასტაზები

ჰაერი, მხრებს რომ ასე გვიმძიმებს,
რად გვეჩვენება ყოველთვის მჩატე?
მარტის ქარია და გაზაფხული
არ უხარიათ ქალაქის კატებს.
რა უცნაური ჟრუანტელია,
ელვას ნაგავს — მწველი და სხარტი,
გამობშული შიშველ ნერვებით კვირტებს და
ჩუმად ცახცახებს მარტი.
მე დავიღალე და შევეღუნე
ამაო ვნების ტალღებს ბრაზიანს,
ახლა კი ვკვდები,
რადგან ცხოვრება
ჩემში გასული მეტასტაზია
და სიყვარულიც,
რომლის წინაშეც,
ალბათ, ტყუილად ჩაირაზები,
რადგან — ამაოდ —
არ იკვეთება
ჩვენში გასული მეტასტაზები.

* * *

მიკვირს, უშენოდ როგორ გავძელი,
მთელი ცხოვრება ბინდი მეზურა,
ასე მეგონა, რომ ველარავინ
გამაცოცხლებდა წინანდებურად.
მაგრამ მოხვედი,
მიღმიერ ქარებს
მოჰყვები, როგორც ბაბუაწვერა,
ჩემი თავიდან გამიხმე გარეთ

იმ ძველებური ლექსის სანერად.
სიყვარული კი, სიზმრის ნაფლეთი,
რომ აგვარიდოს სევბედს საშინელს,
მუშაითივით ჯიუტად დგას და
ჩვენს მღიერ ყოფას აშალაშინებს.
გაირანდება ბოლო ფიცარიც
და როს გვორდებით მზრწყინავ სასტუმროს,
გული გვენყდება, რომ ყველა სიზმარი
თვლემისას ვნახეთ, უთავსასთუმლოდ;
და ველარც ერთი ვერ ავიხდინეთ,
რადგანაც სანამ დილის სიცივე
მოგვისნრებდა და სულს მოგვითქვამდა,
მანამდე ცხადი გამოვიძინეთ;
და რომ სიზმარმაც თავის ამოთქმა
არ მოისურვა, დარჩა მდუმარი...
ამასობაში ათასჯერ გაცვდა
მინდვრების ჭრელი თავსასთუმალი.

სიბილა

ნაირა გელაშვილს

სადაც ბალივით ყვავილობს ზეცა,
იქ ცხოვრობს ჩემი უცხო სიბილა,
რომელმაც მთელი ეს სინამდვილე
სიზმრებისაკენ გადაიბირა.
გარს გალავანი როდი არტყია:
დაუცველია, წრფელი, ნამდვილი;
თითქოს ოცნების ჭრელი ბარტყია —
სიზმრის ბუდიდან ჩამოვარდნილი.
ყოფა კი, თავის ათასი ბრწყალით,
სვავივით ხარბად აცხრება თავზე,
როს საყდარივით მარტო დგას ღამით
და მხოლოდ მთვარის კაშკაში ავსებს.
ის მინდორია და ამ მინდორში
მივინყებულნი, ძველი გუთანი;
ჩქამია, ბავშვის ძილს ასხლეტილი,
რომელსაც აკრთობს ხმა საკუთარი;
სიტყვაა, ბგერით შეურხეველი,
სიმარტოვეს რომ უნდოდა ეთქვა;
უფლის გულია, ყველა სუსტსა და
დაუცველში რომ უღლონდ ფეთქავს;
დედის ხელია, სიყვარულით რომ
ჩასჭიდებია კრილა აკანს,
რომელიც ყველგან მუდამ „შინ“ არის
და არასოდეს არ არის „სხვაგან“ ...
თავისი დროა, რომელსაც მკაცრი
სიზუსტე
უფლის ენაზე თარგმნის;
გაუმგზავრებლად შორს გაღწეულს რომ
გასამგზავრებლად შეუკრავს ბარგი.
მაყვლის ბარდია, რომელიც სხეულს
დაუწოდებელი სიმართლით კანრავს,
ათასწლოვანი ცეცხლით ბრიალებს,
მაგრამ არასდროს იქცევა ნაცრად.

ისე მშვიდია ეს გაზაფხული,
თითქოს უბრალოდ თამაშობს ბავშვი
და თავის უცხო წარმოსახვებით
კვლავ ინარჩუნებს სიზმართან
კავშირს...
გადახუნებულ დღეთა აკიდო
მოგონებების შემორჩა ხარდანს;
სხვა არაფერი არც გვაბადია,
ამ უსიცოცხლო წარსულის გარდა.
თუმც ხიდი — უკან დანაღმულია,
მინც გავრბივართ გულისხეტეებით
და გაზაფხულზე,
ატმის ხესავით,
მოგონებათა ნალმზე ვფეთქდებით...
და დაფლეთილი ჩვენი სულები
იძირებიან წვიმათა შგავში,
ისე უბრალოდ და გატაცებით,
ისე საშიშად
თამაშობს ბავშვი...
მე არ
ჩავმქრალვარ.

ასე დაუვლის ჩუმი შრიალი
ზაფხულის ბალებს — ხმელს და სიცხიანს,
მიყვარხარ და დღეს
სწორედ ამიტომ
თავის მართლება არ დამინცია.
მე ასეთი ვარ —
ნაკვერჩხალივით
ჩაუმქრალი და დიდხანს მღუარი —
ბევრჯერ ეცადენ, მაგრამ ჩემს თავზე
ვერ მათქმევინეს მინც უარი.
ქვეყანა თავის ღამლით მდალავდა
და რომ გავცლოდი იმის ტვიფარებს,
მე არ ჩავმქრალვარ,
თუმცა წარსული
თავზე ფერფლივით გადავიფარე.
და როგორც იმ თევზს, ნაძალადევი
სიმშვიდით ცას რომ აცქერს ფაცრიდან,
მჯეროდა, ვინმე ჩამიუხლავდა
და ნაცარს ფრთხილად გადამაცილიდა.
წარსული ჩემში ისევ გუგუნებს
და თითქოს სიზმარს ვხედავ მღვიძარე,
ცრემლი უჩუმრად ტანში ვიმსხვრიე,
ნაცარიც თვითვე შემოვიცალე;
მაგრამ ვერ მივხვდი,
რით უნდა გაძლო,
ან ქვეყნად რამე ძალა თუ არი,
ისე იცხოვრო,
არც შენს თავზე და
არც სიყვარულზე
არ თქვა უარი...

— ჭუჭყმა შეგეჭამა.
— ვთქვი და ჩიბუხს ცეცხლი ჩავუკიდე.
ჩემი ქალი ხატაპურს აცხოვდა,
ღუმელთან ტრიალით გახურებულყო
და ილღიებიდან ოფლი გასდიოდა.
მაგრამ მე იგი ასეთი მიყვარდა:
ცეცხლთან მოტრიალე,
ბედით კმაყოფილი;
მის ძუძუსთავებს ხომ ისე ვენეოდი,
თითქოს ჩემს ძველისძველ ჩიბუხს ვალღივებდი.
მე იგი მიყვარდა
და ის მუნჯი იყო,
ერთიანად ჭამდა ჭუჭყი და ღუმილი.
ცხოვრა დაამთავრა.
ცხელი ხატაპური
კეცით
წინ დამიდგა.
თვალეში ჩამაცქერდა.
მშოოდა, ამიტომ იმისმა სიჩუმემ
უცერად საღერღელი ისე ამიშალა,
ტუჩებზე დავწვდი და ენა ამოვწუნე,
რათა ის სიტყვები, რასაც ვერ ამბობდა,
ენის წვერიდან პირით ამეწინენა.
ქალი გაინაბა.
თვალეში ჩამაცქერდა.
მერე მიტოვებულ ჭასავით ჩაღრმავდა
და მე რაც ჩავძახე,
ისევე ამომძახა —
სიტყვების სიშიშვლით თავზარდაცემულმა.
იგი მუნჯი იყო და მე ის მიყვარდა —
ცეცხლთან მოტრიალე, ბედით კმაყოფილი;
გარეთ კი, თოვში,
ყვავები ყრანტალებდნენ,
ცვიოდნენ ბუხრიდან ჭვარტლის ნაფლეთები.
და აღარც კი მახსოვს,
მაშინ რას ვფიქრობდი;
მგონი, ჩემს ძველისძველ ჩიბუხს ვალღივებდი,
როცა ჩემმა ქალმა ენა ამოიდგა
და მითხრა: — სიტყვების ნუ შეგეშინდება,
რადგან ამდენი ხნის ღუმილმა მასწავლა
მე ის ყველაფერი, რაცა მაქვს სათქმელი;
სიმუნჯემ სიზუსტეს გულდაგულ მაჩვია
და ვამბობ:
ამდენ ხანს ჩვენ ჭუჭყმა შეგეჭამა!
სასწრაფოდ ადექი,
წავიდეთ აბანოში!

ლოზარე

მე აღვსდექი, აღვსდექი:
გეძახი იასამნების იქითა მხარიდან,
ჭვარტლით გააღლეხილი ქალაქის ბოლოდან,
რომ მე შენ მჭირდები,
რომ კბილი მტკივა და არაფრით არ არის

გაუმხელელი სიყვარული
კბილის ტკივილზე უფრო მოსათმენი.

მე გავცოცხლდი.
შემიძლია, დაგელაპარაკო,
ოღონდ ისე, რომ
ჩემი ხმა ყოველთვის შორიდან გესმოდეს
და არსაით ქროდეს ქარი,
რომელიც ყველაზე მნიშვნელოვან
სიტყვებს მოგანდვდი.

აჰა, ავდექი და გარეთ გამოვედი,
მაგრამ სამყარო დიდად მომეჩვენა,
და შენ მოგძებნე და თვალებით ჩაგეჭიდე:
თუ ქარი არ ქროდა,
რატომ მაცოცხლებდი?

ეტირათ ჩემს დებს და
სოფელსაც ეტირა —
არც ერთ დას არ ერქვა
მართა ან მარიამი,
სოფელიც ის იყო, რაც უნდა ყოფილიყო —
ქვაზე დადებული
მადლი და ბოროტება:
ორივე საშიში,
ორივე წინდამხედრი.

მე კი, ლაზარე,
გარეთ გამოვედი
და რახან ვცოცხლობდი,
უნდა მყვარებოდა.
შემცივდა,
პერანგის საყელო ავიწიე,
მარტის ტალახიან ქუჩას გაუწყვი.

და რატომ მაცოცხლებდი, რატომ
მაცოცხლებდი?!
თუკი სიკვდილივით მთრგუნავს სიყვარული,
თუკი შენ —
სიკვდილით სიკვდილის დამთრგუნველმა —
არ თქვი, სიყვარული როგორღა დამთრგუნა.

და შენ თუ გიგრძენია, როგორი მძიმეა
საფლავის ლოდიც და პერანგის საყელოც,
როცა ტალახიან ქუჩაში მიდიხარ
და პერანგს საფლავის ლოდივით იფარებ,
რომ გულის სიღრმიდან ხმამ არ გააღწიოს;
ეს ხმა ხომ შხამიან ეკლებად იქცევა:

რადგან
შენ იცი, რომ
სამი დღის მკვდარი ხარ
და გინდა დამალო
ჩამქრალი თვალები.

დავიბადე 1988 წლის 2 აპრილს თბილისში.
ესწავლობ გურამ რამიშვილის საავტორო
სკოლაში, მე-11 კლასში.

პირველად სულ პატარამ დავწერე
მოთხრობა. ცხრა-ათი წლისა ვიქნებოდი,
შერლოკ ჰოლმსის თავგადასავლები რომ
დავწერე. არტურ კონან-დოილის
მოთხრობებმა ჩემზე დიდი გავლენა იქონია.
ამას მოჰყვა პატარა ჩანახატები, რომლებიც
არც იდებდა დასრულებულ სახეს.

როზე აუსლენდერის ლექსების თარგმნა
ჩემი პირველი სერიოზული მცდელობაა ლი-
ტერატურაში. ლექსები შარშან ვთარგმნე, ჩემი
მასწავლებლის, ქალბატონ ლამარა ნარო-
უშვილის თხოვნით. თარგმანები პირველად
სკოლის ლიტერატურულ საღამოზე წავიკითხე.

სანდრო
გვარჯალაძე

როზე აუსლენდერი

როზალი ბეატრის შერცერი დაიბადა 1901 წლის 11
მაისს, ჩერნოვიცში, ბუკოვინაში.

ებრაული ოჯახი გერმანელების, პოლონელების,
რუმინელებისა და უკრაინელების გარემოცვაში ცხ-
ოვრობდა. ოთხი ენა, ოთხი კულტურა — ამან დიდი
ზეგავლენა მოახდინა როზეზე.

პირველმა მსოფლიო ომმა ოჯახი აიძულა, ჯერ
ბუდაპეშტში და შემდეგ კი ვენაში გადასახლებულიყო.

ომი და-
სრულდა.
შერცერები
სამშობლო-
ში დაბრუნ-
დნენ. სკო-
ლის დამ-

თავრების შემდეგ როზემ ჩერნოვიცის უნივერსიტეტში
დაიწყო ფილოსოფიისა და ლიტერატურის შესწავლა.

მამის გარდაცვალების შემდეგ როზალინ შერცერი
ნიუ-იორკში გაემგზავრა, სადაც მომავალი მეუღლე,
იგნაც აუსლენდერი გაიცნო. როზე და იგნაცი ერთმა-
ნეთს სამ წელიწადში დაშორდნენ.

1928 წელს როზე სამშობლოში დაბრუნდა. შემდეგ
იყო ომი, საკონცენტრაციო ბანაკები, შიში, გაჭირვება...

1946 წელს როზე ისევ ნიუ-იორკში გაემგზავრა. შემდ-
გ ისევ ევროპა, ისევ ამერიკა, პარიზი, ვენა, ბერლინი...

1972 წელს როზე დიუსელდორფში დასახლდა. ეს
მისი ბოლო საცხოვრისი ადგილია.

1978 წელს პოეტი საბოლოოდ მიეჯახა საწოლს.
1988 წლის 3 იანვარს როზე აუსლენდერი დიუსელ-
დორფში გარდაიცვალა.

როზე აუსლენდერის პოეზია მის სიცოცხლეში ნაკ-
ლებად იბეჭდებოდა, ახლა კი ძალზე პოპულარულია
გერმანიაში.

„წერა 17 წლის ასაკში დავიწყე. ჩანახატები, მოკლე აზრე-
ბი... ყველაფერს პატარა წიგნაკში ვიწერდი. მალევე მივხვდი,
რომ პოეზია ჩემი სიცოცხლის ნაწილია.“

„რატომ ვწერ?... წერა ჩემი სიცოცხლის ნაწილია. მწერა-
ლი, პოეტი არსებობს, მოძრაობს, ფიქრობს, გრძნობს და წერს
— წერს თავის აზრებს და აღწერს თავის გრძნობებს.“

ქა

დამწვარ ეზოში
დგას ჭა
ცრემლებით სავსე

ვინ იტირა

ვინ მოიკლავს
წყურვილს ბოლომდე

თამაში

მოდი ვითამაშოთ
სანამ სიცოცხლის აზრს ჩასძინებია

მოდი
გავაკეთოთ თოვლის პაპა
ლიმილით რომ დაგვცქერის
ქედმაღალ მშობლებს
ჭკუა ვასწავლოთ
მთვარულთან გაფფრინდეთ
ვასწავლოთ ჩვენი თამაშები
მოდი ნამით ვირნმუნოთ
ყველაფერი ისე არის
რომ უნდა იყოს

სიკვილთან
სუნთქვა-თამაშში

იმედი II

ვისაც იმედი აქვს
ახალგაზრდაა

ვინ იცოცხლებდა
უიმედოდ
ვარდები ხვალაც
გაიშლებიან

და სიყვარულის ერთი სიტყვით
გაქრება შიში

ფრენა

გაიჭრე
ველაღ

სადაც სიტყვები
გადაკარგულან

ისეთს მიაგნო
რომელსაც უყვარხარ

დანკარგი

წყვდიაღში
დავდიოდი უსახელოდ

დღე
მოკვდა
წინაპართ ცრემლებს
თითოდ ვაგროვებ
და ვწერ
გოდების კედელს

სახელს ვეძებ
არ არის ჩემი
მე კი მისი ვარ

ვეძებ
მკვდრებით აღმდგარ დღეს
დაკარგულ ტაძარს

მოწყენილობა

ნუთუ
ცხოვრება მიზოზინებს

აი ხედავ ხალხს
ხეებს
ცას
გესმის სიტყვები სიმღერა
გაოცებს
სურათი ლექსი
გრძნობ
ყველაფერში მოძრაობაა
და შენც ნაპერწკალს
სიცოცხლის კოცონიდან
გაბრუნებს

როგორ
შეიძლება ეს
მოსაწყენი იყოს

თურქული გამბიტი

(ჯამუშუხი დატაქტივი)

ითარგმნა და
იბეჭდება ავტორის
ნებართვით

მესამე თავი,
თითქმის მთლიანად რომ ეძღვნება აღმოსავლურ
ცბირებას

ბონის აკუნინი

„რევიუ პარიზიენი“ (პარიზი)
15 (3) ივლისი, 1877წ.

„რუსეთის იმპერიის გერბი, ორთავიანი არწივი, შესანიშნავად ასახავს მმართველობის სისტემას ამ ქვეყანაში, სადაც ნებისმიერი პატარა საქმეც კი გადაეცემა არა ერთ, არამედ, საუკეთესო შემთხვევაში, ორ ინსტანციას, რომლებიც ხელს უშლიან ერთმანეთს და პაუხსაც არ აგებენ. იგივე ხდება არმიში. ფორმალურად მთავარსარდალია დიდი თავადი ნიკოლაი ნიკოლაევიჩი, ამჟამად სოფელ ცარევიციში რომ იმყოფება, თუმცა მისი შტაბის უშუალო საიბლოვეს, პატარა ქალაქ ბელაში, განთავსებულია იმპერატორ ალექსანდრე მეორის ბანაკი, სადაც იმყოფებიან კანცლერი, სამხედრო მინისტრი, ფანდარმათა შეფი და სხვა უმაღლესი მოხელეები.

თუ გავითვალისწინებთ, რომ მოკავშირე რუმინეთის არმია ექვემდებარება თავის მთავარსარდალს თავად კარლ ჰოჰენცოლერნ-ჰიგმარინგენის სახით, მაშინ ფრთოსანთა ორთავიანი მეფე კი აღარ გავგახსენდება, არამედ მახვილგონივრული რუსული არაკი გედზე, კიბორჩხალასა და ქარიყლაპიაზე, წინდაუხედავად რომ შევხვდეთ ერთ ეკიპაჟში...

— ჰოდა, როგორ მოგმართოთ, „მადამ“ თუ „მადამუხელ“? — ჰკითხა უსიამოვნოდ ტურქებგასწილმა, ხოჭოსავით შავმა ფანდარმერის პოდპოლკოვნიკმა, — მე და თქვენ ბალზე კი არ ვართ, არამედ არმიის შტაბში და მე კომპლიმენტებს კი არ გუუბნებთ, დაკითხვას ვანარმოებ. ასე რომ, ეშმაკობას ნუ ინებებთ.

პოდპოლკოვნიკს ივნ ხარიტონოვიჩ კაზანზაკი ერქვა და ვარია მდგომარეობაში შესვლას არაფრით აპირებდა და საქმე ტყეობა იქითივე მიდიოდა, რომ ქალი იძულებით დაებრუნებინა რუსეთში.

გუმინ ცარევიცამდე მხოლოდ ღამით მიაღწიეს. ფანდორინმა დაუყოვნებლივ გასწია შტაბისკენ, ხოლო ვარიამ, თუმცა დაღლილობისგან ფეხები ეკვებოდა, აუცილებელი საქმის კეთება დაიწყო. ბარონესა ვრეისკის სან-

იტარული რაზმის გულმონყავლ დებმა ტანისამოსი მისცეს, წყალი გაუცხელეს და ვარიამ ჯერ თავი მოიწესრიგა და მერე დაეცა ლაზარეთის სანოლზე — საბედნიეროდ, პოსპიტლის კარგებში დაჭრილები თითქმის არ იყვნენ. პეტისთან შეხვედრა ხვალისთვის გადადო, რალი მოსალოდნელი ასხნა-განმარტებისთვის მომზადებული უნდა ყოფილიყო.

თუმცა დილით გამოძინების საშუალება მაინც არ მისცეს. გამოცხადდა ორი მუზარადიანი ფანდარმი, კარაბინებით, და „ქალმეფილი, რომელმაც საკუთარი თავი სუფოროვად დასახელა“ პირდაპირ დასავლეთის რაზმის განსაკუთრებულ ნაწილში წაიყვანეს. ხეირიანად თმის დაეარცხნის საშუალებაც კი არ მისცეს.

და აგერ უკვე მერამდენე საათი იყო, ვარია ცდილობდა პირგამარსული და ყველაფერს დაადასტურებ, — იმერებში მტარავალისთვის აესხნა, რა სახის ურთიერთობა აკავშირებდა გამშიფრავ პოიტრ იაბლოკოვიან.

— ღმერთო დიდებულო, გამოიძახეთ პოიტრ აფანასიევიჩი და ყველაფერს დაადასტურებს, — იმერებდა ვარია, პოდპოლკოვნიკი კი ჯიუტად მოუგებდა:

— ყველაფერს თავისი დრო აქვს.

ფანდარმს განსაკუთრებით აინტერესებდა ვარიას შეხვედრა „პირთან, რომელმაც საკუთარი თავი ტიტულიან მრჩეველ ფანდორინად მოიხსენია“. კაზანზაკიმ ყველაფერი ჩაანერა ვიწინელ ოსუფ-ფაშაზე და ყავაზეც, ფრანგულ ენასთან ერთად... და ნარდში მოგებულ თავისუფლებასზეც. ყველაზე მეტად პოდპოლკოვნიკი მაშინ გამოცოცხლდა, როცა შეიტყო, რომ ვოლონტერი ბაშინუშკებს თურქულად ელაპარაკებოდა. მაშინვე დაინტერესდა, სახელდობრ, როგორ საუბრობდა — ენის ბორძიკით თუ სხაპასუხით. და ამ სულელურ ენის ბორძიკე ასხნა-განმარტებას ნახევარ საათზე ნაკლები დრო როდი მოუწდა.

და როცა ვარია მშრალი, უცრემლო ისტერიის ზღვრამდე მივიდა, თხიზთ ნაღუსი ქოხის, სადაც განსაკუთრებული ნაწილი იყო განთავსებული, კარი მოულოდნელად გაიღო და შემოვიდა, უფრო ზუსტად, შემოირბნა ძალიან

მნიშვნელოვანმა გენერალმა, მბრძანებლურად გადმოკარგული თვალუბითა და სქელი საულვაშით.

— გენერალ-ადიუტანტი მიზინოვი, — ომისიანად გამოაცხადა ზღურბლიდანვე და მკაცრად შეხედა პოდპოლკოვნიკს, — კაზანზაკი?

ანაზღად ლილუშეკრული ჟანდარმი გაიფხვმა და ტუჩები ააცმაცუნა, ხოლო ვარია თვალსაზრად მიაჩერდა მთავარ სატრაპსა (ანუ თვითნება, დესპოტ მმართველს) და თავისუფლების ჯალათს, როგორც აღიარებული იყო მოწინავე ახალგაზრდობაში, მესამე განყოფილების უფროსის და ჟანდარმერიის კორპუსის შეფს, ლავრენტი არკადიევი მიზინოს.

— ნამდვილად, თქვენი მაღალაღმატებულებავ, — დასძახა ვარიას გამანაწენებელმა, — ჟანდარმერიის კორპუსის პოდპოლკოვნიკი კაზანზაკი. ადრე კომინიოვის განყოფილებაში ვსახურობდი, ახლა დანიშნული ვარ დასავლეთის რაზმის შტაბის განსაკუთრებული ნაწილის უფროსად. დაკავებულის დაკითხვას ვაწარმოებ.

— ვინ არის? — გენერალმა წარბები ასწია და ცუდად გაახედა ვარიას.

— ვარვარა სუვოროვა. ამტკიცებს, რომ პირადული წესით ჩამოვიდა საქმროსთან შესახვედრად, ოპერაციული განყოფილების გამშვიფრავ იაბოლკოვთან.

— სუვოროვა? — დაინტერესდა მიზინოვი, — მე და თქვენ ნათესავები ხომ არ ვართ? ჩემი პაპის მამა დედის მხრივ ალექსანდრე ვასილიევიჩ სუვოროვ-რინისკი იყო.

— იმედი მაქვს, ნათესავები არ ვართ, — მოუჭრა ვარიამ. სატრაპმა მრავალმნიშვნელოვანად ჩაიცინა და დაკავებული სიტყვის ყურადღება აღარ მიუქცევია.

— კაზანზაკი, ათასი სისულელით თავბრუ ნუ დამახევი, სადაა ფანდორინი? მოსცენებაში ნათქვამია, რომ თქვენთანაა.

— ნამდვილად, დაცვა მივყვინე, — ყოჩაღად მოახსენა პოდპოლკოვნიკმა, თან ხმას დაუწია და დაამატა, — მაქვს საფუძველი ვივარაუდო, რომ სწორედ ფანდორინია ჩვენი დიდი ხნის ნალოდინარი სტუმარი ანგარ-ეფენდისგან. ყველაფერი ეთხევევა, თქვენი მაღალაღმატებულებავ, ოსმან-ფაშაზეც და პლევნაზეც — ნამდვილი დეზინფორმაციაა. და აი, როგორ მარჯვედ დაატრიალა...

— ყეცქო! — დაუღრიალა მიზინოვმა, თან ისე მრისხანედ, რომ პოდპოლკოვნიკმა თავი მხრებში ჩამალა, — ახლავე აქ მოყვანე! ცოცხალად!

კაზანზაკი დაგეზებული გაავრდა გარეთ, ხოლო ვარია სკამის საზურგეს მიყრდნო, მაგრამ აღიღებულ გენერალს ქალი დაეცემდა, ხმაურით ქმინავდა და ნერვიულად აკაკუნებდა თითებს მაგდაფზე სწორედ იმ წამამდე, ვიდრე პოდპოლკოვნიკი არ დაბრუნდა ფანდორინთან ერთად.

ვილონტერს დაღლილი გამომეტყველება ჰქონდა. თვალბეჭემ მუქი წრეები გასჩენოდა — ეტყობოდა, განვლილ ღამეს დაძინების პასულებზე არ მისცემია.

გ-გამარჯობა, ლავრენტი არკადიევიჩ, — უხალი-სოდ თქვა, ვარიას კი მსუბუქად დაუკრა თავი.

— ღმერთო, ფანდორინი, ნუთუ ეს თქვენ ხართ? — შესძა-

ხა სატრაპმა, — თქვენი ცნობა თითქმის შეუძლებელია. ათი წლით მაინც დაბერდით! დაბრძანდით, ჩემო კარგო, ძალიან მოხარული ვარ, რომ გხახეთ.

გენერალმა ერასტ პეტროვიჩი დასვა და თავდაც დაჯდა, სხვათა შორის, ვარია გენერლის ზურგს უკან აღმოჩნდა, ხოლო კაზანზაკი გამოჭიმული იდგა ზღურბლთან.

— რა მდგომარეობაში ხართ ამჟამად? — ჰკითხა მიზინოვმა, — მე მინდოდა, ჩემი უღრმესი პოდიმი...

— არ ღირს, თქვენი აღმატებულებავ, — თავაზიანად, მაგრამ მკაცრად შეანწყვტინა ფანდორინმა, — ახლა სრულ წ-წესრიგში გახლავართ.

სჯობს მითხრათ, გადმოვცათ თუ არა ამ ბატონმა (დაუდევრად მიანიშნა პოდპოლკოვნიკს) პლევნის შესახებ. ყოველი საათი ხომ გადაწმევს.

— დიას, დიას. მე თან მაქვს მთავარსარდლის ბრძანება, მაგრამ ჯერ მინდოდა, დავერწმუნებულყავი, რომ ეს ნამდვილად თქვენ იყავით. აი, მომისმინეთ, — ჯიბიდან ფურცელი ამოიღო, თვალში მონოქრი ჩაისვა და წაიკითხა. — „დასავლეთის რაზმის უფროსს, გენერალ-ლეიტენანტ ბარონ კრედენერს. გიბრძანებთ, დაიკავოთ პლევნა და გამაგრდეთ იქ დივიზიამზე არანაკლები ძალით. ნიკოლა“.

ფანდორინმა თავი დაუწია.

— პოდპოლკოვნიკო, დაუყვინებელი დამიფრეთ და კრედენერს გაუგზავნეთ ტელეგრაფით, — ბრძანა მიზინოვმა.

კაზანზაკი მოკრძალებით აიღო ფურცელი და დეზების უღარუნიტ გაავრდა დავალების შესასრულებლად.

— მაშ, ისე მოხდა, რომ შევიძლიათ იმსახუროთ? — ჰკითხა გენერალმა.

ერასტ პეტროვიჩი შეიჭმუნა:

— ლავრენტი არკადიევიჩ, მგონი, ჩ-ჩემი მოვალეობა აღვასრულე. თურქული ფლანგის მანევრზე მოგახსენეთ; ხოლო ამ ბედკრულ თურქეთთან ომის-გან კი, — ჩვენი თავდადებული ძალებისთვის გარეშეც რომ დაინგროდა, — გამათავისუფლეთ.

— არ გაგათავისუფლებთ, მოწყალეო ხელმწიფე, არ გაგათავისუფლებთ! — გაბრაზდა მიზინოვი, — თუკი თქვენთვის პატრიოტიზმი ეპრილი სიტყვაა, მაშინ თავს ნებას მიცემე მოგაგონოთ, რომ თქვენ, ბატონო ტიტულიანო მრჩეველო, გადამდგარი კი არ ხართ, არამედ მხოლოდ უფადო შევებულებაში იმყოფებით და თუმცა დიდილიმპიური უწყებაში რიცხვებით, ძველ-ბურად ჩემთან მსახურობთ, მესამე განყოფილებაში!

ვარიამ ამოიხრჩა. ფანდორინი, რომელიც წესიერ კაცად მიაჩნდა, — პოლიციის აგენტია და თანაც პერიორინად მოაქვს თავი! საინტერესო სიფერ-მერთაღედ, დაბინდული მგერა, კეთილშობილი ჭაღარა. მოდი და ენდე ამის მერე ადამიანებს!

— თქვენი მაღალაღმატებულებავ, — წყნარად თქვა ერასტ პეტროვიჩმა, ეტყობა, არც

უეჭოა, რომ ვარიას თვალში საბოლოოდ იყო მკვდარი, — მე თქვენ კი არა, რუსეთის ვეზსახურები. და იმ ომში, რომელიც რუსეთისთვის უსარგებლო და დამღუპველიც კია, მონაწილეობას არ მივიღებ.

— ოსს რაც შეეხება, არც შენ იწყებ და არც მე. ხელში ნიფე იმპერატორი იწყებს, — მოუჭრა მიზინოვმა.

„უხერხული პაუზა ჩამოყარდა. როცა ფანდარიშთა შეფმა ისევ დაიწყო ლაპარაკი, მისი ხმა სულ სხვანაირად შეერდა.

— ერასტ პეტროვიჩ, ჩემო კარგო, — გულში ჩამწვდომად დაიწყო გენერალმა, — ასრულდასობით რუსი ხომ სასწორზე დებს თავის სიცოცხლეს, ქვეყანა ომის სიმძიმით წელშია განყვეტილი... ავი წინათგრძნობა მაქვს. ყველაფერი რაღაც კარგად მიდის. ვშოშო, კარგად არ დასრულდება...

როცა პასუხი ვერ მოისმინა, გენერალმა დაღლილი მოძრაობით მოიწმინდა თვალები და გამოტყდა:

— მიჭირს, ფანდორინ, ძალიან მიჭირს. ირგვლივ უნიჭობაა, ბორდელი. თანამშრომლები არ გვეყოფნის, განსუტობებით — საქმიანხალვი. მე ხომ რეზინა არ უნდა ჩამოგკიდოთ, ერთი საქმად ძნელი ამოცანა მაქვს, ზუსტად სათქვენო.

ერასტ პეტროვიჩმა კითხვის ნიშნად თავი გადახარა, ხოლო გენერალმა შემპირავად წარმოთქვა:

— გახსოვთ ანვარ-ფენდი? სულთან აბდულ-ჰამიდის მდივანი, აი, სწორედის, მსუბუქად რომ გაიგულა, „აზა-ზელის“ საქმეში?

ერასტ პეტროვიჩი ძლივ შესაწყნევად შეირბა, მაგრამ ხმა არ ამოუღია.

მიზინოვმა დაიჩივლა:

— ამ დიდოტ კაზანზაკის ანვარ-ფენდი ეგონეთ, — ღმერთი, რჯული. გვაქვს ცნობები, რომ ეს საინტერესო თუქი პირადად ხელმძღვანელობს ჩვენი ჯარის სანინალმდეგო საიდუმლო ოპერაციას. შეუპოვარი ბატონია, ავანტიურული მიდრეკილებით. შეუძლია პირადად გამოცხადდეს ჩვენს განკარგულებაში. მისგან მოსალოდნელია. აბა, საინტერესოა?

— გისმენთ, ლაერენტი არკადიევიჩ, — ვარიას ირიბად გახედა და მერე თქვა ფანდორინმა.

— ჰოდა, შესანიშნავია, — გაუხარდა მიზინოვს და დაიყვირა, — ნოვგოროდცე! საქალაქი!

აუწყებულად შემოვიდა ხნიერი მაიორი, ადიუტანტის აქსელბანტებით. გენერალს წითელი, მუხლიანი ბიჭური გაუწოდა და მაშინვე გავიდა. ღია კარში ვარიამ პოდპოლკოვნიკ კაზანზაკის გაოფილ ფიზიონომიას მოჰკრა თვალი და აღმატებულ-დამცხვინად გრძნობით დაეჯღანა — ასე მოვიგდება, შე სადისტო, დაწმინდლი მაგ კართან.

— ჰოდა, აი, ისიც, რაც ვიცით ანვარზე, — ფურცლეუბი ააჩრია გენერალმა, — ხომ არ ჩაინტერესო?

— დავიმსხვრეებ, — მოუგო ერასტ პეტროვიჩმა.

— ადრეულ პერიოდზე მონაცემები მეტად ტუნია. დაიბადა დაახლოებით ოცდაათწლიანი წლის წინ. ზოგიერთი ცნობით, მოსონის მუსლიმანურ ქალაქ ზევრასში. მშობლები უცნობია. იზრდებოდა სადღაც ევროპაში, ლედი ესთერის ერთ-ერთ ცნობილ დანესებულებაში, რომელიც თქვენ, წესით და რიგით, უნდა გახსოვდეთ „აზა-ზელის“ ამბიდან.

მეორედ ესმოდა ვარიას ეს უცნაური სახელწოდება და ფანდორინმა მეორედაც უცნაური რეაგირება მოახდინა — ნიკაი ისე გაეწინა, თითქმის საყველამო მოუჭრაო.

— ანვარ-ფენდიმ ათი წლის წინ ამოვივინთა, როცა

ევროპაში პირველად ალაპარაკდნენ დიდ ფურცლურ მატორ მიძპაბა-ფაშაზე. ჩვენი ანვარი, — მშობრეჯერეჯექს, — არ იყო, — მასთან მდივანად შემოაბდა, აბა, მოუსწინეთ, როგორია მიძპაბის სამსახურებრივი სია, — მიზინოვმა ერთი ფურცელი აიღო და ჩაახველა, — მაშინ დუნაის ვილაიეთის გენერალ-გუბერნატორი იყო. მისი მფარველობით ანვარამ ამ მხარეში დილიჟანსების უწყება გახსნა, ააშენა კრინიზა, დააარსა ქსელის „ისლაჰპაზე“ — საქველმოქმედო სასწავლო დანესებულებები როგორც მაჰმადიანური, ისე ქრისტიანული აღმსარებლობის ობოლი ბავშვებისათვის.

— მე-მართლა? — დაინტერესდა ფანდორინი.

— დიას, სანაქებო ინიციატივაა, არა? საერთოდ, მიძპაბა-ფაშამ ანვართან ერთად აქ იმისთანა საქმეები ქნა, რომ რუსული გავლენის ზონიდან ბულგარეთის გასვლის სერიალური სამშობლოა შეიქმნა. ჩვენი ელჩი კონსტანტინოპოლში, ნიკოლაი პავლევიჩ, მთელ თავის გავლენას იყენებდა სულთან აბდულ-აზიზზე და მაილნა იმას, რომ მეტისმეტად თავგამოდებული გუბერნატორი უკან გაუნვიათ. შემდეგ მიძპაბი სახელმწიფო საბჭოს თავმჯდომარე გახდა და გაიტანა კიდევ კანონი საყოველთაო სახალხო განათლებაზე — შესანიშნავი კანონი, რომელიც ჩვენიან, რუსეთში, სხვათა შორის, აქამდე არ არსებობს. აბა, გამოიცანით, ვინ დაამუშავა კანონი? მართალია, ანვარ-ფენდიმ. ყველაფერი ეს მეტად გულისამაწყებელი იქნებოდა, მაგრამ განმანათლებლობის გარდა ჯერ კიდევ მაშინ ჩვენი ოპონენტი სასახლის ინტერიერში აქტიურად მონაწილეობდა, კიდევ კარგი. მის მფარველს მტრები საკმაოდ ჰყავდა. მიძპაბის უგზავნიდნენ მკვლელებს, ყავამო შმასს უყრიდნენ, ერთხელ კეთრით სწეული მხევალიც მოუგდეს... და ანვარის მოგვლუბა იყო, დავცეა დიდი ადამიანი ამ უწყინარი ანცებობისგან. იმჯერად სასახლესთან არსებული რუსული პარტია უფრო ძლიერი აღმოჩნდა და 1869 წელს უკვე გენერალ-გუბერნატორად გადაისროლეს ყველაზე მიყრუებული ადვოკატი, ველურ და ღარიბ მესოპოტამიაში. როცა მიძპაბმა სცადა იქ რევოლუციის გატარება, ბაღდადში აჯანყებამ დაიჭრა. იგი, რა გააკეთა? მოინგია ქალაქის უზუცესები, სასულიერო პირები და მათ წინაშე ამჯვარი შინაარსის მოკლე სიტყვა წარმოთქვა — სიტყვისიტყვით ვკითხულობ, რამეთუ გულწრფელად მოხიბნული ვარ ავტორის ენერგიად და ნერვლის სტილით: „პატივცემული მოღებო და უზუცესებო, თუკი ორი საათის შემდეგ არეულობა არ შეწყდება, ვუბრძანებ, ყოველი თქვენგანი ჩამოახრწო, ხოლო სახელგანთქმულ ქალაქ ბაღდადს ოთხივე მხრიდან ცეცხლს დაუშვენ, და და, მერე დიადმა ფადიშამა — ალაჰიქი ფარადეს — მეც ჩამოკიდოს ამისთანა ბოროტმოქმედებისთვის“. ბუნებრივია, ორი საათის მერე ქალაქში სიმშვიდე დაისადგურა, — მიზინოვმა დაიქსტუნა, თავი გააქნია, — ახლა უკვე შეიძლება, რეფორმებს შესდგომოდ. მიძპაბის გუბერნატორობის არასრული სამი წლის განმავლობაში მისმა ერთგულმა თანამეგნენე ანვარ-ფენდიმ მოახსრო ტელეგრაფის გაყვანა, ბაღდადში კონკის გახსნა, ევფრატზე თომბავლები გაუშვა, დააარსა პირველი ერაყული გაზეთი და კომერციული სკოლისთვის მონაფეხები მოავრთო. როგორია? აღარაფერს ვამბობ ისეთ უბრალო რამეზე, როგორცაა სააკციო „ოსმანური სახომალდე კომპანია“ შექმნა, რომლის გემებიც სუეცის არხის გავლით ლონდონში მდინა. მერე ძალიან ეშმაკური ინტრიგის მეოხებით ანვარმა დაიდი ევზორის მაჰმუდ ნედიმის ჩამოგდება მოახერხა, რომელიც ისე იყო დამოკიდე-

ბული რუსეთის ელჩზე, რომ თურქებმა „ნედმიოვი“ შეარქვეს. მიღმათი სათავეში ჩაუდგა სულთნის მთავრობას, მაგრამ ამ მაღალ პოსტზე მხოლოდ ორთვე-ნახევარი გაძლო — ჩვენმა გნატყვამ ისევ მოუგო. მიღმა-თის მთავარი ნაკლი, სხვა ფაშების შესხედულებითაც, მოუსყიდაობა. მეერთამეობასთან წამოიწყო ბრძოლა და ევროპელი დიპლომატების წინაშე წარმოთქვა ფრანზა, რომელმაც დალუბა კიდევ: „დროა დავანახეთ ევროპას, რომ ყველა თურქი საწყალი კასა არ არის“. „კასების“ მეოხებით სტამბოლიდან სალონიკს გაამგზავრეს გუბერ-ნატორად. ბერძნულმა ქალაქმა დაუყოვნებლივ დაიწყო აყვავება, ხოლო სულთნის სასახლე კვლავ ჩაიძირა ძილში, განცხრობისა და საზინაპრობაში.

— როგორც ვატყობ, თქვენ შ-შეგყვარებით ეს კაცი, — განწყევტინა გენერალს ერასტ პეტროვიჩმა.

— მიგნათი? რა თქმა უნდა, — მხრები აიჩჩა მიზ-ნიოვმა, — და ბედნიერი ვიქნებოდი, რუსეთის მთავრო-ბის ხელმძღვანელად რომ მგებოდა. მაგრამ რუსი კი არა, თურქია. თანაც ისეთი თურქი, ვინც ინგლისზეა ორიენ-ტირებული. ჩვენი სწრაფვა საპიროსპიროა და ამიტომ მიღმათი ჩვენი მტერია. მტრებიდან ყველაზე სახიფათო. ევროპას ჩვენ არ ვუყვარვართ და მინამ კიდევ, სამაგი-ეროდ, მიღმათს ხელისგულზე ატარებს, განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც თურქებს კონსტიტუცია აჩუქა. ახლა კი, ერასტ პეტროვიჩ, მოთმინება მოვიკრიბეთ. მე ნავიკითხ-ავთ მეტად უნაყურ წერილს, ჯერ კიდევ გასულ წელს რომ გამოიმუშავა ნიკოლაი პავლოვიჩ გნატყვამ. ის ნა-თელ წარმოდგენას მოგვცემთ მოწინააღმდეგეზე, ვისთანაც საქმის დაჭერა მოგიწევთ.

ყანდარბთა შედგმა ბიუერადიდან ფურცლები ამოიღო, წერილად რომ იყო შევსებული მწერლის თანაბარი ხელ-წერით და კითხვას შეუდგა.

„ძვირფასო ლაერენტი, ამ ჩვენს ალაპისგან დაფა-რულს სტამბოლში მოვლენები ისეთი სისწრაფით ვი-თარებდა, რომ მეც კი ველარ ვნებე. არადა, თქვენს მონა-მორჩილს, ყალბი მოკრძალების გარეშე, ავადმყოფის ევროპის მაჯა არავრთი წელიწადს სჭირა ხელში. ამ მა-ჯის ცემა არცთუ ჩემს ჩაურევლად თანისთანობით მიი-ლეოდა და მაღელ სრულად გამკრებასაც გვპირდებოდა, მაგრამ მაისის თვედან...“

— ლაპარაკია გასულ 1876 წელზე, — განმარტება საჭიროდ ჩათვალა მიზნიოვმა.

„მაგრამ მაისის თვიდან ისეთი ციხე-ცხელება დაეწ-ყო, რომ ავერ-ავერ ბოლოსრი ნაპირებიდან გადმოვა, ცარგრადის კედლები დაინგრევა და შენც ველარაფერ-ზე დაჰკიდებ შენს ფარს.“

საქმე კი ისაა, რომ მაისში დაიდა და სწორუოვარი სულთნის, აბდულ-აზისა და უზუნაესის ჩრდილისა და რწმენის დამცველის დედაქალაქში გადასახლებიდან ტროუმფულად დაბრუნდა მიღმათ-ფაშა და თან ჩამოიყ-ვანა თავისი „რუხი კარდინალი“, ეშმაკი ანვარ-ეფენდი.

დაჭკეიანებული ანვარი აფერად ალაბლერზე მო-ქმედებდა — ევროპულადაც და აღმოსავლურადაც. ევროპულად დაიწყო: მისი აგენტები გაანალიზეს ვერფე-ბზე, არსენაღში, ზარაფხანაში — და მუშები, რომლებ-საც დიდ ბანია, არ უხდებოდა ჯამაგირს, ქუჩებს მიანყე-ნდა. შემდეგ ამას მშინდა აღმოსავლურ ტროუკი მოჰყვა. 25 მაისს მიღმათ-ფაშამ მართლმორწმუნეებს გამოუცხა-და, რომ სიზმარში წინასწარმეტყველი გამოუცხადა (აბა, მიდი და შეამოწმე) და თავისი მონას დაავალა, გადაერჩი-ნა მომავალი თურქეთი.

ამ დროს ჩემი ახლო მეგობარი აბდულ-აზისი,

ჩვეულებისამებრ, თავის პარემში იჯდა, საყვარელი ცოლის, მშვენიერი მიპრი-ხანუმის საზოგადოებაში ერთ-თობოდა, რომელიც დღე-დღეზე მოსალოვნებელი იყო. ამიტომ ხშირად ჭირვეულობდა და მოითხოვდა, რომ მპრ-ძანებულმა მასთან ყოფილიყო. ეს ოქროსთმინი, ცის-ფერთვალა ჩერქეზი არამინიერი სილაბაზის გარდა იმი-თაც იყო სახელგანთქმული, რომ სულთნის საღალო და-ცარიელა. მხოლოდ ბოლო ერთი წელიწადის განმავლ-ებაში ფრანგულ მადაზიდში ათ მილიონ მანეთზე მეტი განაჩა და და სავსებით გასაგებია, რომ კონსტანტინო-პოლულებს, როგორც იტყოდნენ, Understatement-ისკენ (მეტად მოკრძალებული გამოთქმა — ინგლ.) მიდრეკილი ინგლისელები, ეს ქალბატონი ძალიან არ უყვარდა.

დამიყვრე, ლაერენტი, არაფრის შეცდომა არ შემიძ-ლო. ვაფიციბდი, ვემუქრებოდი, ვანტრიგებდი პარამზა-ნის საჭურისივით, მაგრამ აბდულ-აზისი ყრუ იყო. 29 მაისს დოღმა-პაჩჩეს სასახლის (მახინჯი ნაგებობა ევროპულ-აღმოსავლური სტილში) ირგვლივ მრავალათასიანი ბრძო-ლა გუგუნებდა, ხოლო ფადიმას არც კი უცდია ქვეშევრ-დომების დამშვიდება — თავისი რეზიდენციის საქლე-ბი ნაწილში ჩაიკავა, სადაც შესვლის უფლება არ მათქ-და უშებნდა, თუ როგორ უკრავდა მიპრი-ხანუმი ფორტე-პიანოზე ვენერ ვალსებს.

ამ დროს ანვარი სახმედრო მინისტრთან იჯდა და ამ ფრთხილ და წინდახედულ ბატონს პოლიტიკური ორი-ენტაციის შესვლის აუცილებლობაში არწმუნებდა. ჩემი აგენტის მოქსნებით, რომელიც ფაშასთან მარაგულად მსახურობდა (და ეს განაპირობებს მოხსენების სპეცი-ფიკურ ელფერს), საბედისწერო მოლაპარაკება ასე მიმ-დინარეობდა. ანვარი ზუსტად შუადღისას მივიდა მიწის-ტრთან. ბრძანება გაიკა, ყავა და ერთთვარი კაჟახისბერი პური, ჩურეკი მიეტანათ. მეოთხედი საათის შემდეგ მიწ-ისტრის კაბინეტიდან მისი აღმატებულების აღმყოფე-ბული ყვირილი მოისმა და ადიუტანტებმა ანვარი პაუტყვატხები წაიყვანეს. ფაშა ნახევარი საათის განმავ-ლობაში წერვიულად სცემდა ბოლთს ოთახში და ორი თეფში ჰაღვა შეჭამა, რომლის დიდი მოყვარულიც იყო. მერე ისურვა, მოლაღატე თავადეც დაეკითხა და პაუტყვატხებსც გაემართა. სამის ნახევარზე ბრძანება გასაც, ზილი და ტკბილული მოქმანათ, ოთხს რომ თხ-უთმეტი წუთი დააკლდა — კონიაკი და შამპანური. ზუთ საათზე, ყავა რომ დალიეს, ფაშა სტუმართან ერთად მიღმათთან წავიდა. როგორც ამბობენ, შეთქმულებში მოხანოლებიანების მიზნისტრს დიდი ვერხის თანამე-დობას დაჰპირდნენ და კიდევ მილიონ გირვანკს სტერ-ლინგს ინგლისელი მფარველებისგან.

სალამოსთვის ორმა მთავარმა შეთქმულმა მშ-ვენივრად ააყი ყველაფერი და იმავე დამით სახელმ-ნიფო გადატრიალები მოხდა. ფლოტმა სასახლე ზღვიდან დალოკა, დედაქალაქის გარნიზონის მეთაურმა კი დარა-ჯები თავისი ხალხით შეცვალა. სულთანი დედამისსა და ფეხმძიმე მიპრი-ხანუმთან ერთად ნავით გადაიყვანეს ფერიის სასახლეში.

ოთხი დღის შემდეგ სულთანმა მანიკიურის მაკრატლით წვერი ისე მოუხერხებლად შეიკრიჭა, რომ ორივე ხელზე ვენები გადაიჭრა და მაშინვე გარდაიცვა-ლა. ევროპის საუკლიოთა ექიმებმა, სიკვდილის დასამოწ-მებლად რომ მიიწვიეს სასახლეში, ერთხმად დაადს-ტურეს, რომ მოხდა თვითმკვლელობა, რამეთუ სხეულზე მიცავლებულს ძალადობის კვალი არ აღმოჩნდა. ერთი სიტყვით, ყველაფერი უბრალოდ და დახვეწილად გათამაშდა, როგორც ჭადრაკის კარგ მთამი

— ასეთია ანვარ-ფეენდის სტილი. მაგრამ ეს ჯერ მხოლოდ დებიუტი იყო, მას მიტელ-შილი მოჰყვა.

სამხედრო მინისტრმა თავისი საქმე გააკეთა და ახლა სერიოზულ დაბრკოლებად იქცა, რაღაც რეფორმები და კონსტიტუცია ოდნავადვე არ იტაცებდა. უფრო მეტად მას ის აინტერესებდა, თუ როდის გადასცემდნენ ანვარის-გან შეპირებულ მილიონს. და საერთოდაც, სამხედრო მინისტრი ისე იქცეოდა, თითქმის მთავარი პირი იყო ხელისუფლებაში, არც იმის შესწავლებით იღვებოდა, რომ აბდულ-აზის სწორედ მან ჩამოაგდო და არა მიდპათმა.

ამაშივე არწმუნებდა ანვარ-ფეენდი ერთ ყაჩაღ ოფიცერს, აიღუტანტად რომ მსახურობდა განცხვენებულ სულთანთან. ოფიცერს ჰასან-ბეის ეძახდნენ, მშვენიერი მიპირი-ხანუმს ძმად ერგებოდა და სასახლის ლამაზმანებში დაუჯერებელი პოპულარობით სარგებლობდა, რაღაც გარეგნობა კარგი ჰქონდა, მამაცი იყო და დიდებულად ასრულებდა იტალიურ არიებს. ჰასან-ბეის ყველა ჩერქეს ეძახდა.

რამდენიმე დღის მერე, მას შემდეგ, რაც აბდულ-აზის-მა ასე მოუხერხებლად შეიმოკლა წვერი, დაუცხრომელმა მიპირი-ხანუმმა მკვდარი შვილი შვა და საშინელ ტანჯვაში დალია სული. სწორედ ამ დროისათვის ანვარი და ჩერქეზი გულითადი მეგობრები გახდნენ. ერთხელაც ჰასან-ბეი მიდპათ-ფაშას რეზიდენციაში მივიდა მეგობრის სანახავად. ანვარი არ დაუხვდა, მაგაციროდ, სწორედ ამ დროს ფაშასთან მინისტრები მთავრობი-ოცნენ სათათბიროდ. ჩერქესს ამ სახლში მიეჩვენენ და თავისიანვით იღებდნენ. აიღუტანტთან ერთად ყავა და-ლია, გააბობო, ილაპარაკა აქეთურზე, იქითურზე. მერე ზანტად გაისკირნა დერეფანში და მოულოდნელად იმ დარბაზში შეიჭრა, სადაც თათბირი მიმდინარეობდა. მიდპათს და სხვა მოხელეებს ჰასან-ბეი არ შეხებია, მაგრამ სამხედრო მინისტრს რევილევრით ორი ტყვია დაახალა მკერდში, მერე კი იატაკიდან აუწნა ბერიკაცი. მინისტრმა დაჭრა იხმარეს და თავიუდმოგლეჯილები გაიქცნენ, მაგრამ ორმა გადაწყვიტა, გაეკაცობა გამოეჩინა და სულ ამოდ, რამეთუ გაციოფებულმა ჩერქეზმა ერთს იქვე გააფრთხიბინა სული, მეორე კი ძმიად დაჭრა. სწორედ ამ დროს დაბრუნდა მამაცი მიდპათ-ფაშა თავისი ორი ადიუტანტით. ჰასან-ბეიმ ორივეს ტყვია დაახალა, მიდპათს კი ამჯერადაც არ შეხებია. ბოლოს და ბოლოს, მკვლელები ხელები გადაუწირეს, მაგრამ კიდევ მოასწარი პოლიციის ოიციერის მოკლა და შვიდი ჯარისკაცის დაჭრა. ჩვენი ანვარი კი ამ დროს გულმოდგინედ ლოცუ-ლობდა მწეხმთ, რისიც უამრავი მიწზე არსებობს.

ლამე ჰასან-ბეიმ ციხესიმაგრის სადარაჯო სადგომში გაატარა, თან მამამალა მღეროდან ირებს. „ლურჯა დი ლამერმურიდან“, რითაც, როგორც ამბობენ, ანვარ-ფეენ-დი საცხებით აღაფრთოვანა. ანვარმა თავზეხელაუბე-ლი ბოროტმოქმედის მწყალება ითხოვა, მაგრამ გან-რისხებულ მინისტრებმა მგარად დადგნენ და დილით მკვლელები ხეზე ჩამოჰკიდეს. პარამაშინის ჩადრისებზე, ასე ძლიერ რომ უყვარდათ თავიანთი ჩერქეზი, მისი დასჯის სანახავად მივიდნენ, მწარედ ტირილდნენ და ჰაეროვან კოცნებს უგზავნიდნენ.

ამიერიდან მიდპათს აღარავენ ელობებოდა — ბე-დისნერის გარდა, რომელმაც სრულიად მოულოდნელი მხრიდან დაარტყა. დიად პოლიტიკოსს მისივე მარიო-ნეტმა, ახალმა სულთანმა მურადმა უღალატა.

ჯერ კიდევ 31 მაისის დილით, გადატრიალები-სთანვე, მიდპათ-ფაშა ეიზიტიტ ეწვია ჩამოგდებული

სულთნის ნათესავს, პრინც მურადს, რითაც გაუფრთხა დააფრთხო და შეაშინა ეს უკანასკნელი.

აქ აუცილებელია მცირე გადახვევა, რათა ავსნათ, რა საცოდავი ფიგურაა ოსმალეთის იმპერიაში მეშვე-დრე.

საქმე ის არის, რომ წინასწარმეტყველ მუჰამედს, მარ-თალია, თბუთმეტი ცოლი ჰყავდა, მაგრამ ერთი შვილიც არ დარჩენია და არც რაიმე ინსტრუქცია დაუტოვებია ტახტის მემკვიდრად. ამიტომ საუკუნეთა მანძილზე მრავალრიცხოვან სულთნის ცოლთაგან თითოერთი ოც-ნებობდა თავისი შვილის ტახტზე აყვანაზე და ამასთან, მეტოქე ცოლების შვილების ამოწყვეტას ყველანაირად ცდილობდა. სასახლეში სასაფლაოდ არის უღანაშაულოდ მოკლული პრინცებისთვის, ასე რომ, ჩვენ, რუსები, ჩვენი ბოროტები, გლეხობა და უფლისწული დიმიტრიონ თურქე-ლი მასშტაბებისთვის მხოლოდ სასაცილო ვართ.

გვირგვინი ოსმალეთის იმპერიაში მამიდან შვილზე კი არა, უფროსი ძმიდან უმცროსზე გედადის. რაღაც ძმე-ბის მარჯვ იწურება, ძალაში მომდევნო თაობა შედის და შემდეგ გვირგვინი ისევ უფროსი ძმიდან უმცროსზე გადა-დის. ყველა სულთანს გაუფრთხად ეწინა თავისი უმცროსი ძმისა. ძმის, ანუ უფროსი ნათესავისა და მეშვეიდრის მსწინებ, რომ გამეფებამდე იცოცხლებს, უდუმერება უმ-ნიშვნელოა. მეშვეიდრე პრინცს სრულ იზოლაციაში ამე-ოფებენ, მასთან არავის უშვებენ და ეს არამზადები ცდი-ლობენ, ისეთი მხეველები გამოუძებნონ, რომლებიც ბავშ-ვებს ვერ ეგონიოებენ. ძველისძველი ტრადიციით, მომავლ-ფადიმშას ენამოჭრილი და ყურის აპკებდახვრეტილი მონები ემსახურებიან. შეგიძლიათ თავად წარმოიდგი-ნოთ, ასეთი აღზრდის პირობებში როგორი იქნება მეშვეიდრის სულიერი ჯანმრთელობა. მაგალითად, სულე-იმან მეორე ოსმალეთის იმპერიაში ნელინადი ჰყავდათ ჩა-ეკტილი, ამ ხნის განმავლობაში იგი ყურასნ იწერდა და ასურათებდა, კიდევ, როცა, ბოლოს და ბოლოს, სულთან-ი გახდა, მალე თქვა უარი გვირგვინზე. მშვენიერად მესმის ამ კაცისა — სურათების გაფურცლება გაცილებით სასი-მოვნოა.

თუმცა მურადს დაეუბრუნდეთ. ეს იყო ლამაზი, არც-თუ სულელი და საკმაოდ ნაკითხი ყმაწვილი, თუმცა კი მიდერეალი გადამეტებული სისიკე და შეუპოვრალი არც-თუ უსაფუძვლო დევისი მანიით. მან სიხარულით მიანიდ ბრძენ მიდპათს მმართველობის სადავეები, ასე რომ, ჩვენი ეშმაკი პოლიტიკოსების საქმე გვგმას მიჰყვებოდა. მაგრამ ბიძაბიძის საკვირველმა სიკვდილმა ისე იმოქმედა საბრა-მო მურადზე, რომ თავისთვის ლაპარაკი დაიწყო და სულ გაშმაგდა. ევროპული ფსიქიატრები, საიდუმლოდ რომ ეწვივნენ ფაშაშას, იმ დასკვნამდე მივიდნენ, რომ მურა-დი ევრასიოვს გამოეჯანმრთელებდა და შემდგომში მისი მდგომარეობა კიდევ უფრო გაუარესდებოდა.

დააკვირდით ანვარ-ფეენდის შორისმჭვრეტელობას. მურადის გამეფების პირველსავე დღეს, როცა ჯერ კიდევ ყველაფერი თითქმის კარგად იყო, *Our mutual friend-მა* (ჩვენი საერთო მეგობარმა — ინგლ.) უცებ სულთნის ძმისა და ტახტის მემკვიდრის, პრინც აბდულ-ჰამიდის მდივნო-ბა ითხოვა. როცა ეს გაიგო, მიხვდნენ, რომ მიდპათ-ფაშას მურად მეხუთის დიდი იძელი არ ჰქონდა. ანვარი ახალ მემკვიდრეს დააკვირა. ტყმათ, მისაღებად ჩათვალა, რაკი მიდპათმა აბდულ-ჰამიდს პირობა წაუყვანა: სიტყვა მომეცა, რომ ქვეყანაში კონსტიტუციას შემოვიღებ და ფაშაშაში გახდებო. პრინცი, რასაკვირველია, დათანხმდა.

მერე რაც მოხდა, შენთვის ცნობილია. 31 აგვისტოს შემოდილი მურად მეხუთის ნაცვლად ტახტზე აბდულ-ჰა-

მიდ მეორე ავიდა, მიდპათი დიდი ვეზირი გახდა, ხოლო ანვარი ახალ სულთანთან დარჩა. კულისებშიც მანძიპოლატორად და საიდუმლო პოლიციის გამოუცხადებელ შეფად — ესე იგი (პა-პა) შენს კოლეგად, ლავრენტს.

ისიც ნიშნდობლივია, რომ თურქეთში ანვარ-ეფენდის შესახებ თითქმის არავინ არაფერი იცის. წინ არ მიძვრება, ხალხს ხშირად არ ენახებოდა. მე, მაგალითად, მხოლოდ ერთხელ ვნახე, როცა ახალ ფადიშას წარუდგენი, ანვარი ტახტის გვერდით იჯდა, ჩრდილო, უმჯელებელი, შავი წვერით (შვინი, ყალბით) და მუქი სათვალთი, რაც სასახლის ეტეკტის გაუფრთხილად მიღწევია. აუღიანეცის დროს იტოვებდა-ჰამიდა რამდენჯერმე გადახედა ანვარს, თითქმის მხარდაჭერას ან რჩევას ელოდა.

აი, ვისთან მოგინებს ამიერიდან საქმის დაჭერა. თუკილა წინათვრდნობა არ მაღალატობს, მიდპათი ანვართი ერთად თავის ჭკუაზე ატარებს სულთანს და ერთი-ორი წლის შემდეგ...

— ჰო, მერე საინტერესო აღარ არის, — ისედაც გაჭიანურებული კითხვა შეწყვიტა მიზნოვმა და ცხვირ-სახოცი თონინში და გაოფილი შუბლი, — მით უმეტეს, რომ წინათვრდნობა მინც მოატყუა უჭკვიანესი ნიკოლაი პავლოვიჩი. მიდპათ-ფაშამ ხელისუფლება ვერ შეინარჩუნა და გააგდეს.

ერასტ პეტროვიჩმა, ძალიან ყურადღებით რომ უსმენდა და მთელი ეს დრო არ შერხებულა (ვარიასგან განსხვავებით, რომელიც სულ ცმუკავდა მაგარ სკამზე), მოკლედ ჰკითხა:

— დებოუტის შესახებ გასაგებია, მიტელშვილზეც. მაგრამ ახლადა ენდშოლი?

გენერალმა თანხმობის ნიშნად თავი დაუქნია:

— ამაში მთელი ეშმაკობა. ენდშოლი ისეთი აზრით აღმოჩნდა, რომ თვით გამოცდილი განტვიცთისაც კი არ მოიწონებდა გამოდგა. ამა წლის 7 თებერვალს მიდპათ-ფაშა გამოიძახეს სულთანთან, დაცვა მოუჩინეს და თბომაველზე დასვეს, რომელმაც შერისხული პრემიერ-მინისტრი ევროპაში სამოგზაუროდ წაიყვანა. ჩვენმა ანვარმა კი თავისი კეთილისმყოფელი გაყიდა და ახლა არა მთავრობის მეთაურის, არამედ თავად სულთნის „რუსი კარდინალი“ გახდა. ყველაფერი გააკეთა, რათა პორტსა და რუსეთს შორის ურთიერთობა შეწყვეტილიყო. და აი, ცოტა ხნის წინ, როცა თურქეთი ენებზე დაეკიდა, ჩვენს ხელთ არსებული აგენტურული მონაცემებით, ანვარ-ეფენდი საომარ მოქმედებათა თეატრისკენ გამოისწია, რათა მოვლენათა მსვლელობა რომელიმე საიდუმლო ოპერაციის მეოხებით შეცვალოს, რომლის შინაარსზეც ჩვენ მხოლოდ მეთხაობა შეგვიძლია.

უცხრად ფანდორინი რაღაც უცნაურად ალაპარაკდა:

— არავითარი მოვალეობები. ეს ერთი. მ-მოქმედების სრული თავისუფლება. ეს ორი. ანვარიშს მხოლოდ თქვენ გაბარებთ. ეს სამი.

ვარიამ ვერ გაიგო, რას ნიშნავდა ეს სიტყვები, მაგრამ უნდადართა შეფს ძალიან გაუხარდა და სწრაფად თქვა:

— ჰოდა, დიდებული! ადრინდელი ფანდორინი მცენობა. არადა, ჩემი კარგა, როგორღაც გაიყინეთ. მომიტევეთ, სამსახურებრივად კი არა, არამედ როგორც ასაკით უფროსი გეუბნებით, მაშობრედა... არ შეიძლება, ცოცხლად დამინათლო თავი. სასაფლაო მკვედრებს დაუტოვეთ. თქვენ ასაკში, წარმოიდგენიათ? ჩემი ხომ, როგორც არაიში მლერინ, Toute la vie devant soi („მთელი ცხოვრება წინა გაქვით“ — ფრ.).

— ლავრენტს არკადიევიჩი! — ვოლინტერ-დიპლო-

მატ-ჯაშუშის, ფერმკრთალი ლოყები რომ წამში ასწითლებოდა, ხმაში რკინამ გაიფლერა, — მე, მ-მგონი, არ მითხოვია პრივატული აღსარებები...

ვარიამ ეს შენიშვნა დაუშვებლად უხეშად ჩათვალა და თავი მხრებში ჩამალა: ახლა განაწყენებული მიზნოვი ისეც განრისხდებოდა, იოსებ დაიფიქრებს! მაგრამ სატრამპა მხოლოდ ამიოხრა და ცივად გამოსცრა:

— თქვენი პირობები მიღებულია. გეცნებათ მოქმედების თავისუფლება, მე პირადად, სწორედ ამას გულისხმობდი. უბრალოდ, შესებელი, უსმინელი და თურაიმი ნიშნდობლობის დაინახათ... მოკლედ, ჩემგან არ გესწავლება.

— აფ-ცხიკი! — დააცემინა ვარიამ და შიშით ჩამალა თავი მხრებში. თუმცა გენერალს უფრო მეტად შეემინდა, ჯერ შესტა, მერე შემოპრუნდა და გაოგნებული მაჩიარდა კონფიდენციალური საუბრის უნებელი მომხმეს.

— ქალბატონო, აქ რატომ ხართ? განა თქვენ პოლკოვნიკთან ერთად არ გახვედით? როგორ გაბედეთ!

— უნდა გამოგვეხდეთ, — ღირსებით უპასუხა ვარიამ, — მე კოლა ამ ბუზი არ ვარ, იგნორირება რომ გამოიკეთოთ. სხვათა შორის, მე დაბატონებული ვარ და არავის გავუთავისუფლებივარ.

ვარიას მოეჩვენა, რომ ფანდორინს ტუჩები ოდნავ შეერხა. მაგრამ არა, მოეჩვენა, — ამ სუბიექტს გაღიშება არ შეეძლო.

— მაშ, კარგი... — მიზნოვის ხმაში შეფარული მუქარა გაისმა, — თქვენ, ქალბატონო არანათესავო, ისეთი რამ გაგიტო, რისი ცოდნაც არაფერში გარგათა. სახელმწიფო უსაფრთხოების მიზნით, მე თქვენ დროებით ადმინისტრაციულ პატიმრობაში ამყავხართ. ბაღრაგის თანხლებით მიგიყვანენ კონსილიის გარნიზონის კარანტინში და იქ გაგაჩერებენ ამ კამპანიის დამთავრებამდე, ასე რომ, საკუთარი თავს დააბრალეთ.

ვარია გაბრუნდა.

— მაგრამ მესაქმრო არც კი მინახავს...

— ომის მერე ნახათ, — მოუჭრა მალოუტა სკურატოვმა და კარისკენ შეტრიალდა, რათა თავისი ოპრინიკებისთვის მოესმეო, თუმცა აქ საუბარში ერასტ პეტროვიჩი ჩაერთო.

— ლავრენტს არკადიევიჩი, ვფიქრობ, ს-საკმარისი იქნება, ქალბატონ სუფოროვას პატიოსანი სიტყვა ჩამოვართვათ.

— პატიოსან სიტყვას ვიძლევი! — მაშინვე წამოიძახა მოულოდნელი მხარდაჭერით გამხვევებულმა ვარიამ.

— ბოდიში, ჩემო კარგო, მაგრამ არის სკვა ვარ შეიძლება, — მოუჭრა გენერალმა ისე, როგორც კი შეუხდავს ქალისთვის, — თანაც კიდევ ეს საქმრო. შეიძლება ამ გოგონას ვენდით? თავადვე იცით — თმაგრძელი და ჭკუამოკლევი.

— სულაც არ მაქვს გრძელი თმა, ხოლო თუ ჭკუაზე ამბობთ — ეს სიმდაბლე! — ვარიას მოღალატურად აუთრთოლდა ხმა, — მე რა საქმე მაქვს მაგ თქვენს ანვარებსა და მიდპათებთან!

— ჩემი პასუხისმგებლობით, თქვენი ა-აღმტკობლებზე, ვარკავა ანდრეევნას თავდებად ვუდგები.

უკმაყოფილოდ წარბეშქმეხნილი მიზნოვი დუმდა, ვარიამ კი გაიფიქრა, რომ თორემ პოლიციის აგენტი შეიძლება არ იყოს მთლად ხელიდან წასული. რაც უნდა იყოს, მაინც სერბეთის ვოლინტერია.

— ისუფლად, — ჩაბურღულა გენერალმა. ვარიას მოუტრიალდა და უსიამოვნოდ დაეკითხა, — რამის გაკეთება შეგიძლიათ? კარგი ხელნერა გაქვთ?

— მე სტენოგრაფიის კურსები დავამთავრე!

ტელეგრაფისტად ვმუშაობდი! და ბებიაქალადაც... — რატომღაც იცნო ბოლოს ვარია.

— სტენოგრაფისტად და ტელეგრაფისტად? — გაოცდა მიზნოვი, — მაშინ მით უმეტეს, ერასტ პეტროვიჩი, ამ ქალბატონს აქ მხოლოდ და მხოლოდ ერთადერთი პირობით დაეტოვებ: თქვენთან მდივნის მოვალეობა უნდა შეასრულოს. სულერთია, მაინც დატოვდებათ ვინმე კურიერი ანდა მეკავშირე, ექვს რომ არ აღძრავს. მაგრამ იცოდეს, — თავდებად დაუდევით.

— ოღონდ ეს არა! — ერთხმად წამოიძახეს ვარიამაც და ფანდორინმაც და ქორივად დაამთავრეს, ოღონდ უკვე სხვადასხვანაირად.

— მე მდივნები არ მჭირდება.

ხოლო ვარია:

— ოხრანკაში არ ვიმსახურებ!

— როგორც გენგოთი, — მსრები აიჩნა გენერალმა და წამოდა, — ნოვგოროდცეც, ბადრაგი!

— თანახმა ვარ! — დაიყვრა ვარია.

ფანდორინი გაქრმდა.

მეთვლე თავი, რომელშიც მტერი პირველად დაარტყამს

„დეილი პოსტი“ (ლონდონი),
15 (3) ივლისი, 1877ს.

„...მოუხელთებელი გენერლის გურკოს მონი-
ნავე რაზმმა ბულგარეთის სამეფოს უძველესი დე-
დაქალაქი, ქალაქ ტირნოვო აიღო და შიპკინსკის
„ულელტეხილისკენ მიიწევს, რომლის იქით და-
უცველი ველებია, ვიდრე კონსტანტინოპოლამდე.
სამხედრო ვეზირი რედიფ-ფაშა და მთავარსარდა-
ლი აბდულ ქერიმ-ფაშა მოხსნეს თავიანთი პოსტ-
ებიდან და სასამართლოში არიან გადაცემული.
ახლა თურქეთს მხოლოდ სასწაული თუ გადაარ-
ჩენს“.

პარმალთან შედგენენ. ახსნა იყო საჭირო.

ფანდორინმა ჩაახველა და თქვა:

— ძალზედ ვწუხვარ, ვარვარა ანდრეევნა, ა-ასე რომ
მობხა, რასაკვირველია, თქვენ საესტებით თავისუფალი
ხარით და თქვენს იძულებას ჩემთან სათანამშრომლოდ
არ ვაპირებ.

— გამაღო, — ცივად მიუგო ქალმა, — მეტად
კითხვობილურია. ეს რომ არა, გამოგიტყდებით და ვი-
ფიქრე, რომ საგანგებოდ მოაწყვეთ ყველაფერი. თქვენ
ხომ მშვენივრად გამიცანით და ეტყობა, ხედვობდით, რით
დამთავრდებოდა ეს. რაო, ძალიან გჭირდებათ მდივანი?
ერასტ პეტროვიჩის თვალეში ისევ გაიკლვა ნაპერ-
ვკლამი, რომელსაც ადამიანს, ჩვეულებრივ, მხიარულების
ნიშნად ჩათვლიდით.

— მამხედროლი ყოფილხართ, მაგრამ უსამართ-
ლო. მე მართლა ყოველგვარი განზრახვის გარეშე მო-
იქცეოდა, მაგრამ მხოლოდ თქვენი ინტერესებიდან გა-
მომდინარე, ლაერენტი არკადიევიჩი დაუყოვნებლივ გაგ-
იშველდათ მოქმედი არმიიდან, ხოლო ბატონი კაზანზაკი
ფანდარმსაც მოგიჩნდათ. ახლა კი აქ რჩებით საესტებით
კ-კანონიერ საფუძველზე.

ამის საინაღმდეგო ვარიას არაფერი ჰქონდა, მა-
გრამ ამ საწყალი ჯაშუშისათვის მადლობის გადახდა არ
სურდა.

— როგორც ეტყობა, მართლაც მარჯვე ხართ თქვენს

ნაკლებად პატივსაცემ პროფესიაში, — ბოროტად თქვა,
— მთავარი კაცობაა და, ისიც კი გააბრწყინა.

— კაცობაში ლაერენტი არკადიევიჩი? — გაოცდა
ფანდორინი, — ჩემი აზრით, არ ჰგავს. და მ-მერე, რა
არის ნაკლებად პატივსაცემი იმაში, რომ სახელმწიფო
ინტერესები დაიცვა?

ახა, ამისთანას არ უნდა ელაპარაკო?

ვარია დემონსტრაციულად მიბრუნდა, თვალი მოა-
ლო ბანაკს: თეთრკედლიანი სახლები, კარავთა სწორი
მქვირევები, ახალი სატელეგრაფო ბოძები. ქუჩაში
ჯარისკაცი მორბოდა, მეტად ნაცნობად მოიქნედა გრ-
ძელ, მოუქმელ ხელებს.

— ვარია, ვარეკა! — შორიდანვე დაიყვრა ჯარისკ-
აცმა, თავიდან გრძელსაჩუქიანი ქუდი მოიძრო და ქენვა
დაიწყო, — მაინც ჩამოხვედი!

— პეტია! — ამოიხრა ქალმა, მაშინვე დაიწვია
ფანდორინი და იმის შესახებდრად გაიქცა, ვისი გულის-
თვისაც ათას-ნახევარი ვერსი სიგრძის გზა გადმოლახა.

ერთმანეთს საესტებით ბუნებრივად მოხვნივრენ და
გადაკოცნენ, უფერულობის გარეშე, როგორც ადრე
არასდროს. შესახედად ულამაზო, მაგრამ კეთილ, ბედ-
ნიერებით გაბრწყინებულ პეტიას გახარებული სახე ჰქონ-
და. გამხდარიყო, გარუჯულიყო, ადრინდელზე მეტად
მონობილიყო წელში. ნიუღლამხერებიანი შავი მუცლი
ტომარასავით ადგა, მაგრამ ისევ ის ღიმილი ჰქონდა —
ფართო, თავყანისმცემელი.

— მაშ, თანახმა ხარ? — იკითხა მან.

— ჰო, — უბრალოდ თქვა ვარიამ, თუმცა მაშინვე არ
აპირებდა თანახმებას, არამედ მხოლოდ გრძელი და
სერიოზული საუბრის მერე, ზოგიერთ პრინციპულ
პირობას რომ წამოაყენებდა.

პეტია ამ უშნოდ დაიჭყილა, მაგრამ ვარია უკვე გონს
მოეგო.

— თუმცა, დანერვილებით უნდა განვიხილოთ ყვე-
ლაფერი. ჯერ ერთი...

— განვიხილოთ, ყოველ მიზეზგარეშე განვიხილოთ.
ოღონდ ახლა არა, საღამოს. ჟურნალისტების კარავში
შეხვედეთ, კარგი? იმათ იქ კულუბივით რაიმე აქეთ. შენ
ხომ იცნობ ფრანგს? ჰო, დერეკს. კარგი ვინმეა. იმან
მიხიარა, რომ ჩამოხვედი. მე ახლა საშინლად დაკავებუ-
ლი ვარ, წუთით გამოუცქი. დე, თუ ჩამავლეს, მაინც და-
მინიც თავს არ გამაგდებინებენ. საღამომდე, საღამომდე!
და უკანვე გაიქცა, მძიმე ჩექმებით გზას ამტვერებდა
და წარამარა იყურებოდა უკან.

* * *

მაგრამ საღამოს შეხვედრამ არ მოუწიათ. მაცნემ შტა-
ბიდან წერილი მიიტანა: „მთელი ღამე ვმუშაობ. ზეალ.
მიყვარხარ. პ.“.

რას ვიზამთ, სამსახური სამსახურია. და ვარიამ საკუ-
თარი თავის დაბრინებებს მიჰყო ხელი. საცხოვრებლად
მონაყალების დებმა აიყვანეს, კეთილმა და დახმარებო-
ბისთვის მუდამ მზად მყოფმა ქალებმა, მაგრამ ასაკიანებ-
მა, ოცდაათამდე წლამდე, და მოსაწყენებმა. მათვე მოუ-
გროვეს ყველაფერი დაკარგული მაგაფის მაგივრად,
ფხიან მიტკოს რომ ეროგ — ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი,
კოლნის წყლის ფლაკონი (არადა, საოვარი პარიზული
სუნამო ჰქონდა), წინდები, თეთრეული, საფარცხელი, თმის
სარცხები, კარგი საპირი, უფრო, მზის ნაწარმადგეო
მალამო, კოლდკრემი, კანის შემარბილებელი რძე, გვირ-
ილის ესენცია თმის დასაბანად და სხვა საჭირო ნივთები.
კაბები, რა თქმა უნდა, საშინელი იყო, ერთის გამოკლებით

— ცისფერისა, თეთრი ფურჩალანის საყვლოთი. ვარიამ მოდიდან გამოსული მანქანები მოაძირა და ერთობ საყვარლად გამოვიდა.

აი, დილოჩის კი მოინყინა. დები ლაზარეთში წავიდნენ — ლოვჩის შემოგარენიდან ორი დაჭრილი მოიყვანეს. ვარიამ მარტოობაში დალია ყავა, მშობლებთან დეპეშის გასაგზავნად შეიარა: ჯერ ერთი, ჭკუიდან რომ არ გადასულიყვნენ, და მეორე, ფული რომ გამოეცხადებინათ (მხოლოდ ვალად — იმედო ღუ ქვებთან, რომ ვარია გალიაში დაბრუნდება). გაისეირნა ბანაკში, დათვალიერა უცხო მატარებელი ურესლებოდ: იმ ნაპირიდან ალალი მოვიდა მექანიკური გამწვანით. ორთქლის მჭრქვეველ რკინის დიდბორბლებთან ლოკომობილებს მძიმე ქვემეხები და ტყვია-ნაშთის ფურგონები მოჰქონდათ.

სანახაობა შთამბეჭდავი იყო, პროგრესის ნამდვილი ტრიუმფი. მერე უსაქმურობისაგან ფანდორინის სანახავად შეაჭრა, რომელსაც ცალკე პალატა გამოუყვეს შტაბის სექტორში. ერასტ პეტროვიჩი უსაქმურად იყო: სალაშქრო სანაშობი ინვა თურქული წიგნით და იქიდან რალაც სიტყვებს იწერდა.

— სახელმწიფო ინტერესებს იცავთ, ბატონო პოლიციულო? — ჰკითხა ვარიამ, რაკი გადაწყვიტა, რომ ყველაზე შესაფერისი იქნებოდა, თუ აგენტს დამცინიფაგდებული ტონით დაელაპარაკებოდა.

ფანდორინი ადგა და მხრებზე სამხედრო, უსამხრეებო სერიოზი (ისიც, ეტყობა, სადაღაც შემოსა) მოიხურა. პერანგის გახსნილი საყვლოს მიღმა ვარიამ ვერცხლის ძეწკვი დაინახა. ჯვარია? არა, მგონი, მედალიონია. საინტერესოა. ენახათ, შიგ რა აქვს. მაშ, ბატონი ფილერი რომანტიკისაკენ არის მიდრეკილი?

ტიტულიანმა მრჩეველმა საყვლო შეიკრა და სერიოზულად უპასუხა:

— თუკი ს-სახელმწიფოში ცხოვრობ, საჭიროა, ან გაუფრთხილდე, ანდა გაემგზავრო — სხვანაირად პარაზიტში გამოღის და ლაქიური ჭორიკნობა.

— მესამე შესაძლებლობაც არის, — მოუგო „ლაქიური ჭორიკნობით“ გამწარებულმა ვარიამ, — უსამართლო ხელისუფლება შეიძლება დაანგრეო და მის მაგივრად სხვა აშაქრო.

— სამწუხაროდ, ვარვარა ანდრეენა, სახელმწიფო ს-სახელი არ არის, არამედ უფრო სხვა. არ აწენებენ, თავისი იზრდება, ბუნების კანონებს ემორჩილება და ეს დიდი ხნის ამბავია. ა-ჰე კალატაზი კი არა, მებაღეა საჭირო.

ვარიას შესაფერი ტონი გადავიწყდა და მღელვარედ შეჰყვირა:

— ჩვენ მძიმე, რთულ დროში ვცხოვრობთ! პატიოსანი ადამიანები კენესიან სიბრწყისა და ჩაგვრის უღელქვეშ, თქვენი კი ბებერივით მსჯელობთ, რომელიღაც მებაღეზე მელაპარაკებით!

ერასტ პეტროვიჩმა მხრები აიჩეხა:

— ძვირფასო ვარვარა ანდრეენა, მე დავივალე „ჩვენს მძიმე დროზე“ — ლ-ლაპარაკის მოსმენით. მეფე ნიკოლაის ხანაში, როცა ახლანდელზე უფრო მძიმე დრო იდგა, თქვენი „პატიოსანი ადამიანები“ გ-გამოიკვეთილენ დადიოდნენ და დაუფლავად აქებდნენ თავიანთ ბედნიერ ცხოვრებას. ახლა კი, თუკი ესეიგი მღელვარელი გახდა სიბრწყისა და ჩაგვრის ხსენება, ესე იგი, დრო გ-გამოსწორებულია.

— თქვენ უბრალოდ... თქვენ უბრალოდ ტახტის მსახური ხართ! — მისი აზრით, ყველაზე საწყნარი რამ გამოცრა ვარიამ, ხოლო როცა ფანდორინი არც კი შესრეულა, გასაგებ ენაზე უთხრა, — ერთგული მონა, ჭკუისა და

სინდისის გარეშე.
დაახტეთ და თავისი სიბრწყისა შეეშინდა, თუმცა ერასტ პეტროვიჩი ოდნავადაც არ გაბრაზებულა. ოლოდ ამოიბრუნა და თქვა:

— თქვენ არ იცით, როგორ მოიქცეთ ჩემთან. ეს ერთი. არ გსურთ, ჩემი მადლიერი იყოთ და ამიტომ ბრაზობთ. ეს ორი. დაიწყეთ, ვინადასა, მადლიერება და, ჩვენ ბრწყინვალედ გ-გაუფრთხილეთ ერთმანეთს. ეს სამი.

ასეთმა ლომბონებებმა ვარია უფრო მეტად გააბრაზა, მით უმეტეს, რომ აგენტი, დმერთი, რჯული, მართალი იყო.

— ადრევე შევაშინე, რომ თქვენ ცეკვის მასწავლებელით ხართ: ერთი-ორი-სამი, ერთი-ორი-სამი. ვინ გასწავლათ ეს სულელური მანერა?

— იყვენ მასწავლებლები, — მიუგო მოღრუბულმა ფანდორინმა და უზრდელად ჩაეფლო იმ თავის თურქულ წიგნში...

* * *

ის კარავი, სადაც მთავარ ბინასთან აკრედიტებული ჟურნალისტები იკრიბებოდნენ, შორიდანვე ჩანდა. შესასვლელში, გრძელ ზონარზე, სხვადასხვა ქვეყნის დროშები და ჟურნალ-გაზეთების ვიშკლები ეკიდა და კიდევ, რატომღაც, წითელი, თეთრვარსკვლავებიანი აჭიმები.

— ეტყობა, გუმინ ლოვჩის წარმატება აღნიშნეს, — ივარუდა პეტია, — ვილაცამ თავი გამოიჩინა აჭიმების დაკარგვით.

მან ტილოს ფარად გადასწია და ვარიამ შიგნით შეიხედა.

კალები ულაზათო იყო, მაგრამ თავისებურად მუდრო: ხის მაგიდები, დაკარილბეხი სკამები, დასო თოვლები მწკრივებით. იდგა ჩიბუხის ბოლის, ცვილის სანთლისა და მამაკაცის ოდეკოლის სუნი. განცალკევებულ, გრძელ მაგიდაზე ეწყო რუსული და უცხოური გაზეთების დასტები. ვარიამ გადახედა ლონდონურ „დეილი პოსტს“ და გაუკვირდა — დღევანდელი დილის გამოშვება იყო. ეტყობა, რედაქციიდან ტელეგრაფით აგზავნიან. მაგარი!

ვარიამ განსაკუთრებულ კმაყოფილებით ისიც შენიშნა, რომ აქ მხოლოდ ორი ქალბა, თანაც ორივე უნესენიანი და არც ახალგაზრდები არიან. სამაგიეროდ, კაცები მრავლად იყვნენ, მათ შორის, ნაცნობებიც აღმოჩნდნენ.

უპირველეს ყოვლისა, ფანდორინი და... ისევ წიგნით. რა სიბრყევა — კითხვა ხომ შენს კარავში შეგიძლია.

მოპირდაპირე კუთხეში ჭადრაკის ერთდროული თამაშის სვანსი მიმდინარეობდა. მაგდის ერთ მხარეს სივარის ბოლებით ლმობიერ-კეთილ მაკლავლდნი მიმოდიოდნენ, მეორე მხარეს კი ისინივე გაფაციცებული სობოლევნი, დერეფ და კიდევ ორნი.

— ოჰ, ჩვენი პატარა ბულგარელო! — ნამოიძახა გენერალმა მოშელმა და კმაყოფილი წამოდგა, — ველარ მიცნისხართ! კარგი, შეიძას, ჩათვალით, რომ ყაშია.

დერეფ გულთხილად მიესალმა შემოსულებს (ეს სასიამოვნო იყო) და მხერა ვარიამ შეაჩერა, თუმცა თამაში განაგრძო. სამაგიეროდ, სობოლევთან წარმოუდგენლად ბრწყინვალე მუდღირში გამოწყობილი შავგრემანი ოფიცერი მიიჭრა, ყოველ წარმოსადგენ საღერებს მიღმა გადაგრეხილ უღვაშზე ხელი მოისვა და ფრანგულად შეჰყვირა:

— გენერალო, გემუდარებით, წარმადგინეთ თქვენს მშვენიერ ნაწილობას! სანთლები ჩაქრეთ, ბატონებო! აღარ დაეგვირდება — მზე ამოვიდა!

ორივე ხნიერმა მანდილოსანმა უკიდურესი

უმკაფიოლებით შეხედა ვარიას; თავადაც ცოტათი შვკრ-თა ასეთი იერიშისაგან.

— ეს პოლკოვნიკი ლუკანია, ჩვენი ძვირფასი მოკავშირის, მისი უდიდებულესობა რუმინეთის თავადი კარლის პირადი წარმომადგენელი. — გაიციან სობოლევმა, — გაფრთხილებთ, ვარჯაა ანდრეევსა, პოლკოვნიკი ქალთა გულუბნისთვის აწმარზე უფრო მომავკვინებელია.

მისი ტონიდან მაშინვე ცხადი შეიქნა, რომ რუმინელის თბილად მოპყრობა არ ღირდა, და ვარიამ თავდაჭერით აღმოუგო, თან საგანგებოდ დაეყრდნო პეტისას მკლავს:

— ძალიან მოხარული ვარ. ჩემი საქმრო, მოხალისე პიოტრ იაბლოკოვი.

ლუკანი ორი თითით გალანტურად მისწვდა ვარიას მაჯას (გაბრწყინდა ბეჭედიმ არცთუ სახუმარო ბრილიანტით) და კოცნას აპირებდა, მაგრამ სათანადოდ მოიკერძოეს:

— პეტერბურგში თანამედროვე ქალებს ხელზე არ კოცნიან.

სხვათა შორის, საინტერესო საზოგადოება იყო და ვარიას კორესპონდენტების კლუბი მოეწონა. ოღონდ სანყენი იყო, რომ დერვე სულ იმ თავის სულელურ ჭდრას თამაშობდა. თუმცა, ეტყობა, თამაში მთავრდებოდა — მაკლაფლინის ყველა სხვა მოწინააღმდეგე უფვე კაპიტულაცია გამოაცხადა და ფრენც ნამდვილად განწირული იყო. თუმცა ეს, ეტყობოდა, სულაც არ ანალელებდა, ხშირ-ხშირად გადახედვდა ხოლმე ვარიას, უზრუნველად იღიმებოდა და მელოდიურად უსტვენდა შანსონიების მოდურ სიმღერას.

სობოლევი იქვე დადგა, დაფას დახედა, დაბნეულად დაიჭირა მისამღერი:

— ფოლიონ-ფოლიონენტ... დანებდით, დერვე, ეს სუფთა ვატერლოოა.

— გვარადა კვდება, მაგრამ არ ნებდება! — ფრანგმა ვინრო, ნეჭთან წვერზე იტაცა ხელი და ისეთი სვლა გააკეთა, რომ ირლანდიელი შეიჭმუნდა და შეფიქრანდა.

ვარია გარეთ გამოვიდა, მზის ჩასვლით და სიგრილით რომ დამტკბარიყო. როცა კარავში დაბრუნდა, ჭადრაკი უკვე აელვაგებინათ და საუბრობდნენ, არც მეტი, არც ნაკლები, ადამიანისა და ღმერთის ურთიერთდამოკიდებულებაზე.

— აქ არ შეიძლება იყოს არავითარი ურთიერთობა-ტივისცემა. — მელეფარედ ამბობდა მაკლაფლინი, ეტყობა, დერვეს რეპლოკას პასუხობდა. — ადამიანის აღმოკიდებულება უზენაესთან ავებათა წინასწარი დამორბუღ უთანასწორობაზე. ბავშვებს ხომ თავში არ მოსდის, რომ მშობლებთან თანასწორობაზე ჰქონდით პრეტენზია! ბავშვი უსიტყვოდ აღიარებს მშობლის უპირატეხოებას, თავის დამოკიდებულებას მშობელზე, გრძნობს მის მიმართ მონივნებას და ამიტომ დაიჭვრია — თავის-სავე საკეთილდღეოდ.

— თავს ნებას მივცემ თქვენივე მეტაფორით ვისარგებლო. — გაიღიმა ფრანგმა და თურქული ჩიბუხი მოქაჩა. — ეს ყველაფერი მართებულია მხოლოდ პატარა ბავშვებისათვის. როცა ბავშვი იზრდება, აუცილებლად ეჭვქვეშ დააყენებს მშობლის ავტორიტეტს. თუმცა ის მისთვის მაინც ჯერ კიდევ განუსაზღვრელად ბრძენი და ძვირია. ბუნებრივია, ეს კარგია, უამისოდ ადამიანი სამუდამოდ ბავშვად დარჩება. იმავე ხანაშია ახლა გაზრდილი კაცობრიობაც. მერე, როცა კაცობრიობა კიდევ უფრო გაიზრდება, იმასა და ღმერთს შორის უშუალოდ დამყარდება ახალი დამოკიდებულება, დაფუძნებული თანასწორობასა და ურთიერთობა-ტივისცემაზე. და

ოდესმე ბავშვი იმდენად გაიზრდება, რომ მშობელი სრულიად აღარ დასჭირდება.

— ბრაგო, დერვე, თქვენ ისევე მოხდენილად ლაპარაკობთ, როგორც წერთ. — წამოიძახა პეტია, — მაგრამ საქმე ის არის, რომ არავითარი ღმერთი არ არსებობს, არამედ არის მამობა და კიდევ — წესიერების ელემენტარული პრინციპები. თქვენ კი გირჩევთ, თქვენივე კონცეფციიდან ფელეტონი გააკეთოთ, რეგულარული ზინისთვის — ბრწყინვალე თემა.

— კარგი ფელეტონის დასაწერად თემა რა საჭიროა. — განაცხადა ფრანგმა, — უბრალოდ, კარგად წერა უნდა შეგეძლოს.

— აი, აქ კი სხვაგან გაუხვიეთ, — აღშფოთდა მაკლაფლინი. — თემის გარეშე სიტყვების ისეთ ეკვილიბრისტაც კი, როგორც თქვენ ხართ, ზიანი არა გამოუვარა.

— დასასჯელთ ნებისმიერი საგანი, თუნდაც ყველაზე ტრივიალური და მე მასზე სტატიას დავწერ, რომელსაც ჩემი გაზეთი სიაშოვნებით დაბეჭდავს, — ხელი გამოიწვინა დერვემ. — სანამდე გინდათ? ჩემი მესანური უნაგირი თქვენი ცეცხლის ბიოკლის წინააღმდეგ.

ყველა უჩვეულოდ გამოცოცხლდა.

— ორას მანეთს ჩამოვიფიარ დერვემ. — გამოაცხადა სობოლევმა.

— ნებისმიერი თემაზე? — ნელა გაიმეორა ირლანდიელმა, — მაშ, ნებისმიერზე, არა?

— დასილუტურად, თუნდაც აი, იმ ბუზზე, ულვაშზე რომ ახსი პოლკოვნიკი ლუკანს...

რუმინელმა სასწრაფოდ შეიბერტყა ულვაში და თქვა:

— სამასს ვდებ მესიე მაკლაფლინზე. მაგრამ რომელი საგანი ავიღოთ?

— აი, თუნდაც ძველი ჩექმები, — მაკლაფლინმა თითი მიარტყა ფრანგის მტვრიან იუსტის ჩექმებს, — აბა, სცადეთ, ამათზე ისერიგად დანეროთ, რომ პარიზის საზოგადოებამ ნაკითხოს და აღფრთოვანდეს.

სობოლევმა ხელისაგულით მოიმარტოა:

— სანამ ხელი ხელს დაგიკრავთ, მე — პას, ძველი ჩექმები — ეს უკვე მეტისმეტია.

ბოლის ირლანდიელზე თასის დადეს, ხოლო ფრანგზე ფულის დადების მსუველით არავინ აღმოჩნდა. ვარიას შეებრალა ბედკრული დერვე, მაგრამ ფული არც თავად ჰქონდა, არც პეტისა. ფანდორინს მიუახლოვდა, ისევე რომ შლიდა თურქულ, უღელურკრავებათა ფურცლებს და გაბრაზებულად უჩურჩულა:

— რაღას ელოდებით! იმაზე ჩამობით, თქვენთვის არაფერია! ალბათ, თქვენი სატრაპისგან რაღაც ვერცხლს მიიღებდით. მერე დაგაბრუნებთ.

ერასტ პეტროვიჩი შეიჭმუნდა და მოწყენილი ხმით ამოთქვა:

— ასი მანეთი მ-მსიე დერვეზე... — და ისევე ჩაეფლო კითხვამ.

— საბოლოოდ, ათი ერთზე, — შეაჯახა ლუკანმა, — ბატონო, მოგება დიდი არ არის, მაგრამ ნაღობა.

ამ დროს კარავში ვარიას ნაცნობი კაპიტანი პერეპელინი შემოიჭრა. ველარ იცნობდით: გამოწკეპილი მუხნდრი, ჩექმები უპირატეს, თვალზე — იმპოზანტური შავი სახვევი (ეტყობა, ისევე ჩალორჯებული ჰქონდა), თავი — თეთრი ბინტით შეხვეული.

— თქვენი აღმატებულება, ბატონებო, სწორედ ახლა გვახვლით ბარონ კრიდენერისგან! — სოლიდურად გამოაცხადა კაპიტანმა, — წინშეწელოვანი განცხადება მაქვს პრესისთვის. შეგიძლიათ ჩაინეროთ — გენ-

ერალური შტაბის კაპიტანი პერეპელინი, ოპერატიული განყოფილება. პერე-პელი-ნი. ნიკოპოლი აღებულა შტურმით! ტყვედ ავიყვანეთ ორი ფაშა და ექვსი ათასი ჯარისკაცი! ჩვენი დანაკარგი მეტად უმნიშვნელოა. გამარჯვება, ბატონებო!

— ჯანდაბა! ისევ უწემოდ! — კენესა აღმოხდა სობოლევს და გარეთ ისე გავარდა, არავის დამშვიდობებია.

კაპიტანმა ცოტა დაბნეული მზერით გააცილა გენერალ, მაგრამ მაინც ყოველი მხრიდან შემოხვედნენ ჟურნალისტები. პერეპელინიმა დაუფარავი კმაყოფილებით დაიწყო პასუხების გაცემა მათ შეკითხვებზე, თანაც თავს იწონებდა ფრანგულით, ინგლისურითა და გერმანულით.

ვარია გააკვირვა ერასტ პეტროვიჩის საქციელმა. ნიგინი მაგიდაზე დაადგო, კორესპონდენტები მისნი-მოსნია და ხმადებლა ჰკითხა:

— ნანება მომეცით, კაპიტანო, ხომ არ გეშლებათ? კრიდენერმა ბონი პლენის ალბის ბრძანება მიიღო. ნიკოპოლი სრულიად ს-საპირისპირო მიმართულებით არის, — მის ხმაში იყო რაღაც ისეთი, რისგანაც კაპიტანი შეშფოთდა და ჟურნალისტებს აღარ აქცევდა ყურადღებას.

— სულაც არა, მონყალეო ხელმწიფე. დეპუტა პირადად მივიღე უმაღლესი შტაბიდან, გამოფერისას იქ ვიყავი და თავად მივართვი ბატონ ბარონს. ბრწყინვალედ მასხოსო ტექსტს: „დასავლეთის ჯგუფის მეთაურს, გენერალ-ლეიტენანტ მარიონ კრიდენერს, გიბრძანებთ, დაიკავოთ ნიკოპოლი და იქ გამაგრდეთ დივიზიაზე არანაკლები ძალით. ნიკოლაი“.

ფანდორინი გაფითრდა.
— ნიკოპოლი? — უფრო ზომად ჰკითხა, — და პლენა? კაპიტანმა მხრები აიჩეჩა.
— წარმოდგენა არა მაქვს.

შემოსასვლელთან ნაბიჯების ხმა და იარაღის უღარუნო მოისმა. ფარდა უცებ გაიწია და კარავში პოდპოლკოვნიკმა კაზანზაკიმ შემოიხედა. თითქოს საუკუნე გასულიყო, რაც არ ენახა იგი ვარიას. პოდპოლკოვნიკის ზურგს უკან ბადრაგის ხიშტები ბრწყინავდა. ჟანდარმმა წამით შეაჩერა მზერა ფანდორინზე, ვარიას მიღმა გაიხედა, ხოლო პეტიას სისარულით გაუცინა.

— აჰა, აი, ისიც, ჩვენი გვრიტუნია! ასეც ვფიქრობდი. მოხალისე იაბლოკოვ, თქვენ დაპატიმრებული ხართ. აიყვანეთ, — ბრძანა ბადრაგისკენ მიბრუნებულმა. კლონო მკერცხლად შემოვიდა ორი ცისფერმუნდირიანი და ამ საშინელებით დამბლადაცემულ პეტიას იდაყვებში წააფლეს ხელები.

— გააფრინეთ?! — იკითხა ვარიამ, — ახლავე დაანებეთ თავი!

კაზანზაკიმ პასუხის ღირსადაც არ ცნო. თითები გაატკაცუნა და დაპატიმრებული სწრაფად გაიყვანეს გარეთ, ხოლო პოდპოლკოვნიკი შეყოვნდა, ირგვლივ იყურებოდა გაურკვეველი ღიმილით.

— ერასტ პეტროვიჩ, ეს რა არის? — წვრილა ხმით მოუწოდა ვარიამ ფანდორინს, — უთხარით რა, რამეა?

— საფუძველი? — ჰკითხა მოღუშულმა ფანდორინმა, — იაბლოკოვის შედგენილ შეფრში ერთი სიტყვაა შეცვლილი. პლენის მაგივრად ნიკოპოლი, სულ ეს არის. ამასობაში კი სამი საათის წინ ოსმან-ფაშას ავანგარდმა ცარიელი ლენვა დაიკავა და ჩვენს ფლანგს დაემუქრა. აი, ასე, ბატონო დამკრებელი.

— აი, თქვენი საოცრებაც, მაკლავლენ, ლომელსაც შეუძლია თულქეთის გადაღრენა, — მიაღწია ვარიამდე დერეფს ხმაში, საკმაოდ სუფთა რუსულს რომ ლაპარაკობდა, მაგრამ მომაჯადოებელი „დ“-ებით.

— საოცრება კი არა, მუსიკა კორესპონდენტო, არამედ ჩვეულებრივი ღლატი, — ჩაიცინა პოდპოლკოვნიკმა, მაგრამ ამ დროს ფანდორინს უყურებდა, — უბრალოდ, ვერ წარმომიდგენია, ბატონო ვილონტერო, რას ეტყვიტ მის მაღალაღმატებულებას.

— ბევრს ცბეობთ, პოდპოლკოვნიკო, — ერასტ პეტროვიჩის მზერა უფრო ქვემოთ დაშვა, ჟანდარმის მუნდირის ზედა ღილაკზე, — პატივმოყვარეობა ს-საქმეს არ უნდა აწიოს.

— რაო?! — კაზანზაკის შავგრემანი სახე ოდნავ დაეღმიჭა, — მორალს მიკითხავთ? თქვენ — მე? თუმცაღა... მე ხომ თქვენზე, ბატონო ვუნდერკინდო, ზოგ-ზოგიერთი ცნობის შეკრება მოვასწარი... სამსახურის რაგვარობაზე. უმტკივნეულოდ ზნეობრივი ფიზიონომია გამოგდით. წლობით არ უნდებოთ წინსვლას. როგორც ჩანს, მომგებიანი ქორწინება ინებეთ, არა? თანაც ორმაგი მოვებით — კარგი მზითვეიც მოიპოვეთ და თან თავისუფლებაც შეინარჩუნეთ. დახვეწილი ნამუშევარი. გილოც...

თქმა აღარ დასცალდა, რადგან ერასტ პეტროვიჩმა მეტად მარჯვედ, როგორც კატამ თათი, ხელისგული დაჰკრა სქელ ტუჩებზე. ვარიამ „ვაი“ შეჰყვირა, ხოლო ოფიცრებიდან ვიღაცამ ფანდორინს ხელი დაუჭირა, თუმცა მაშინვე გაუშვა, რადგან დამრტყმელი მღელვარების ნიშნებს არ ამჟღავნებდა.

— ვისროლოთ, — ვითარების სადაგად თქვა ერასტ პეტროვიჩმა და ახლა პოდპოლკოვნიკს თვალებში უყურებდა, — ახლავე, ამ წუთებში, სანამ მეთაურობა ჩარეულა.

კაზანზაკი აჭარხლდა. ქლიაივით შავი თვალები სისხლით აევსო. პაუზის მერე ნერწყვი გადაჟლპა და თქვა:

— მისი იმპერატორობითი უდიდებულესობის ბრძანებით ომის პერიოდში დუელები სასტიკად აკრძალულია. და თქვენ, ფანდორინო, ეს მშვენიერად იცით. პოდპოლკოვნიკი გავიდა, მის კვალზე ტილოს ფარდამ დაიწყო რხევა. ვარიამ ჰკითხა:

— ერასტ პეტროვიჩ, როგორ მოვიქცეთ?

(გაგრძელება იქნება)
თარგმანი მისი მოსულმივილიმა

ქრის შიგნით მხარი

ჰომანი ჰეხოსა და ლენდრი
(გაგრძელება)

ლენდრი

ის რაღაცის ნახევარი იყო. ძლიერი, ლამაზი და ნიჭიერი ნახევარი რაღაცისა, რაც, შესაძლოა, მასზე უფრო ძლიერი, დიდი და ლამაზი იყო. მაშ, ასე, ეს იყო ჯადოსნური ნახევარი რაღაც დიადისა და მიუწვდომლის. ქალი კი სრულყოფილი მთლიანობა იყო, არც ისე დიდი ან განუსაზღვრელი, არც ძალიან ძლიერი ან ჰერმონიული მთლიანობა, მაგრამ — მთლიანობა.

1.

მომავალს ერთი დიდი ღირსება აქვს: სინამდვილეში ის არასოდეს არ არის ისეთი, როგორადაც წარმოგიდგენია, — ეტყოდა ხოლმე მამა ლენდრს.

იმ დროისთვის ლენდრი ჯერ კიდევ ჩამოუყალიბებელი ყმაწვილი იყო, ჯერ კიდევ არ იცოდა წერა-კითხვა, მაგრამ ლამაზი იყო. მამის ლენდრსაც არავინ ეძახდა, ეს მერე, მოგვიანებით მოხდა, დედამ კი თმა ისე ჩაუნწა, როგორც პოლანდურ მაქმანს წნავენ, რათა გზაში დაგარცხნა არ დასჭირებოდა. როცა ავიღებდა, მამამ თქვა:

— ისეთი ლამაზი, გრძელი კისერი აქვს, როგორც გედს; ღმერთმა არა ქნას, სმლით დაიღუპოს.

და ლენდრს ეს სიტყვები მთელი სიცოცხლე ახსოვდა. ჩიხორიჩებს გვარში ყველანი, გარდა ლენდრის მამისა, თაობიდან თაობამდე მშენებლები, მჭედლები და მეფუტკრეები იყვნენ. ჩიხორიჩები ღუნაზე, ბელგრადთან, მას შემდეგ დამკვიდრდნენ, რაც შერცეგოვინიდან გადმოსახლდნენ, იმ მხარიდან, სადაც უფრო ადრე სწავლობენ ეკლესიაში გალობას, ვიდრე ანბანს, და საიდანაც წყლები ორ ზღვაში ჩაედინება: სახურავის ერთი ფრთიდან წვიმა დასავლეთს — ნერეტვას და მერე ადრიატიკას ერწყმის, მეორიდან კი აღმოსავლეთს — დრინას გაეული საფასა და ღუნაში და შავ ზღვაში ხვდება. მხოლოდ ლენდრის მამა არ გაჰყოლია თავისი ჯიშის გზას — იმის, რომ ემეწებინა, გაგონებაც არ უნდოდა.

— სამარისა, ვენაში ან ბუდიმში აღმოვჩნდე, იქაურ სახლებს შორის, ახლა რომ წამოჭიმეს, თავი აღარ მახსოვს და მხოლოდ ღუნას ნაპირზე, სადაც ქარილპაია ყველაზე სულელი თებერვალშია, გამოსული ვხვდები, სად ვარ და ვინა ვარ.

ეს კია, ჩიხორიჩებმა არაფერი იცოდნენ, სად ატარებდა დროს და რას აკეთებდა მამა, რითი იკვებებოდა მათი ოჯახი — მხოლოდ იმას ეუბნებოდა, რომ ცხოვრობს წყლისა და სიკვდილის წყალობით, რადგან მხოლოდ სიკვდილის წყალობით ცხოვრობენ. და მართლაც, ლენდრის მამა შინ გვიან ბრუნდებოდა, მთლად გაღუმულები, ხან ღუნაიდან, ხან საგდან, რისი მიხედვრაც ძნელი არ იყო — ყველა მდინარეს ხომ თავისებური სუნი აქვს. და ყოველთვის, შუალადით, ჯერ კიდევ სველი, თითქმის ითვლისო, ათვრე აცემინებდა ცხვირს.

ლენდრი, რომელსაც ბავშვობაში რაღაცას და მილოკოს ეძახდნენ, პატარაობიდანვე სამშენებლო საქმეს სწავლობდა პაპა-ბიძებივით, ეუფლებოდა ოჯახურ ხელობას. კარგი ღურგალი და ქვისმთელი იყო, განსაკუთრებით — მარმარილოში, ესმარებოდა ხატების დაკრძალვისას. გარდა ამისა, ფუტკრის სკების ნახატებით სწრაფად და იოლად შელამაზებდა ან ფუტკრების გუნდის დაჭერის თანდაყოლილი ნიჭიც ჰქონდა. იმ დროს, როცა ჯერ ისევ შერცეგოვინაში ცხოვრობდნენ, სიცხეში, ზაფხულის მარხვისას, თუ მოხდებოდა და მდინარეზე ჩასვლა დასჭირდებოდა, მათგან ოცი თოფის გასროლაზე რომ განაოლიოყო, ყოველთვის ლენდრს აგზავნიდნენ და მხოლოდ ის ახერხებდა, დაეჭირა თევზი, გამოეწეა, ქინჩით დაეტენა და შინ მანამდე მიეტანა, სანამ სუნს აიღებდა. მოგვიანებით, ერთ-ერთი მოგზაურობისას, ნახა და სამუდამოდ დაამახსოვრდა, დესპოტ ჯურჯა ბრანკოვიჩის მოსახსენებლად როგორ მოჰქონდათ ავალებე დუნაის წყლით მოზუღილი და სმედერევის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის ტაძარში ნაკურთხი პური. მთელი გზა ღუნაიდან ავალამდე ეტაპებად ჰქონდათ განაწილებული მალეცმარბოლ მხედრებს, რომლებიც პურს ხე-

ლოდან ხელში გადასცემდნენ და ადგილამდე ისე სწრაფად მიჰქონდათ, რომ ის ისეც თბილი მიაღწევდა ხოლმე დესპოტთა სუფრამდე, სადაც ნატყებად დამტვრეულს დამპირებულს უნაწილდნენ იმ მარლითან ერთად, რომელიც ყრწოვან იყო მოპოვებული.

— ჩვენ ყველანი მშენებლები ვართ, — ეტყოდა ხოლმე ლუანდროს, ჩვეულებრივ, ვახშობისას პაპა ჩიხორიხი, — მაგრამ სამუშაოდ საუკეთესო მარმარილო გვეყვლება: სათები, დღეები და წლები; ხოლო ძილი და ღვინო — ეს სამშენებლო ხსნარია. ყველანი დროის მშენებლები ვართ, აჩრდილებს მივდევთ და წყალს ცხრილით ვხაავთ: თითოეული ჩვენგანი სათებით იშენებს სახლს, დროსგან კრავს საკუთარ სკას და აგროვებს თავს; დროს დავატარებთ ბუნებრივით, რათა იმით ცეცხლი გავავლივით. როგორც საფულეშია არეული სპილენძის მონეტები და ოქროს დუკატები, როგორც მელღოზე ირევა ერთმანეთი თეთრი და შავი ცხოვრები, ასევე გვაქვს ჩვენც მშენებლობისათვის ერთმანეთში არეული თეთრი და შავი მარმარილოს ნატყები. ცუდად არის იმისი საქმე, ვინც საფულეში სპილენძის ფულთან ოქროსას ვერ ხედავს, და იმისიც, ვინც ღამის იქით დღეს ვერ ხედავს. ასეთს ავდარსა და გაჭირვებაში შეწება მოუწევს...

ლუანდრი ამას რომ ისმენდა, ხვალისდღეზე კი არა, ზეგარდელ დღეზე ფიქრობდა და გაცივებული აღმოაჩენდა, რომ ვიდრე მამა ერთი კოჭი ცერკვის შუქსას მოასწრებდა, თვითონ სამს მიატანებდა პირში. ოჯახში ყველას საქმელის წინასწარ განსაზღვრული უღლუა ეკუთვნოდა და არავის არასოდეს დაურღვევია ეს წესი. ლუანდრიც იმდენს ჭამდა, რამდენსაც სხვები, ოღონდ, უბრალოდ, სამკერ უფრო სწრაფად ნელ-ნელა ისიც შეაშინა, რომ ცხოველების ერთი ნაწილი უფრო სწრაფად ჭამს, მეორე კი უფრო ნელა, რომ სწრაფად ან ნელა მოძრაობენ. ასე დანიყო გარჩევა ირგვლივ მყოფ სამყაროში ცხოვრების ორი სხვადასხვა რიტმისა, სისხლის თუ მცენარეთა წვენიდან პულსაციისა, იმ არსებათა ორი სახესხვაობისა, რომლებიც ერთი და იმავე დღეებისა და ღამეების ჩარჩოებში მოქცეული, ყველასათვის ერთნაირად რომ გრძელდება, მაგრამ ერთი ნაწილს ისინი არ ჰყოფენ, სხვებს კი თავზე საყრილი აქვთ. და ძალუღუნურად გრძნობდა მშუთასებლობას ადამიანებთან, ცხოველებთან თუ მცენარეებთან, რომელთა პულსაცია სხვანაირი იყო. უსმენდა ჩიტებს და მათ შორის იმათ გამოყოფდა, რომელთაც მისი სიძნელის რიტმი ჰქონდა. ერთ დილას თავის რიგს ელოდა — როდის მოჩვენოდა მამა დოქიდან წყლის სმას და მის ყულუპებს რომ ითვლიდა, მიხვდა, დადგა დრო, დატოვოს მამის სახლი. უცხად აღმოაჩინა, რომ მამამ მასაც და მის ძმებსაც უკვე იმდენი სიყვარული და ცოდნა მიჰყვა, რომ მას, ლუანდროს, ცხოვრების ბოლომდე ეყოფა საიმიოდ, რომ გათბეს და იკვებოს და რომ უკვე ვეღარ შეძლებს, კიდევ დაატოვოს ეს სიყვარული, რადგან ამ უკვე მოიცვა (და ეს ახლავდ აშკარა) ის დროც, როცა თვითონ ლუანდრი (საგანი და მომხმარებელი) ამ სიყვარულისა) ცოცხალთა შორის აღარ იქნება — ამგვარად, მამის სიყვარული ქარსგატანებული აღმოჩნდება და უაზრად გადაეცემა მანძილს, რომელიც მას შეხების წერტილს დააშორებს.

აი, როგორ მოხდა ლუანდროს გამგზავრება. ციმბაზე დაკრა იცოდა და მშამენილები, რომლებიც დღესასწაულზე მისი დავკრით სიამოვნებას იღებდნენ, ინსტრუმენტში სპილენძის ფულს უყრიდნენ. იმ დროს სავის ნაესაღგურთან ოთხი მოხუცი მზიადვი ცხოვრობდა, ისინიც ვაჭრობდნენ და ციმბაზე დაკვრივაც იყვნენ ცნობილი. ერთხელ

ერთ-ერთი მათგანი გზაში ავადა გახდა და კვარტეტი მერყეოდა ინსტრუმენტის გარეშე დარჩა. სწორედ იმ დილას, როცა მამა ჩიხორიმა გადაწყვიტა, შვილისთვის წერა ესწავლებინა და აჩვენა პირველი ბერძნული ასო — Θ , რომლებიც იწყება სიტყვა „თეოტოკოსი“ („ღვთისმშობელი“), კარზე სტუმარ-მზიაკუნა. ლუანდრომ ვერ მოასწრო პირველად სიცოცხლეში ხელში კალმის აღება, რომ სახლში მზიადვებიდან უხუცესი შემოედგა, კედლიდან ციმბალი ჩამოსხდა და ხელში აწონა-დანარა, სიმაძლე შეამოწმა. როგორც ჩანს, ინსტრუმენტის წონა, მონეტებით რომ იყო სახვე, კარგი რეკომენდაცია გამოდგა და მზიადგმა ლუანდროს მამა დაიყოლია, მეთუბე მუსიკოსის ნაცვლად იმდენი ხნით ეთხოვებინა შვილი, რამდენიც კონსტანტინოპოლის მოგზაურობისას დასჭირდებოდა. თვითონ ლუანდრი დაუფიქრებლად დათანხმდა და, ამდენად, მისი წერა-კითხვაში განსწავლა ისე დამთავრდა, დანაყვანა ვერ მოასწრო — პირველ ასოზე, ამასობაში მოხუცი მზიადგი, ლუანდროს მამასთან არ მოვიდა, თვითონაც ავადა გახდა, ასე რომ, კვარტეტის შესანარჩუნებლად გზად ლუანდროს ამხანაგის აყვანამ მოუწიათ, ბიჭისა ჰერეკევიზის საზღვრიდან, სახელად დიომიდესუბოტა რომ ერქვა.

მზიადგვები დაადგენენ კონსტანტინოპოლის ძველ გზას, ბელგრადიდან სალონიკის გავლით რომ მიემართებოდა მეფის ქალაქამდე. ნახეს ჰელესპონტი, გაიარეს სესტეი და აბიდოსი და ორი წლის შემდეგ უკან, შინ დაბრუნდნენ, ოღონდ გზად ორი მოხუცი მზიადგიდან კიდევ ერთი დაკარგეს, რომელიც ძალიან უცნაურად დაიღუპა. მან აქლემს მინაზე დანოლა უბრანა, რათა ამოიფარებოდა და მოთხოვნილება დაექაყოფილებინა, მაგრამ, ვიდრე შარდავდა, აქლემი გვერდზე გადაბრუნდა და მოხუცი გაქცეულა. მომდევნო წლისთვის, კონსტანტინოპოლში ახალი მოგზაურობის წინ, მუსიკოსებმა მისი შემცვლელი მოძებნეს, მაგრამ ქარანის ასაკის დღეს მეთუბე მზიადგი, მოხუცად გან უკანასკნელი, არ გამოჩნდა. ახალგაზრდებმა, როცა მიხვდნენ, რომ მათ შორის მოხუცებულებიდან აღარავინ დარჩა, ერთმანეთს გადახედეს, ყოველგვარი მოლაპარაკების გარეშე გადადარეს ინსტრუმენტები და გზას დაადგნენ უკვე არა როგორც მუსიკოსები, არამედ როგორც ვაჭრები.

საბოლოო მოგზაურობამაც, ხელსაყრელმა ვაჭრობამაც ორ სხვადასხვა სამყაროს — აღმოსავლეთსა და დასავლეთს, ევროპასა და აზიას — შორის იმ დროს, როცა თურქების ვეფერებოდა მანა ვენისაკენ დაიძრა, გაუმართალი, მაგრამ გზაში ლუანდრი მიხვდა, რომ სიცოცხლის ბოლომდე პირთამდეა საცე მუსიკით — ისევე როგორც მამის სიყვარული — და ყოველივე, რაც ამ სიცოცხლის დამატება, უბრალოდ, ნაპირებიდან გადმოიღობდა და ქვიშაში ჩაიქცეოდა, ეს კია, ვაჭრობით გატაცებული აღარასოდეს დაბრუნებია ციმბაზს და, არათუ ხელში აუღია, იმის მოთხოვნილებაც კი არ უგრძნობია, ამ სამყაროში, რომელიც მის ირგვლივ დღეს დღეზე ჭამდა, მუსიკისათვის მოესმინა. თავიკი ახალი ხელობა შეიყვარა, შეიყვარა მოგზაურობა და აქლემები მათი დინეცა, მცურავი საიარული, რომელიც ფარავს დაუფიქრებელ უნარს, გადასასწონ მანძილი, შეიყვარა მათი სისწრაფე და ამტანობა. იმასაც კი ცდილობდა, მათთვის მიეძება და თავის ბუნებრივ პულსს, თავის შინაგან დროს, თავის სისწრაფეს რბოლი, ნაზი და მწიკდილი მოძრაობით ავსებდა. სისწრაფე შეფარული სიზარმაცეში — აი, რა იყო მისი მიზანი. რაკი იცოდა, რომ ეს თავდაცვის საუკეთესო საშუალებაა, ყოველთვის იმაზე, რამეზაზე ჩაინვა მისი საბოლოო, და დუმდა იმაზე, რაკ წინასწარ დაინახა ქარის ზურგს უკან. იმტომ, რომ

იცოდა, ასეთი სიჭკარე იმ საშუალო იარაღს ჰგავს, რომელსაც ადამიანები ეჭვით უყურებენ. ასე, აქლემებზე დაკვირვებით და წლობით ვარჯიშით ისწავლა უჩვეულო ძალისა და ღონისძიების წარმატებით შენობა, თითქოს ეს ნაკლად ეთვლებოდა... და ეს იცავდა წარმატებულობისა და უბედურებისაგან.

მძიმე დრო იყო და გზად ხშირად გადაყვრებოდი ადამიანის სისხლიანი ტანსაცმლით. ვაჭრობისაგან სმენოდა ლეანდრის სამიწელი ამბები ხბლიან თურქებზე, სიჭკარის და მჭკრებზე, დევნის მოცუვარეულებზე, თავებზე მონადირეებზე, რომლებიც ქარაგნებს უსაფრდებინა და უსწრდებინა ვაჭრებსა და მზიდვებს. უყვებოდნენ, რომ თავებზე მონადირეს ყოველთვის ზურგს უკან აქვს ის ხელი, რომელიც ორანგობისთვის სჭირდება, და ისე უფრთხილებდა, როგორც საგანძურს. ცდილობს, არ გადაღალოს და იმ ხელით არაფერი აკეთოს, ხბალი კი, რომელითაც თავს მხრებს ამორებს, მთელი ხელში უჭირავს. და თუმცა ლეანდრმა იცოდა, რომ გზებზე არ შეუძლია, ვინმე მოკლას და სიცოცხლეს მხოლოდ ღმერთი გვართმევს, მაინც ეშინოდა; და ხბლიანი თურქის უბრალოდ წარმოდგენაზეც კი სახეზე თვალები აქეთ-იქით გაუბრუნდა.

შობი კიდევ უფრო გაუმძაფრა ერთმა წინასწარმეტყველმა. ის ევებერთელა, წყლის შესანახ დაბზარულ ცისტერნაში ცხოვრობდა, ფეხების დაბნისას წინდებს არ იხიდა და მისი მარტოობა ისეთივე მალეფუჭად იყო, როგორც სიცხეში დარჩენილი საჭო. ლეანდრს იმ კაცზე ასეთი რამ უთხრეს: — სპილენძის მისცემ — გაგპარავს, ორს მისცემ — გაპარსვისას ზედს გინიანსწარმეტყველებს. მაგრამ გაითვალისწინე, წინასწარმეტყველება უკეთ ეხერხება, ვიდრე გაპარვა.

ლეანდრი ცისტერნის წინ ქვაზე ჩამოჯდა და ორი სპილენძის მონეტა მისცა. გულთმისანმა გაიცინა და გაბოჸუნდა ის ერთადერთი, რაც მასში არ ბერდებოდა — ღიმილი. ლეანდრს უბრძანა, პირი გაეღო და მოულოდნელად მზე ჩააფურთხა, მერე თვითონვე პირი გაღო. როცა ლეანდრმა შეფურთხებებით უპასუხა წინასწარმეტყველს, იმან ორივე ლოყაზე მიაფურთხა, ნერწყვი ლოყებზე წაუსვა და პარსა დაუწყო.

— როგორ ფიქრობ, თურქები ხვალ შემოვიტყევენ თუ ზეგ? — ნახევრად ზუმრობით კითხა ლეანდრმა.

— წარმოდგენა არ მაქვს, — წინასწარმეტყველის ხმა ისე დაეკრძა პაერში, როგორც დიდი ფოლა.

— აბა, რაღა წინასწარმეტყველი ხარ?

— იგი რა, წინასწარმეტყველი ორბარია — ძვირი და იაფი, ოღონდ არ გვეკონოს, რომ მათი ერთი ნაწილი კარგია, მეორე — ცუდი. ეგ არაფერ შუაშია. ზოგი სწრაფ, ზოგი კი ნელ საიდუმლოებს წინასწარმეტყველებს. აი, მთელი განსხვავება. მე, მაგალითად, იაფფასიანი წინასწარმეტყველი ვარ, რადგან ხვალინდელი დღეც და მომავალი წელიც ჩემთვის უფრო დაფარულია, ვიდრე შემთხვევა. მე გხედავ ძალიან შორეულ მომავალს, ორი-სამი ასწლეულით წინ — შიშობილი, ვინისწარმეტყველო, რას დაუძახებენ იმ დროს მეგობრს და რომელი სამეფო დაიღუპება. მაგრამ, აბა, ვის აინტერესებს, რა იქნება ორი ან სამი საუკუნის შემდეგ? არავის, მე თვითონაც კი... მიმოფურთხება. მაგრამ არიან სხვა წინასწარმეტყველებიც — ძვირისანები, მაგალითად, ლებორენიკი — ისინი წინასწარმეტყველებენ, რა იქნება ხვალ ან ერთი წლის შემდეგ, ეს კი ყველას სჭირდება, როგორც მელქის ზუპა, და ასეთებს არ ეკითხებიან, რა დაუჯდებათ წინასწარმეტყველება და დაუნებლად იხდიან, პეშვით, როგორც ფასკუნჯის ბუმბულისათვის. მაგრამ

არ იფიქრო, თითქოს ორი ასეთი გულთმისანი და მათი წინასწარმეტყველებანი არაფრით უკავშირდებოდნენ წინასწარმეტყველებას და ის შეიძლება შეადარო ქარს, რომელსაც გარეთა და შიგნითა მხარეები აქვს. ამასთან, შიგნითა ის არის, რომელიც მშრალია მაშინაც კი, როცა ქარი წვიმაში უბერავს. ამგვარად, ერთი წინასწარმეტყველი ხედავს ქარის მხოლოდ გარეთა მხარეს, მეორე — შიგნითას. ვერც ერთი მათგანი ვერ ხედავს ორივეს. ამიტომ ადამიანი იძულებულია, სულ ცოტად, ორთაგან მაინც მივიდეს იმისთვის, რათა შექმნას მთლიანი სურათი, შეკეროს სახე და სარჩული თავისი ქარისა...

ახლა კი გაიგებ ყველაფერს, რისი გაგებაც ჩემგან შეიძლება. ადამიანი ხომალდის კომპასს ჰგავს: ტრიალებს თავისი ღერძის ირგვლივ და სამყაროს თითხვე მხარეს ხედავს, ოღონდ ის, რაც ზევით და ქვევით ხდება, დაფარული რჩება, ეს მისთვის მოუწოდებელია. არადა, სწორედ ამის შეტყობა უნდა, სწორედ ეს აინტერესებს: სიცხარული — ქვევითა და სიკვდილი — ზევითა.

სიცხარული სხვადასხვანაირია. ერთი შეიძლება მხოლოდ ჩანგალზე წამოიყვანოს, მეორეს ხელით ქაშენ, როგორც ხამანკებს, სხვა დანით უნდა დაჭრა, რომ არ დაგახრჩოს, ზოგჯერ კი ისეთი თხევადია, უკუვხოდ არაფერი გამოვა. მაგრამ არის ისეთიც, როგორიც ის ვაშლია, ადამიანი რომ შეჭამა.

რაც შეეხება სიკვდილს, ეს ის არის, რასაც ცისქვეშეთში ერთადერთს შეუძლია, გველოვით ზევით და ქვევით ისრიალოს ჩვენი წარმოშობის ხეზე. სიკვდილს შეუძლია საუკუნეობით ელოდოს შენს ამქვეყნად გაჩენას ვერ, კიდევ მანამ, სანამ დაიბადებოდე. შეუძლია, უკან დაბრუნდეს შენ გამო, შორეული მომავლიდან გამოვიდეს შენს შესახვედრად. ვილაცას, ვისაც არ იცნობ და ვერც ვერასოდეს ნახავ, შეუძლია, თავისი სიკვდილი ისე დაგეშოს წინაშე, როგორც მონადირე ძალიან ფრთხილად, ან უკან დაგეშვოს ისეთი მანძილიდან, რომლის წარმოშობაც ჭირს...

ოღონდ ამას შევეშვათ. ძალიან ლამაზი კისერი გაქვს. ასეთი კისერი ქალის ხელებსაც იზიდავს და ჯარისკაცის ხმალსაც. მე კი გხედავ ჩემებთან მეომარს, რომელიც პირს ტარზე ოქროსფურცელს ხბლით იპარსავს და შენც ან ხბლით აგვხვას, იმიტომ, რომ, აი, ნათლად გხედავ შენს თავსაც, ლეანდარზე დადებულს. გხედავ როგორც წმინდა ნათლისმცემელ იოანეს თავს. მიზეზი კი ქალია... მაგრამ არ შეშინდე, ეს მალე არ მოხდება. მანამდე კიდევ დიდი დრო გავა, ბევრი წყალი ჩაივლის. ვერჯერებოდათ კი კისერს გაუფრთხილდი, ჩემი გედო, მოარიდე როგორც ქალებს, ისე ხბლებს, და დაიბანე...

ასე დათმავდა პირის პარსვაც და წინასწარმეტყველებაც. ლეანდრი მისკენ მიდიოდა, მის ზურგს უკან კი ამ წლის პირველი ფიფქები ცვიოდა და რკნა წინასწარმეტყველის ძლიერი ხმა.

„ასეთი ხმით, — გაიფიქრა ლეანდრმა, — შეიძლება, ისე დატკუნო თოვლი, როგორც ნოხი“, — და სიცივისგან, ირგვლივ რომ იყო, და შინაგანი ძრწოლისაგან გააკანკალა.

წინასწარმეტყველებმა თავზარი დასცა ლეანდრს. შობი, რომ ხბლიან კაცს გადაყვრებოდა, ახლა უფრო საფუძველიან ფეხებზედგა, ვიდრე აქამდე. გული მკერდში უთრთოდა, სიზრმები კი მოშივანად გადამებდნენ გაუგებ და თუ ლეანდრს ეს იზრმებოდა, რომ კბილი ყვავამ ჩაუნისკარტა, რადგან სიზმარში ყვავს გაუგებმა, მაშინ ყველა, ვისაც კი მეორე დღეს გაეკარებოდა, სიზმრად ნახულობდა ყვავს, რომელიც კბილი უნისკარტებდა.

მაგრამ იმ დღეებში, როდესაც ლენდრს ყველაზე მეტად ეშინოდა ხმლიანი კაცისა, მას არ შესვენებია. შეხვდა გოგონას. ვიდრე ლენდრი ამხანაგებთან ერთად ოსრიდის ტბის პირას გამოიწამოებოდა, სულ ეჩვენებოდა, რომ მისი შიში ზღვარს გადადიოდა და ბუნებრივი რიტმი დაკარგა. რომი ნაცვლად იმისა, თავისი იფუშალი უპირატესობა განეციოთარებონა, პირიქით, კარგავს. ყოველივე ეს კი იმ საღამოს დაიწყო, როცა მან, როგორც მოუწენა, ციმალის ხმა გაიგონა. და უცბად თავი იმით დაიჭირა, რომ ყურს უდგებდა მუსიკას და, როგორც უნის, ისე გულგრილი არ რჩებოდა. ეს უკან გადადგმულ ნაბიჯად მოეწენა. უკრავდა არა კაცი, არამედ ქალი, და ეს განსხვავება, რომელზეც ლენდრს არ შეეძლო, რაიმე სცოდნოდა, არ გამოპაპრვია. ყური მოემგდო და კიდევ რამდენიმე წამს, ადგილზე შეინახა. იმ ადგილას, სადაც მუსიკა მშვენიერების აგას სიბრტყე თითების გადაჯვარედინებას მოითხოვდა, ციმალის ხმა ადგილზე იყინებოდა და კიდევ რამდენიმე წამს განაგრძობდა ჟღერას, თითქოს ეს ნაბიჯი იმისთვის სჭირდებოდა, რომ შავრი ჩაესუნთქა. ლენდრი მიხვდა, რაც ხდებოდა, და მერვე დღეს, როცა დაინახა გოგონა, რომელიც უკრავდა, უპირველესად ეს უთხრა:

— შენს დაკვრას მოუფსმხე. მარცხენა ხელზე თითი გაკულია, არათითი. დაკვრა კი მანამდე ისწავლე, ვიდრე თითს დაკარგავდი. ასე იყო?

— ასე იყო, — უპასუხა გოგონამ, — სამი წლის წინ გავარყებულსიბებნიანი ლითონის ციმალი შემოიბრტყეს. მას შემდეგ ისე, ჩემთვის ვუკრავ, რომ არ დამავიწყდეს, შენ კი არაფერს აბიძგებ, რომ უთხრო...

ლენდრმა მაშინვე გაიფიქრა, რომ იმით, თუ როგორ ისწავლა ცხოვრება თვითონ, შეიძლება, დაეხმაროს გოგონას, დაიფრსოს საკუთარი უბედურება. შეეცადა, აესხნა, რომ საქორთა, სწრაფად იცხოვრო, უკანასკნისუბედვად, და საღამომობით ტბის ნაპირს სეირნობას ცდილობდა, გოგონასათვის გაეგებინებინა თავისი უჩვეულო და საგულდაგულოდ დაფარული თვისება. მალე ცხადი გახდა, რომ დესპონა — ასე ერქვა გოგონას, — შესანიშნავი მოსწავლე იყო. ის დღეები, როცა ციმალსა და გაავარყებულ სიმებთან დაკავშირებული უბედურება შეემთხვა, სულ მალე დაივიწყა. მან საზუდამოდ მიატოვა ინსტრუმენტი, ისევე, როგორც ლენდრი ჩამოშორდა ვაჭრებს იმავე დღეებში, ყველაზე მასეს მათი აზრით, მიმთა ახვლილი. ნაშენი დუკატებით სასვე ჯიბეებით. დესპონამ თანდათან აითვისა მისი ქამის რიტმი, მარჯვედ ბაძავდა მისი სიარულის მანერას და მეტყველებას, სწავლობდა, ისეთივე თავბრუსდამხვევი სისწრაფით ემოძრაებინა თვალები, როგორც ამას ლენდრი აკეთებდა. და იყო წუთები, როცა ეჩვენებოდა, რომ დღეში ორ დღეს ცხოვრობს. ეს კია — ამ გაკვეთილების დროს, ნაპირზე რომ სეირნობდნენ და ცდილობდნენ, სხვა ადამიანებისაგან დემალთათ თავიანთი საერთო სისწრაფე, როგორც საერთო საიდუმლო, თანდათან დაახლოვდნენ. ქალის ბეჭდის ანარეკლი ზოგჯერ პირდაპირ ლენდრს ხვედებოდა თვალიმ და ქალს რომ უყურებდა, ფიქრობდა, ნეტავ მეგრედ კერტების ნაცვლად ლორის დახვეული კუდიები ხომ არ აქვს, როგორც ფრესკებზე გამოსახულ ზოგერთი ცოდვილი. ამ დროისათვის ლენდრმა ქალებზე სულ ცოტა რამ იცოდა ისევე, როგორც, სხვათა შორის, საკუთარ თავზეც. მან იცოდა, რომ ღვინობას უფერუნდა მოექცე, როგორც ქალებს: სხვადასხვახარისხ ზაფხულსა და ზამთარში; იცოდა ისიც, რომ მაგარი ღვინო ზაფხულში უნდა გადაიღო, სუსტი — ზამთარში. სულ ეს იყო, რაც ლენდრმა ყურმოკერით იცოდა ქალებზე. ოღონდ გოგონა იმ თითის გარეშე, რომელზეც საქორწინო ბეჭდეს იკეთებენ,

იზიდავდა. იმ დღეებში ლენდრს სადღაც ელოდა მისი ტაბ — ულარაზა, მისი „ცარიელი ისტორია“ და ევედრებოდა, რომ ბოლოს და ბოლოს მასში ჩასახლებულიყო.

ოსრიდის ტბაში გადენიება და მას ორ ნაწილად ყოფს მდინარე დროში. ერთ საღამოს დესპონამ და ლენდრმა ნავში სათევზაო ბაგეჩადეს და ტბიდან მდინარისაკენ გაეცურეს, რომელმაც განათიადისა მდინარის გაღმა ნაპირზე გაიჭვნა. იმ ღამეს ნავში, წყლის ორ ფენაზე რომ მისრიალებოდა, ისინი, ბაგეჩადეფარებულები, პირველად დაგნენ ერთად. მაგრამ ლენდრი, რომელმაც რამდენიმე საათით ადრე განჭვრიტა ყოველივე, რაც უნდა მომხდარიყო, იმ წუთს, როცა მისმა მოლოდინმა ცხადში ახდენა დაიწყო, ისე, რომ ილებით სწრაფი იყო, ვიდრე მისი თანამგზავრი, რაც, რომ ერთმანეთის შესებაც კი ვერ მოასწავს. მისი რიტმი სულ სხვა აღმოჩნდა, ვიდრე ქალისა, და აი, ლენდრი პირველად შეეფეთა საშინელ ბედისწერას, რომელიც სხვების წინაშე მისი საიდუმლო უპირატესობის ფსკერზე ესენდა. მერეც ვერ სარბდეს შეძლეს, პარონისათვის მიეღწიათ, და ლენდრი, ასე ჩანდა, ქვირითს ისროდა ტბასა და მდინარეში, მის ქვეშ რომ მიედნებოდა, და აესებდა არა ქალის ნიაღვს, არამედ მის ქვეშ გაშლილ ბაგეს.

უკანასკნელ საღამოს დესპონამ წმინდა ნაუშის მონასტრში ორი საათელი იყიდა, ერთი ლენდრს მისცა, მეორე კი თავისი ფუთაში შეინახა. როგორც ყოველთვის, ტბის გაველით მდინარის დინებას დაუყენებ და ლენდრმა კიდევ ერთხელ სცადა. უკანასკნელად. როცა კვლავ არაფერი გამოიყოფა და თესლი ისე დაღვარა, გოგონას არც კი შეუბოია, დესპონამ სანთელი მისცა, რათა მისი დახმარებით ექცია ქალად. მერე, განათიადი რომ მოახლოვდა, დესპონამ ნიჩაბი აიღო და ნავი მიატოვა ქვიზთან ისარასთან, სერბიდ დასაბრუნებლს აშენებული ზახუმის ლეიონისშობლის მონასტრის წინ, რომელთან მიღწევაც მხოლოდ წყლით შეიძლებოდა. მეორე სანთელი, თავისი, ანთო, ლენდრს გაუწოდა, აუკო და მერე სანთელი მონასტრში დატოვა. თვითონ კი ქვეითი, დრომის მიმართულებით მოუსვს ნიჩაბი.

ჭკუილად გადასულები და გატანჯულები, ისინი საზუდამოდ დაშორდნენ, დანაშტუნებულები, რომ ველარსოდეს შეძლებენ შეერთებას. როცა ლენდრი სანთლით ხელში მონასტრის მოუახლოვდა, ცისკარის ღოცმა მთავრდებოდა. ჯერ კიდევ მანამ, სანამ ეკლესიაში შევიდოდა, ლენდრმა შეამჩნია, რომ იმ დღეს მონასტრში ხატს კრძალავდნენ.

პელაგონის ხატი ძალიან ძველი იყო, მაგრამ, ვიდრე სამარეში ჩაასვენებდნენ და ღვინოს აპურებდნენ, ლენდრმა მისი შეთვალერება მოასწრა. ხატზე გამოსახული იყვნენ ლეიონისშობელი, რომელიც ყრმას ტუტუს აწოვებდა, და ნავსახიანი მამაკაცი, — ეს იოანე ნათლისმცემელი იყო, — რომელიც მათ გვერდით იდგა. ყრმას ფეხებიდ თითქმის წასძობოდა სახალადი და დედის გვერდით მდგარ მამაკაცს ხელი ჩაეღო თასმისათვის, რათა ბავშვისათვის ტერფზე შემოეჭირა. ბავშვმა, მოულოდნელი შეხება რომ იგრძნო, დედას ტუტზე უკბინა, მან კი, როცა მიხვდა, რაც მოხდა, მამაკაცს შეხედა, რომელიც ყრმას ხაზლს უსწორებდა.

ასე უკრავა წრე უფესკის ხაზი, რომელიც აერთიანებდა კაცს, მის ხელს, ბავშვის ტერფს, ქალის მკერდს და მის მზერას, მიმართულის მამაკაცისაკენ. ამ სახმა, რომელსაც ლენდრმა თვალი შეაღწია რამდენიმე წამით ადრე, ვიდრე ხატს მონაშაზაზუბედნენ, ლენდრის ის ეროიდერითა ან შეასხენა, რომელიც ისწავლა, — თეტა, და გაიფიქრა: „ესე იგი შეერთება მაინც შესაძლებელია!“

ამის შემდეგ მონასტრისაკენ გასწია, რათა იქ ბერად აღკვეცილიყო.

თუმცა ლეანდრის ამის უფლება მაშინვე არ მისცეს. ჯერ ერთი იმიტომ, რომ წვერი ჯერ კიდევ არ ამოსვლიდა. ხოლო, როცა უამბო, ვისი მოდგმისაა და ისიც აცნობა, რომ მისი ოჯახი არც დასავლურ, არც აღმოსავლურ ქრისტიანობას არ ეკუთვნოდა და „მამა-მამათა რწმენა“, ანუ ბოგომილობას თუ პატარეზობას ინარჩუნებდა, მაშინ, რამდენიმე წელს მორჩილი ყოფილიყო, ცოდვები მოგნანიებინა და საძმოში მიღებას დალოდებოდა. ამ ხნის განმავლობაში წინგებითი სასვე ხის სამრეკლოში ცხოვრობდა. ეძინა ზარები თოვების გროვზე და ეს თოვები დამდამობით სხეულის ქვეშაგან გამოეცლებოდა ხოლმე იმ დროს, როცა ზარებს ქარი არხევდა და ისმოდა, რა საშინელი ძალით ახეთქებდა ადლეგებულ ტბა სანაპიროს კენჭებს მონასტრის ქოშკარს და ძილი უფურთხებოდა. მაგრამ ლეანდრი უკვე მოერიდა შიშს. მას შეეძო, რაც დესპანისთან დაეპირათ, ხმლიან კაცებთან დაკავშირებული ამბები და ლამის კომპარები ბავშვურ თამაშად ექვენებოდა.

— სულ შია, თითქმის მამამ მშიერ კუჭზე გააკეთა, — ამბობდნენ ბერები მასზე, ლეანდრმა კი მონასტრის მასლობლად, ქარზურგა მხარეს, ხატების პატარა სასაფლაო მონაყო, ყვავილები დარგო, ქეის ყოჩრ და პატარა ქოშკარი გააკეთა. გვიან საღამომდე ენათი ხოლმე კანდელი, რომელიც ლამისაგან იფარავდა, ვიდრე ბერ გადაწყვეტირათის ბუმბულეხს წერეს უთლიდა და ეკნერა და დწენის ნარევისაგან მელანს აშხადებდა. მერე შეფურთხებით აქრობდა კანდელს და იმ დღეზე ოცნებობდა, როცა მონასტერში მიიღებდნენ, ასწავლიდნენ წერას და წიგნების კითხვას, რომლებიც სამრეკლოს ყველგანს გაცლებითი თარეგზე წყო, მერე კი იძინებდა და ისე სწრაფად და ღრმად ეძინა, რომ შუალამისთვის უკვე გამოძინებული იყო.

1689 წელს ბერი გახდა და, როცა აღკვეცის წესის შესრულების ბოლოს იღუმენმა უთხრა: „დედიდან, შვილი ჩემო, სახელი შენი არის ირინიო!“ — ლეანდრმა გაიგონა, როგორ დაიწყო ზარებმა რეკვა. პირველად ტბის გაღმა, წმინდა ნაუზზე ავჯუზდნენ, მერე ოხრდიდან ჩრდილოეთით — თაიდან წმინდა სოფიას, მერე პირველტბის, წმინდა კლიმენტისა და ასე შემდეგ, ტბის ირგვლივ განლაგების მიხედვით, იქამდე, ვიდრე ხმამ იმ ადგილამდე არ მიაღწია, საიდანაც დაიწყო, ანუ წმინდა ნაუზის მონასტრამდე. ამ დროს მონასტრის ქოშკარში შეგარდა დამტყნოილი და დაქცეული დიმიტრი სუბოტა, ლეანდრის ამანავი, და აცნობა, რომ სკოპიე გადაწმვარია, რომ პრიზრენში გარდაიცვალა აესტრიელი მთავარსარდალი, გენერალი პიკოლომინი, ქრისტიანების არმიამ ქირია, ხოლო თურქული სადამსჯელო რაზმები ულმობლად მიიწვეს ჩრდილოეთისაკენ, ვარდარის ველით და სოფიას მხრიდან, წავენ სოფელსა და მონასტრებს და გზად მინის პირიდან აღევიან ყველას და ყველავის. დიმიტრი და მისმა კომპანიონებმა საქონელი და ფული დაკარგეს, თითონ კი ლეანდრთან მოვიდა მარტოოდნე წვერისა და პერანგის ანაბა, რათა დახმარება ეთხოვა.

— ისინი ყველავის გაანადგურებენ, ყველავის გაანადგურებენ! — თითების მტვრევით იმეორებდა, გადაჯვანდებულ ხელებს წამდაუნებ ყურებზე ივლებდა და ხელისგულებით ისე იფარავდა, რომ ზარების ხმა არ გაეგონა. ვიდრე ლეანდრი დიმიტრს ელაპარაკებოდა, დანარჩენი ბერები ტომრებს ძვირფასეულობით ტყინდნენ, კარებს ურღებლეს უყრდნენ, ყურედან მონასტრისკენ გამოჰქონდათ ნავეები და ტივები, შორიდან კი, ტბის გაღმინად, მოჩანდა და ისმოდა, როგორ ტოვებდა ხალხი საკუთარ სახლებს და ჩრდილოეთისაკენ გარბოდა, თან წინ მიერეკებოდა

საქონელს, რომელსაც ზარებს და ევენებს ხსნიდა ან შიგ ბალახის ბუდეებს უტყინდა. მალე ტბაზე მიძინე, მსუქნე ქვირ განვა, საესე კვამლითა და სიმყრალით, და ლეანდრი მიზედა, რომ გულზემი წავედნე ყველავის, რისი თან ნალებაც არ შეძლიო...

ასე და ამგვარად, ირინი ზახუშკიმ ვერ შეძლო, ერთი დღე მაინც ეცხოვრა მონასტერში, როგორც ბერს, და წერის გაკვეთილებიც კვლავ უკეთესი დროისათვის გადაიდო. ანაფორაზე რამდენიმე თვესაქარი ნემსკავი მიიმხარა, უბეში დუკალისა და წინა, თავდახრით გამოჰსალმა ხატები სასახლეკოს, ხოლო პელაგონიის ხატის საფლავთან თმის კულული მოიჭრა და ჯვარს შემოახვია, როგორც ამას მის ბავშვობაში ქვრევი აკეთებდნენ დალუწული ქვრების საფლავებზე. მერე დიმიტრს და წერი მოსცა, უბრანა, ცხირსახოცში გამოჰაჯირა და წვერში ჩამალეო, და გზას გაუდგნენ.

გაქცევის პირველივე ორ დღეში შენიშნა, რომ ადამიანთა შორისაც უნა სახეობა. ერთი დღედღამ ჩქარობდნენ, უფინარი მოუსვენებდა; ისინი ეწეოდნენ და ეწეოდნენ ლეანდრსა და დიმიტრს და შორს უწინარდებოდნენ იმედით, რომ იმას მომკიდნენ, რასაც ორ ლამისთვისა და ორ კოკონს შორის დათესავდნენ. მოგვიანებით ხედავდნენ ხოლმე მათ: ქანცეიულებს, ჩანჩალები მიმავლებს, გზის გაგრძელების უნარდაკარგულებს, რომ ისვენებოდნენ, ერთი ფუნტი ცვილის სანაცვლოდ ორი ფუნტი ლეონი მოგვეციოთ. მეორენი უფრო მშვიდად მიდიოდნენ, მაგრამ დასასვენებლად შეჩერებული პანიკა იპყრობოდათ, სულ ომის ველზე მომადირ ახალი ამბების გამოკითხვაში იყვნენ, კოკონიდან კოკონისკენ დახეტიალებდნენ, ლტოლვილთა ერთი ბანაკიდან მეორეში, უსმენდნენ უსინათლოების სიმღერებს. მათი ბოლო უფრო ნელა დგებოდა, მაგრამ, როგორც პირველებს, ისე მეორეებს ისინი უსწრებდნენ, ვინც ყველაზე ცოტა იყო და ვისაც თავი ისევე ეჭირა, როგორც ლეანდრს. მას დიდი ძალისხმევა სჭირდებოდა, რათა ეთხოვლებინა დიმიტრი სუბოტა, მისთვის მიეპაბა. დღეს, მიზანტური ჩაუვლებსამებრ, ორ ნაწილად ყოფდნენ, ასევე ეცეოდნენ დამსვაც: შუალამისას ისვენებდნენ და ეს დასვენება იმდენ ხანს გრძელდებოდა, რაც იმისთვის იყო საჭირო, რომ არც ძალიან ჩქარა ევლოთ და აესტრიის არმიას არ დასწრებოდა, რომელიც უკანდახევისას განუჩრეველად ძარცვავდა ყველავის, მაგრამ, ამასთან არც ძალიან ჩამორჩნოდნენ მას, რათა არ აღმოჩენილიყვნენ მათ ფეხდაფეხ მომავალ სულთნის არმიის ავანგარდის ხელში, რომელიც თათართისაკენ შედგებოდა. ლეანდრსა და მის ამანავს უკან სდევდა ჩამორჩენილთა შინის ფხის ძალა უფორჩილებდნენ. ამ საშინელ არეულობაში ლეანდრი და დიმიტრი სუბოტა გზის გასწვრივ, ლტოლვილებით რომ იყო სასვე, ხანდახან შენიშნავდნენ ხოლმე უძრავად გახევებულ კაცს, რომელსაც ხელისგულზე მინა დაეყარა, შიგ თესლი ჩაგებდა და ელოდა, როდის ამოიზრებოდა და აყვავდებოდა — ასეთი ალთქმა ჰქონდა დადებული.

— ისინი ყველავის გაანადგურებენ, ყველავის გაანადგურებენ! ერთი თუ არა, მეორენი მაინც, — იმეორებდა დიმიტრი სუბოტა, თან ცილ ფეხზე იდგა და მეორის ტრფხს ხელისგულით ითხოვდა.

ერთ საღამოს ლეანდრმა, როგორც იქნა, ბოლო მოუღო მის მოთქმა-გოდებას:

— დიომიდე, ახლა მისმინე, რას გეტყვი. სიგეფა ყველაფრის დანჯა, რასაც იძულებით გტოვებთ. მტერები კი ვერ შეძლებდნენ, ისე გაეძარცვა და გაენადგურებინა ყოველივე, როგორც ჩვენ თვითონ ვაკეთებთ. მას ძალა არ შესწევს, ისე გამოიწეროს მინიდან ყველაფერი, როგორც ყინვა გამოიწერავს თევზიდან წყალს. პირითი, რაც მტეს დაეკრებოდა, მით უფრო მეტანას შეყოვნდება მტერი მის დასანჯვრებად და გამოდის, მეტი იმედი გაგვიჩნდება, რომ რაღაც მაინც დარჩება ჩვენგანაც და ჩვენ შემდეგაც. ამიტომ საჭირო არ არის ხანძარი და ნგრევა. პირითი, უნდა ვაშენოთ, ვაშენოთ ახლაც კი. ჩვენ ხომ ყველანი მშენებლები ვართ. ოღონდ დასამუშავებლად უჩვეულო მარმარილო მოგვცეს: საათები, დღეები და წლები; ხოლო სიზმარი და ღვინო — ეს სამშენებლო ხსნარია. ცუდად არის იმისი საქმე, ვინც საფუძვლებს სილინძის ფულთან ოქროსას ვერ ხედავს, და იმისიც, ვინც ლამის იქით დღეს ვერ ხედავს!..

ამს რომ ამბობდა, ლეანდრის თვითონვე უკრიდა თავისი სიტყვების, თავისი ხმისა, რომელიც მის ყურამდე მოგინდან, ყელიდან აღწევდა მანამ, სანამ დიომიდე მღერინდებოდა, მაგრამ ყველაზე მეტად ის მოულოდნელი გადამწყვეტილება აკვირვებდა, რომელიც, როგორც ჩანს, უკვე დიდი ხანია გაჩნდა მასში, თუმცა თვითონ ამასვე ეჭვიც არ ჰქონდა. თითქოს მთელი ეს დრო ზნეული მიდიოდა და ვერ შეამჩნია, ლამის სინელებში როგორ გადაიარა უხილავი ხიდი. ერთი რამ ამჟღავნო — ის უკვე მეორე ნაბირება, გადამწყვეტილება სულ იოლად ჩამოაყალიბა და ასევე იოლად გააცნო თანამგზავს:

— ჩამოჰყრა საათობი, როცა ეს მარმარილო მშენებლობასთან უნდა გამოვიყენო. დიომიდე, მოვიდა დრო, კვლავ ჩვენი წინაპრების სელობას დაეფურუნდეთ. შოდა, ასეც მოვიტყვევით. დღეიდან შენებას დაიწყებთ. უნდა ვირბინოთ და სირბილ-სირბილში ვაშენოთ. თუ გინდა, შემოიშრეთი, და გინდა — გაიარე და, დაე, ის ორი ოქრო, წვერში რომ გავქვს დამალული, დაგვხმაროს გზის დაძლევაში. ამ წუთიდან ყოველი მესამე შესვენების ადგილზე მშენებლობას დაიწყებ, სულერთია, რისას. იმისას, რაც ვიცო.

ამ გამაოგნებელმა წინადადებად ადგილზე გააშუშა დიომიდე. აფეთა, ახლა, როგორღაც ისინიც კი, არასოდეს რომ არ შემცდარან, თავით აგებენ პასუხს, შეცდომბა არ დაუშვაო:

— ერთი იმათგანი დაგვენვა, ვინც დიდი ხანია ქარქში გადაადგოდა და ხმაღამშიშვლებული დაძებეს კისერს, შესასა რომ ჰვავს. ახლა მთელი გზები ასეთებით არის სავსე. გავიტყუო, ვიდრე გვიან არ არის.

მაგრამ ლეანდრს კაცებისა აღარ ეშინოდა. ახლა ქალებ-ისა ეშინოდა. გაუგებარი იყო ლეანდრის ასეთი თვითრწმუნა, მაგრამ ამ რწმუნამ, გამყარებულმა მის სხელო თვითონვე ოქროს მონეტების სიმძიმით, მოტეხა დიომიდე. ვისი მთელი ქონებაც წვერში იყო დამალული. საკუთარი სურვილის საწინააღმდეგოდ დათანხმდა, რადგან გაასხივდა, რომ ყველა ზარი მოგზაურებისას ლეანდრს თავს ყოველთვის ისე გრძნობდა, როგორც თევზი წყალში ორ იმპერიას, სამ რწმუნასა და იმდენ ენას შორის, რამდენიც აქ სხვადასხვანაირი ქარი უბერავდა.

მეორე დღეს ორინი ზახუსმკი, — ავი ასე შეარქვეს ლეანდრს არცთუ ისე დიდი ხნის წინ, — აქლები იყიდა, საფასური სულთა ოქროთი გადაიხადა, ზედ დიომიდე შემოისვა და ათი დუკატი მისცა. იმარის ველისკენ გაგზავნა, იმ ადგილამდე, რომელიც აქედან სამი დღის სავალზე იყო: მას უნდა დაეშაბდებინა ქვა, გაეკეთებინა საბაძი და მომავალი შენიობის საძირკველი ჩაეყარა, თვითონ ლეანდრი კი,

როგორც აქამდე, ფეხით გააჰყა უკან.

მესამე დღეს ზეზნად მდგომარ ჩამოვიძინა და ესიზმრა ტალღები, ზღვა და ჩაბნელები, ზედ შორიონზე რომ ჩანდა და იქამდე ცურვით უნდა მიგეზინა, ხოლო, როცა შეხტა და გამოეფიხილდა, აღმოაჩინა, რომ ტალღები თავისივე ნაბიჯები იყო იმითომ, რომ მიძინარე მიდიოდა...

ხმლიანი კაცი მის წინ იდგა.

იდგა, გზას უღობავდა, ვეფერებოდა, ამხედრებული ცხენზე, რომელსაც ფლოკეები წითლად ჰქონდა შეღებილი ენდროთი — საღებავით, ქალები რომ ხმარებენ, კაცსათეს არაფერი უფარავდა, კინკრისოზე კი ბლუჯა თმის დაწნული ხვეულის ნაცვლად წითური უღვაში ამოხრდიდა, საგულდაგულად დავარცხნილი და შუაზე გაყოფილი, როცა ლტოლვილები მიუახლოვდნენ — არადა, ყველანი, მათ შორის, ლეანდრიც, მოვადგომებულეებით განაგრძობდნენ მისკენ სვლას — ხმლიანმა კაცმა ხელისგული მონყევით ჩაიჩურტა კეფაში, მეორე ხელით სავსედ დაიჭირა ბუდიდან ამოვარდნილი ბროლის ხელოვნური თვალი და თავს ზემოთ ხმლის ქნევითა და მარჯვნივ და მარცხნივ დაუწოდებელი დარტყმებით შევარდა ლტოლვილების ბრბოში, გაქაფებულნი რომ ადევნებდა თვალს მის საქციელს. ლეანდრს რომ მოუახლოვდა, ადგილზე გაშუშდა, მერე ხმლის წვერი მის ზეშუტა, ოფლიან წვერს მიაბჯინა და თავის მხსვერპლს ნიკაბი ფრთხილად, — ცდილობდა, არ გაეჭრა, — მაგრამ ისეთი მომენტით აუხია მალა, რომ ლეანდრის კეფა მიწას დააჩერდა. თავიდან მოგეჭვენებოდათ, თითქოს ხმლიანი კაცი ნაჭვში გამოკრულ და წვერში ჩამალულ ოქროს მონეტებს ეძებდა, მაგრამ მალე ცხადი გახდა, რომ ლეანდრის კისერი ათავალიერებდა. მერე ხმალი დაუშვა და უთხრა:

— სიკვდილისა ნუ გეშინია; მოკვდე — ნიშნავს, უბრალოდ, შეწყვიტო არსებობა, როგორც ვიღაცის შვილმა. ეს არის და ეს. მაგრამ მე არ აკუენა, შენი კისერი თითქოს სპეციალურად ისაიათვის შეუქმნიათ. მე მას ისაიას ვუძღვნი. დაე, ისაიამ გაიხაროს. არ ნახვალ, ისაია მოგძებნის. იქნებ უკვე გეტებს კიდევ ისაია. მისკენ გასწიე! — და ხმლიანმა კაცმა მზიარულად გააქენა ცხენი მას შემდეგ, რაც ტომარაში სისხლიანი წნადენიერ ჩაყარა.

როცა ყველაფერი დამთავრდა, ლეანდრმა სხვებთან ერთად კვლავ გზა განაგრძო. ისეთი დაღლილი იყო, რომ მიმავალიც ძილს განაგრძობდა და მალე უკვე აღარ ისმოდა, რატომ უღერს მის ყურებში სამხრელი სახელი ისაია, არ იცოდა, ხმლიანი კაცი ესიზმრა თუ მართლა შეხვდა. დანიშნულ დღეს თავის დროზე მივიდა დათქმულ ადგილას. დიომიდეც იქ დახვდა და ლეანდრმა ნახა, რომ ამხანაგს მისთვის არ უფალატი. გრადაცემი, ყოჩის მონასტრის მახლობლად, მინერალურ წყაროსთან, სუბოტას ადგილი ამოერჩია, კრამიტი გამოეწეა, მოეშაბდებინა, როგორც მოილაპარაკეს, საძირკველი და კარგ მოეფახესავით ეღოდა ლეანდრს ცხელი ფავის ქოთნითა და თევზისა და დახვრილი ფიტურების გროვებით, რომლებიც თითქმის მუქივად იყიდა გლეხებისაგან, საკუთარ სახლებს რომ ტოვებდნენ და გაოცებულნი იყვნენ აქლემის არანორმალური პატრინის საქციელთი, რომელიც ფულს იხდის იმაში, რასაც თვითონ წვავენ და ყრან. ამხანაგებმა ერთად ივხშმეს, ლამე გაათიეს, დილით კი ლეანდრმა მეგობარს კიდევ ათი დუკატი მისცა და მომდევნო შუბევდრის ადგილი დაუნიშნა. სუბოტას არანაირმა დაფიქრებამ და მუდარამ არ გაჭრა. თვალცრემლიანები დაფორდნენ ერთმანეთს და დიომიდეც, აქლემზე ამხედრებულმა, გზა ჩრდილოეთისაკენ განაგრძო, ლეანდრი კი კვლავ იდგა სისხლიან თოვლ-

ში, რომელიც იმ წელიწადს უდროოდ დროს მოვიდა — თურქებისა და შავი ჭირისაგან სამი დღის სავალზე, არავის მინაზე, ორ ფრინტს, ორ ერთმანეთთან მეომარ იმპერიას, ორ რწმენას შორის, რომელთაგან არც ერთს არ მიეკუთვნებოდა.

აქ მან ანაფორა გაიძრო, შუა მინდორში მარტოდმართო დარჩა და მინაზე, რომელიც ისე გაეღწეოდა სისხლით, რომ უფრო რამდენიმე წელია, მისავალს აღარ იძლეოდა, ლეონისაგანის ტაძრად მიყვანების სახელობის პატარა ეკლესიის შენებას შეუდგა. ითვლიდა აფურებს და საათებს, რომელზეც მისი სიცოცხლე იყო დამოკიდებული, იბარის ველზე კი ლტოლვილთა მდინარე მიედინებოდა და ირგვლივ მიღვლებს, რავანცას, დეჩანის სერბული მონასტრები იწვავდა. ანაფორას უკან მიავლოა აქლემებისაგან შეთვისებული სიმშვიდე და მოძრაობის ყალბი სიზანტე და ირგვლივმყოფთა წინაშე ნებისმიერი ვალდებულებისაგან თავისუფლად გასაქანი მისცა საკუთარ ძალს, გაათავისუფლა მინაგანი, გაეღებებოდა უფრო სწრაფი დრო. იმ სამინელო ოზრიდის ღამის შემდეგ პირველად, თავი კვლავ ადამიანად იგრძნო და სხეულთან შედარებით თავისი უპირატესობა შეიგრძნო. ხელსაწყობი მომარჯვე, ტყების გათლასა და კედლების ისეთი სისწრაფით შენებას შეუდგა, როგორზეც ჯერ კიდევ ბავშვობისას ოცნებობდა ბოსნიამ, როცა საფლავის ვეცხერითა ფილების გათლით გართული პაპის მძიმე მოძრაობებს აკვირდებოდა. ახლა ისევ მშენებლად იქცა, პირში მზაზე ოვლი და მტვერი ჩასდებოდა, სველი თმა ყურებზე ენებებოდა, თავის ქალა უზურდა, ქვა და კრამტი კი იზარებოდა და იმსხვრეოდა მისი ხელების სიძლიერისა და მდულარე, თითქოს შხამიანი, დორბლისაგან, ხოლო ადენი ძალდატანების გამო დაღვრილი მამაკაცური თხილი თევზებს უნავდა და ტანსაცმელს უჭამდა. შუადღისას ლეანდრი მუშაობას წყვეტდა, ცოტაოდენ ფაფას ჭამდა და მდინარის პირას წვებოდა. გრძელი თმის კულულებზე ნესკაკებს იმარებდა და მდინარესთან დადგებულ ქვაზე თავმჯდომარეობდა თმას წყალში ჩაუშვებდა ხოლმე. ასე ეძინა და იჭერდა თევზს — დაღლილი და მშვიდი, იმ იმედით, რომ მის ძილში შემოკრულებული თევზი გამოაფხიზლებდა. მერე დგებოდა, შუალემდეგ მუშაობდა და ისევ წვებოდა, ვიდრე ჭოჭი არ გამოაღვიძებდა, ჩიტო, რომელიც თვალთი არავის უნახავს და რომელმაც იცის, სად მოკვდება ის, ვინც მისი ხმა გაიგონა.

მესამედ დღეს, როცა ღვთისმშობლის ტაძრად მიყვანების ეკლესია კრამტმა დაფარა, ირინეი ზახუშსკიმ ისევ ანაფორა ჩაიკვა, საყდარი აკურთხა, იქვე მიიწვია და ჩრდილოეთისაკენ სირბილი განაგრძო. სამი დღე გარბოდა და სამი დღე ისვენებდა შემდეგი მშენებლობის დაწყებამდე. მორავის ნაპირთან, სელიალოცის მახლობლად, დათქმულ ადგილას იპოვა დიდიოდის სუბოტა, ახალი, უფრო დათქმული საძირკველი, მოხარული ფაფის ქოთანით, სამშენებლო მასალების მთა, მაგრამ ყოველივე ეს — მკედარ აქლემთან ერთად. აქლემი უჭკამეს, ცხენი იყიდეს, გამოთხოვებისაგან ერთმანეთს გადაესხვივნენ და ლეანდრი დიდხანს შეკრურებდა აშხანას, სანამ გადაწყვეტდა, ყველაზე სამინელო რამ ეთქვა მისთვის.

— ახლა სხვა ლტოლვილებთან ერთად ჩრდილოეთისაკენ კი არ წახალა, — დაიწყო მან, — არამედ აღმოსავლეთისაკენ შებრუნდები და შემდეგი ადგილი, სადაც მასალების დამზადება და საძირკვლის ჩაყრა მოგიწევს, უფრო ახლოს იქნება თურქების მონიავე რაზმებთან, ვიდრე აქამდე. თუ გეზინია, შეგიძლია, დამტოვო, არ მენყინება, მაგრამ თუ დარჩებას გადაწყვეტ, ისე მოქცევა მოგიწევს, როგორც

გითხარო. ოღონდ ახსნა-განმარტებას ნუ მომთხოვ, ახსნა-განმარტების დრო არ ვაქვს.

მაშინ დიდიოდის სუბოტამ პირველად გაბედა, ეთქვა ის, რასაც ეთქვამდა:

— ვიცი, — უთხრა მან, — ვინც ფულს იხდის, მუსიკასაც ის უკვთვს, მაგრამ ცუდ გზას ადგასარ. ხალხი აღდგა ხალხის წინააღმდეგ, ჩვენი კი ამ ბოლო, საომარ ჟამს შენება მოგვინდა მაშინ, როცა აღარაფრს აშენებს, მშვიდობის მოგება შეიძლება, ან, იმი კი ჯერ არავის მოუვია. ასეთმა პატარა ხალხებმა, ჩვენი რომ არის, უნდა იცოდნენ იმ სკიპტრით მართვა, რომელიც მათ ზევით აღმართულია, ვისაც გინდა ეკუთვნოდეს ის. სწორედ ამაშია სიბრძნე და პატრიოტიზმი მშვიდობიანობისას გაცილებით მნიშვნელოვანია, ვიდრე პატრიოტიზმი ომიანობის ჟამს, შენ კი უკანასკნელ დღემდე, ვიდრე გარშემო ყველაფერი ცეცხლში არ გაეხევა და ვიდრე თვითონაც არ ატირდი სისხლიანი ცრემლებით, არ იცოდი, არ უნდა უნაქუთარ სიძულვილსაც და საკუთარ სიყვარულსაც...

— შეხედე, — უთხრა ლეანდრმა, — ნახე. ფანჯრის იქით ხე იზრდება. ის მშვიდობას არ ელის, რომ დაიზარდოს. არც მშენებელი ირჩევს ადგილსა და წელიწადის დროს, ან ამინდს, — შიშის თუ თავსებადებისა; ირჩევს წნობის პატრონი. ჩვენი საქმე კი შენებაა. განა ვინმე დაგპირდა მშვიდობას და ბედნიერებას — სახლს, დოვლათის სასესს, და იმას, რომ ცხოვრების გზაზე ყოველთვის ისე გამოაყვება სიკეთე, როგორც კული მიჰყვება სახედავს?

დიდიოდის სასონარკვეთილებამ შეიპყრო, მაგრამ მისი ყველა მორიგი შეკითხვა და ხეყნა ამაო გამოდგა. ბოლოს და ბოლოს, ლეანდრის ყველა პირობას დათანხმდა და მესამედ დაშორდნენ ერთმანეთს, ისიც კი არ იცოდნენ, კვლავ მოუწევდათ თუ არა შეხვედრა.

ლეანდრი უპატრონო მინაზე, ციცაბოზე დარჩა, მარტოდმარტო იდგა ნაპირზე და ქარისგან ანაფორულ ჩონჩხს მოგაგონებდა. კიდევ ერთ საყდარს აშენებდა, ღვთისმშობლის სახელობისას, და ელოდა, როდის გამოიშვებოდა ყინვა მთელ წყალს თევზიდან, რომელიც დიდიოდის დაუტოვებელი შეკრულად შუადღისას და შუალამისას ეძინა და მხოლოდ აბისი უშინოდა, დროის სათვალურ არ არეოდა. ამჯერად იმისიბაზლო ჭოჭი არსად იყო, რომ გაეღვიძებინა, და ეძინა და ელოდა, რომ შუადღის მზე გააღვიძებდა. მაგრამ ერთხელ მზემ როდი გააღვიძა. გააღვიძა ყელზე ვიღაცის თითები მის შესებამ. და ვიღაცის სუნთქვამ, რომელსაც ოხრახუშზე დაყენებული ღვთის სუნი ჰქონდა და რომელმაც აიძულა, საბოლოოდ გამოეხიზნებულყოფი და თვალთ გაეხილა. შენობასთან, რომელსაც ახლა აგებდა, ნითელფოლკევიანი შეკრულად ცხენი იდგა, მის გვერდით კი თოვლზე იწვა ვეცხერითა ტუჩი, რომელსაც ვიღაცამ სახელი დაუქმდა. ტუჩის პირკ ერქვა, ასე დაუქმდა მას უზრუნის ხმამ და ძაღლი ლეანდრთან მივიდა. ლეანდრმა დაინახა მისკენ დახრილი ტუჩი, რომლისგანაც ასევე ოხრახუშზე დაყენებული ღვთის სუნი მოუვიდა, თითქოს ისიც ნასვამი ყოფილიყო, და ვეცხერითა, სამნის ქავერით ქალბრათიანი თავი, და ლეანდრი იმწამსვე მიხვდა, რომ მის გვერდით ისაიამ ჩაიშუხლა.

— დიდიხანია, შენზე რაღაც-რაღაცები მტყმის, — უთხრა ხმლიანს კაცმა, — და ახლავ გაიგებ, რატომ გეცხებ და შენ რატომ ამოვიჩიე. ისეთი თავებზე მონადირე არ ვარ, რომელიც შტრებს თავს გასართობად ამ გამოჩენის მიზნით წააცლის. და ვიბრძვი, ოღონდ არც თურქებისათვის, არც გერმანელებისათვის. ჩემი მიზანი მაქვს. არ შეიძლება, არ გამსწოდეს იმაზე, თუ რას უშტრებიან მოკვეთილ თავს.

როცა კაცს ამ გზით აიძულებ, გამოეთხოვოს სიცოცხლეს, მის თავს ტომარაში ადებდ და მასთან ერთად მიდიხარ პირველსავე ღვინის ფარდულში, თავს მაგიდაზე დადებ, დაეარცხნი, კარგად რომ გამოიყურებოდეს, და მასს იწყებ. სამი დღე სვამ და თან ელოდები. ელოდები, ჯოჯოხეთ ელოდები, მესამე დღეს შენს მაგიდაზე თავი წამოიყვრებს. სამი დღე იმისათვის სჭირდება, რომ მიხედეს — მეკვდარია. ზოგს მეტრეც სჭირდება, მაგრამ ამის უნარი ყველა თავს არ აქვს და არც ყველა ხმალოს. მარჯვნივ უნდა იყო, როგორც მე, და შეგეძლოს, აირჩიო კარგი ყელი, მაღალი ხორხით, ისეთით, შენ რომ გაქვს, რომელიც პირდაპირ ხმლისთვის არის შექმნილი. ეს შენთვის, ალბათ, უკვე უთქვამთ და დარწმუნებული ვარ, ხმლიანი მხედრები გამუდმებით თავს დაგტრიალებენ, და გასაოცარია, რომ ჯერ კიდევ ცოცხალი ხარ. ძალიან გამიძარბოდა. არ შეშინდი — ყასაბი არ ვარ, ხელი მსუბუქი მაქვს და სწრაფი — გაფრენილი ჩიტის დაჭერა შემიძლია, ფუტკრის შუაზე გაჭრა. ასეთი რომ არ ვიყო, კარგა ხანია, ჩემგან თმა კი არა, ბალახი ამოიზრდებოდა. აბა, თქვი რამე, რომ მერე შენი ხმით ცნობა შეგძლო.

მაგრამ იმ წუთში ლეანდრს შიშისაგან ხმა ჩაუნყდა და ამა დაგადარა. შეეცადა, ისიასათვის თითქმის ეჩვენებინა, რომ ლაპარაკი არ შეუძლია, ისადა დაგმურღოვით წამოხტა, ხმალი მოიქნია და ლეანდრს ყურე ჩამოათალა, მაგრამ ლეანდრს არ დაუფერია. ყვირილი ყელში ჩაჩრა, რალაც სხვა დროის მოლოდინში. თითქოს გაქცევდა. მაშინ ხმლიანმა კაცმა გააფურთხა, თოვლზე ვერცხლი მოიტტა დააადო და ცხენი გააქნა. უკვე ადგილიდან მომწყდარმა მოაძახა:

— ეს შენ — ყურის სანაცვლოდ. და იმისათვის, რომ ამის შემდეგ ყველა ცალყურსა დაგიხსნეს. ახლა დაღდასმული ხარ და იოლად გიცნობ, თუ მეტყველების უნარი დაგიბრუნდება...

ადამიანები, იმისდა მიხედვით, რის დაფინყებას ცდილობენ, სხვადასხვა ჯურისანი არიან. ლეანდრი უძრავად იდგა თავის შენობასთან და ვერ ცნობდა. ხედებოდა, რომ დიდხანს დაწანალებდა და დაბორილებდა მაშინ, როცა მისი სული მთელი ამ ხნის განმავლობაში ერთ ადგილას რჩებოდა. ჩანათიდან ხმელი პურის ყუა აბოილი, რომელიც ჯერ კიდევ მისი ნაპირის აშენებულ მოსახლურში დაბლობ მძარბო, მერე კი გამოაშრო. ახლა პურის ყუა დაასველა ხელისგულებით გამდნარი თოვლის წყლით და ერთი პევეტი კარგი ძმარი მიიღო და ამ ძმრით დაიბანა. მერე ერთგვლივ მიმოიხედა. ყინულის ქვეშ წყალი გადიოდა და მის ხმაურს მოუტეო ყური. ერთიან ყინულს ჩატხება და რამდენიმე სიტყვა ჩაიჭურჭულა. წყლის ხმამ მისი ნათქვამი სიტყვასიტყვით გაიმეორა. ლეანდრს გაეღიმა. ერთი სიტყვა ბერძნულად თქვა: „თოტოკოსი“, — და წყალმა გაიმეორა ბერძნული სიტყვა.

„ლათინური რომ მცოდნოდა... — გაიფურა ლეანდრმა, — შევიძლებდი, წყლისთვის ლათინურად ლაპარაკი მესწავებოდა“. წყალი თოთყუშუშით იყო. მას სწავლა შეეძლო. „წყლის შიგნით მხარე“ — გაიფურა ლეანდრმა. უცებ მას გადაუფურინა ჩიტმა ფუგამ, რომელიც საშინელ სიმყარულს გამოსცემს და ფრენის დროს ამ სიმყარულით სხვა ჩიტებს ხოცავს. ჩიტმა აიძულა ლეანდრი, კომპირიდან თუ ხიბლიდან გამოსულიყო. ახალგაზრდობისთვის შეხედა თავის შუბლთან. მეტყველების უნარი დაუბრუნდა და ისე განაგრძო მუშაობა. თითქოს არაფერი მომხდარიყო. საყდარი რომ დაამთავრა, ისევე აკურთხა, როგორც წინა, და იმ მხარის მტკბორებითა მესხიერებაში იგი შემორჩა, როგორც „მილკოს მონასტერი“.

უკან დახვევა დაიწყო, ღუნაის მიმართულებით, სადაც სმეფერვის მასლობლად თავისი ამაზნავი იბოცა. დაქანცული და ჩაკარგული ლტოლვილებში, რომლებიც ნაპირთან მოგროვდნენ და არ იცოდნენ, როგორ გადასულიყვნენ მდინარეზე. ლეანდრმა და დიმიდემ ცხენი შეჭამეს, მერე ლეანდრმა ამაზნავისათვის ნავი დაიჭირა და გალმა მზარეს გაუშვა, ავსტრიის ტერიტორიაზე. ერთი დღეუფნი დეკატისთან და განკარგულებით, სლავკამთან, სრემში, ახალი ეკლესიის საძირკველი და მასალები მოეზადებინა. თვითონ კი ღუნაის ნაპირზე დარჩა და ვიდრე ხალხი, ყველაფერი რომ დაიტაცა, რაც ცოტათი მაინც გამოდგებოდა წყალზე გადასასვლელად, იხრებოდა გაცოცხლებული მდინარეში, რომელიც, როგორც ამბობენ, პირდაპირ სამოთხიდან მოედინება, გროცკის ახლოს, წყლიდან მოშორებით, მესამე ეკლესიის შენება დაიწყო. რაინოვცეში ამ შენებად, თლილი ქვით, მიძინეთ კი ღვთისმშობლის შობას მოეძღვრა და, რაც უფრო ზეგით მიიწვევდა კედელი, მით უფრო უჭირდა, მარტოკას და დაქანცულს, ქვა ადგილამდე აეთრია. ზოგჯერ მზერას მიაყურებდა ხოლმე ღუნაის მთორე მზარეს, სადაც ნაპირზე ლტოლვილთა ნაგები ყყარა, აქედან უნესრიგოდ მიყრდნულ ფესვსაგვლებს რომ მოგაგონებოდა. სამუშაო სულ უფრო და უფრო ნელა მიიწვედა წინ. ბოლო ქვეში ლეანდრმა, უკვე მთლად ქანცინცვებოდა, ეკლესიის ზედაწილზე გაცოცხლებით გვიან დააწყო, ვიდრე ვარაუდობდა. ახლა მისთვის ცხადი გახდა, რომ სხვადასხვაგვარი რიტმით მტკბორები ადამიანებისა და ცხოველების შოლოდ ორი სახეობა როდი არსებობს. მისი ხელები ცხოვრობდნენ და რეაგირებდნენ სხვადასხვა სისწრაფით. ეკლესიის შენებას რომ მოჩრა, შენიშნა, რომ მარჯვენა ხელი მარცხენას ჩამორჩება. ისე ჩანდა, თითქოს თვით მის შიგნით ორი დრო მიედინებოდა — ვერსური და არტერიული, რომლებიც ერთმანეთს არ ერწყმინდნენ. იმ დღეებში იქამ მარცხენა ხელის არათვით დაუჩქრება. ეკლესია მზად იყო, მაგრამ იმ დროისათვის, როცა თურქებმა ლეანდრე მიაღწიეს, ლეანდრს აღარც ძალა შეერწმუნოდა, აღარც დრო, ქვევით რომ დაშვებულიყო. საფრინდან ხედავდა, როგორ ამოივრდნენ მხედრები ღუნაის ნაპირზე. უნაგირიდან არ ჩამოდიოდნენ — ლეანდრმა იცოდა ეს — სამოც საათზე მეტს ხნის განმავლობაში და ახლა, მტრული იმპერიის საზღვართან გასულს, ბევრს ეძინა, კბილებით ფაფარს ჩაფრენილს, ცხენები კი მხოლოდ იმიტომ არ იძინებდნენ, რომ ასობით ტუბებით ჰქონდათ განასკვლი. ჩანდა, როგორ იღებდნენ მხედრები, როცა დიდ წყლის სუნს შეიგრძნობდნენ, ჩადიოდნენ მდინარეში, რათა ცხენები დაერწყულებინათ და უნაგირიდან ჩამოუსვლელად მოეფსათ. ლეანდრმა წარმოიდგინა, როგორ მოკლავდნენ ამ შარდით დასველებულ ხელებით. სხვა თურქებსაც ხედავდა, რომლებიც ცხენებზე სდებოდნენ მის ეკლესიაში, ათავლიერებდნენ ლეანდრის დაჩქრევილი თითის ნაკვალევს და ფიქრობდნენ, რომ ვიღაცამ უკვე დაასწროთ კვლა და ძარცვა. იმასაც ხედავდა, როგორ ვადანერვებენ ლეანდრს. ლეანდრი დაელოდა, როდის გაჩაღდებოდა ეცესლი უფრო მთლიერად და თურქი მხედრები კვამლისა და სიციხისაგან თავის დასაშენებლად იძულებული გახდებოდნენ, იქაურობას გაშორებოდნენ, და საყდრის კარიდან გავერდნა, გვერდზე ჩაუჭერლა გამოშვებულ ხმლებს და წყალში შევარდა. მიკურვდა, თითქმის იდო, მდინარეს სისხლი რომ არ გამოეწვოდა. თურქები ტალღებში ისროდნენ, ეს კი დაძაბულობისაგან, ტკივილისა და შიშისაგან წყალში ოვლიანდებოდა. როცა მთორე ნაპირზე აღმოჩნდა, უკვე ღამე იყო, მაგრამ ისეთი ნათელი, როგორიც დღე. მის ზურგს უკან, ღუნაის

სანაპიროზე, რაინოვაცემში, მისი საყდარი იწვოდა და ვე-
ბერივლა, გახურებული ქვის ნატყები ერთიმეორის მი-
ოლებით მოფრინავდა ქვევით, ცვიოდა წყალში, ანათებდა
ორივე ნაპირს და მოშინით ქრებოდა ტალღებში.

ახალ ნაპირზე ლელქაშებში, ტალახით ჩანვა და დაიძი-
ნა, ცისმზრა, რომ ყურზე, რომელიც არ აქვს, საყურე უკე-
თია და ლერწმის ჩრდილისგან კალათს წნავს, რათა იმით
ცეცხლნაკიდებული ჩიტები დაჭიროს. გაიღვიძა ღრუბლის
ჩრდილში, ქრისტიანული იმპერიის საზღვართან, უთითოდ
და უყურად, მშვიდმა, მაგრამ ახლა დამალვა და გაქცევა
აღარ სჭირდებოდა, როგორც უნინ.

„ი, — გაიფიქრა, ტალახიდან რომ დგებოდა, — ყალიო-
ნი, გერმანულად მოლაპარაკისაგან დაღრღნილი, სულაც
არ ჰქვას იმას, რომელსაც თურქულად ლაპარაკისას ეწევი-
ან“.

ცხენით ერთი დღის საგალზე ესმოდა საათის რეკვის და
სლანკამენის გოლოლის ზარების ხმა, მაგრამ ქალას მიღ-
ნეს ლამა დიმიდელ ველარ იბოვა. სასწაულის ძალით აღმოჩი-
ნა ის, პირიქილადმეულო, ციხეში. იეზუიტების ვნარ არ
რთავდნენ, ეკლესიები აღმოსავლეთ ქრისტიანობის კანო-
ნით უმუხეზინათ და ამიტომ დიმიდელ ვენიდან სპეციალ-
ური ნებართვის გარეშე საძირკვლის ჩაყრა და სამშენებლო
მასალების დამზადება ვერ შეძლო. ჯერჯერობით, ის ეჭვი-
მტანილ პირად ითვლებოდა და ლეანდრის დიდი ჯავა დაად-
გა პატიმრობიდან მის გამოსასყიდად. ის, რაც ჩაიფიქრეს,
ვერ გააკეთეს. იდგნენ ერთმანეთის პირისპირ, ბოლოს და
ბოლოს, საფრთხე აღარ ემუქრებოდათ, მაგრამ იდგნენ სა-
სონარკვეთილი და ჩაკარგულები სამხრეთელი
ლტოლელელების ბრბოში, ტალღებდა რომ აწყდებოდა ღუნ-
აის ნაპირს ბუდობამდე. ეს რომ ნახა, ლეანდრი იეზუიტებო-
თა წავდა და მოითხოვა ნებართვა ნებისმიერ ეკლესიაზე
ნებისმიერ კანონის შესაბამისად, რადგან მისთვის მთავარი
იყო, ემუხეზინა, სხვა დანარჩენი კი არც ისე მნიშვნელოვანი
ეჩვენებოდა. უპასუხეს, ეკლესიის მშენებლობისათვის
საჭირო თანხის შემოწირვა, რა თქმა უნდა, ახლავდ შვიდე-
ბა, ოღონდ აღმოსავლეთ საქრისტიანობის ბერმა ვერ თავის
პირვანდელ რწმენაზე უნდა თქვას უარი, რადგან
მშენებლობის დანებება მხოლოდ მას შემდეგ შეძლებს, რაც
ახალ, ერთადერთი ქვემარტ, როგორც თქვას, პათოლოგიურ,
პაპის სარწმუნოებას მიიღებს, ამისათვის კი დროა საჭიროო.

ამის გამოწვევ ლეანდრმა პირველად გადაწყვიტა, დალ-
ოვებოდა. გაგანია ზამთარი იდგა. კაკლებივით დიდრინი
ვარსკვლავები ღამის ცისფერ ცაზე ისე ბრწყინავდნენ, არც
კი ციმციმებდნენ. ორი არმია საზამთრო სადგომებში
გაზაფხულსა და ზაფხულს ელიდა, ლეანდრს კი ყური და
თითი ეზრდებოდა და ისე სტკიოდა ორ ხმაში, ორმაგი სალ-
ამურის ხმას მოგაკონებდათ. წესიერად დასვენებაც ვერ
მოასწრეს, ივლისიც დადგა, ის დრო, როცა ღვინო ელქე-
ქისგან უნდა დაიფარო. ჯერჯერობა მომავალი ბრძოლებისათვის
უკანასკნელი მზადება დანიცეს, ცალყურად და მისმა აზ-
ნაგმა კი სლანკამენის მინდვრის შუაში კარავი გაშალეს,
საზამთროები იყიდეს, რახი დასესხეს, რომ დაზღალოყ, თევზი
დაიჭირეს და ლოდინს შეუდგნენ. და, როცა თურქებისა და
თათრების ურდოებმა ღუნაი გადალახეს და არანახული ძა-
ლის გამოყენებით აღეს ბელგრადი, შემდეგ კი სრემისკენ
დაიძრნენ, ლეანდრი განაგრძობდა ლოდინს, ვინ დატოვებ-
და სლანკამენს პრეკლე: იეზუიტები თუ თეთონი. ნავეებით
დაუყვნენ ღუნაის ჩრდილოეთისაკენ და გაქცევილი უმე-
რეს თავის რაგანიცას მონასტრის ბერებმა, თან ნაილეს სერ-
ბი თავადის ლაზარ ხრეგლიანოვიჩის, მეფე-წმინდანის გვამი.
მათ კვალდაკვალ მიჰყვნენ შიშატოვცის ბერები დესკალ
სტევან მტლიანოვიჩის ნეშტით, ბერი ირინი ზახუმსკი და

მისი აზნანაკი კი ლოდინს განაგრძობდნენ. მერე ღუნაზე
ბუდობისა და ვენისაკენ გაცურეს კრუშედლოვს ბერებმა
უკანასკნელი ბრანკოვიჩების ნეშტებით და ხოზოველმა ბე-
რებმა წმინდა მხედარ თეოდორე ტრონიის ნეშტით, ხოლო
ლეანდრი და დიმიდელ სუბოტა სლანკამენის ბოლო
შუადგულში გდომას და ლოდინს განაგრძობდნენ. როცა და-
ცარიელებული სლანკამენიდან იეზუიტებიც წავიდნენ, დი-
მიდელმ, როგორც იქნა, მოსაზრებულ სამშუაუების დან-
ყება შეძლო და როცა სლანკამენის მინდორზე ყოვლდენ-
მინდა ღვთისმშობლის სახელობის პატარა ეკლესიის შენე-
ბა დანიცეს, ის უპირატესობები, რაც მამინ მოიპოვეს,
თურქებს რომ გამოეცქნენ, ისევ ხელთ შემოადნათ და სამ-
შუაოდ სულ სამი-ოთხი დღე დარჩათ. როცა ეკლესიის ზარ-
მა დაიკვრება და ყველაფერი დამთავრდა, ლეანდრი მე-
გობრმა გადაცხვია და დაემშვიდობა. გულდანწყევტილმა
უთხრა, ახვერად დაშორება მოგვინებსო. ახლა ლეანდრი
მარტო იმუშავებს. შემდეგი შენობის აგებას ირინი ზახუმს-
კი იმ დაგეგმვით აპირებდა, სადაც დაიბადა, ეს კი იმას ნიშ-
ნავდა, რომ კვლავ მოუწევდა ღუნაის გადალახვა, ავსტრი-
ული არმიის განლაგების გადაჭრა, თურქთა მონიწე-
ვებზე შორის გაღწევა და მათ ზურგში გაბრძოლა. როცა
დიმიდელმა აზნანაკს ჰკითხა, ჭკუიდან ზომ არ გადასულხარ,
უკან, იქ დაბრუნება რომ გადაწყვიტე, საიდანაც ცოცხლებმა
ძლიეს გამოვალნივითო, ლეანდრმა პასუხის ნაცვლად ღუნ-
აის სანაპიროს სილაზე მხოლოდ ერთი ასო დაუწერა.

განმორების შემდეგ დიმიდელ ბუდობში წავიდა და იქ
მშვენიერი შენობა ააგო, რომელიც დღემდე დგას. ლეან-
დრმა კი კიდევ ერთხელ გადაცურა ღუნაი და შუემწე-
ლად შეიპარა თურქების ზურგში, გუზი ზისინისკენ ეჭირა,
სადაც დერვოვიცაში ყირმის ძუძუმწოვრებელი ღვთისმშო-
ბის ტაძრის აგებას აპირებდა. მაგრამ სწორედ ამ დროს,
1691 წლის 19 აგვისტოს, სლანკამენთან საშინელი მარცხის
შემდეგ, სადაც უძლეველი მეჰმედ-ფაშა ჩუპრილიჩიც დაიღ-
უბა, თურქული არმია, როგორც ვეგებრთელა ტალღა, ღუნ-
აიდან უკან, სამხრეთისაკენ დაეშვა. ზაზა, ოღონდ ახვერად
სანაინადგოვ მიმართულებით, ის კვლავ გაყოვებული
სპობდა ყველაფერს. ასე აღმოჩნდა ლეანდრი კიდევ ერთ-
ელ ხმელეს შორის, ისევ იმავე მდგომარეობაში, როგორშიც
აქამდე გამუდმებით იყო: ის გარბოდა და აშენებდა, აშენე-
ბდა და გარბოდა.

არსებობს მოვლენა, რისთვისაც შეიძლება, მდინა-
რეების წყლით დაშვებულობა გვეწოდებინა. ყოველ
მდინარეს თითქმის საკუთარი ხელწერა აქვს: მდინარეები
წერენ (ცალკეულ ასოს და ტოტყვებს ცნობას, რომელიც მ-
ოლოდ ჩიტები ხედავდნენ, დიდ სიმაღლეზე აფრენილები.
რალაც მსგავსი დაწერა ლეანდრმაც თავისი მოგზაურობე-
ბის ფაშს. სადგურებს, რომლებიც მან ააშენა და დატოვა,
უწყველო თვისება ჰქონდა. მათ აერთიანებდა ერთი აბ-
სოლოტურად სწორი ხაზი, ხოლო მათი მოქმედა ყველაზე
ადვილი იყო განსაზღვრული ტრაექტორიის დახმარებით,
რომელიც, თავის მხრივ, არის ჯერარანახულ ზომამდე
გაზრდილი მოზაზულობა ბერძნული ასო თეტაკი, რითაც
სიტყვა ღვთისმშობლი იწებება. ეს იყო სწორედ ის ასო,
რომელიც ლეანდრმა სიყმანვილში წერის ერთადერთი
გაკვეთილზე ისწავლა და რომელიც პელოგონის ხატზე
ამოიცნა. ასე დატოვა მან ჩანანერები ფირის, შორავის, სმე-
დარების, სლანკამენის და დერვოვიცას მინებს შორის, როცა
თავისი სამშობლოს თვალწინდენელ სივრცეში გამოსახა
მისგან ნასწავლი ერთადერთი ასო მისთვის მისაწვდომი ერ-
თადერთი საშუალებით — დურგლის ნაფაზით.

დასასრული იქნება

თარგმნის ელზა და გიორგი მეტრეველებმა.

ახალიანი - ანიჭა

ადელინა ვირჯინია სტეფენი დაიბადა ლონდონში, 1882 წლის 25 იანვარს. მამამისი, ლესლი სტეფენი, უალრესად განათლებული პიროვნება ყოფილა, აღზრდილი ვიქტორიანული ეპოქის ღირსეულ ოჯახში. ვირჯინიას დედასთან ქორწინებამდე მას ჰყავდა მუდღე — ცნობილი ინგლისელი მწერლის თეკერის ქალიშვილი. ლესლი სტეფენს მასთან ქალიშვილი შეეძინა. ჯუღიას — ვირჯინიას დედასაც სამი შვილი ჰყავდა პირველი ქორწინებიდან. დაქორწინების შემდეგ მათ ოთხი შვილი შეეძინათ და კენსინგტონში დასახლდნენ, ჰაიდ პარკის 22 ნომერში. რავე პავილიონთან იზრდებოდა.

ზაფხულის გრძელ არდადეგებს მთელი ოჯახი ქორნუოლში ატარებდა. აქაურობამ ძალზე დიდი როლი ითამაშა ვირჯინიას წარმოსახვის განვითარებაში, რაც მან მოგვიანებით შესაშური ოსტატობით გამოიყენა თავის რომანებში.

1895 წელს ვირჯინიას მოულოდნელად დედა გარდაეცვალა, რამაც დიდი ტრავმა მიაყენა მის ფსიქიკას. ამ წერტილზე სტრესის შემდეგ საბოლოოდ შეერყა ჯანმრთელობა.

ვირჯინია ვულფი დროის უმეტეს ნაწილს მამამისის ბიბლიოთეკაში ატარებდა და მტკიცედ ჰქონდა გადაწყვეტილი, მწერალი გახდარიყო. მას არ მოუღია სრულყოფილი განათლება და არც სკოლაში უფლია არასდროს.

1904 წელს, მამის გარდაცვალების შემდეგ, ვირჯინიას მგორედ დაემართა წერული შეტევა. მალე დასთან, ვანესასთან ერთად ბლუმსბერიზ გადადის საცხოვრებლად და საგამომცემლო საქმიანობას მიჰყოფს ხელს.

1912 წელს, ლიონარდ ვულფთან ქორწინების შემდეგ, იწყება ვირჯინიას ნაყოფიერი შემოქმედებითი მოღვაწეობა. ამ პერიოდში წერს საუკეთესო ნაწარმოებებს: „შუქურისკენ“, „დედა და ღამე“, „მისი დელოვი“ და მოთხრობების სერია.

1930 წლიდან იწყება პერიოდი, რომელმაც ვულფებს დიდი ტკივილი და სულიერი მუცლყარება მოუტანა: — დაიხოცნენ მათი საუკეთესო მეგობრები, დაიწყო ომი, რომელმაც დიდი მორალური და მატერიალური ზარალი მიაყენა ოჯახს. ამ ხანებში დაიწერა „წლები“, „სამი გინეა“, „საკუთარი ოთახი“, ასევე — 1934 წელს გარდაცვლილი მისი მეგობრის როჯერ ფლიის ბიოგრაფია. თითქმის დამთავრებული ჰქონდა მუშაობა უკანასკნელ რომანზე „აქტებს შორის“, როდესაც სიცოცხლე თვითმკვლელობით დაასრულა.

ვირჯინია ვულფს მთელი სიცოცხლის მანძილზე ტანჯავდა მძიმე დეპრესია. მას დიდად ეხმარებოდა მუდღე, რომელსაც ცოლის მძიმე ფსიქიკური მდგომარეობა ძალზე ადარდებდა.

„წლების განმავლობაში თითქმის საცხებით გაცნობიერებული მჭერნახე ის ფაქტი, რომ ვირჯინიას გონებას სერიო-

ვირჯინია ვულფი

ზული საფრთხე ემუქრებოდა. გამაფრთხილებელი სიმპტომები, რომლებიც წინ უსწრებდა შეტევებს, ნელ-ნელა, მაგრამ უეჭველად ჩნდებოდა: უძილობა, თავის ტკივილები, კონცენტრაციის დაკარგვა, რაც ხშირად საშუალებას გვაძლევდა, თავიდან აგვეცილებინა შეტევა. მაგრამ მაშინ ყველაფერი მოულოდნელად მოხდა, ყოველგვარი სიმპტომის გარეშე, — იგონებს მუდღე.

ვირჯინია კონტროლი საკუთარ თავზე მხოლოდ თვითმკვლელობამდე ერთი ან ორი თვითადრე დაკარგა. ეს კიდევ უფრო უმძიმებდა მდგომარეობას, ეს მის ნაწარმოებებსაც დაეტყა.

„სრულიად ვეღარ ვაკონტროლებ სიტყვებს. არ ვიცი, რა მოვეუბნებო მათ“.

ბოლო დროს საგრძნობლად დაეძაბა წერვები. დროდადრო ამწვენდნენ, რომ ხელები უკანკალდება, თუმცა სიცოცხლის ბოლომდე მკაფიოდ და აზრიანად მტყვევლებდა.

მარტიდან მისი მდგომარეობა გაუარესდა, თუმცა სულიერად არ დაეცემა, უამრავ მხიარულ წერილს სწერდა მეგობრებს. ცდილობდა, დაემაღლა ეჭიმიებისა და ქმრისთვის დეპრესია და თვითმკვლელობის აკიბატებული აზრი. ლიონარდს არაფერი გამოჰპარვია, თუმცა ცოლის ბოლომდე გაკონტროლება მაინც ვერ შეძლო.

„რას ხედავთ ცუდს თვითმკვლელობაში? უცერად, მეზის დარტყმასავით მოულოდნელად, მიგვიღი იმ დასკვნამდე, რომ ჩემი სიცოცხლე აბსოლუტურად უაზროა. ეს იგივეა, სიბნელეში, დერეფნის ბოლოს რომ კედელს დაეჯახო. ახლა მაინც არ დარწმუნდებით, რომ ამის საწინააღმდეგო არაფერია? არ არსებობს? იქნებ ჯობდეს, ყველაფერი დამთავრდეს? რა არის ამაში განსაკუთრებული?“

— წერს ვირჯინია, ხოლო ერთ-ერთი წვეულების შემდეგ მეუღლეს ეტყვის: „იმდენად ვტანჯებოდი, შენ რომ იქ არ ყოფილიყავი, თავს მოვიკლავდი.“

თვითმკვლელობის ერთ-ერთ უმთავრეს მოტივად იმას მიიჩნევენ, რომ უკვე ტვირთი იყო საყვარელი მეუღლისთვისაც კი. რაც შეეხება თვით თვითმკვლელობის ფაქტს, ეს მისი შინაგანი მოთხოვნილებების ნაწილს შეადგენდა უკვე. იმდენად ტრაგიკულად აღიქვა საყვარელი ადამიანების სიკვდილი, რომ მათთან განშორებამ დიდი სულიერი ტკივილი მიაყენა. ვირჯინიას მოგონებებში მუდამ ცოცხლობდნენ ისინი.

ვირჯინიამ ორჯერ სცადა თავის მოკვლა და 1941 წლის 28 მარტს, 54 წლის ასაკში, თვითმკვლელობით დაასრულა სიცოცხლე — მონასტერთან ახლოს, მდინარეში დაიხრჩო თავი. მისი გვაში მხოლოდ 18 აპრილს იპოვეს, კრემაცია გაუკეთეს და მიმოზნის მონასტრის ნაძვარში, სადაც ის ზმირად დადიოდა.

თვითმკვლელობამდე ორი წერილი დატოვა — ერთი დისთვის მეორე კი მეუღლისთვის. აი, რას სწერდა ლენარდს:

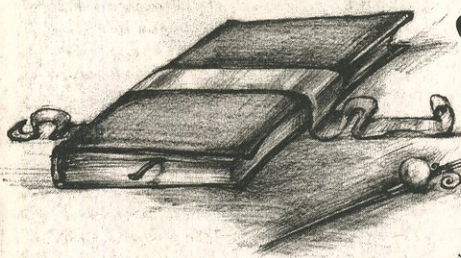
„ჩემი უძვირფასესო! ვგრძნობ, რომ ისევ გავციდები და იმასაც ვგრძნობ, რომ ამას ვეღარ გადავიტან. ამჯერად ვეღარ მოვრჩები. უკვე შესძის და მეჩვენება რაღაც სხეილ და

ვეღარ ვახერხებ კონცენტრაციას. დამიჯერე, რასაც გავაკეთებ, საუკეთესო გამოსავალი იქნება შექმნილი მდგომარეობიდან. შენ მე იმხელა ბედნიერება მომანიჭე, რომ ამას მეტს კაცი ვერ ინატრებდა. შენ ყოველთვის ჩემ გვერდით იყავი. ამ სამიზნეობის დაავადების შემდეგ ჩვენ ბედნიერები ვეღარასოდეს ვიქნებოდით. ისიც ვიცი, რომ ცხოვრება ჩაგიმწარე. ჩემ გარეშე შენ მუშაობას შეძლებ და ისიც ვიცი, რომ ამას აუცილებლად გააკეთებ. შენც ხომ ხედავ, ამის დაწერაც როგორ მიჭირს. ვეღარ ვითხოვლობ. ერთადერთი, რისი თქმაც მინდა, ის არის, რომ შენგან ძალიან დავალე-ბული ვარ, იმდენად უსაზღვრო ბედნიერება მაჩუქე. თუ ვინმემ გადაამჩინა სიკვდილს არაერთხელ — ეს მხოლოდ შენ იყავი. ახლა უკვე ყველაფერი დაბრუნდა, გარდა შენი სიკეთისა. აღარ მინდა ჩაგიმწარო სიცოცხლე.

მეჭკვება, ამქვეყნად ვინმე ყოფილიყოს ისევე ბედნიერი, ვიდრე ჩვენ ორი ვყავით.

3-3.

**ასე დასრულდა მისი ცხოვრება, ცხოვრება, სავსე მოულოდნელი და ამოუცნობი უბიზოდებით. ამო-
უცნობია მისი ნაწარმოებებიც, რადგან ის წარმო-
უდგენლად სევდიანი და ტრაგიკული პიროვნება იყო.**

მემკვიდრეობა

თუ არ ჩავთვლით დღიურებს; ახლაც მის წინ, სანერ მაგიდაზე, თხუთმეტი პატარა მწვანე ტყავისყდიანი რვეული იდო. მას შემდეგ, რაც დაქორწინდნენ, აწველა დღიურებს წერდა. ამის გულისთვის ხშირად წაკამუტებულან. ხშირად შესულა მის ოთახში, როცა აწველა წერდა, და ქალი უმაღლეს დახურავდა რვეულს ან ხელს დაავარებდა ფურცლებს. „არა, არა, არა! — იტყოდა ხოლმე, — მხოლოდ დე მხოლოდ ჩემი სიკვდილის შემდეგ“. და აი, დაუტოვა კიდევ ისინი მემკვიდრეობით. ეს ერთადერთი რამ იყო, რასაც თანაცხოვრების პერიოდში არ იზიარებდნენ.

ახლა ხომ ცოცხალი იქნებოდა, ერთი წუთით რომ შეჩერებულიყო და გაეაზრებინა რას აკეთებდა, მაგრამ არა! ვეჭვოვად დამოკიდებულ ტროტუაროვან — ასე თქვა იმ მანქანის მძღოლმა დაკითხვაზე. დამუხრუჭების საშუალებად არ მისცა...

გლეწონის ფიქრი მისაღებში უეცარმა ხმაურმა გააწყვეტინა.

„მის მიღერი, სერ“, — მოახსენა მოახლემ.

მის მიღერი შემოვიდა. ჯილბერტს იგი თვალცრემ-ლიანი არასოდეს უნახავს. მართლაც ძალზე დამწუხრებული ჩანდა და არც ეყო გასაკვირი, რადგან აწველა მისთვის გაცილებით მეტი იყო, ვიდრე თანამშრომელი. „აწველა სისის მეგობარი იყო“, — გაიფიქრა თავისთვის, თან სკამი გამოსწია და ქალს სთხოვა, დამჯდარიყო. თავისი შვიი სამგზავრო ჩანთით ეს ქალი არავითარ განსხვავებულობად იმ კავანდარა, ერთფეროვნად ჩაცმული თხუთნა ქალებისგან, ირგვლივ ათასობით რომ გვხვდება. ძალზე წინდახედული, ისეთი ჩუმი და ისეთი საიმედო იყო, რომ ყველაფერს ანდობდა...

სისი მიღერს ეტყობოდა, რომ საუბრის დანყება უჭირდა. იჯდა ჩუმად, თავისთვის და ცრემლიან თვალებს ცხვირ-

ჯილბერტ გლეწონმა ცოლის ოთახში მდგარ პატარა მაგიდაზე მიმოხიწული სამკაულებიდან მარგალიტის გულსაბნევი აიღო და მასზე ამოტიფივრული წარწერა წაიკითხა: „სისი მიღერს დიდი სიყვარულით“.

ასეთ რამეს მხოლოდ აწველა თუ გააკეთებდა — მდივანი ქალი სისი მიღერს არ დაუტოვებდა. ჯილბერტ გლეწონი ჩაფიქრდა: მაინც რა უცნაურად მოიქცა — ყველას უძღვნა პატარ-პატარა საჩუქარი, თითქოს წინასწარ გრძნობდა სიკვდილის მოახლოებას. არადა, ექვსი თვის წინ, გარდაცვალების დღეს, სავსებით ჯანმრთელი იყო, როცა ტროტუარიდან ჩამოსულს მანქანა დაეჯახა.

ჯილბერტი სისი მიღერს ელოდებოდა. სთხოვა, მოსულიყო, რადგან გრძნობდა სისის კეთილგანწყობას. დაბო, იგი იჯდა და ქალს ელოდებოდა, თან ფიქრებში იყო გართული. უცნაური იყო აწველას საქციელი, ყველა მეგობარს უსასსოვრა რაღაც ნივთი. თითოეულ ყელსაბამს, თითოეულ ჩინურ ზარდახშას (გამორჩეულად უყვარდა პატარ-პატარა ზარდახშები) ვილაცის საბელი ეწერა. ეს ნივთები ჯილბერტს ბევრ რამეს ასხენებდა. აი, ეს მისი ნაჩუქარი. იმ ლალისთვლებთან მომინაჩქრებულ დელფინს კი აწველა ერთ მშვენიერ დღეს შემთხვევით ნაწყდა ვენციის ერთ-ერთ ქუჩაზე სეირნობისას. ისიც კი ასხოვდა, მის დანახვაზე აღფრთოვანებული შემახილი რომ აღმოხდა, ქმარს კი განსაკუთრებული არაფერი დაუტოვა,

სახოცი თინძნდა. ბოლოს, როგორც იქნა, ხმა ამოიღო: „ბოდბის გიხდით, მისტერ გლენდონი“.

გლენდონმა პასუხად რაღაც წაიჩურჩულა. კარგად იცოდა, რას გერძნობდა ეს ქალი იმწუთისა და ეს ბუნებრივიც იყო.

„ისეთი ბედნიერი ვიყავი აქ,“ — თქვა ქალმა და მიმოიხედა. მზერა სანერ მაგიდაზე შეაჩერა, სწორედ იმ მაგიდაზე, სადაც ანჯელასთან ერთად ზემოაღმა ხოლმე და სადაც ახლა დღორები წყო. როგორც პოლიტიკოსის ცოლს, ანჯელას ხშირად უამრავი საქმე ჰქონდა. მას ხომ დიდი წვლილი მიუძღვოდა ქმრის წინსვლაში. ხშირად უნახავს გლენდონს, როგორ ისხდნენ ისინი ერთად ამ მაგიდასთან, როგორ ბეჭდებდა ხოლმე სისი ანჯელას ნაქარახვე წერილებს. მიღერიც უთუოდ ამას ფიქრობდა ახლა. დრო იყო, მისთვის ცოლის დანატოვრი გადაეცა. თუმცა მშვენიერი საწყობი კი იყო, მაგრამ უშიშარი იქნებოდა, სისითვის ცოტათივე ფული დაეტოვებინა, ან თუნდაც ეს საბეჭდი მანქანა, მაგრამ მას ეს საწყობი ხედა წილად წარწერით: „სისი მილერის დიდი სიყვარული“. და აი, გადაცა კიდევ. თან წინასწარ მომზადებული პატარა სიტყვაც დაურთო, — იცოდა, სისი მილერი ასეთ რაღაცებს დიდად აფასებდა. მისი ცოლი ამ გულსაბნევს ხშირად აღიარებდა... ..და მიღერმაც უთხრა, რომ მისთვის ეს ფასდაუდებელი საწყობი იქნებოდა. ამასთან, ყველაფერი ეს ისე თქვა, თითქმის მასაც წინასწარ მოფიქრებინოს სამადლობელი სიტყვა. თუმცა იმ სამოსისთვის, რომელსაც სისი ყოველდღიურად იცვამდა, ეს გულსაბნევი ნამდვილად შეუფერებელი იქნებოდა. ქალს ძალზე მოკლე პიჯაკი და თეთრი პერანგი ეცვა. ასეთი ტიპის ქალებსთვის ეს ერთგვარი უნიფორმა იყო, თუმცა ისიც გაასვენდა გლენდონს, რომ მიღერიც სამგლოვიარო ტანსაცმელს ატარებდა. დიდი ტრაგედია დაატყდა თავს საბრალო: ანჯელას გარდაცვალებამდე რამდენიმე კვირით ადრე მოუკვდა მშა, რომელთანაც საკმაოდ ახლო ურთიერთობა ჰქონდა. ახლა აღარ ახსოვდა. მაგრამ მაშინ, როგორც ანჯელამ უთხრა, რაღაც უბედურება მოხდა. მისთვის ჩვეული გულწრფელობის გამო, ანჯელამ ეს ამბავი მიძიდვად გადაიტანა.

ამ დროს სისი მილერი წამოადგა და ხელთათმანების ჩაცმა დაიწყო. „უთუოდ ფიქრობდა, ჯოხს, აღარ შეეანწხო მისტერ გლენდონი და წავიდეო, მაგრამ სანამ არ გამოჰკითხავდა, რას ამიერებდა სამერმისოდ, ან სანამ დახმარებას არ შესთავაზებდა, ჯილბერტი სისის გამშვებს არ ამირებდა.

სისი კი იდგა და სანერ მაგიდას მიშტერებოდა. იმ მაგიდას, რომელსაც ხშირად უჯდა და სადაც ახლა დღორები წყო. ფიქრში გათრულმა მდინებამ გლენდონის წინადადებას დახმარების თაობაზე ერთობაზე ვერც უპასუხა, თითქმის ვერც გაიგო. გლენდონმა გაუმეორა: „სამერმისოდ რას ამირებთ, მის მიღერი?“ „სამერმისოდ? ოჰ, ნუ წუხდებით, გეთაყვა, ყველაფერი რიგზეა“, — უპასუხა ქალმა.

აღმა, იმის თქმა ზოგად, რომ ფინანსურ დახმარებას არ საჭიროებს. ეტყობა, ასეთ რაღაცებზე საუბარი ისევ წერილით სჯობდა. ახლა კი გლენდონმა თანაგრძნობის ნიშნად ხელი ხელზე მაგარად მოუჭირა, რადგან იმწუთას სხვა ველარაფერს გაუკეთებდა.

„დაიხსსივრეთ, მის მიღერი, ძალიან ბედნიერი ვიქნები, თუ რაიმეთი მაინც შეგძლებ თქვენს დახმარებას“, — უთხრა გამომშვიდობებისას. შემდეგ გააღო კარი და ზღურბლზე მდგარმა მიღერმა, თითქმის იმწუთას გაასვენდა, მოულოდნელად ჰკითხა:

„მისტერ გლენდონ, — თქვა და პირველად შეხედა კაცს

თვალეში. გლენდონი გააოცა მისმა მზერამ, რომელშიც თანადგომაც იკითხებოდა და გამოცდაც:

„თუ ოდესმე ჩემი დახმარება დაგჭირდებათ, სიამოვნებით დაგეხმარებით“...

ეს უთხრა მიღერმა და წავიდა. ძალზე მოულოდნელი იყო ქალის სიტყვები; თითქმის სჯეროდა და იცოდა კიდევ, რომ აუცილებლად დასჭირდებოდა ჯილბერტს მისი დახმარება. როცა თავის ადგილს დაუბრუნდა, გლენდონს უეცრად უცნაური და ფანტასტიკური იდეა მოუვიდა თავში. ნუთუ სისი მილერი მთელი ამ ხნის განმავლობაში, რაც ერთმანეთს იცნობენ, პოეტურად თუ ვიყვით, ტრფოვდა კაცს? ჯილბერტმა სარკეში საკუთარ გამოსახულებას მოჰკრა თვალი, ორმოცდაათს უკვე კარგა ხნის გადაცილებული იყო, მაგრამ როგორც სარკეში ჩანდა, ჯერ კიდევ კარგად გამოიყურებოდა რაც მართალია, მართალი... „საკუთარივე მის მიღერი!“ — თქვა მან. ცოლი რომ ცოცხალი ჰყოლოდა, ამაზე ერთად იხალისებდნენ შემდეგ ინსტინქტურად დღიურებს მიუბრუნდა და ერთ-ერთი გადამალა. „ჯილბერტი ისე კარგად გამოიყურება,“ — ანჯელას ჩანაწერი თითქმის მის ფიქრს პასუხობდა. რა თქმა უნდა, ცოლს ამით იმის თქმა სურდა, რომ გლენდონი ქალებისთვის მიმზიდველი მამაკაცი იყო და ამას უთუოდ სისი მიღერიც გრძნობდა. კითხვა გააგრძელა: „როგორ ვამაყო, რომ მისი ცოლი ვარ“. გლენდონიც ძალიან ამაყოფა, რომ მისი ქმარი იყო! რესტორანში სადილობისას ხშირად შეუვლია თვალი ანჯელასთვის და გაუფიქრია, რომ მისი ცოლი ყველა იქ მყოფ ქალზე მიმზიდველი იყო. იმწუთს პარლამენტში იყრიდა კენჭს, მაგრამ ამომრჩევლები წაართვდა. „როდესაც ჯილბერტი ადგა, დარბაზში აპლოდისმენტები ჰქუხდა. შემდეგ ყველანი წამოდგნენ და წამოდგნენ: „და ის მაგარი ბიჭია“... მე კი ვიდეცი გამარჯვებული“. ახლა გაასვენდა ის მომენტს ანჯელა მის გვერდით იჯდა ტრიბუნაზე. კვლავ თვალწინ ედგა მისი მზერა, რომელიც მაშინ დაიჭირა — ქალს თვალები ცრემლით ჰქონდა სასევ. რეგულარულ ფურცელს გააგრძელა. გაისუნა ვენეციაში გამგზავრება და მხარული შეგზავრება არჩევნების შემდეგ. „ჩვენ ნაყინი ჭებთ. ფლორენსიში“. გაეცინა, როგორი ბავშვური იყო, სიგოქმედ უყვარდა ნაყინი. „ჯილბერტმა ვენეციის ისტორიიდან ძალზე საინტერესო რამდენიმე ეპიზოდს მოამზა. მითხრა, რომ დოკუმენტი“. ყველაფერი ეს სასაცილო, მოსწავლის ხელწერით იყო დაწერილი. ანჯელასთან მოგზაურობა ყოველთვის სახალისო იყო, ყოველთვის აღტაცებით სწავლობდა ახალს. უეცრი იყო და ამას თვითონვე აღიარებდა, რაც გლენდონს მის ხიზლად მიჰქანდა...

სხვა რეგულარულ დახმარება. ისინი კვლავ ლონდონში დაბრუნდნენ. „როგორ მინდოდა, კარგი შიამოქცდილება მომეხდინა. ჩემი საქონილო კაბა მეცვა“. ახლაც ახსოვდა, როგორ იჯდა ანჯელა სერ ველარაფის გვერდით და როგორ მოიპოვა იმ მრისხანე კაცის ნდობა. გლენდონმა კითხვა სწრაფად გააგრძელა — თითოეული სცენა გაისუნა იმ პატარა ფრაგმენტებიდან. „ვისადილეთ თემია პალატაში...“ ლავგრუვებთან გამართულ წვეულებაზე კი ლედი ლამ მკითხა — აცნობიერებ თუ არა იმ პასუხისმგებლობას და მოვალეობებს, რომელსაც ჯილბერტის მეუღლეობა გაქსრებს?“ შემდეგ გავიდა ხან... ახლა სხვა რეგულარული გადამალა და სულ უფრო ინტერესით გააგრძელა კითხვა. ანჯელა დროს უდიდეს ნაწილს უკვე მართლობაში ატარებდა. ძალიან განიცდიდა, რომ ბავშვები არ ჰყავდათ. „როგორ მინდოდა, ჯილბერტს ბიჭი ჰყოლოდა!“ — წერდა ერთგან. უცნაური, მაგრამ ფაქტი ის იყო, რომ თვითონ ჯილბერტი ამას ნაკლებად განიცდიდა,

რადგან მისთვის ცხოვრება ისედაც საინტერესო და მრავალფეროვანი იყო. იმ წელს პარლამენტში უმნიშვნელო თანამდებობა შესთავაზეს, მხოლოდ უმნიშვნელო თანამდებობა! ანგელა კი აი, რას წერდა: „მტკიცედ ვარ დაწინაურებული, რომ ძალიან მალე პრემიერ-მინისტრი გახდებო!“ ვინ იცის... მოვლენები სხვანაირად რომ წარმართულიყო, შეიძლება ასეც მომხდარიყო. აქ შეჩერდა, ცოტა ხნით რომ გაეანალიზებინა, რა შეიძლება მომხდარიყო. „პოლიტიკა თამაში“, — ფიქრობდა ის, მაგრამ თამაში ჯერ კიდევ არ იყო დათავსებული. არამც და არამც სწორად დათავსებული. არამც და არამც სწორად გადავლო თვალს მომდევნო გვერდებს, საესეს პატარ-პატარა წერილობებით, ბედნიერი ყოველდღიური წერილობებით, ასე რომ აღბანებდნენ მათ ცხოვრებას.

ჯილბერტმა მომდევნო რეველი აიღო. რა მშობრა ვარ! ისევ გაეფუქე მასის ხელიდან, ისევ! ცოტა ეგოისტურად ხომ არ გამოვივა, ჩემი საქმეებით რომ შევანახო? მას ხომ ძალიან ბევრ რამზე უნებს ფიქრი. ჩვენ კი ერთად ძალიან მშვიტად ვატარებთ საღამოებს“. ეს რას ნიშნავს? ოჰ! აი, ახსნაც აქვდა. ეს შეგებოდა ანგელას სამუშაოს ისტ-ენდში. „როგორც იქნა, მივიტოვებ მშენობა და ეუთხარი ჯილბერტს, ის ისეთი კარგი და კეთილია, წინააღმდეგობა არ გაუწევია“. მან გაიხსენა ის საუბარი. ანგელა წუხდა, რომ უსაქმოდ იყო, სასარგებლოს ვერაფერს აკეთებდა. რა კარგი იქნებოდა, უმნიშვნელო საქმით მაინც რომ ყოფილიყო დაკავებული. ისიც დაახსენდა, როგორ ნიშნავდა საუბრისას. ძალიან სურდა, რაღაც გაეკეთებინა, თუნდაც სხვებს დახმარებოდა. ახსოვს, როგორ გაეფუქა: „ნუთუ ქმრის მოვლა-პატრონობა საკმარის არ არის?“ უთხრა, თუკი ეს გაგახსენდება, საწინააღმდეგო არაფერი მაქვსო. დღესაც არ იცის, ეს საარჩევნო ოლქი იყო თუ კომიტეტი, მაგრამ პირობა კი დადებინა, რომ თავს ძალიან არ გადაიხილდა და არ დაიტვირთებოდა. ჩანს, ყოველ ოთხშაბათს უაღიერებლში მიდიოდა. მოაგონდა, როგორ გზიზღებოდა ის ტანსაცმელი, რომელსაც ანგელა იქნასლისას იცვამდა, მაგრამ ყველაფერ ამას ძალზე სერიოზულად ეცივებოდა...

დღორში უამრავი მოკლე ჩანაწერი იყო: „ვიხსნე მისი ჯილბერტის... ათი წელიწადი... ქმარმა ავარიით ცალი ფეხი დაკარგა... ყველაფერი გაგაქეთე, რომ ლილისათვის საშუალო მეზოვა“. ჯილბერტმა ჰაიპარად გააგრძელა რეველი ფურცელა. მის სახელს ისე ხშირად უკვე აღარ ახსენებდა ეცლა. ინტერესი დაკარგა. პატარ-პატარა უზრო ნაწყვეტებს თავი და ბოლო ვერ გაუგო: „მწავდე ვიკამათე სოციალიზმზე ბ. მ.-სთან“. ვინ იყო ბ. მ.? ვერაფრით ვერ დააბოლოა ინიციალები. იქნებ ერთ-ერთი იმ ქალთაგანი იყო, მისი ცოლი რომ კომიტეტში წევრიდა? „ბ.მ.-ს სატყავდ შეუტია მაღალი ფენის წარმომადგენლებს... შეხვედრის შემდეგ გაიხიერებ ბ. მ.-სთან და ვცადე, დამერწმუნებინა, რომ ცდებოდა, მაგრამ ის ისეთი თვითდაჯერებულია“. ე.ი. ბ.მ. მამაკაცია! ლაბათ ერთ-ერთი „ინტელექტუალი“, როგორც ისინი თავიანთ თავს უწოდებენ და ანგელას აზრით, ძლიერი, მაგრამ თვითდაჯერებული ხალხია. შინ მოუწევია ის. „ბ. მ. სადღიოდ მოვიდა. მან მინის ხელი ჩამოართვა!“ ფრაზის ბოლოს ძახილის ნიშნად ჯილბერტს „ბ. მ.“ სხვანაირად დაუხატა. ჩანს, ბ.მ. შინამოსამსახურებთან ურთიერთობას ჩვეული არ იყო, მან მინის ხელი ჩამოართვა...

ვინც დაე ყოფილიყო ბ.მ., ჯილბერტი კარგად იცნობდა ამ ტიპის მამაკაცებს და მათ მიმართ არანაირ სიმპათიას არ განიცდიდა. აი, კიდევ: „ბ. მ.-სთან ერთად ნავედი ლონდონს, ტაუერზე. ამბობდა, რეველუცია ახლოვდება და კიდევ

თქვა, რომ ჩვენ „პრიყვთა სამოთხეში“ ვცხოვრობთ“. გასაგებია, ჯილბერტს მშვენიერად ესმოდა მესი, ანგელა ტიპის კაცი ზუსტად ამას იტყვოდა. ბ. მ. ჯილბერტს უკვე მშვენიერად ჰყავდა წარმოუდგენელი — დაბალი ტანის, ჯეჭვის მამაკაცი უხეში წვერით, წითელი პალსტუხით და ტყიდის შარვალში გამოწყობილი. სწორედ ასეთები არიან მაგ კატეგორიის მამაკაცები — არც ერთი დღე პატიოსნად არ უმუშავიათ. ნუთუ ანგელას ნამდვილად მოსწონდა მასთან შეხვედრა? კითხვა გააგრძელა: „ბ. მ.-მ უსიამოვნო რაღაცები ილაპარაკა...“ — აქ ელვასის სახელი გულდასმით იყო ამოშლილი... „ეუთხარი, რომ აღარ მოვისმენდი... დამამტკიცებელი სიტყვები“. აქაც წამოიღო იყო სიტყვა. იქნებ აქ მისი სახელიც კი ეწერა! ნუთუ ამიტომ დააჯერა ხელი ფურცელს იმ დღეს, თითქმის რომ შევიდა? სულ უფრო მეტად შესძულდა ბ.მ.-მ უფრო კაცს თავგებობა უცად ამოთახში მსჯელობდა ამ თემაზე. რატომ არაფერი ეფიქრა ანგელაზე? მას ხომ არ უყვარდა რაღაცების დამალვა, ის ხომ გულწრფელობის განსახიერება იყო. ახლა ჯილბერტი მხოლოდ იმ ადგილებს კითხულობდა, სადაც ბ. მ.-ზე იყო ლაპარაკი. ბ.მ.-მ მამამთო თავისი ბავშვობის შესახებ.

დემადისი დამალვები ყოფილა. როცა ეს მასხვდება, ისეთი გრძნობა მეუფლება, თითქმის ასეთ ფუფუნებაში ცხოვრების უფლება არ მაქვს... სამი გინეა ერთ ჭედში! ხომ შეეძლო, იმ კაცის ბავშვობის ამბები ქმართან ერთად გაერჩია, ამის ნაცვლად კი საცოდავი თავი გამოტყენილი ჰქონდა ათასნარი სისუფლით. ბ. მ.-მ მას წიგნები ათხოვა. ჰქონდა მარცხი... „მოახლოებული რეველიცა“. ინიციალები — ბ. მ.; ბ. მ. ხშირად მეორედ. მაგრამ რატომ არ წერდა ანგელა მის სახელსა და გვარს სრულად? ეტყობა, ამ ინიციალებში რაღაც არაოცნოციალური, ინტიმური გრძნობა იმყოფებოდა. ეს კი ძალიან, ძალიან უცნაური იყო. ნეტავრას ეძებდა მას პირისპირ საუბრისას — ბ. მ.-ს? „სადღის შემდეგ მოულოდნელად ბ. მ. გამოცხადდა. საბედნიეროდ, მარტო ვიყავი“. თვითონ სადღა იყო იმ საღამოს? სასწრაფოდ გადაამოწმა თარიღი უბნის წიგნაკში. იმ ღამეს მესწრა ჰაუსში ყოფილა მინველი სადღის ჯილბერტ. ანგელამ და ბ.მ.-მ კი ის საღამო ერთად გაატარეს! სცადა ყველაფრის გახსენება; ელოდებოდა თუ არა მას ანგელა, როცა სამსახურთან დაბრუნდა? იყო თუ არა ყველაფერი ძველებურად თითქმის? ჭიჭიტი ხომ არ ეწყა მაგადზე? საკმარის ხომ არ იდგა ერთმანეთთან ახლოს? ვერაფერი, ვერაფერი ვერ გაიხსენა, გარდა საკუთარი მოხსენებისა მესწრა ჰაუსის სადღისზე. მისი ცოლი მარტო უხეში მამაკაცს იღებს... შეიძლება მეორე რეველშიც ეწეროს რაბო. რეველს, რომელიც ანგელას გარდაცვალების გამო დაუმთავრებელი დარჩა, მოუთმენლად დასწვდა. აი, აქ, პირველსავე ვეხვდები, ისეც ის წყევლი გამოჩნდა. „ვისადილე ბ.მ.-სთან ერთად. ძალიან ალღევებული ჩანდა. მითხრა, დიდი ხანია დროა, ერთმანეთს გავუგოთ. ვცადე, მოესმინა ჩემთვის, მაგრამ ამბოდ. დამეუქრა, თუ არ... მოდებოდა გვერდები საესეს იყო პატარ-პატარა მენიშენებით. „გვეიბტე. გვეიბტე. გვეიბტე“, — ეწერა მთელ ფურცელზე. თავი და ბოლო ვერაფერს გაუგო, მაგრამ ყველაფერ ამას მხოლოდ ერთი ახსნა ჰქონდა: იმ არამზადმ საყვარლობა შესთავაზა და ეს მის საკუთარ თითქმის მოხდა! ჯილბერტად გვეყვანოს სისხლი მოაწვა საესეს. სწრაფად ჰლიდა ფურცლებს. რა უახსნა ანგელაზე? ინიციალები აღარ ჩანდა. მათ ნაცვლად ახლა მხოლოდ „ის“ იყო. „ის კვლავ მოვიდა, ეუთხარი, რომ გადამეცვებოდა ვერ მივიღებდი... ვემუდარებოდა, მათი დაგნებებინა ჩემთვის“. ნუთუ გაბედა იმ ნაძირალად და ძალიანდის მიმართა ამ სახელზე? რატომ არაფერი უთხრა ანგელაზე? რატომ ორყოფობდა? „მე მას წერილი მივწერე“... ამას რამდენიმე ცარიელი ფურცელი მოჰყვებოდა. შემდეგ კი: „აი, პასუხიც ჩემს წერილზე“... ისევ

ცარიელი ფურცლები... „მან მუქარა შეასრულა“... მერე? რა მოხდა ამის შემდეგ? ახლა უკვე ყველა ფურცელი ცარიელი იყო, მხოლოდ მისი გარდაცვალების წინა დღეს ეწერა: „წიფუ შემწვარ ამის გაცემის უნარი“ ეს იყო დასასრული...

ჯილბერტ გლენდონს იატაკზე ჩამოუცურდა რეგული. მას თვალწინ წარმოუდგა ანგელა: როგორ იდგა მზერაგაყნისული და მუშტმტეკრული პიკადილიზე და აი, მანქანაში გამოიარა...

ამის ატანა აღარ შეეძლო. სიმართლის გაგება აუცილებელია. ტელეფონისკენ გაქცა.

„მის მიღერ!“ — სიჩუმე. გაიგონა, როგორ გაიარა ვიღაცამ ოთახში.

„სისი მიღერი გისმენთ“, — როგორც იქნა, უპასუხეს. „ვინ არის ბ. გ.“? — მკაცრად ჰკითხა ჯილბერტმა.

ესმოდა, როგორ ტიტიკებდა იაფფასიანი საათი მიღერის ბუზხრის თავზე. ისიც გაიგონა, მძიმედ რომ ამოიოხრა ქალმა და, ბოლოს და ბოლოს, ხმა ამოიღო:

„ის ჩემი ძმა იყო“.

...ეს მისი ძმა იყო, რომელმაც თავი მოიკლა! „იქნებ გინდათ, ყველაფერი აგისწავთ?“ — ჰკითხა ქალმა.

„არა, არა!“ — დაიღრიალა ჯილბერტმა.

და აი, — მიიღო მემკვიდრეობა... ანგელამ მას სი-მართლედო უთხრა. მან ტრეკერიდან იმითი გადმოაბიჯა, რომ თავის გულისსწორს შეერთებოდა. ანგელა ჩამოვიდა ტრეტუარიდან, რომ ჯილბერტისგან გაქცეულიყო.

ლაქა ყელზე

ამა წლის იანვრის შუა რიცხვები იყო, ალბათ, როცა მაღლა აიხიდე და კედელზე ლაქა დაეჩნახე. ეს დღე ნათლად უნდა წარმოიდგინო. ასე რომ, ახლა დე ვფიქრობ ბუზხრზე, მასსენდება ჩემი წიგნის ფურცლებზე არეკლილი ყვითელი შუქის უცქედელი ფილმი; ბუზხრის თაროზე მოთავსებული სამი ქრიზანთემა მიწის მრგვალ ლარნაკში. დაახ, მაშინ ნამდვილად ზამთარი იყო და ჩვენ ახალი დამთავრებულნი გვექონდა ჩაის სხვა, რადგან მასხოსეს, სიგარეტის ვენიფი, როდესაც პირველად დაეჩნახე ის ლაქა. სიგარეტის კვალით გაბრუებულმა მაღლა აიხიდე და რამდენიმე წამით თვალი მივაშტერე მტუფტუფ ნაკვერსახს. რატომღაც ისევ ანეკვიტა ჩემი ძველი წარმოსახვა: ცისხიმაგრის კოჭაში მოფრიალვ ალისფერი დროშა და შავი კლდის კიდვეზე მოჯირითე წითლით მოხილ რანდთა კავალკადა. ჩემდა სასიხარულოდ, ლაქამ შეაჩერა ეს ძველი მრავალ, უეცარი ფანტაზმა, რომელიც ალბათ დიდი, ძალიან დიდი ხნის წინ ჩამრჩა გრენბაში. ეს იყო პატარა შავი ლაქა თეთრი კედლის ფონზე, დაახლოებით ექვსი ინჩის სიმაღლეზე ბუზხრისთავიდან.

გასაოკარო, როგორი სისხარტით ეჭიდება სილმე ჩვენი გონება ფიქრის ახალ საგანს. კოჭა ხნით აიტაცებს მას ისე, როგორც ჭინჭველა დაატარებს მონდომებით ჩაღის ლერს, და შემდეგ ტოვებს... თუ ეს ლაქა ლურსმნის ნაკვეთივია, იქ საურათი კი არა, უფრო თეთრპარკიანი ქალბატონის მინიატურა იქნებოდა. ციფრებულ თეთრად მტუფრული ლოყებით და მისაკისფერი ტუჩებით. ოჰ, თუმცა არა, ხალხი, რომელიც იქ ჩვენამდე ცხოვრობდა, ზუსტად ამ პრინციპით აირჩევიდა სურათებს — ძველ ტილოს ძველი ოთახისთვის. აი, ასეთი ტიპის ხალხი იყო, ალბათ, ძალიან სანტიმენტოვანი, და მე ძალიან ხშირად ვფიქრობ მათზე ასეთ უცნაურ ადგილებში. ალბათ, იმიტომაც, რომ მათ ველარსოდეს ვერაფერ შესვდებოდა

და ვერც იმას გაიგებენ, რა გადახდათ. ისინი ამ სახლიდან გადასვლის მხოლოდ იმპერალოზიზმის გამო აპირებდნენ, რომ აფევის სტილის შეცვლა სურდათ. ასე ამბობდა ის. და კიდევ ამბობდა, რომ ხელოვნების არსი მის იდეებში იმალება. და ჩვენ დავმორჩილ... ისევ გამეფანტა ფიქრები, თითქმის მატარებელში ვიჯდებ, ისე სწრაფად. სწრაფად გაიქცა ლურსმნი და... გადასხედ, როგორ ასხაბდა ჩაის მოსუცი ქალბატონი და როგორ თამაშობდა ჩოგბურთის გარეუბანში მდებარე რომელიღაც ვილაში პატარა ბიჭი. პო! რაც შეეხება ისევ იმ ლაქას, არა მაგინია, ლურსმნისგან იყოს, რადგან ძალიან დიდი და მრავალია. ერთი უნდა ავდეგ და კარგად შევხედო, მაგრამ შევძლებ კი რაიმეს გარკვევას? რადგან, როდესაც რაღაც ხდება ამ ქვეყანაზე, კაცმა არ იცის, რისთვის ან ვისთვის ხდება. ოჰ, ღმერთო ჩემო! აი, რაში მდგომარეობა ცხოვრების საიდუმლო! როგორი გავანაწილა შეიძლება იყოს ფიქრები! კაცობრიობის უფიცობა! სამწუხაროდ, ჩვენი შესაძლებლობების ძალიან მცირე ნაწილს თუ ვაკონტროლებთ და ცხოვრება ჩვენი ცივილიზაციის შემდეგ უკვე შემთხვევითობა გახდა. ამას ახლავ დავიწყებულობა ჩამოვითარეთ, რამდენ რამეს ვკარგავთ სიცოცხლის მანძილზე. დავიწყეთ იმით, რაც ყველაზე სანტიმენტოვანია — კატამ ხშირად დადრუნა ან ვერაფერ ხშირად შეტყა, სად გაქრა ნეტავ წინგების ასაკიანი ხელნასყიობის ყუთი? შემდეგ გამოიკრეს ჩიტის გალიები, რკინის რკალიები, ფოლადის ციგურები, დედოფალ ანას დროინდელი ნახშირის ყუთი, ათასი წეროლმანის კალთა, ხელის ორდანი — ყველაფერი ეს ისტორიის ჩაბარდა; დამთავრების სამკაულებიც დაკარგა ფასი. ოპალები და ზურმუხტები უკვე თალგამის ფესვებზემ არის დამარხული. როგორი საქმეა, ყველაფერი ეს გაათვითცნობიერო! საოცარია ის, რომ დღეს მეტანსაცმელი მაცვია და საკმაოდ მასური, მყარი აფევის გარემოცვაში ვზოგარ. რატომაც არა! თუ გინდა უნდა, შეადაროს ცხოვრება რამეს, თავი საათში 50 მილით მოძრაე მეტრის ვაგონში უნდა წარმოიდგინოს. ძელი მისახვედრი არ არის, რომ ბოლო გაჩერებამდე თამბი ერთი საჩქოც კი აღარ შეგჩრება; დედმომილები მოფრინავთ მამაზე ცივრის ფერითი; მტორი ასფოდელის მინდვრებში ცხენის ტუსავით თმაგანწილი, როგორც ყავისფერი ქაღალდის ამანათები იქრება ყუთებში. ყველაფერი შემთხვევითია, ყველაფერი წინასწარგანუ-სახვედროვია.

რა არის სიცოცხლის მერე? ალბათ, მისუსტებული ღერო, რომელიც ისევ იესება სიცოცხლით, როდესაც ყვავილი ალისფერად ნთილ შექადდა დიდურება. რატომ არ შეიძლება, ისევე როგორც აქ, იქაც დაიბადოს მატყველების უნარს მოკლებული არსება, რომელსაც არ აქვს ყურადღების გამახვილების უნარი, ებლაფება ბალახს და ეჭიდება ბუმბერაზის ფესვებს? რამეთუ ოქცა: ხალხი ხევიან, და არაფერია იქ შესულებული, რადგან ხანძარს უნდა გაეგლოს, თუნდაც ნახევარმა საუქუნემ. არაფერი იქნება, გარდა სქელი ლერწმებით გადაკვეთილი სინათლისა და წყვილიდის სიფრცვბისა. უფრო მაღლა კი, ალბათ, არის ვარდის ფორმის განურჩეველი ფერის ლექები — მკრთალი ვარდისფერი და ცისფერი, დროთა განმავლობაში რომ უფრო მკაფიო გახდება და ბოლოს გადაიქცევა... ოჰ არც ვიცი, რად...

და მაინც, ის ლაქა სულაც არ არის ლურსმნის კვალი. ის შეიძლება დაეტყველებინა ზაფხულშიან შემორჩენილ პატარა ვარდის ფოთოლიმავარი ნივთიერებას. როგორი უყურადღებო დიასახლისი ვარ; ერთი შეხედვით მტვრის ფენას ბუზხრის თავზე! მტვერი, რომელმაც, როგორც ამბობენ, სამჯერ დამარხა ტრია... მხოლოდ რამდენიმე ქვები თუ გადაურჩა მთლიანად დაფარვას. გინდ დაიჯერეთ, გინდ არა.

ფანჯრის მიღმა დარგული ხე ტოტებით ნელ-

ნელა უკავრებდა მინას... მე მივინდა, ვიფიქრო სიჩუმეში, წყნარად და ლაღად, არავინ შემანეწყვეტინოს, არასდროს ავდგე ჩემი სკამიდან, შევძლო, გადავინაცვლო ერთი სახეივანო მეორეზე ყოველდღივარი წინააღმდეგობის ან სიბოლოის გარეშე. მე მივინდა, ჩავფიქრო ღრმად, შორს ზედაპირისაგან, საიდანაც ძელია ჭეშმარიტი, ნამდვილი საგნების გარეშე, და რომ შევძლო თავის შეკავება, მოდი, პირველად აზრს ჩავეჭიმოდი, რომელიც თავში მოვიხა... შექსირა... არ ვიცი, რა ვთქვა, მაგრამ სულერთია — ეგვც გამოდგება. კაცი მოხერხებულად მოკალათებულყოფი საგარტელში და ბუხარში მოგაზიჩივებ ცეცხლს მიშტერებოდა. და იდებოდა დიდი ნაკადი მის კონებაში შევყვებოდი მიდინებობა პირდაპირ ზეცდინა. იგი ხელით თავს ეყრდნობოდა და ხალხი უყურებდა ღია კიბლით... (ეს ალბათ ზაფხულის ღამეს ხდებოდა). მაგრამ როგორი უაზროა ეს ისტორიული ბელეტრისტიკა! ნეტავ შევეჯახებოდე ფიქრით რაიმე სასიამოვნო ნაკადს, რომელიც ასახავდა ჩემს რწმენას საკუთარ თავში, რადგან ისინი სასიამოვნო ფიქრები და ხშირია ისეთი თავმდაბალი ადამიანისათვის, რომელსაც საკუთარი ქების მოსმენაც კი უხერხულდება. მაგრამ განა ეს ფიქრები პირდაპირ აქებენ ვინმეს! სწორედ ამაშია მათი სიღამაზე, არ, როგორია ისინი: ოთახში შევდი. ისინი პოეტნიკაზე საუბრობდნენ და მე ვთქვი, რომკინგსვეში ყვაფილი ვნახე, ძველი სახლის ნანგრევების გორაკზე საცოდავად ამოსული. ყვაფილი, ჩემი აზრით, შეიძლება ჩარღ-ის მეფობის დროს დაიეთსა. რა ყვაფილები ხარობდა ჩარღ-ის მეფობის დროს? — ვიკითხე მე (მაგრამ არ მახსოვს პასუხი). მაღალი ყვაფილები ალისხიერი ფურცლებით. ასე გრძელდება უსასრულოდ. მე მუდმივად ექმნი ჩემი თავის ხატებისა და ფარული სიყვარულით ვითაყვანები მას, ისე, ჩემთვის, ჭურდულად, მაგრამ ეჭარბო, რომ ეს არავინ შენიშნოს და უცხად ვიღებ ნიგნს, თითქოს მასში ვიქცეო შეგუშო. როგორ ინსტინქტურად იცავს ადამიანი თავს საკუთარი თავის თავგანთავისებისა ან სხვა ქვეცვისგან, რომელიც მას სასაცილოდ აქცევდა ან მეტისმეტად დაამორცხდა ორიგინალს და ამით უფრო დაუყოვნებლად გახდებოდა. განა ასე არ არის? ყველაფერი ეს ძალიან მნიშვნელოვანია. დაფიქრება, გახტება სარკე, გამოსახულებაც ხომ გაქრება? და უღრანი ტყეების მწვანეთი გარემოტყეპული რომანტიკული სურათი აღარ იარსებებდა, ხალხი პიროვნების მხოლოდ ფუტლარს დაწნასავდა. წარმოიდგენიათ კი, როგორი უსიკვცო, ცარიელი და უსიკვცხო გახდებოდა დედამიწა? ასეთ დედამიწაზე სიცოცხლე შეუძლებელი იქნებოდა. როდესაც ერთმანეთს შეეჯერებთ ომნიუსებსა და მეტროში, ჩვენ ხომ სინამდვილეში სარკეში ვიყურებით და სწორედ აქედან ჩანს ჩვენს თვალში გაფანტული მზერაც და სინამდვილის ანარეკლიც. მომავალში ამ ანარეკლების მნიშვნელობას მწერლები უფრო მეტად გააცნობიერებენ, რადგან მხოლოდ ერთი კი არა, უამრავი ანარეკლი არსებობს.

ეს ის სიღრმეებია, რომლებსაც ისინი ჩასწვდებიან. ეს ის არიდლებია, რომლებსაც ისინი დაედევნებიან. რა აზრი აქვს იმს ნერას, რაც უკვე ბევრჯერ დანერგა? თუნდაც, ბერძნები და შექსპირი ავიღოთ — თუმცა რა საჭიროა ასეთი განზოგადება? უაზრობაა. საგანისათა სამაირი შესახებ და შენ თვალწინ ამოტივტივდებიან მოწინავე სატიტივი, მინისტრია სატფოს წვერები — საგანთა მიეილი კლასი, რომელიც ვაჟებშია ყველას ყველაზე მთავარის, უპირველესად არსებულის საზომად და ჭეშმარიტებად მიგვაჩნდა, რომლისგანაც უკანდახევა არ შეიძლება, რადგან შეჩვენება არ ავცდება. მაგრამ ეს ასტრატეკიები რატომღაც ლონდონში გატარებულ კვირა დღეებს, სეირნობებს, საუბრებს გვახსენებს, უკან გვიბრუნებს

საუბრებს გარდაცვლილებზე, სამოსსა და ისეთ ჩვეულებებზე, როგორიც იყო, მაგალითად, რადიოც განსაზღვრულ დრომდე ერთად ჯდომა ერთ ოთახში, თუმცა ეს არავის მოსწონდა. ყველაფრისთვის წესი არსებობდა. თქვენ წარმოიდგინეთ, გადასაფარებლებისთვის კი — აუცილებლად ხელთი გზებლებია უნდა ყოფილიყო, თანაც ყვითლად გამოკვეთილი კვადრატებით, როგორიც ალბათ ბევრჯერ გინახავთ სამეფო დარბაზების დერეფნებში გამოფენილი ხალიჩების ფოტოებზე. სხვათადაც ნაქსო ხალიჩები კი ფასი არ ჰქონდა. როგორი ელღის მომგვრელი, მაგრამ ამავე დროს მშვენიერია იმის აღმოჩენა, რომ ის ჭეშმარიტი ფასეულობანა: საკვირო ნვესულები, სეირნობები, გარეუბნის სახლები და გადასაფარებლები კი — ნახევრად მოჩვენებითი იყო. და შეჩვენება, რომელიც ნილად ხდებოდა რომელიმე უწმუნოს, სხვა არაფერი იყო, თუ არა უკანონო თავისუფლების შეგრძნება. ნეტავ რა არის ახლა იმ სანიშნო ფასეულობების ადგილას? ალბათ მამაკაცები, რადგან შენ ქალი ხარ; მამაკაცის შესხედულება, რომელიც ფაქტობრივად მართავს დღეს ჩვენს ცხოვრებას, რომელიც ადგენს ამ სტანდარტებს, რომელმაც დააარსა უპიტეტკონის იერარქიული ცხრილი, რომელიც ომის შემდეგ ნახევრად მოჩვენებად იქცა და მაღალნაგავსაყრელზე აღმოჩნდება მამაკაცის ბუფეტების, ლანდისონის ტილოების, ღმერთებისა და ეშმაკების, ჯგუფებისა და აჩრდილების მსგავსად, ჩვენ კი დავგიტოვებთ უკანონო თავისუფლების დამატებითელ შეგრძნებას, თუ თავისუფლებაც არსებობს, რა თქმა უნდა...

ხანდახან, როდესაც ლაქას შეუქიცივმა, მეჩვენება, რომ იგი კედლის ჩრდილია. მთლად მგავალიც არ არის, თითქოს ოდნავ შესაჩმნე ჩრდილს გამოსცემს და თუ თითქოს შევხები კედლის იმ ადგილს, ვიგრძნობ, როგორ ნაბიჯებდა თითი და პატარა, სამხრეთ დაუწინსაირ სწორ ნაოცვზე დაეშვება, რომელიც, როგორც ამბობენ, საფლავებსა თუ უძველესი ხალხის სადგომებს წააგვს. ამ ორიდან, მიჩვენია, იყოს საფლავები, რადგან ისინი ჩემში, ისევე როგორც ბევრი ინგლისელის გულში, მელანქოლიურ განწყობას აღძრავდა; და სეირნობის შემდეგ, სრულიად ბუნებრივია, თუ ფიქრი დაიწყო ზუზრის ქვეშ მოქცეულ ძელებზე... ალბათ ამაზე წინვიც კი დაწინეა. და ვიღაც არქეოლოგმა ამოთხარა ისინი და სახელებიც კი დაარქვა. ნეტავ როგორი ხალხია ეს არქეოლოგები? უმრავლესობა ალბათ სამასწავრიდან გადამდგარი პოლკოვნიკია, რომელთაც ხანში შესული მუშების ჯგუფები მიჰყავთ მწვერულზე, აკვირდებიან ბელტებსა და ქვებს, მიმონერა აქეთ მეზობელ მღვდლებთან და საუზმობის დროს მათი ნაწერლების გახსნა სიდიადის განცდას აწიჭებენ. ისრის პირების შესადარებლად მათ ხშირად უხდებოთ მოგზაურობა ერთი საგრაფოდან მეორეში, რაც აუცილებლობაა მათთვის და მათი პატივცემული მეუღლეებისთვის, რომელთაც ქლიავის ჯემი აქვთ მოსახარში, ანდა კაბინეტი აქეთ დასაღვადგელი და ამიტომაც ყველა მიზეზი აქეთ საიმისოდ, რომ სადგომებისა თუ სამარხების საკითხი არა შეიძლება დიდხანს განიხილებოდეს, მაშინ, როცა თვითონ პოლკოვნიკი ფილოსოფიური განწყობით აგროვებს დამამტკიცებელ საბუთებს ორივე საკითხის ირგვლივ. საბოლოოდ ის უძველესი ხალხის სადგომის ვერსიას ირჩევს და მონინამდევრების კრიტიკის შემდეგ წერს პამფლეტს, რომელიც ადგილობრივი საზოგადოების ტრადიციულ სდომაზე უნდა წაკითხოს, მაგრამ მოულოდნელად წნევა დარტყამს, და მისი უკანასკნელი ფიქრი ცოლს-შვილს კი არ დასტრიალებს, არამედ

უძველესი ადამიანის საცხოვრებელს და იქ ნაპოვნ ისრის პირს, რომელიც ამჟამად ადგილობრივ მუზეუმში ინახება ჩინელი მკვლელის ქალის ტერფთან, ერთ მუჭა ელისაბედისეულ ლურსმნებთან, ტუფორების დროინდელი თიხის ჩიზუხების მთელ კოლექციასთან, რომაულ კერამიკასა და ლვინის სასმისთან ერთად, რომლებიდანაც ნელსონი სვამდა — ვინ იცის, ყველაფერი ეს რისი დამატკიცებელია...

არა, არაფერია დამტკიცებული და ცნობილი. და ახლა რომ ავმდგარიყვი, დავრწმუნდებოდი, ის ლაქა კედელზე — რა უნდა ყოფილიყო ბოლის და ბოლოს — უზარმაზარი ლურსმნის თავი, თუ არ იყო, რომელიც და ალქაჯების წინ ჩააქედეს და ახლა, როდესაც დიასახლისების მთელი პლაჟდის წყალობით თავი გამოყო სალუბავის ფენიდან და ახალი ცხოვრების პირველი წუთებით ტკბება ბუხრის ცეცხლბუთგანათებულითაში... — რას მომცემდა ეს? ცოდნას თუ ახალ თემას შემდეგი განსჯისათვის? მე შემიძლია ვიფიქრო როგორც ფეხზე მდგომმა, ისევე სადმე მოკალათებულმა, და რა არის ცოდნა? და ვინ არიან ჩვენი სწავლეულები, თუ არა ადგილობრივი და ალქაჯების შთამომავლები, საცოდავად შეუკუთლნი გამოცეხულებსა და ტყვეები, რომლებიც ხარშადნენ მცენარეებს, თან ელასპაქებდნენ ბიგას და ინერვდნენ ვარსკვლავების ენას? და რაც უფრო ნაკლებ პატრეს მივაგებთ მათ, მით მეტად ვთავისუფლდებით ცრურწმენისაგან და ვეთაყვანებით სილამაზეს და საღ აზრს. დიას! ნარმოიდგინეთ სრულყოფილი სამყარო — წყნარი, ვრცელი, ნითელი და ცისფერი ყვავილებით მოფენილი ფართოდ გაშლილი მინდვრებით. სამყარო, სადაც არ იქნებოდნენ პროფესორები, სწავლეულები, ქალები პოლიციელების პროფილებით, სამყარო, რომელსაც ფიქრითა დატანადნებდით, ზუსტად ისევე, როგორც თვეში აბოის ტალღებს ფარვლებით და ქვირითის ბუდეებზე დაკიდებული ღუმფარას ღეროებს ნიჭნის. რა სიწმინდეა იქ, დაბლა, ზედაპირისგან მოშორებით, სამყაროს შუაგულში და რა მშვენიერია ნაცრისფერი წყლის ყურება, რომელშიც დროდადრო გამოანათებს ხოლმე უეცარი სიკაშკაშე შუქისა და მათი ანარეკლები — და რომ არა უაბეცკერის კალენდარი, და რომ არა უაბეცკერის იერარქიული ცხრილი...

უნდა ავდგე და გაგარკვიო, რა არის სინამდვილეში ეს ლაქა — ლურსმანი, ვარდის ფურცელი თუ ბზარი სეში.

აქ კიდევ ერთხელ თამაშობს ბუნება თვითგადარჩენის თამაშს. იგი გრძნობს, რომ ფიქრით ასეთი ნაკადი სხვა არაფერია, თუ არა ენერგიის უაზრო გარკვა და ხანდახან სინამდვილესთან შეჯახების საფრთხესაც კი ქნის, რადგან გაბედვს, კი ვინმე შეწინააღმდეგოს უაბეცკერის იერარქიულ ცხრილს? კენტრბერული არქეიკოსიების შემდეგ, ყო უმაღლესილორდ-კანცლერი; უმაღლესილორდ-კანცლერის შემდეგ კი — ორკის არქეიკოსი. ვიღაც ვიღაცის შემდეგ მოდის — ასეთია უაბეცკერის ფილოსოფია და დიდებული რამ არის, როცა იგი, ვინ ვის მისდევს. უაბეცკერმა ეს იცის, და დეგ, ანან დადამშვიდოთ აღმუშავების მაგიერ... გვირჩევს ბუნება, — და თუ მაინც ვერ იგრძნობთ ასე მუხიდან და აუცილებლად უნდა დაარღვიო ეს ენტარქიკუდრობის საათი, მაშინ იფიქრე კედლის ლაქაზე.

ჩემთვის გასაგებია ბუნების თამაში; იგი ყოველთვის მოგვიწოდებს მოქმედებისაკენ, რათა ბოლო მოეღოთ მღელვარებისა თუ ტკივლის მომგრელ ყველა ფიქრს. აქედან მოდის, ჩემი აზრით, ის მცირედი სიძულვილი იმ ქმედების, რომელთაც, ჩვენი ნარმოიდგენით, არ შეუძლიათ განსჯა. და მაინც, მგონი არაფერს დავამავებ, თუ წერტლბის დავესვამ არასასურველ ფიქრებს და შევხედავ ლაქას კედელზე. და ახლა, როცა ჩემი მზერა ლაქაზე მივაქცეული, ასე

მგონია, თითქმის ფიქრის ნაჭერს ჩავეჭიდე ზღვის შუაგულში, რეალობის სასიამოვნო გრძნობა მეუფლებს, რომელიც ორგენების კოპის ლორდ-კანცლერთან ერთად წყვილადის ბნელ ლანდებდა აქცევს. ეს უკვე სინამდვილეა. ლამის კომპარისაგან გამოივითებულები მაშინვე ვანთებთ შუქს და ჩუმად, ხმაგაყვნდობები ვწევართ და თანაც ვეთაყვანებით კომოდს, ვეთაყვანებით სიმყარეს, ვეთაყვანებით არსებულს, ვეთაყვანებით იმ უსულო სამყაროს, რომელიც იმის დასტურია, რომ არის რაღაც სხვა, ჩვენგან განსხვავებული არსებობა. ეს არის ის, რაშიც ყველას უნდა რომ დარწმუნდეს... ტყეზე ფიქრი სასიამოვნოა. ის ხეებისგან შედგება, ხეები კი იზრდებიან, თუმცა როგორ — ეს ღმერთმა უწყის! ისინი იზრდებიან წლების განმავლობაში. იზრდებიან ისე, რომ ჩვენ არც კი გვაქცევდნენ ყურადღებას, იზრდებიან მინდვრებში, ტყეებში, მდინარის ნაპირებთან... სასიამოვნოა ყველაფერი ამაზე ფიქრი. მათ ეძლეოთ კუდეებს იქნევენ შუადღის პაპანაქება სიციხეში; ფოთლებისგან მდინარე იმდენად მწვანე ჩანს, რომ როცა ქაობის კაკაბი წყალში ყვინთავს, ყველას შგონია, ხელახლა გამოჩენის ბუმბულის სულ ლოდ მწვანე ექცება. მე მინდა ვიფიქრო თვეებზე, რომლებიც დინების სანჩაალმდგოდ მიცურავენ, როგორც მოვრილი დროშები და ხოჭოებზე, რომლებიც ნელ-ნელა გადაადგილდებიან და გუმბათისებრ მრგვალ ნაკულებს ტრეკებს შლამში. მე მინდა თვით ხეზე ფიქრი და მინდა, თავი ჯერ მშრალ ხედ წარმოვიდგინო, შემდეგ შევიგრძნო ქარიშხლის ზუზუნის შემდეგ კი — ცვრის ნელი, საამო ყოვნა.

მე მინდა, ვიფიქრო ხეზე ზამთრის ლამეებშიც, როცა ის ტრიალ მინდორში ჩამოცვენილი ფოთლების გარემოცვაში დგას, როგორც შიმშილი ანა დედამისის ზურგზე, და მთელი ლამე ბორგავს, შფოთავს; მთავარს რკინისფერ შუქზე კი ყველაფერი ულილამო ჩანს. ოჰ, როგორი უსწარმო და ხმაშალალია იენისში ჩიტების გალობა ხეებისთვის და როგორი არასასიამოვნო უნდა იყოს მწერების ცივი შეხება, როცა ისინი დიდი წაღებით ცოცხდებიან ხის ტერქანზე, ან როცა ეფიქრებიან მზეს მწვანე ფოთლის მერქანზე და იყურებიან წინ ნითელი ალმასისებრი ფორმის თვლებით... ნელ-ნელა, ერთმეორის მიყვლებით წყდება ძაღვთა დედამისის ძლიერი, ცივი ზენონის შედეგად, შემდეგ მოვარდება უკანასკნელი ქარიშხალი და იმსხვრევა დიდი ტოტები და კვლავ იმარხება მიწაში, მაგრამ მოუხედავად ყველაფრისა, ცხოვრება არ მთავრდება; და კიდევ რჩება დედამიანზე ხეებისთვის მილიონობით მოთმინებით აღჭურვილი უძლიერ სიბოცესი სახინებელ ოთახებში, გეგებში, ტელეფონებზე, სასტუმრო ოთახებში, სადაც ქალები და კაცები იკრებიან ჩაის შემდეგ და ეწევიან სიგარეტს.

ხეებში დაეხეტებიან მშვიდი, ბედნიერი ფიქრები. მე მინდა, მათზე ცალ-ცალკე ვიფიქრო, მაგრამ რაღაც მიზლის ხელს... სად ვიყავი? რა იყო ეს? ხე? მინდარე? ბორცვები? უაბეცკერის ალმანახი? ასფოდელოს მინდვრები? არ მასისფს. ყველაფერი მოძრაობს, იშლება, ცურდება, ქრება... მატერიის უსასრულო გარდასახვა. ვილაყა დამდგომია თავზე და მეუბნება:

— ნავალ, გაზეთს ფიქრი.

— ჰო?

— თუმცა, რა ბზრი აქვს გაზეთის ყიდვას... არასდროს არაფერი ხდება სანტერესო. ღმერთმა დასწყვილოს ეს იმი! ეშმაკაცა წაულია! და მაინც არ მესმის, საიდან გაჩნდა ეს ლოკოკინა კედელზე?

აჰ, მართალი! ის ლაქა კედელზე თურმე ლოკოკინა ყოფილა.

ინგლისურიდან თარგმნა
თეა აბრამიშვილი

დავობადე თბილისში 1935 წლის 18 აპრილს. 1953 წელს დაავადებულ თბილისის ვაჟთა პირველი საშუალო სკოლა, 1958 წელს — თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი.

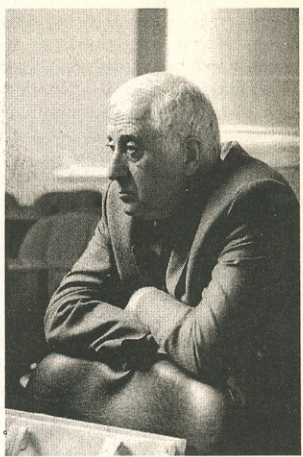
1955 წელს დაგებულ კრიტიკული წერილი. დღემდე გამოქვეყნებული მაქვს შვიდი წიგნი — წერილების კრებულებისა — კრიტიკაში, პუბლიცისტიკასა და ლიტერატურის ისტორიაში.

სხვადასხვა დროს ვმუშაობდი რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტში, რუსთაველის თეატრში — ლიტერატურული ნაწილის გამგედ, თეატრალურ ინსტიტუტსა და პედაგოგურ უნივერსიტეტში — ლექტორად, პირველ სკოლაში — პედაგოგად, საქართველოს ტელევიზიაში — გაერთიანება „სხვის“ ხელმძღვანელად, რუსთაველის საზოგადოებაში — ვიცე-პრეზიდენტად, სახელმწიფო კანცელარიაში — კულტურის, მეცნიერებათა, განათლებისა და ახალგაზრდობის სამსახურის უფროსად.

ვარ სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი, პენკლების წევრი.

ახლა ვრედაქტორობ ჩემ მიერ დაარსებულ „სოროსის საგანმანათლებლო ჟურნალს“.

მყავს მეუღლე — ნანა ასკურავა, შვილები — ლამა და საბა, შვილიშვილები — გიორგი, ნიკოლოზ, თედო და სალომე.

წახი იხედებოდა

მართალი და გულწრფელი

„ზოგჯერ კრიტიკულია ჩემი განწყობილება, ზოგჯერ კი პირიქით, ალტაცებული, მაგრამ ყოველთვის ვცდილობდი, ჩემი გრძნობის გამოხატვისას გულწრფელი და ალალი ვყოფილიყავი. ეს ბუნებრივად არის: მხოლოდ მართალსა და გულწრფელ აზრს აქვს ფასი“.

აკაკი ბაქრაძე, „ფიქრი და განსჯა“, 1972 წ.

ეპიგრაფად მოხმობილი აკაკი ბაქრაძის ეს სიტყვები სრულად და ლაკონურად ახსიათებს თავად მას, მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრის შესანიშნავ კრიტიკოსსა და პუბლიცისტს.

უფრო ზუსტად ვერც იტყვი.

სწორედ ამ უმთავრეს თვისებათა გამო მის სიტყვას ელოდნენ, ყურს უდებდნენ და სჯეროდათ, რადგან აკაკი ბაქრაძე ყოველთვის მართალი იყო ცხოვრებასთან, მკითხველსა და თავის თავთანაც.

ეს კი, მერწმუნეთ, კრიტიკოსისათვის მთავარია.

აკაკი ბაქრაძის დროს, გასული საუკუნის ორმოცდაათიანი წლებიდან, ქართულ მწერლობაში შესანიშნავი კრიტიკოსები და პუბლიცისტები მოღვაწეობდნენ. მათ დიდი ღვაწლი დასდეს თავისი დროისა თუ ადრინდელი ქართული ცხოვრებისა და მწერლობის გააზრებას, შესაბამისი მხატვრული ტექსტების განაწილებას, საზოგადოების ცნობიერების შეცვლას, მაგრამ აკაკი ბაქრაძის, მათგან განსხვავებით, ერთი უპირატესობა ჰქონდა — იგი მიზანმიმართულად იღვწოდა ქართველი კაცის სულის გათავისუფლებით, თავისი რადიკალიზაციებით, არამედ იმ ლეკიკებითაც, რომლებსაც მხოლოდ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში კი არ კითხულობდა, არამედ ყველგან, სადაც კი სთხოვდნენ და მიიწვევდნენ.

იგი ჭეშმარიტი განმანათლებელი გახლდათ — უდიდეს ინფორმაციას ფლობდა და ჩვენი წარსულის თუ აწმყოს იმ სვეულებში გახედებდა, რომელიც ბევრისათვის უცნობი იყო, შეუმარღვლელად ანგრევდა კომუნისტურ მითებს და იმ რეალობაში გახედებდა, რომელიც სულაც არ იყო ისეთი, როგორაც კომუნისტების პროპაგანდა ხატავდა.

აკაკი ბაქრაძის გავლენა საზოგადოებაზე უფრო და უფრო იზრდებოდა და ისედაც დასუსტებულ კომუნისტურ აპარატს მისი შეჩერება და შეზღუდვა უკვე აღარ შეეძლო.

მთავარი ის გახლდათ, რომ აკაკი ბაქრაძე მოვლენებს არც მხოლოდ აფასებდა და არც მხოლოდ განმარტავდა, იგი ადამიანს თავისუფალ აზროვნებას ასწავლიდა, საკუთარი აღმოჩენებისათვის ამზადებდა და დამოუკიდებელი არჩევანის მოთხოვნილებას უღვივებდა.

ამ თვალსაზრისით, იგი ის პუბლიცისტი გახლდათ, რომელიც მუდმივად ფიქრისა და პრობლემის თუ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობისაკენ მოგვიწოდებდა.

სწორედ ამიტომ ჩვენმა ახალგაზრდობამ უნდა იცოდეს აკაკი ბაქრაძე, კითხულობდეს და ანალიზებდეს მის ნათქვამსა თუ ნაწერს.

მაგრამ აკაკი ბაქრაძის, როგორც ნებისმიერი კრიტიკოსის, ნააზრევით არ არსებობს და ვერც იარსებებს იმ მწერლობის გარეშე, რომელსაც დიდი ქართული მწერლობა ჰქვია, იმ მხატვრული და სულიერი ფენომენის გარეშე, რომელიც ყოველ ქართველს ქართველად აყალიბებს საერ-

თო-ეროვნული მსოფლმერძნებით, ფასეულობათა ერთი სისტემით, საერთო-ეროვნული მასშტაბითა და საერთო-ეროვნული მიზნებით.

მე მქონდა ბედნიერება, ყოფილიყავი აკაკი ბაქრაძის მაღლიერი და ერთგული მსმენელი და მკითხველი, მომესმინა მისი ლექციები, მომესმინა მისი გამოსვლები რადიოში და მესაუბრა კიდევ მასთან ღია ეთერში რადიოდილოგის დროს, მემუშავა მასთან ერთად „რუსთაველის საზოგადოებაში“, მისი სათანადო პოზიციონირების დროს, როგორც საზოგადოების ვიცე-პრეზიდენტს, შეკამათა მასთან, დაბოლოს, მქონდა მასთან ჩვეულებრივი, ადამიანური ურთიერთობა. მე მიყვარდა იგი და პატივს ვცემდი და მართლ, ისიც სათანადოდ მაპაუხვებდა. იგი ჩემი შვილის ნაგონა გახლდათ.

აკაკი ბაქრაძის თხზულებათა ამ, მესამე ტომში მისი შემოქმედების სამი მეტად მნიშვნელოვანი ციკლია შეტანილი — „მწერლობის მოთვინიერება“, „გადარჩენა“ და „ჩემი თაობა“.

ვისაც სურს, რეალური ცოდნა ჰქონდეს კომუნისტურ ეპოქაში ქართული მწერლობის როლზე, მის გაძლიერებასა და გადარჩენაზე, მის უნარზე, ერისთვის საჭირო დროს ეთქვა საჭირო სიტყვა, მის მსხვერპლსა და თავგანწირვაზე, მის მარცხზე — მან უნდა ნაიკითხოს აკაკი ბაქრაძის ეს ნაშრომები.

აკაკი ბაქრაძემ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ნაიკითხო ლექციების საფუძველზე 1983 წელს შეადგინა წიგნი „მწერლობის მოთვინიერება“, რომლის გამოცემა მხოლოდ 1990 წელს მოხერხდა. ამ შეუბრალებელ მკაცრ წინგს მან მცირე რა მინანქრი გაუკეთა: „მოგესმენება, მედლის ორი მხარე აქვს, ის, რაც ამ წიგნში ნაიკითხეთ, მედლის ერთი მხარეა: რა დღეში იყო ქართული მწერლობა. მეორე მხარესაც უნდა გაეცნოს მკითხველი: როგორ ემსახურა XX საუკუნის ქართული მწერლობა ეროვნულ და საკაცობრიო იდეალებს. ამას გიამბობთ მომდევნო წიგნში — „გადარჩენა“.

ეს თითქოს პასუხი იყო ჩემს შეპასუხებაზე — მოთვინიერების გარდა სხვაც იყო — მეთქი, თუნდაც ისეთი სახიფათო პოემა, როგორიც გიორგი ლეონიძის „პეშვოზა და ყრმობა“, — ფორმალურად სტალინისადმი მიძღვნილი ოდა, სინამდვილეში კი ეროვნული სულის, ეროვნული გარემოს, ეროვნულ გრძნობათა განდიდება.

დაბეჭდვით კიდევ სამი-სამოკლადიათან წლებში ყველაფერი ამის თაობაზე, როდესაც ქართულ სტალინიადს ვაანალიზებდი.

იმშობას დამეთანხმა და ერთი ფრაზა, იქვე, ვრცელი მსჯელობის საგნად აქცია.

„გადარჩენაში“ იგი თითქოს თავის თავსაც და ყველას, ვისაც კი ეჭვი შეეპარა, შთამბეჭდავად უზენესი ყოველივე იმას, რასაც ქართულმა მწერლობამ მიადნა ეროვნულ ფასეულობათა შენარჩუნებისა, გადარჩენისა და პროპაგანდის საშუალო.

სხვათა შორის, როდესაც დღეს საქმეში ჩაუხედავად ვლადარაკობთ მოთვინიერებულ, ნიჭიერკლასურულ მწერლობაზე, უნდა განგახსებიათ ისინი, ვინც თავისი უფიქროსი კომპენტაციისა მთავრობასთან თანამშრომლობით ცდილობდა (განა დღეს არაა ასე?) და ისინი, ვინც თავისი ლუთობითა და მწერლობის დამწერლობის დამსახურებოდა და მთავრობა იქით ცდილობდა მათთან დიალოგის გამართვას. სწორედ ასეთი მწერლები ინახავდნენ და გადამოსცემდნენ ერის სულს.

თუ ყურადღებით ნაიკითხავთ მათ ნაწარმოებებს — იქ ყველაფერია ნათქვამი და თუ თავის დროზე კრიტიკამ, მათ შორის აკაკი ბაქრაძეც, ყველაფერს არ დაარქვა თავისი

სახელი, მხოლოდ იმიტომ, რომ ბოლომდე გამოეფერა, ფაქტობრივად, მათი დასმენა იქნებოდა.

განა ჭაბუა ამირეჯიბის „დათა თუთაშხია“ მკვეთრად ანტიკომუნისტური ნაწარმოები არაა? იგი ავტორმა გადასახლებებში ეთქმებტელაინი ყოფნის შემდეგ დაწერა. განა „მე, ბებია, ილიკო და ილიარიონი“ ჰუმანისტური მანერისტიკა არაა? მისი ავტორიც ცხიდან გამოვიდა და მერე დაწერა იგი. განა ანა კალანდაძე თექვსმეტი წლისამ არ მოახდინა გადატარება ქართულ პოეზიასა და ქართულ ცნობიერებაში? განა გიორგი ლეონიძის „ნატვრის ხე“ არაა ეროვნული სულისათვის ადვლენილი ხოტბა? და ანა კონსტანტინე გამსახურდიას „დიდოსტების მარჯვენა“ არაა ქართული ეროვნული მიზნის მკაფიო გამოსახტულება? განა ოთარ ჩხეიძის „პოზიკა“ არაა ბოლშევიკური რეჟიმის გამომწვევი მხოლბა? განა გულგატკიანის პოეზია არაა იმ ტკიპუნების შთამბეჭდავი უწყვეტი, რომელიც დრომ დააწინა ერის სულს? ასეთი მაგალითების მოყვანა უსასრულოდ შეიძლება.

სიტყვა გამეძევა...

„მოთვინიერება“ აკაკი ბაქრაძემ კი დაასრულა, მაგრამ „გადარჩენის“ გასრულება ვეღარ მოასწრო, მოუხედავად იმისა, რომ დიდი ნაწილი ფრაგმენტულად გამოქვეყნებული ჰქონდა და გეგმაც შედგენილი. „გადარჩენა“ ერთ მთლიანობად ამ ტომის შემდგენლებმა შეკრეს.

ჩემი აზრით, „გადარჩენა“, თუნდაც ამ სახით, აკაკი ბაქრაძის მეტად მნიშვნელოვანი ნაწარმოებია.

მესამე ნაკვეთი ამ წიგნისა „ჩემი თაობა“ სხვადასხვა დროს გამოქვეყნებული წერილების ნაკრებია, რომელიც ასევე შემდგენლებმა შეკრეს, იმ ბრწყინვალე თაობაზე, რომლის წარმომადგენლები „სამოციანელებად“ მოუდნენ ჩვენს მწერლობაში და ჩვენ თვალწინ მყოფი საუკუნის ქართული მწერლობის კლასიკოსებად ჩამოყალიბდნენ: ნოდარ დუმბაძე, რეზო ინანიშვილი, არწილ სულავაძე, ოთარ ჭილაძე, გურამ გეგეშიძე, გურამ დოჩინაშვილი, ნოდარ წულუკისკორი, მერაბ ელიოზოშვილი და სხვანი...

ჩემი ბედნიერება იყო, რომ ისინი მოვიდნენ, მათი კი ის, რომ ისინი კრიტიკოსები ჰყავდათ, როგორც აკაკი ბაქრაძე, ნოდარ ჩხეიძე, გურამ ასათიანი და ოტია პაჭკორია იყვნენ, რომ ისეთი მკითხველები ჰყავდათ, რომელნიც ხელნაწერშივე კითხულობდნენ მათ ნაწერებს.

ოდესებელ ალბათ შესაბამისად განალოზდება სამოციანი წლების ქართული ლიტერატურული კრიტიკა, მკაფიოდ გამოიკვეთა ის ტენდენციები და ის სახელები, რომელნიც შედარებით თვალსაჩინოდ წარმოადგენენ ამ ფენომენს. ერთი კი უნდა ითქვას: სამოციანი წლების ქართულ კრიტიკოსებს დიდი წვლილი მიუძღვით სამოციანი წლების ქართული მწერლობის პოზიციითა დაცვაში, მისი დამახასიათებელი ტენდენციების გამოკვეთასა და გაანალიზებაში... ისინი შესანიშნავი პროფესიონალები იყვნენ, გაბედულნი, მწერლობის დიდად მცოდნენი, სიტყვისა და ქვეყნის ბოლომდე ერთგულნი.

აკაკი ბაქრაძის არ იყოს, მათ დიდი ღვაწლი დასდეს მყოველ საუკუნის მეორე ნახევრის ქართული მწერლობისა და საზოგადოებრივი ცნობიერების განვითარებას.

„ჩემი თაობა“ იმ მხატვრული და შექმენებითი რეჟოლუციის ასახვა და ანალიზია, რომელმაც ქართული პროზისა და პოეზიის ყურადღების ცენტრში ჩვეულებრივი ადამიანი დააყენა — ტრადიციური რეჟიმის მსხვერპლი; საზოგადოებას უბოძა თავის თავში დამერცხვინა ძალადობის, შეურევნელობის, სიძულვილის, უნდობლობისა და უღმერთობის სინდრემა — ტრადიციური რეჟიმის უპირველესი გამოვლენა. სწორედ ამ თაობის მწერლობა-სათვის იყო უპირველესად დამახასიათებელი

ლეთისმადიებლობა, ადამიანის სიყვარული, თანამშობი, მიმეტყველებლობა, არჩევანის თავისუფლება — მოკლედ, ყველაფერი ის, რაც თავისუფალ საზოგადოებას ახასიათებს და აყალიბებს.

„მწერლობის მოთვინიერება“ და „ჩემი თაობის“ წერილები ჩემი ხნის მკითხველისათვის კარგად ნაცნობია, თავის დროზე ისინი დიდი მოლოდინითა და ინტერესით იმინებოდა და იკითხებოდა. შეიძლება ვინმემ იფიქროს, რომ დღეს მათ უფრო ისტორიული მნიშვნელობა აქვთ, რაკილა დღევანდელი მკითხველი — ახალი თაობა — მანქანს გაგვარდა, სხვა ცნობიერებასა და ფასეულობების, მაგრამ სწორედ ქართველებად მათ ჩამოყალიბებას სჭირდება ეს ტექსტები, ხოლო რაც შეეხება „გადარჩენას“ იგი ჩემთვისაც ახალია, ახალი თავისი ინფორმაციით, პროცესების წარმოჩენითა და განაწილებით და, რა მოულოდნელიც უნდა იყოს, ფორმით, მოუხედავად იმისა, რომ მას აკლია კაკის ხელი.

საქმე ის გახლავთ, რომ როდესაც აკაკი ბაქრაძე ერთი თუ ორი ფრაზით, შესაბამის კონტექსტში იმას მოიწინავეს, თუ რა უნდა თქვას შემდეგ და რა უნდა დაწეროს, მას თან ახლავს შემოქმედებითი პროცესისათვის დამახასიათებელი ინტროგა — როგორ უნდა თქვას? და მკითხველი უკვე თავად აგრძელებს ფიქრს და მონაწილე ხდება იმ შემოქმედებით პროცესსა, რომელიც ჩვენი თანამოქალაქეობით ცოცხლდება, მოუხედავად იმისა, რომ ამ პროცესის ინსტიტუტური და წარმართული უკვე აღარ არის ამქვეყნად.

სწორედ ესაა სიტყვის მაგია და ჭეშმარიტი შემოქმედების უცხოობები თვისება — დაუხსნელელობა. რა გენიალურიც უნდა იყოს სიტყვა, იგი მხოლოდ კონკრეტულ მკითხველში (მსმენელში, მაყურებელში და ა.შ. რეციპიენტში) აგრძელებს თავის არსებობას და აქ და ამ დროს თითქმის მთავრდება კიდევ, ოღონდ მოქმედებითაა, რადგან რეციპიენტი მას უკვე სხვაგვარად დაასრულებს თავისი დროის, ადგილისა და პიროვნული მზაობის შესაბამისად.

„გადარჩენაში“ ფრთხილად, მე ვიტყვით, სათუთად წარმოჩენილია ქართული მწერლობის ბრძოლა ეროვნული სულის გადასარჩენად — ბრძოლა ზოგჯერ აშკარა ტრაგიკული შედეგით და ზოგჯერ კი შეფარვითა და შემოქმედის გაორებით.

დღეს, როდესაც ყველაფრის თქმა შეიძლება და ყველაფრის დაწერა, სიტყვას შეთამამებული ასალგაზრდობისთვის გაუგებარია, თუ სიცოცხლის რისკის ფასად ქართველმა მწერლებმა როგორ შეძლეს ეროვნულ ფასეულობათა შენარჩუნება და გადაცემა. სწორედ ამასუა „გადარჩენაში“ ლაპარაკი.

ამ წიგნის ერთ-ერთ თავს ეპიგრაფად წამძღვრებული აქვს ფრანგული ანდაზა — „ყველაფერი უნდა თქვას, მაგრამ მასტკლით არ უნდა ჩაუდეს“. მაგრამ მასტკლის გარე და შემოქმედს სხვა განაწიწი ელის, უფრო მკაცრი და გაუსაჩივრებელი — დროისა და მომავალ თაობათა განაწიწი.

აკაკი ბაქრაძე მეტად დამაჯერებლად წარმოაჩენს, რომ მკაცრი განაწიწის ნაცვლად ჩვენს დიდ მწერლებს ათასი მაღლობა უნდა ეუთხრათ იმ გამგებდაობისთვის, გონიერებისთვის და ისტატიკისთვის, რომლითაც მათ შეძლეს სკილასა და ქარიბდას შორის გავლა და ქართული მწერლობის ღირსების გადადარჩენა.

თუმცა არა მხოლოდ მწერლობისა.

მხოლოდ ერთ ფაქტს მოვიხსნებ.

2004 წლის სექტემბერ-ოქტომბერულ კულბ „ომგვას“ საგამოფერო დარბაზში იოსებ მიქდაველის ჟურნალის „თეატრი და ცხოვრება“ მხატვრების გამოცენა მოვაწყვე, როს-

ტომ ჩხეიძისა და კარლო ფაშულის დახმარებით და თანადგომით. აქ იყო ლალო გუდიაშვილის ელენე აბულაძის, მიხეილ ჭიაურელის, შალვა ქიქოძისა და სხვათა, ფაქტობრივად, დღემდე უცნობი ნამუშევრები, იმ ახალგაზრდა მხატვრებისა, რომლებმაც ამ ჟურნალში აიდეგეს ფეხი. მათ შორის — დღეს უკვე მიწვეებული მხატვრის, მახარობლიძის ორინახატი, ერთი — 1921 წლით, მეორე — 1924 წლით დათარიღებული. ორივე ეს ნახატი ამ წლების ორი ქართული ტრაგედიის გამომხილია, ერთი — საქართველოს ოკუპაციის, მეორე — ავეღისტოს შეთქმულების სისხლში ჩახშობის. ჩონჩხები, სიგნალები ცეცხლ, ძალადობა და კომპარი გეგურებს ამ სურათებიდან. ორივე სურათის უკანა მხარეს გალაკტიონის ორ-ორი ზეკარი აქვს წარწერილი, მაგონი გალაკტიონისევე ხელით, რომელიც მახარობლიძის მეგობარი იყო.

სხვათა შორის, ამ წლების ანალოგიური ხასიათითა და სახეებით ასახვამ შემდეგ პოეზიაშიც იჩინა თავი, ეს აკაკი ბაქრაძესთანაც ჩანს — ეტყობა, ერთნაირი ხედვა ამ ტრაგიკული მოვლენების ჩვენი საზოგადოებისათვის მართომში ამ იყო დამახასიათებელი, მეორეც ასევე იჩინა თავი, თუნდაც კოლხა ნადირაძის ცნობილ ლექსში (დაიწერა 1969 წელს, დაბეჭდა 1985 წელს): „ნათელი დროში, მოღერილ ყელით, თეთრი ცხელი მკვდომი, ნაბიჯით ნელით, შემოდიოდა სიკვდილი ცელით“ სინამდვილის ამ ორ ხატს შორის, ნახატსა და ლექსს შორის ორმოცდახუთი წელია, ხედვა კი ერთნაირი.

ამ ლექსის გამოქვეყნების გამო 1985 წელსაც დაისაჯერნ. სიტყვა ისევ განმეტქვა.

სურათი კი დაიხატა, მაგრამ ხომ უნდა გამოქვეყნებულიყო და ჟურნალის რედაქტორმა ზურბს მიმართა, პირელს დახატვის თარიღად 1924 წელი მიანერა და ნეიტრალური სათაურით დაბეჭდა. თუმცა ვისაც უნდა სკოლინდა, იცოდნა, რა იდეა ამ სურათის უკან. ერის სული მანაც ცოცხლობდა.

ერთი კია, არც ბოლშევიკები იყვნენ უხედეველი და ყრონი — დროდდარი არბევედნ მწერლებს და საერთოდ, ნელოვინა — „თავტრება და ცხოვრება“ 1926 წელს დახურეს. შემდეგ ისიც ხომ ვიცით, რომ დახვრიტეს მიხეილ ჯავახიშვილი, ტკიან ტაბიძე, თვითმკვლელობადად მიიყვანეს პაოლო იაშვილი...

ისიც ხომ ცნობილია, რომ 1924 წლის ტრაგედიაზე ოთარ ჩხეიძის რომანი „ბორიაკი“ თავის დროზე მთლიანად ვერ დაბეჭდა, ცენზურამ ყველაზე მწვავე თავები ამოილი. ეს თავები შემდეგ გურამ ასათიანმა დაბეჭდა რუსულად „Литературная Грузия“ — „მ. ოლნად ის. კონცხურის თვალის ასახვევად საერთო სათავალით თავების ოდენობა ქართული გამოცემის ოდენობას დამხვევოდა. ბუნებრივად, ეს ორი ტექსტი ერთმანეთს ავსებდა და მკითხველიც ორივეს კითხულობდა, რომ მთლიანობაში გაეაზრებინა რომანი...

მოკლედ, ვისაც პინტერესებს, როგორ იყო ყველაფერი ეს და როგორ გადარჩა ქართული სული, მან უნდა ნაკითხოს „გადარჩენა“.

აკაკი ბაქრაძის ამ მრავალტომულის გამოცემა, რა თქმა უნდა, პატივის მიგებაა ამ დიდი ქართველი მოღვაწისთვის, მაგრამ არა მხოლოდ... ეს წიგნები ჩვენ უფრო გვიჩვენებდა ჩვენს შემდეგ მოსულთ — ფიქრისა და განსჯისათვის, ბევრი მათს გასაგებად და სულის წურთინისათვის, ეს კი მთავარზე მთავარია.

მთგზაურბმა ათრბის ბანბაში

ნიხობ
იოსებბ

აღსრულდა ჩემი ბავშვობის დროინდელი ოცნება — აფრიკის კონტინენტის ნახვისა. თვითმფრინავის ბორბლები კენის მინას რბილად შეეხო. მირბის ლაინერი საფრენ ბილიკზე, გონებაში ამოტივტივდა ეკრანზე ნანახი და განცდილი საოცარი კადრები — ჯუნგლების, საფანების, უდაბნოს; ჭრელჭრელი ზებრების ჯოგები, აყლაყულა ფირაფები, თავგასიებული ბეჭემოტები, ბრუ-ცინი მარტორქები, კაკლის მურაბასავით შავი და ავზე ავი აფრიკელი კამერები, ღინჯი და გონიერი სპილოები, ანტილოპები, მსოფლიოს უდიდესი კატები — ლომები, ავაზები, ლეოპარდები და ვინ მოთვლის კიდევ რა?!

აი, შეჩერდა ლაინერი, ისევ თავაზიანად გაგვიღმა მშვენიერმა სტიუარდესმა, როგორც აფრინამდე და მშვიდობით დაფრნა მოგვილოცა. ერთი სული მაქვს, როდის დაიწყება ეს ჯურსია. ძალიან სწრაფად შესრულდა ყველა აუცილებელი ოპერაცია და ჩვენც ჩვენი ბარგი-ბარხანით მშვენიერ, კომფორტულ ავტობუსში მოვკალათდით. იგი არაფრით არ ჰგავდა თბილისურ 18 ნომერ ავტობუსს, რომელიც ისეა დანჯვრულ-დანჯვრული, რომ მე თუ მეოთხეა, სხარტული გამოთქმები: „ეს ჩემის თვრამეტიანი“ და „ეს ჩემის გადანჯვრული“ მისი ნახვის შემდეგ ნამოსცდა ნიჭიერ ქართველ კაცს.

მიქრის ავტობუსი ლარევით სწორ გზაზე და თავი ზღაპარში მგზობია. ნუთუ შეიძლება, ამ ჩამორჩენილ, ნახევრად კაცობიების ქვეყანაში ასეთი უნაკლო გზები არსებობდეს და ჩვენს უძველესი კულტურის სამშობლოში ან ბებრის ნიფხავით დაკრებული აფაღიტი გვოს, ან სულაც აყრილი იყოს, ან კიდევ სახსევრად დაგვებული.

ასი პროცენტით დარწმუნებული ვარ, გლდანის მასივიდან ფსიქიატრიულ საავადმყოფოშიმდე არსებულმა გზამ გაგიფა იქაური ავადმყოფების დიდი ნაწილი. საკმარისია, ერთი-ორჯერ იმგზავროს კაცმა იმ გზაზე და მისამდე მისულს უკან აღარ გამოუშვებენ. თუ გაგიფებას დაეაურჯა კაცი, ტვინის შერყევა და ნევროზი მაინც განადგურებული აქვს.

3-4-საათიანი მგზავრობის შემდეგ ერთ მშვენიერ პალმების ხეივანში გაჩერეს ავტობუსი და ვისაც ბუნებრივი მოთხოვნილების დაკმაყოფილება სურდა, კომფორტულ ტუალეტებზე მოუთითეს. ისიც შეასვენეს მგზავრებს, რომ აქ კანბილიზმი ჯერ კიდევ არის და თუ „ფეხის გამოასა“ გადანჯვრეტ, მხოლოდ აქვე, ახლომახლო ისერიწნეთ. ჩამოვედით და მივედ-მოვედეთ იქაურბას. იმხელა ტყეში, ცოტას თუ აღეძრა ტუალეტში შესვლის სურვილი. მეც, რა თქმა უნდა, როგორც ნახევრად ტყეში აღზრდილმა კაცმა, ჯუნგლებში ვეღუთ თავი და ვირიო ბილიკს გაუყევი. ბუნების სილამაზემ ისე გამიტაცა, რომ სულ უფრო და უფრო სიღრმისკენ მივინჯედი. თან გჭკარობდი, თხოუბეტი ნუთი გვექინდა მოცემული და დაბრუნება არ შემგავიანდეს-მეთქი, შეჩერდა, საათს დაეხედე და...

თავში რალაც მიმიგ საგნის დარტყმა ვიგრძენი. უგონოდ გავიშლართე ჩემი ოცნების მინაზე. თვალი რომ გავახილე, სოფლის მოედანზე, ველური ტომის ბელადის ფეხებთან ვეგდე გულალმა. გონება ჯერ ისევ დაბინდული მქონდა, მაგრამ მივხვდი, ჩემი აღსასრულის დრო რომ დამდგარიყო და თვალები ისევ მივსულე, დოლის ბრავბრუგმა და ველურმა ყიფინამ გონზე მომიყვანა. ალბათ ჩემი შებრანვის ცერემონილი დაიწყო-მეთქი, გავიფიქრე და დაკვირვებით შევხედე ბელადს. მშვენიერი, კეთილშობილი კაცის ლიმილი მილიზდა.

ეს კაცი ჩემი ქვეყნის წარმომადგენელს ჰგავსო, — მეგრულ ენაზე უთხრა ბელადმა თანასოფლელებს და მეც მეგრულად მომმართა:

— სი მარგალიო, კოჩი? — ვიფიქრე ტვინის დაზიანების გამო მოჩვენებები დამეწყო-მეთქი და ისევ გავითმე.

— ბარდლე, წყარი ქოშენი მადასიო! — იყვრა ბელადმა და წყლით სასე ჭურჭელი დამაცალა ვილაცამ სახეზე, როგორც იქნა, გონს მოვედი და ნამოვეყეტი.

— სი მარგალიო, კოჩი? — გამიმორა ბელადმა.

ქო-მეთქი, ვუთხარი და აბლავლა სიხარულით.

— საკნი გოლუაფირო, ჩქიმ დუტი, ჩქიმ ჯიმა!... — ბლაოდა ბელადი. მისი სათრითა და პატვისცემით მთელი სოფელი ტირიდა. გული რომ იჯვრა ტირილით, ცრემლები მოინმინდა და დამტერეული ქართული მომბინა:

— მაგნებმა ყველამ სუფთა მეგრული იცინა და ჯობია, ჩვენ ჩვენთვის ქართულად ვილაპარაკოთ... სკერტნო. ძალიან მაინტერესია, რა ხდება საქართველოში. მე რომ გამოვიქცი, 1991 წელს, არეულობა-დარეულობა იყო და არ მინდა მაგნებმა გაიგონ ჩვენი ცუდი ამბავი. შენ ხომ იცი ქართული კარგა?

— კი, როგორ არა, მამა ქართული მყავს და დედა გურული, ბებია მყავდა მეგრული და მან მას-

ნავლა მეგრული. კარგად არ ვიცი, მაგრამ გაქცეულ მეგრულს მოეპარუნებ.

— ხო! ნეტავ მამინ შმეხვედროდი, აქ რომ მოვროდი და მოგებრუნებინე უკან, რა მინდოდა მეგრულ კაცს ამ კაცობაში მამაძალეუბნი? ახლა აღარ ჭამენ ადამიანს, მაგრამ მე რომ დამიჭირეს მაგნებმა, დასაკლავად და შესაჭმელად ჯუნდოდი, თორემ ბელადად კი არა.

— შესაჭმელად თუ უნდოდი, ცოცხალი როგორ გადაურჩი ან ბელადად რატომ აგირჩიეს?

— გეტყვი ყველაფერს. ის მითხარი, რა გქვია შენ, სახელი?

— გიორგი.

— ხოხ, შენ სახელს ვენაცვალე და შენთან შხევედრის წუთებს კიდო. აქედან გაქცევაზე არც იფიქრო. ვერც გაეცევი ამ გაუფუჭებულს და რომც გაეცე, აუცილებლად დავიჭერენ და გაზრახულებმა შეიძლება შეგჭმონ კიდეც. ხო, მართლა, მე ძუკუ მქვია ნამდვილი სახელი, მაგნებმა აქაური სახელიც შემარქვეს დამატებით — ხრუტო ბუნგო — სპილოს ხორთუმს ნიშნავს ეგ, წარმოშობით ბანიძენ ვარ მე.

— რატომ მაინცდამაინც სპილოს ხორთუმი?

— დიდი ცხვირის გამო, აქ წესად აქეთ, ვინც რას ჰგავს, იმას არქმევენ. აგერ, შენ პირდაპირ მალალი და თავგატრეცხლებული კაცი რომ დგას, ზებრას პენისი ჰქვია მაგ უპატრონოს — არადა, ნამდვილად ჰგავს მაგი იმას. სულ ასეთი უცნაური სახელებია აქ: არწივის ნისკარტი, სპილოს ფუნა, ანტილოპის უდი, ლომის ფავარი და ა.შ. ჩემი სახელი ძალიან მოეწონათ მაგნებს და ახლა ყველგან მესამეს ძუკუ ჰქვია. კიდო კი, მეორე სახელიც აქვენ, თორემ ეშმაკი ვერ გაარკვევდა ვინ ვინ არის. დაიბადება ბავშვი და მაშინვე ძუკუს არქმევენ, იშვიათად ბარდელუს ან ლინტუს. ყველაფერი ეს ჩემი ხათრით, სიყვარულითა და შოთით. მაგნები თუ არ შეაშინე და შენს ძლიერებაში არ დაარწმუნე, მასხრად აგაცდებენ. ხო, მართლა, ჩემი ხათრით ამ სოფელს ბანძა ჰქვია. მეც შენსავით გათიშული მომთარისე და ბელადს ჩააბარეს ჩემი თავი, როგორც კარგი ნანადირევი. რატომღაც კი თვალზე მწახა მაგან მე და შესაჭმელად ვერ გამიმეტა, თან ნამეტანი გამძადრივს ვიყავი. გონზე რომ მოვედი — ვეჭიდათოთ, მითხრა ღეგუან-ჭუგუან-პაკოდოდი ტაკომ — ასე ერქვა ბელადს. ვალე ჯგირომეთქი, ვუთხარი მაგას. რა მენალვებოდა, ჩორნი პოიასი მაქვს კარატეში, ძიუდოს ვეჭიდაობ და ბოქსიორიც ვარ კიდო. მკვდარივით დავაგდე მაგ უბედური ჩერეზ მინუტე. ბელადი მოგვიკლესო, იყვირა მთელმა სოფელმა და დაიწყეს, მაგრამ დედა უუტირე — ჩერეზ დესტი მინუტე მიწაზე ეყარა მაგნები ყველა. დაინახეს ქალებმა ეგ ამბავი და ყველა ჩემი ცოლი გახდა იმ მინუტიდან. შეხედე რა ქალებია, სიღამაზის კონკურსზე რომ გაიყვანო, გადარევენ მსოფლიოს. წამოყვანეს ქალებმა მდინარეში, კარგად გამაზნავეს, მერე ბელადის ქოხში შემოიყვანეს და ათი ქალი ჩადგა რიგში ჩემთან საალერსოდ. დღეს ეს გეყოფაო — მითხრა მათში ყველაზე უფროსმა. იმ დღიდან ყველა ჩემი ცოლია, ფარული კნქისკრით შემოდინა ჩემთან. ზოგი მეალერსება, ზოგი რალაც ქონს მისვამს ტანზე, ზოგი მასაქს მიკეთებს, ზოგი მფხანს, სადაც ვეტყვი და ვარ ასე განცხრომაში.

— კი მაგრამ ნუგუან-ჭუგუან-პაკოდოდი ტაკუ სად წავიდე?

— მაგი გააგდეს სოფლიდან, როგორც ღაჩარი და უვარგისი ბელადი.

— მეგრული ენა საიდან იცინა ამ ველურებმა?

— მაგნების მიჯღარულ-მოჯღარულ ენა ვერ ვისწავლე მე თვითონ — ტყანტყალანც იჩიბუ და მეგრული ვასწავლე, ჩემი ტყბილი და რბილი ენა. ახლა მხოლოდ მოხუცებმა იცინა თავიანთი ლაპარაკი. საშოცადექსი ბავშვი მყავს და ყველას ძუკუ ჰქვია. ერთს რომ დავუძახებ რომელიმე დედა, ყველა მორბის მასთან, ასეა ეს. აირჩი რომელიც გინდა ქალი და ქართულ ქორწილს გადაგიხდი, გიორგი, ყველანიჩი საშუალება არსებობს მაგისთვის. ვენახი გაუგზავნებინე ველური ვაზით. ისეთ ღვინოს ვაყენებ, მხოლოდ ჩემს მეგობარ მიტუს თუ ექნება მაქსაანო — მაგან მასწავლა პირველად ღვინოს დაყენება. კამერები მოგაშინაურე და სულელისავე ვაკეთებო. სიმინდის ყანები აქვს ყველას. რისი მოშინაურებაც შეძლეს, დანყებულნი გარეული იხვით და დამთავრებული ანტილოპა გშუთი, ყველანიჩი საყელი გვყავს.

მედიცინის საქმე მაქვს აწყობილი ძალიან კარგად, თან მეურნალობა უფასოა. თვითონ მაგნებსაც კი აქეთ რალაც რალაც საშუალებები, მაგრამ მე სამედიცინო განათლება პიტერში მაქვს მიღებული — ქალების გინეკოლოგი ვარ მე თვითონ. პირველად მაგნების ქალის მშობიარობას რომ ვუყურე, გადავირე კინაღამ კაცი. ვიღაცა გადაბერებული, ტურტლიანი ექიმბიში ჰყავდნენ მაგნებს — ამბა-თბიკო-ხირი-სეუი. დაანვინა მაგან ქალი გულადმა, ლიცომ ნავერს, თოვაზე, მიადო პირი იმ ადგილზე საიდანაც ბავშვები გამოდიან ხოლმე და დაიწყო პუტუნე. თურმე ბავშვს ესვენება: გამოდი გარეთ, თუ კაცი ხარ, ძალიან სტკივა დედაშენს და შეიბრალე მაგო. მერე გავიგე მაგისი ბალტაქნია, შარლატანი და მამაძალა მაგი, თან პედეროსტი. იგიც გააგდეს სოფლიდან. მაგ ოხრებს ნესად ჰქონდათ, რომ მშობიარე ქალს კი არ უნდა ეყვირა ტკივილის გამო, მის მაგივრად მხოლოდ ბავშვის მამას შეეძლო ყვირილი. ამბა-თბიკო-ხირი-სეუი რომ არ გაეცდნო სოფლიდან, ნახევარი მოსახლეობის მამა ვარ მე და ხომ დამხეთქადნენ ყვირილით ყველა მშობიარობაზე. ახლა საათითი მაქვს საქმე აწყობილი, სპრეიალური ქოხი ავაშენებდი სოფლის ცენტრში, საავადმყოფოც ის არის და აფთიაქიც. ამიტომაც, მე რომ ფეხტეშე მეგება მთელი სოფელი, რაც სჭირდებოდათ, ყველაფერი მოგვარებული აქეთ მაგნებს. ახლა ჩემი ძეგლის დადგმას აპირებენ და ნებას არ ვრთავ მე. ბელადი ამაყიც უნდა იყოს, ჟესტოკიც და სკრობინიც, მაშინ სჯერა ხალხს მისი, ასეა ეს. რა სჭირა პამიტანცი, ის პიროვნება იყოს ნორმალური, ვისაც მაგას უდგამენ, მაგალითად.

ერთი საზიზღარი და უფასო პრივიკა ჰქონდნენ კიდო აქაურებს. მამაკაცი რომ მოკვდებოდა, უფროს ვაჟს მამისთვის კუტას ნახევარი უნდა ჩაეკვნიტა კბილებით, დაეღვინა და ჩაეყლაპა უბედურმა... — თფუო, გადაფურთხა და შევიწხა ძუკუ ბელადმა. რამ მოაფიქრებინათ მაგ ოხრებს ამისთანა ატერატიტელნო პავედენი? რომ მასხენდებო, ახლაც გული მერევა — გადოსტ! — როგორც რუსები იტყვიან ხოლმე.

მე გადავარჩინე მაგის გაკეთებას მაგნები. დავარწმუნე, რომ მაშინომიც არის ცხოვრება და მამათქვენს იქაც

დასჭირდება მაგ ორგანო-მეთუ. მართალი ხარო, მითხრენ და მას შემდეგ პირი აღარ დაუტყარებიათ ზედ.

— ძუკუ პატენი, თქვენი სურვილით წამოხვედით აფრიკის სანახავად, თუ?..

— ვინუფდენი ვიყავი. სამშობლოს სიყვარულს შევეწირე, ვისაც საქართველო უყვარდა და მისთვის სულს არ იშურებდა, არც ერთი არ მოსწონდათ იმგნეს, ყველა მოსაყვალად გაგვიმეტა ზუნტად. ეროვნული სულის ბევრ კაცს ამოაძვრეს პატრიოტული სული. მეც მაგნიერების სიაში ვიყავი, შემეშინდა და დავახვიე...

გავანებოთ ახლა პოლიტიკაზე ლაპარაკს თავი და საქართველოზე მითხარი რამე, — ცრემლით გავესო ძუკუს თვალები. შევატყვე, ბურთი გაეწხირა ყელში, ტირილი უნდოდა, მაგრამ ვერ გაბედა, ლაჩრობას დასწამებდნენ ბანძელები.

— ძუკუ პატენი, საქართველოში „ვარდების რევოლუცია“ მოხდა, სხვა პრეზიდენტი მოვიდა სახელმწიფოს სათავეში.

— ხოი! ვარდებს რას ერიოდნენ — ბევრი ხომ არ გააფუტეს ვარდები?

— არა, არა, ერთი ღერი ვარდი ეჭირა ხელში მიხილ სააკაშვილს და იმ ვარდით გააფუტა ედუარდ შევარდნაძე, ისე, რომ ის ვარდი არ დაზიანებულა.

— სააკაშვილი ვინ არის ახლა?

— პრეზიდენტი, ძუკუ პატენი — ნახევრად მეგრელია.

— რატომ ნახევარი, მთელი მეგრელი ვერ იშოვს, მეგრელების მეთი რაა სამეგრელოში?

— ნახევრად მეგრელია, მაგრამ იმხელაა, მესამედიც რომ იყოს საკმარისია.

— ცხოვრება თუა აწყობილი, ის არის მთავარი, თორემ პრეზიდენტად მიხილი იქნება თუ ლინტუ, რა მნიშვნელობა აქვს მაგას.

— ნელ-ნელა აგვარებს საქმეებს. რაც პრეზიდენტად ავირჩიეთ, თვითმფრინავიდან არ ჩამოხვალა. დღეს რომ ჩამოვა, ხვალ ისევ ადის, სამაგიეროდ, მთელ მსოფლიოს გააცნო საქართველო და ქართველი ხალხი, ყველა რაღაც-ი გავეხმარება, ყველა რაღაცას გვიპრდება და ვნახოთ, რა მოხდება. ხო, მართლა, ჯარი და შეიარაღება მოწესრიგდა, ისე აღარ არის, ჯარისკაცებს ცალ-ცალი ბათინკა რომ ეცვათ და ვიღაცის გამოწაცალი დახეული ტანსაცმელი, ტილები რომ ეხვიათ და მშივრები რომ იყვნენ.

— სოფლის მეურნეობის და მრეწველობის საქმე როგორ არის, გიორგი?

— მაგ საქმეში ჯერჯერობით არაფერი გაკეთებულა, ერთიც ნულზეა და მეორეც.

— აბა, ძალიან ცუდად ყოფილა საქართველოს საქმე და ეგაა. ხალხი თუ არ დასაქმებს და არ გააძღეს, უსაქმურობა და შიმშილი მოსაპოვს მაგნებს. უსაქმური კაცი პოტენციურად ქურდიც არის, ლოთიც, ნარკომანიც, მათხოვარიც და ყველაფერი უბედური. ვავა, ვავა! ჩქიმ გაჭირვებული, გოლიტიარინეჩი საქართველო და ქართველები. მე შენს აქედან გაშვებას არ ვაპირებდი, ჩემს პირველ მოადგილედ მინდოდა აშერჩი, მაგრამ არ გამოვა არაფერი. ნადი

შენ ჩვენს მშვენიერ სამშობლოში და მიდი პირდაპირ პრეზიდენტთან, ჩემგან უთხარი მაგას:

მე კაციქამები ადამიანებად ვაქციე, მეგრული ვასწავლე, ჩვენებურად მღერიათ და ცეკვავენ, დედები შვილებს მეგრულ „ნანას“ უმღერიან და თქვენ რა გჭირთ იმისთანა, განათლებული, შრომისმოყვარე და თავის ქვეყანაზე მუყვარეზული ხალხი ვერ დაასაქმე-თქვა. თქვენ რომ ვენახის, ხეხილისა და გარეული ნადირ-ფრინველის მომინაურება არ გჭირდებოდათ, ფესზე დააყენეთ სოფლის მეურნეობა, მრეწველობა და აყვადება ქვეყანა-თქვა. ჩაინერე ახლა ჩემი მობილურის ნომერი და აუცილებლად შემატყობინო, რაც მოხდება, გეხვენები, გიორგი, აუცილებლად დამირეკე. შენს საბუნებლად ჯარის ნაწილს გამოუმეცენ სხვალ და აქამდე რომ არ მოვიდნენ, ნადი და სადაც ამ გათახსირებულებმა დაგაციქრეს — ფესსადგილთან ახლოს, სად-ღაცას, გზისპირში გაჩერდი, რომ ნაგყვანონ. ჩვენზე არაფერი თქვა, გეხვენები.

ახლა საქმელ-სასმელს მოიტანენ მაგნები, ცოტა ვიპურმარილი და გაგაცილებენ ისინი, ვინც შენ აქ მოვიყვანა. ერთი სათხოვარი მაქვს, თუ აქეთ მოხვდე, ერთი მანქანის აკუმულატორი წამომიღე მობილურის დასატენად, მეთი არაფერი მინდა შენგან.

ათ-თხუთმეტ წუთში ისეთი პურმარილი გამოშალეს, მართლა ბანძამ მეგნა ჩემი თავი. რა არ იყო სურფაზე: გოჭი, იხვის საცივი, ცხელი ლობი, მჭადი, კუჭმაჭი, სოფლ-გუნი, მთლიანად შემწვარი ზაქი, ლორის სუკები და მართლაც საუკეთესო ღვინო.

ძალიან კარგად ვიქეფეთ, ადგილობრივები გადაირივნენ, „ძაბრა“ რომ წამოვიწყე — მეგრული სცოდნია ამ კაი კაცს, კიდევ კარგი, რომ წამოვიყვანეთო. ყველა მღეროდა და ცეკვავდა. ერთი ნახევრად შიმველი ანგელოზი თქალიშვილი მომეტმანსა და აღარ მცლილდებოდა. ჩემს ქოხში ნავიდეთო, მეგრულად მითხრა, მაგრამ ვერ დავარღვიე ქართული ზნეობის ნორმები და ზრდილობიანად უარი ვუთხარი. კისკისებდა ქალიშვილი და სახეზე მეფერებოდა ნატიფად თლილი თითები. მართლაც, საოცრად ლამაზი ქალები ცხოვრობენ აფრიკის ბანძაში და ცოტა არ იყოს, გული მწყდებოდა, ასე უცხად რომ უნდა დამეტოვებინა იქუაურობა, მაგრამ როგორც ბელადმა მითხრა, ისე მოვიქციე.

ცენტრალურ გზამდე გამიყვანეს ველორებმა და ზუსტად იმ ადგილზე დამეშვიდობნენ, საიდანაც მომიტაცეს. გამცილებლები ტყეში მიიმალნენ და პოლიციის მანქანაც გამოჩნდა. ჩამსვეს და მიმამბრანეს სასტუმრომდე. ყველას ვუთხარი, ტყეში ღრმად შევდი და გზა ამეზნა-მეთქი. დამიჯერეს.

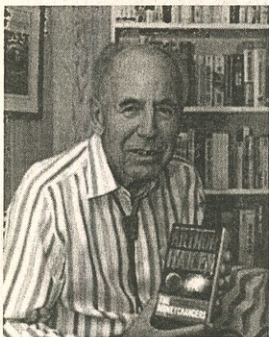
საოცარი მხარეა აფრიკა, მაგრამ რაც მე გამეგრელებული ველორების დასახლებებში ვნახე, აღარასოდეს დამავინდებდა. თურმე რამხელა სასწაულების მოხდენა შეუძლია საზოგადოების მმართველ ძალას, თურმე ამ ძალაზეა დამყარებული ქვეყნის აყვავება და გაჩანაგება, სიმაძლერეც და შიმშილიც, სიხარულიც და ცრემლიც. აი, რა ვნახე აფრიკის ბანძაში.

გარდაიცვალა არტურ ჰეილი

ბაჰამის კუნძულებზე, 84 წლის ასაკში, გარდაიცვალა ცნობილი მწერალი არტურ ჰეილი. მისი მეუღლის, შეილის თქმით, მწერალი ძილში აღესრულა. ექიმების აზრით, სიკვდილის მიზეზი ინსულტი იყო.

არტურ ჰეილი 1920 წლის 5 აპრილს დაიბადა ინგლისში. მეორე მსოფლიო ომის წლებში ინგლისის სასაზღვრო-საჰაერო ძალებში მსახურობდა, მერე კი ჩრდილოეთ ამერიკაში გადასახლდა და ჟურნალისტობა დაიწყო. 1969 წლიდან ჰეილი და მისი მეუღლე ბაჰამის ერთ-ერთი კუნძულზე, ნიუ-პროვიდენსზე ცხოვრობდნენ, ქალაქ ლიფორდში.

1950 წლის მიწურულს დაიწყო ჰეილის მძაფრსუფთიანი რომანების წერა, რამაც საყოველთაო პოპულარობა მოუტანა მსოფლიოში.

არტურ ჰეილის 11 რომანი აქვს შექმნილი, რომლებიც მსოფლიოს 40 ქვეყანაში 38 ენაზე არის გამოცემული, წიგნების საერთო ტირაჟი კი 170 მილიონი ეგზემპლარს შეადგენს. ჰეილის რომანთაგან ყველაზე გამორჩეულია: „საბოლოო დიავოლი“ (1959), „სასატურო“ (1965), „გადატვირთვა“ (1968), „აეროპორტი“ (1968), „ბორბლები“ (1971), „ძლიერი ნაჰალი“ (1984).

წარმატების უცნაურობანი

უცნაურსახელოდებიანი წიგნის „ტამს, ისერიბი და ფოთლები“ ფერინერო წარმატება მოულოდნელი იყო როგორც თავად ავტორისთვის, ასევე გამომცემლებისთვისაც.

ჯერ კიდევ გასულ წელს ყველა-სათვის უცნაო მწერალ ქალს თვლიან თავიდან ძლივს გაჰქონდა თავი. ბოლო ომის გამოცემული თუმორისტული წიგნი ძნელად იყიდებოდა. ბი-ბი-სისთვის შეთხზულ რადიოპიესებში

გროშებს იღებდა. სახლის რამდენ-ჯერმე დაგირავებამ მოუწია. გაფუჭებული სანაცვლოდ, ახალი კომპრეტორის ყიდვაც კი ვერ მოეხერხებინა.

ჟურნალისტობაზე წიგნის დაწერა ტრასს ყოფილმა გამომცემელმა უკანახა, მას შემდეგ, რაც საგან-მანათლებლო რადიოპროგრამაში მისი გამოსვლისთვის მოუწმენია.

წინადადებას მწერალი ენთუზიზმით შეხვდა და ექვსი თვის შემდეგ წიგნი მზად იყო. ბროშურის სპეციფიკურობიდან გამომდინარე, პირველი გამომცემა მეტად მოკრძალებული ტირაჟით (15000 ეგზემპლარი) დაიბეჭდა და მაშინვე დაიწყო წარმოუდგენელი რამ — წიგნის მაღალიყიდვანი ერიტიმორის მიყოლებით მოდიოდა შეკვეთები, პრესაში აღფრთოვანებულ კრიტიკოსთა რეცენზიები გამომჩნდა, უნივერსიტეტებმა წიგნი სასწავლო პროგრამაში შეიტანეს, როგორც სავალდებულო ლიტერატურა. გავიდა თვე და ტრასის წიგნი, რომლის ტირაჟი ამ დროისთვის უკვე ნახევარ მილიონამდე ავიდა, მყარად დამკვიდრდა ბესტსელერების სიის პირველ ადგილზე.

„101-ე ოთახი“ ლონდონის მუზეუმში

ლონდონის ვიქტორიას და ალბერტის გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმის ნიმუშთა მსოფლიოში უდიდესი ნაკრები ახლახან უჩვეულო ექსპონატი — თაბაშირის სკულპტურით შეიკო. იგი ბი-ბი-სის ანტი-ფაშისტური მაუნუქებლობის ინდიეთის რედაქციის ცნობილ 101-ე კაბინეტს წარმოადგენს. აქ მეორე მსოფლიო ომის დროს ორი წლის განმავლობაში მუშაობდა ორუელი.

მკვლევართა დიდი უმრავლესობის აზრით, სწორედ ეს ოთახი აღწ

ერა მან წამების საცნის სახით თავის ანტიუტოპიაში „1984“.

შენობის, რომელიც მკითხველთა რამდენიმე თაობისთვის „ყველაზე უარესის“ განსახიერებად იქცა, შემონახვის იდეა ბი-ბი-სის შენობის გენერალურ რეკონსტრუქციასთან დაკავშირებით დაიბადა, რომლის დროსაც 101-ე კაბინეტი დაინგრა. სკულპტურა ინგლისელმა მოქანდაკე რეიჩელ უაითრედმა შექმნა, ცნობილმა თავისი ფაშისტის მსგავსი პლათა მონუმენტით, რომელიც გენა-შია აღმართული. 1993 წელს რეიჩელ უაითრედმა ტერნერის, ხელოვნების დარგში ყველაზე პრესტიჟული ინგლისური პრემია მიენიჭა მე-19 საუკუნის დროინდელი ლონდონური სახლის ინტერიერის შექმნისათვის.

ძეჰენის ლიტერატურული რუკა

რას წარმოადგენს დღეს კოლუმბოს ლიტერატურა? თანამედროვე კოლუმბოს ლიტერატურას კი დღეს ტონის აძლევენ გაბრიელ გარსია მარკესი და ალფარო მუტიხი. მოუხედავად იმისა, რომ მათი ავტორიტეტი შეუცვლია, ახალგაზრდა მწერლებს არ სურთ ამ მწერლების ჩრდილქვეშ ყოფნა და საკუთარი გზის გაკვალვას ცდილობენ. ყველაზე აქტუალური სადღეისოდ დანაშაულის თემაა, ნარკომაფია ხომ უკვე მრავალი წელია კოლუმბოს უმწვავეს პრობლემად არის ქცეული. ამითაც აისხნება პუბლიცისტისკის მიმოთქმა ცხოველი ინტერესი... დღეს პუბლიცისტები სა რომანზე უფრო აქტიურად კითხულობენ — ამბობს კოლუმბოს ერთ-ერთი საუკეთესო პუბლიცისტი უილიამ ოსბინი.

რაც შეეხება ახალ ავტორებს, მათ ნაწარმოებებს მკითხველი დიდი ინტერესით კითხულობს, სკულპტორი კი სწავლობენ. თავად ახალგაზრდები თანამედროვე სიტყვიერების მიმართ მეტად კრიტიკულად არიან განწყობილი: „წიგნი ბევრია, ლიტერატურა კი ძალზე ცოტა“, ამბობენ ხშირად. წიგნი კი მართლაც მრავლად იბეჭდება კოლუმბიაში: ქვეყანაში მუშაობს 97 დიდი და 150 პატარა გამომცემლობა, რომლებიც ყოველწლიურად თითქმის 9000 წიგნს ბეჭდავენ, 30 მლნ-ზე მეტი ტირაჟით.

საუკეთესო თანამედროვე პროზაიკოსად, რომელმაც საერთაშორისო აღიარებაც მოიპოვა, მექსიკაში მცხოვრებ ფერნანდო ვალეხოს ასახელებენ. 2002 წელს მას ლათინური ამერიკის უმაღლესი ლიტერატურული ჯილდო — რომული გალიეგოსის სახელობის პრემია მიენიჭა.

კოლუმბიის ლიტერატურაში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს პოეზიას. დღეს ქვეყანაში დაახლოებით 400-მდე პოეტური კრებული იბეჭდება. „კოლუმბიამი ყველა სოფელში ჰყავთ თავ-თავიანი მო-
კი“, – ირწმუნება ექტორ აბადი. ნიშანდობლივია, რომ ბოლო დროს კოლუმბიაში ძალზე პოპულარული გახდა მცირე ფორმის პოეზია.

პროფესია „პერსონალური მენეჯერი“

პერსონალური მწერალი არის კაცი, რომელიც თავს სხვისი მემუარების თხზულებად იჩენს. მას დახმარებას უმტკივნეოდ ხანდაზმული ხალხი სთხოვს. ისინი, ვისაც საკუთარი ცხოვრების ისტორიის შემოწმება სურთ, „ნამდვილი ისტორიის ცალკეული პიროვნება ქმნის“, —ოუნგის ეს სიტყვები ფრანსუა ვერტეჟურს, „პირად, ოჯახად და კოლექტიურ მოგონებათა საპეციალისტის“ დევიზად იქცა.

ჩვეულებრივ, მწერალი შეიკვეთათ ქვეს თვის მუშაობას: კვირბათ ორ საათს. ვერგელოშვილს კი შეეკეთა მოუწყნეს და ჩანანერებს აკეთებს, ყურადღებას ამხევეთს მისი ცხოვრების უსათაურეს დეტალზე. ვერგელოშვილი, ესათავად-ღისინებელია, რომ თითოეული მათგანის ბიოგრაფიაში არის უსათაურეო მომენტები, რომელთა მკითხველისთვის გაცნობა არ სურთ. „ვამჯობინებ შეკვეთის ბიოგრაფიის ჩრდილოვან ადგილებს არ შევეცდო“ – ამბობს ვერგელოშვილი, – თუმცა, თუ კლიენტის თანახმაა, მის ისტორიას კუთხურების ბარში აღწერ.“

ნიგნზე მუშაობის პროცესში ვერ-
გრიეტი ისტორიული და ეთნოგ-

რაფიული ლიტერატურითაც სარგებლობს.

ფინანსების

ლიტერატურული რუკა

„ღვინოშია სინათლე და ჭეშმარი-
ტება, ჯანმრთელობა და სისხლი“, —
ასე იწყება ეუგენიუმ კაბატცის ნიგნი

„ღვინო წმინდა და საერო“, რომელიც ვარშავულმა გამომცემლობა „ისკრამ“ გამოსცა.

მუშგენიუმ კაბატიცი პოლონეთში
ცნობილია როგორც პროზაიკოსი,
ესეისტი და იტალიური, რუსული და
ბელორუსული ლიტერატურის
მთარგმნელი, ასაღზარდობისთვის
განკუთვნილი მოთხრობების, ლიტ-

ერატურული ნარკვევებისა და ბიოგრაფიების ავტორი. ამჟამად მცოთავისთვის უჩვეულო თემას მეჭიდება: ბოლო დროს მეტად პოპულარულ „მედუნეოთათმცოდნეობის“ უანრში თავისი გამოკვლეუთი ამკარა ნარბატება მოიოკა.

წიგნი სამიწაწილიდან შედგება: „ფენი კულტურაში“, „ღვინო ბუჩქნაში“ და „ღვინო ჩვენს სუფრაზე“. მსგავსი ნაშრომების სერიისათვის და ღვინის მედიკამენტუზური თხრობისას ავტორს უამრავი მაგალითი მოჰყავს სხვადასხვა წყაროდან — დაწყებული „ახალი ათეობით“, ქებათა ქებით“ და დამთავრებული რაბულეს, მარციალის, კოხანოვსკისა და ივანევიჩის ნაწარმოებებით. გამოცემა უხვად არის ილუსტრირებული კარავაიკოს, რუბინის, ბრევიტის, ვან გოგისა და სხვა ცნობილი მხატვრების ფერწერული ნამუშევრების რეკონსტრუქციებით.

წინა ნომრის სკანვორდის პასუხები

[illegible]

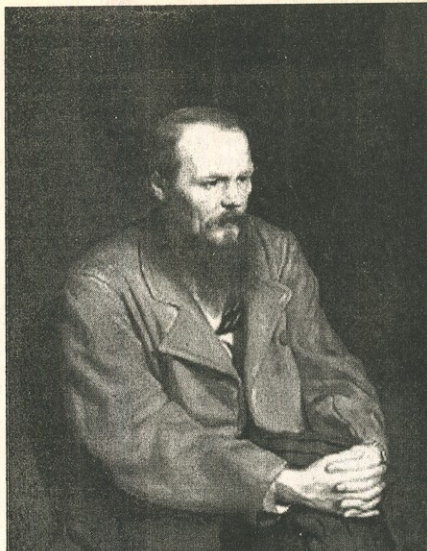
ჩვენო მკითხველო!

ახალფეხიანადგმულ ჟურნალს თქვენი თანადგომის იმედი აქვს. გთხოვთ, გავვიზიაროთ თქვენი მოსაზრებები, შეხედულებები დღევანდელ ლიტერატურულ პრეტენზიებზე. გვიპასუხეთ შემდეგ კითხვებზე:

1. რომელი ქართველი მწერლის პროზაული ნაწარმოების ხილვას ისურვებდით ჩვენს ჟურნალში?
2. რომელი ქართველი პოეტის ლექსების ხილვას ისურვებდით?
3. რომელ მწერალთან გსურთ შეხვედრა რუბრიკაში „მონატრება“?
4. რომელი თანამედროვე უცხოელი მწერლის შემოქმედების გაცნობას ისურვებდით?
5. რა მოგეწონათ „ლიტერატურული პალიტრის“ წინა ნომრებში და რა — არა?

წუნალის მომდევნო ნომრები მკითხველის სურვილების გათვალისწინებით დაიგეგმება — ჩვენთან
 სომ მხოლოდ რედაქციის მიერ შეკვეთილი მასალები იბეჭდება.

ბარათების გამოც ზარან შეიძინოიათ, ჯიროის პალეოტრისა და „საიტყვა და საქმის“ საფოსტო ყუთების მეშვეობით.

[illegible]

40 161

1-50

...ხელიხელ საგოგმანები

შენ ჭაწალივით თოვლსა თოვს.
ქვენ ჭაწალივით ძრუჭისა.
თინიჭქაყობი ციხესა
ყუთხი ძაოჯვენა სქდუჭისა.
ძივა წყვს თინიჭქაი.
გულს ყწადინოდ ყდუჭისა.
შელ აზის ძაჟი ყოზანი.
ლიბუძი გჟული ძჟრუჭისა.

ხალხური

